

T.C
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SAĞLIK BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
BEDEN EĞİTİMİ ve SPOR ANABİLİM DALI

**YETİŞTİRME YURTLARINDA KALAN GENÇLERİN
BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME EĞİLİMİ VE
ETKİNLİKLERİN SOSYALLEŞMEYE ETKİSİ**

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

DOKTORA TEZİ

138114

HAZIRLAYAN

SABRİ KAYA

138114

DANIŞMAN

PROF. DR. SUAT KARAKÜÇÜK

2003

ÖNSÖZ

Yetiştirme Yurtlarında kalan gençlerin boş zaman değerlendirme eğilimi ve etkinliklerin sosyalleşmeye etkisine ilişkin durumu tespit etmeyi amaçlayan ve doktora tezi olarak hazırlanan bu çalışmanın planlanması, yürütülmesi, değerlendirme ve yazımı aşamalarında büyük sabırla ve titizlikle çalışmalarımı değerlendiren; önerileriyle yol gösteren tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Suat Karaküçük ve Sayın Y. Doç. Dr. Belgin Gökyürek'e teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım sırasında beni yüreklerindeki sevgiyle destekleyen eşim Fatma Kaya ve sevgili kızım Ceren'e teşekkürüm sonsuzdur.

Yine bu çalışmamda beni destekleyen Sayın Afife Çengelci, Sayın Meral Güneri, Sayın Doç. Dr. Nefise Burgu, Sayın Doç. Dr. İbrahim Cılga, Sayın Yrd. Doç. Dr. Velittin Balcı ve Sayın Turgay Çavuşoğlu'na teşekkür ederim.

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde öneri ve görüşleriyle emeği geçen Sayın Dr. Esen Gürbüzel, Sayın Bülent Altınkaynak ve araştırmaya katılan Yetiştirme Yurtlarındaki tüm gençlere ve anketlerin uygulama aşamasında özvenili yardımları olan, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü Çalışanları ve kuruma bağlı Yetiştirme Yurdu Yöneticileri ve Çalışanlarına ayrıca teşekkür ederim.

Sabri KAYA

Ankara – 2003

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	I
İÇİNDEKİLER	II
TABLolar LİSTESİ	III
KISALTMALAR.....	IV
1. GİRİŞ VE AMAÇ.....	1
2. GENEL BİLGİLER	13
2.1. BOŞ ZAMAN DEĞERLENDİRME.....	13
2. 1. 1. Boş Zaman Kavramı.....	13
2. 1. 2. Boş Zamanı Değerlendirme (Rekreasyon) Kavramı	17
2. 1. 3. Rekreasyon Etkinliklerinin Sınıflandırılması	22
2. 1. 4. Rekreasyon Etkinliklerinin Önemi	24
2. 1. 5. Rekreasyona Duyulan İhtiyaç.....	26
2. 2. Boş Zamanı Değerlendirmeyi Etkileyen Faktörler	30
2. 2. 1. Toplumsal Faktörler	30
2. 2. 1. 1. Kültür Faktörü	31
2. 2. 1. 2. Sosyal Sınıf	33
2. 2. 1. 3. Etkileşim Grupları	35
2. 2. 1. 4. Aile veya Bakım Kurumu	37
2. 2. 2. Ekonomik Faktörler.....	41
2. 2. 2. 1. Meslek ve Gelir.....	43
2. 2. 3. Demografik Faktörler.....	44

2. 2. 3. 1. Yaş ve Cinsiyet.....	45
2. 2. 3. 2. Yerleşim Birimi ve Yaşam Ortamı	49
2. 2. 3. 3. Eğitim Faktörü	50
2. 3. Boş Zaman Değerlendirme ve Oyun Kuramları	52
2. 3. 1. Telafi Kuramı	55
2. 3. 2. Benzerlik Kuramı	56
2. 3. 3. Çevre Etkileşim Kuramı	57
2. 3. 4. Fırsat Kuramı	58
2. 3. 5. Oyun Kuramları	60
2. 4. GENÇLİK ÇAĞI VE YETİŞTİRME YURDU GENÇLİĞİ	63
2. 4. 1. Gençlik Çağı, Ergenlik ve Gelişim Özellikleri	63
2. 4. 1. 1. Gençliğin Fiziksel Gelişim Özellikleri	68
2. 4. 1. 2. Gençliğin Sosyal Gelişim Özellikleri	70
2. 4. 1. 3. Gençliğin Ruhsal Gelişim Özellikleri	72
2. 4. 2. Korunmaya Muhtaçlık Olgusu ve Gençlik	75
2. 4. 2. 1. Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Gençler Sorunu	79
2. 4. 3. Sosyal Hizmetler, Kurum Bakımı ve Yetiştirme Yurtları	81
2. 4. 3. 1. Yetiştirme Yurtlarının İdari ve Fiziki Yapısı	86
2. 4. 3. 2. Yetiştirme Yurdunun Toplumsal İşlevi	87
2. 5. GENÇLİK, YURT GENÇLİĞİ VE SOSYALLEŞME	93
2. 5. 1. Sosyalleşme (Toplumsallaşma) Kuramları	100
2. 5. 1. 1. Psikanalitik Kuram	101

2. 5. 1. 2. K�lt�rleştirme Kuram	102
2. 5. 1. 3. ��renme Kuramı	103
2. 5. 2. Sosyalleşme Kurumları.....	105
2.5.2.1. Aile	106
2.5.2.2. Okul-Yurt-��retmen	107
2.5.2.3. Arkadaş Grupları	111
2.5.2.4. Kitle İletifim Araçları	113
2. 5. 2. 5. Sporun Sosyalleşme Sürecindeki Rolü.....	115
2. 5. 3. Yetiştirme Yurtlarında Yetifien Gençler ve Sosyalleşme.....	123
2. 5. 3. 1. Yetiştirme Yurtlarında Yaşam Koşulları	123
2. 5. 3. 2. Yetiştirme Yurtlarının Yetiştirme Anlayışı.....	125
2.5.4. Yetiştirme Yurtlarında BZD ve Sosyalleşme	129
3. MATERYAL VE YÖNTEM	132
3.1. Araştırma Evreni ve �rneklemi	132
3.2. Araştırma Aracı.....	133
3.3. İstatistiksel Yöntem.....	134
3.4. Sınırlılıklar.....	135
3.5. Hipotezler.....	135
3.6. Sayılılar	138
4. BULGULAR.....	140
5. TARTIşMA VE SONUÇ	193
ÖZET	219

SUMMARY	221
KAYNAKLAR.....	222
ÖZGEÇMİŞ.....	244
EKLER.....	245
Ek – 1 : Anket Uygulama Yönergesi.....	
Ek – 2 : Anket Formu.....	
Ek – 3 : Resmi İzinler	

TABLolar VE GRAFİKLER LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 1. Deneklerin Bölge ve Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı	140
Tablo 2. Deneklerin Cinsiyet, Yaş ve Okul Durumlarına Göre Dağılımı	141
Tablo 3. Deneklerin Okul, Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı	142
Tablo 4. Deneklerin Cinsiyete Göre Yurtlarda Kalış Durumları	142
Tablo 5. Deneklerin Cinsiyete Göre Okuldaki Başarı Durumları.....	143
Tablo 6. Deneklerin Cinsiyete Göre Anne – Baba Durumu	145
Tablo 7. Deneklerin Ailelerinin Yaşadığı Yer Durumu	146
Tablo 8. Deneklerin Kardeşlerinin Yaşadığı Yer Durumu.....	147
Tablo 9. Deneklerin Annelerinin Eğitim Düzeyi	148
Tablo 10. Deneklerin Babalarının Eğitim Düzeyi.....	148
Tablo 11: Yurtların Fiziksel İhtiyaçları Karşılama Durumu	149
Tablo 12: Deneklerin Yurtta Geçirdikleri Zamana Göre Durum.....	150
Tablo 13: Deneklerin Yurdun Dışında Geçirilen Zamana Göre Durum	151
Tablo 14: Gençlerin Sinema, Tiyatro, Konser vb. Gitme Durumları	152
Tablo 15: Gençlerin Kitap, Dergi, Gazete vb. Okuma Durumları	153
Tablo 16: Gençlerin Ekonomik Durumu	154
Grafik 1: Gençlerin Ekonomik Durumu	154
Tablo 17: Gençlerin Harcama Seçenekleri.....	155
Grafik 2: Gençlerin Harcama Seçenekleri	155
Tablo 18: Gençlerin Sigara Kullanma Durumu	156
Grafik 3: Gençlerin Sigara Kullanma Eğilimi.....	157

Grafik 4: Uyuşturucu Madde Kullanma Eğilimi	157
Tablo 19: BZD Etkinliklerine Katılım Durumu	158
Grafik 5: BZD Etkinliklerine Katılım Durumu	159
Tablo 20: Deneklerin Katıldıkları Etkinlik Türü Dağılımı	160
Grafik 6: Deneklerin Katıldıkları Etkinlik Türü	160
Tablo 21: Etkinlik Arkadaşı Durumu	161
Grafik 7: Etkinlik Arkadaşı Durumu	162
Tablo 22: Gençlerin Etkinliklere Katılım Zamanı	163
Grafik 8: Gençlerin Etkinliklere Katılım Zamanı Dağılımı	163
Tablo 23: Deneklerin Etkinlik için Tesis Tercihi Durumu	164
Grafik 9. Etkinliğin Yapıldığı Tesislerin Tercih Durumu	165
Tablo 24: Gençlerin Etkinliklere Katılım Sıklığı	166
Grafik 9: Gençlerin Etkinliklere Katılım Sıklığı	166
Tablo 25: Gençlerin Sportif Etkinliklere Olan İlgi Durumu	167
Grafik 10: Gençlerin Sportif Etkinliklere Olan İlgileri	168
Tablo 26: Gençlerin Tesislerden Yararlanma Durumu	169
Grafik 11: Gençlerin Spor Tesislerinden Yararlanma Durumu	169
Tablo 27: Yurtlarda BZD (Rekreasyon) Etkinliklerinin Varlığı	170
Grafik 12: Yurtlarda BZD (Rekreasyon) Etkinliklerinin Varlığı	171
Tablo 28: BZD Etkinlikleri için Yeterli Tesis ve Malzeme Durumu	171
Grafik 13: BZD Etkinlikleri için Yeterli Tesis ve Malzeme Durumu	172
Tablo 29: Kız ve Erkek Yurtlarındaki Tesis Durumu	173
Tablo 30: Gençlerin Yeterli Boş Zaman Durumu	174
Grafik 14: Gençlerin Yeterli Boş Zaman Durumu	174

Tablo 31: BZD Etkinlikleri Düzenleyen Uzman/Lider Durumu	175
Tablo 32: BZD Etkinliklerini en çok Düzenleyenler Durumu	175
Grafik 15: Uzman/Lider Durumu.....	176
Grafik 16: Etkinlikleri Düzenleyenler Durumu	176
Tablo 33: Uzman Durumunun Katılıma Etkisi	177
Tablo 34: Deneklerin Etkinliğe Katılımına Etkisi Olanlar Durumu	178
Grafik 17: Cinsiyetle Etkinliklere Katılıma Etkisi Olanlar Durumu	178
Tablo 35: Gençlerin Boş Zamanları <u>en çok</u> Değerlendirme Şekli	179
Tablo 36: BZD Etkinliklerinin en Önemli Fayda ve Katkısı.....	180
Tablo 37: BZD Etkinliklerinin Gençlerde Yarattığı Hisler.....	181
Tablo 38: Gençlerin BZD Etkinliklerine Katılma Nedenleri.....	182
Tablo 39: BZD Etkinliklerine Katılmama Nedenleri.....	183
Tablo 40: Gençlerin Sorunlarını Paylaştığı Kişiler Durumu	184
Grafik 18: Gençlerin Sorunlarını Paylaştığı Kişiler Durumu.....	185
Tablo 41: Yurt Genci Olmanın Arkadaş Edinmeye Etkisi	186
Grafik 19: Yurt Genci Olmanın Arkadaş Edinmeye Etkisi	186
Grafik 20: Arkadaş Ziyaretine Gelme Durumu	187
Grafik 21: Arkadaş Ziyaretine Gitme Durumu.....	187
Tablo 42: Etkinliklere Katılımın Cinsiyete Bağlı Sosyalleşmeye Etkisi	188
Tablo 43: Gençlerin Cinsiyeti ile Bölge Arasındaki İlişki Durumu	189
Tablo 44: Bölgesel Farklılığın Aktivitelere Katılıma Etkisi	190
Tablo 45: Bölge Farklılığının Sosyalleşmeye Etkisi.....	191
Tablo 46: BZD Etkinliklerine Katılımın Sosyalleşmeye Etkisi	192

KISALTMALAR

A.Ü: Ankara Üniversitesi

B.Y.Y.O : Basın Yayın Yüksekokulu

BZD : Boş Zamanları Değerlendirme

D.E.Ü : Dokuz Eylül Üniversitesi

DİE : Devlet İstatistik Enstitüsü

DPT : Devlet Planlama Teşkilatı

ERDEP : Ergenlik Dönemi Değişim Projesi

G.Ü : Gazi Üniversitesi

H.Ü : Hacettepe Üniversitesi

İHEB : İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi

KMÇ : Korunmaya Muhtaç Çocuk

M.E.B : Milli Eğitim Bakanlığı

O.D.T.Ü: Orta Doğu Teknik Üniversitesi

PDR : Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

S.B.E : Sosyal Bilimler Enstitüsü

S.H.G.M : Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü

S.H.Y.O : Sosyal Hizmetler Yüksekokulu

S.H.Ç.E.K : Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu

S.H.U : Sosyal Hizmet Uzmanı

T.O.D.A.İ.E : Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü

T.B.M.M : Türkiye Büyük Millet Meclisi

UNICEF : Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

1. GİRİŞ VE AMAÇ

Bir gün gelecek, ülkelerin gelişmişlikleri, sadece askeri ve ekonomik güçleriyle ya da başkentlerinin ve kamu binalarının görkemliliğiyle değil, insanların sosyal refahıyla ölçülecektir. Başka bir deyişle; halkın beslenme, sağlık, eğitim, boş zamanı değerlendirme ve kendilerini gerçekleştirme düzeyi; insanların emeklerinin karşılığını alabilmeleri; kendi yaşamlarını etkileyecek kararların alınışına katılabilmeleri; medeni ve siyasal özgürlüklerine gösterilen saygı; güç ve çaresiz koşullarda yaşayanlara sağlanan yardımlar, çocukların ve gençlerin gelişen bedenlerinin ve zihinlerinin korunması, ülkelerin sağladığı gelişmenin ölçülmesinde başvurulacak başlıca kıstaslar haline gelecektir.

Bu anlamda, demokrasinin beşiği olarak kabul edilen kentler, bireylerin kendilerini gerçekleştirmelerine olanak verdiği gibi, bireysel karar mekanizmalarının işlerliği içinde, kendilerine ayrılan “boş zaman” dilimini de kullanmaya başlamışlardır.

Boş zaman, kişinin çalışmadığı, yaşam zorunluluklarının ve biçimsel görevinin dışında kalan ve kişinin kendi isteği yönünde harcayabileceği zamandır. Bu nedenle boş zaman aslında çok önemli bir yaşam dilimini oluşturmaktadır. Bu alanda en sık kullanılan iki sözcük olan boş zaman ve rekreasyon, bir anlamda örtüşmekle birlikte, aynı anlamı ifade etmemektedir.

Rekreasyon, boş zamanın çeşitli etkinliklerle değerlendirilmesi olarak kabul edilmektedir. Aristo¹⁶⁰, boş zaman etkinliğini, “başka bir amaç olmadan, sadece yapmak için yapılan bir etkinliğin içinde bulunma durumu” diye ifade etmektedir.

Dumazedier’e¹⁶⁰ göre, boş zaman etkinliği, yani rekreasyonu şöyle tanımlamaktadır: Boş zaman etkinliği, kişinin çalışma, ailevi ve toplumsal zorunluluklar dışında, rahatlamak, uzaklaşmak, ya da bilgisini ve topluma katılımını artırmak için kendi isteğiyle yaratıcı kapasitesini harekete geçirdiği herhangi bir etkinliktir.

Boş zaman kavramına yüklenen anlamlar, toplumların yaşam ve çalışma koşulları ile değerlendirilmektedir. Boş zaman, insan yaşamında rastlanan pek çok sınırlı kaynaktan olduğu gibi, nüfus içinde eşit olarak dağılmamakta; yaş, cinsiyet, eğitim, gelir, çalışma ve yaşam koşullarına göre farklılık göstermektedir. Günümüzde, gelişmiş endüstri toplumlarının olduğu kadar, gelişmekte olan toplumların da ortak sorunu, “boş zaman” olarak nitelendirilen bu zamanın; bireyin dinlenme, sevdiği uğraşlarla ilgilenme ve kendisini gerçekleştirebilmesi için en verimli şekilde düzenlenebilmesidir. Toplumbilimciler, “boş zamanları ve değerlendirilmesini”, sağlıklı bireyler yaratılması ve dinlenme, eğlenme gereksinimini karşılaması bakımından günlük yaşamdaki önemini vurgulamaktadır. Son yıllarda, boş zamanları değerlendirme, herkesin bildiği, yapıla gelen şekillerle algılanmaktan ve belirli zaman dilimlerine yerleştirilmekten uzaklaşmıştır. İş ve iş ile bağlantılı aktivitelerin dışında, boş zaman değerlendirme, günün herhangi bir saatinde, herhangi bir yerde, herhangi bir aktivitede veya informal etkileşim sürecinde yer alabilmektedir.⁹

“Boş Zamanların Değerlendirilmesi” konusu, günümüzde hem sanayileşmiş hem de sanayileşmekte olan toplumların ortak bir sorunu durumuna gelmiştir. Çünkü her iki tür toplumda da çalışma saatleri giderek azalmakta ve insanların boş zamanları artmaktadır. Üstelik, gelişmekte olan ülkelerin ayrıca çalışmadan, yani işsiz olarak geçirdikleri geniş bir boş zamanları vardır. Bu açıdan konu, çocuk, genç, yetişkin ve yaşlılar gibi geniş bir kitleyi ilgilendirmektedir.²²⁶

Boş zaman değerlendirme eğiliminin oluşması ve yönlenmesi, bir anlamda çocuğun ve gencin toplumsallaşma biçimi ve süreci ile yakından ilgilidir. Toplumsallaşma sürecinde, gencin sahip olduğu normlar ve değerler, onun ait olduğu alt kültürünün ve içinde yer aldığı sosyal sınıfın ürünü olarak kabul edilmektedir. Araştırmalar, özellikle boş zaman değerlendirme eğiliminin de, sosyal sınıf ve sosyal sınıfın sahip olduğu alt – kültür ve bir ölçüde de yaş ve

cinsiyetle koşullandığını göstermektedir. Aynı yaş grubunda olmalarına karşın, farklı sosyal ve fiziki çevrelerde edindikleri toplumsallaşma deneyimleri, gençlerin boş zaman değerlendirme eğiliminde farklılığı yansıtmaktadır. Gencin sosyal kimliğinin yanı sıra, boş zaman değerlendirme eğiliminin oluşmasında da aile, kurum ve arkadaş grubu gibi yakın sosyal çevrenin etkisi belirgindir.⁹

Çocuğun psiko – sosyal, bedensel ve düşünsel gereksinimlerinin karşılandığı en uygun ortam aile ortamıdır. Her toplum, çocukların iyi ve sağlıklı yetişebilmeleri için uygun aile, çevre ve toplum koşullarının olmasını öngörür.¹⁴⁹ Ancak yine her toplumda uygun olmayan koşullarda yetişen az veya çok sayıda çocuk ve genç vardır. Bazı ailelerin çeşitli nedenlerle yeterli düzeyde imkanları çocukları için sağlayamaması söz konusudur. Bu gibi koşulları ortadan kaldırmak, her çocuğa ve gence yetenekleri ölçüsünde gelişebilmesi, en alt düzeyde (aile) ve en üst düzeyde (toplum) korunması için elverişli koşulları var etmek çocuk ve genç refahı siyasetinin en önemli amaçlarından birisidir.¹⁷⁵

Sağlıklı bir toplum; bedensel, ruhsal, sosyal yönden sağlıklı bireylerden oluşur. Bireylerin tüm yönleriyle sağlıklı olabilmesi ise, çocukların çok yönlü gelişimine ve eğitimine önem vermek ve kaynak ayırmakla mümkündür. Yatırımların en etkilisi çocuklar için yapılan yatırımdır. Çünkü her yönden sağlıklı yetişmiş bir çocuk, gelecekte yaratıcı, üretici, çok yönlü düşünebilen, yaratıcı ve bilimsel problem çözme gücü yüksek, etkili iletişim kurabilen kendisi ve çevresiyle barış içinde yaşayabilen, gizil güçlerini en etkili bir biçimde kullanabilen, kendisini gerçekleştirmiş mutlu bir yetişkin, hak ve sorumluluklarını bilen nitelikli bir vatandaş olacaktır. Sağlıklı yetişmiş çocuk değer yaratmaya adaydır. Toplumun gelişebilmesi, sağlıklı bireylerden oluşması ile mümkündür. Sağlıksız ve nitelikli eğitimden yoksun çocuk ise, toplumun mutsuzluk kaynağıdır ve gelişmesini önleyecek en önemli faktördür.²¹¹

Ülkemiz genelinde kesin olmayan verilere göre, sayıları 550 bini aşan korunmaya muhtaç çocuk ve genç vardır. Türkiye nüfusunun 28 milyonunu 0-18 yaş grubu oluşturmaktadır. Bu da ülke nüfusu içinde, her üç kişiden birinin 0-18 yaş arasında olduğunu göstermektedir. Yine bu veriler ışığında, 0-18 yaş arasındaki her yüz çocuk ve gencin sekizinin korunmaya muhtaç kapsamında olduğu gerçeği ortaya çıkmaktadır. Korunmaya muhtaç çocuklar, toplum standartlarına göre tehlikede sayılan ve durumuna toplumca el konulması gerekli görülen çocuklardır.³⁸

Geleceğimizin teminatı olan bu çocukların ve gençlerin topluma yararlı, çağdaş, demokrasi bilincine sahip, insan hak ve özgürlüğüne saygılı, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı bireyler olarak yetişmelerini sağlayarak topluma kazandırılması, başta sosyal devlet olmak üzere her kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinin asıl görevlerindendir.

Çocukların bakım ve eğitimi birinci derecede ailenin görev ve sorumluluğundadır. Eğer, aile çeşitli nedenlerle bu görevini yerine getiremiyor ve çocuk kimsesiz ve korunmaya muhtaç durumdaysa, bu görevi üstlenmek devlete düşer. Devletin bu görev ve sorumlulukları yasalarda belirtilmiş; bu yasalar çerçevesinde çeşitli örgütlenmelere gidilmiştir. İşte bu örgütler, anne – babanın bir nedenle görev ve sorumluluklarını yerine getiremediği durumda devreye girer; çocuğun her türlü fiziksel, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını gidermeye çalışır. Bu örgütlenmelerin tarihsel gelişiminden günümüze kadar olan gelişme ve değişme yapısında en sonu 2828 sayılı yasayla kurulan, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'dur. Kurumun amacı, korunmaya, bakıma veya yardıma muhtaç aile, çocuk, özürlü, yaşlı ve diğer kişilere sosyal hizmet götürmektir. Kimsesiz ve korunmaya muhtaç duruma geliş, içinde yaşanan toplumsal koşullarla ilgilidir.⁵³

Korunmaya muhtaç çocuk ve genç ise; beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de

belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikeleri ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuk ve genç olarak tanımlanır.²¹⁷

Yetiştirme Yurtları, 13 – 18 yaş arası çocukları ve gençleri; demokrasi bilincine sahip, insan hak ve hürriyetlerine saygılı, beden, ruh ve duygusal gelişimleri sağlıklı, topluma yararlı bireyler olarak yetiştirmek, korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi yapmakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.¹⁵⁰

Korunmaya muhtaçlık olgusunda; bakımı, yetiştirilmesi, korunması ve gözetilmesindeki eksiklikler nedeniyle çocuğun sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkin olması risk altındadır. Çocuğu ve genci bu duruma düşüren nedenler, yasada da belirtildiği gibi ana baba yokluğu ya da yoksulluğu ile sınırlı değildir. Ailenin ihmal ve istismarı da çocuğun korunmaya muhtaç hale gelmesinde önemli bir işleve sahiptir.¹⁴⁹

Haklarında yetkili mahkemelerce korunma kararı alınmış olan çocuklardan 0 – 12 yaş grubuna çocuk yuvalarında, 13 – 18 yaş grubuna ise, yetiştirme yurtlarında hizmet verilmektedir. Yetiştirme yurtları, daha önce ifade edildiği gibi; 13 – 18 yaş arası korunmaya muhtaç gençleri korumak, bakmak ve bir iş veya meslek sahibi edilmeleri ve topluma yararlı bireyler olarak yetiştirilmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.³⁸

Ülkemiz açısından korunmaya muhtaç çocuklara verilen hizmetler her toplumda olduğu gibi, bizde de önem taşıyan bir sosyal hizmet konusudur. Sosyal hizmetler anlam olarak, kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal

sorunlarının önlenmesi ve çözümlenmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür.¹⁵¹

Spor ve rekreasyon, sağlıklı kalmanın bir aracı, boş zamanları değerlendirmenin bir şekli, sosyalleşme ve kurallara uymayı, öğrenmede eğitimin bir parçası olarak herkesi ilgilendiren bir olgudur. İnsanın öz benliğine uygun ve yapmaktan zevk aldığı toplumsal, kültürel ve sportif etkinliklere katılarak, günlük yaşamın sıkıcılığından kurtulması ve başka insanlarla etkileşerek toplumsal bir kişilik kazanmasıdır.³³

Spor, yirminci yüzyılın her tarafa yayılan en önemli sosyal olgularından biridir. Bu sadece popüler bir boş zaman aktivitesi değil aynı zamanda yaşamın her alanına nüfuz eden sosyal bir kurumdur.⁹⁹

Yapılan bir araştırmaya göre; gençler zamanlarının % 60'lık kısmını okul, kişisel bakım ve diğer işleri için harcarken, kalan diğer % 40'lık kısmını rekreasyonel aktivitelere ayırmaktadır.⁵⁸

Bu nedenle, yetiştirme yurtlarında kalan çocukların; sağlıklı bedensel, ruh ve duygusal gelişimleri, topluma yaşamına adapte olabilen, kendini gerçekleştirebilmiş bireyler olarak yetişmelerinde, spor ve rekreasyon faaliyetleri bir araç olarak kullanılabilir.

İhtiyaçlar hiyerarşisinin en üst basamağında yer alan kendini gerçekleştirme ihtiyacı, kişinin kendi potansiyellerinin farkına varması, bir işi yalnız başına yapması, yaratıcı olabilmek için, kendini sürekli bir gelişime tabi tutmasıdır.^{131, 164}

Rekreasyon uygulamalarını, ihtiyaç hiyerarşisinin en tepesinde bulunan kendini gerçekleştirme ihtiyacı çerçevesinde değerlendirmemiz mümkün görünmektedir.¹³¹

Beden eğitimi, spor ve rekreasyonun insanın fiziksel, ruhsal ve sosyal beceriler kazanmasındaki yeri ve önemi dikkate alındığında, beden eğitimi, spor ve rekreasyon alanında hizmet veren, duyarlı bireyler olarak bizler de, korunmaya muhtaç çocuk ve gençlerin fiziksel,

ruhsal ve sosyal becerilerinin geliştirilmesine katkıda bulunabilecek her türlü araştırma ve çalışmalarını yapmamız gereklidir.

Türkiye’de bugüne kadar Yetiştirme Yurtlarında bakım, koruma, eğitim ve öğretimlerinin sağlanması için barındırılan çocuk ve gençlere yönelik bir çok araştırma yapılmıştır. Fakat yapılan bu araştırmalar, daha çok sözü edilen çocuk ve gençlerin psiko- sosyal sorunlarına yönelik araştırmalardır. Özellikle beden eğitimi, spor ve rekreasyon etkinliklerine yönelik yeterli çalışmalar yapılamamıştır. Bundan dolayı, bu alana yönelik olarak yapılacak olan ilk araştırmalardan biri oluşu nedeni ile, bu araştırmanın ayrı bir önemi vardır. Bununla birlikte, bu araştırma bundan sonra bu konuda yapılacak çalışmalara ışık tutabilecektir. Her türlü tehlike ve istismara açık olan bu gruptaki çocuk ve gençlerin, içinde bulundukları ortam, şartlar ve tehlikeler göz önüne alındığında, bu ve bunun gibi araştırmaların önemi daha iyi anlaşılabacaktır.

Araştırmada, yurtlarda boş zaman etkinliklerinin kurum bakım ve korumasındaki çocuklar ve gençlerin sosyalleşme süreçlerinde olumlu etkisi olduğu düşünüldüğünden, bu etkinin gerçekte anlamlı olup olmadığı, kız ve erkeklerde nasıl olduğu, bölgelerarası bir farklılık olup olmadığına bakılacaktır.

Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin boş zaman değerlendirme eğiliminde bazı farklılıklar olabilmektedir. Bu farklılık yalnızca içinde yer aldıkları kurum ve yakın sosyal çevre etkileşiminden kaynaklanmayıp; gencin içinde yaşadığı fiziki çevre ve kurum koşulları ile de belirlenmektedir. Fiziki çevre olarak yerleşim birimi, yaşanılan kurum, öğrenim kurumu ve yaşanılan kurum yapısı ve kurum çalışanlarının yaklaşımı ve yakın çevrenin mekansal özelliklerinin boş zaman değerlendirme fırsatları açısından, yurttaki kalan gençlere sunduğu boş zaman değerlendirme olanakları ve kaynakları gencin eğilimini motive eden ve yönlendiren unsurlardır.

toplum adına, yetiştirme yurtlarında koruma ve bakım altına alınan çocukların ve gençlerin, toplum yararına bir birey olarak, evrenselleşmiş değerler ve normlar içinde yetiştirilmesi ve topluma kazandırılması en önemli hedeftir. Bu bağlamda, yurtlarda kalan çocukların ve gençlerin yetiştirilmesinde insanoğlunun sosyal hizmetler ve eğitim alanında yarattığı tüm bilgi birikimini kullanan sosyal hizmet kurumları, buralarda yetişen çocuklar ve gençlerin de bilimsel olduğu kadar, evrensel değerler çerçevesinde davranış değişikliğine yönelir. Yurt gençliği zorunlu zaman etkinlikleri içinde kurumların niteliklerine uygun davranış sergilerken, kendilerine ayrılan boş zaman diliminde de, sosyalleşme süreçlerinde kimliklerini oluşturmada etkili olan, uygun etkinliklere yönelmeleri beklenir. Bu çalışmada öncelikle yetiştirme yurtlarında toplumsal koruma ve bakım altında öğrenim gören gençlerin boş zaman değerlendirme eğilimi, ve bu eğilimin sosyalleşme süreçlerindeki rolü açısından ele alınacaktır. Gençlerin yurtlarda ve yakın çevresinde katıldıkları boş zaman etkinlikleri, gençlerin sosyal kimlikleri ve yurtların ve ilişkide bulunulan yakın çevrenin sunduğu olanaklar ile gençlerin boş zaman değerlendirme konusuna yaklaşımı, ilgileri, katılım düzeyleri karşılaştırılmalı olarak ele alınacaktır.

Yapılan bu araştırmanın akademik düzeyde bilgi birikimine katkısı olduğu kadar, Türk toplumunda spor, rekreasyon ve sosyal hizmetler alanlarında hizmet götüren kurum ve kuruluşların çalışmalarına rehberlik etmesi de beklenmektedir.

Buradan hareketle, çalışmanın amacı; yetiştirme yurdu gençlerinin, gerek kendilerini gerçekleştirmesinde gerekse gelecekteki bireysel ve toplumsal başansında ve toplumsallaşma sürecinde etkin olacak boş zaman değerlendirme eğiliminin belirlenmesinde rol oynayan demografik özellikleri, ait olduğu sosyal gruplar, içinde bulunduğu sosyal ve fiziki çevrenin boş zaman değerlendirme olanakları açısından özellikleri, boş zaman değerlendirme ile ilgili tutum ve davranış eğilimi ve bu eğilimlerin sosyalleşmedeki rolü incelenecektir.

Çalışma şu başlıklar altında ele alınmıştır;

İlk olarak; boş zaman değerlendirme, toplumsal yapı ve birey açısından değerlendirilmiştir. Değişik yaklaşımlarla boş zaman değerlendirme kavramı analiz edilmiş; toplumsal yapı ve boş zaman ilişkisi ele alınmış; birey olarak gencin boş zaman eğilimini etkileyen faktörler; sosyal, ekonomik ve demografik faktörler bazında irdelenmiştir.

İkinci olarak; yetiştirme yurdunda kalan gençlerin demografik özellikleri, araştırma amacı çerçevesinde ayrıntılı olarak ele alınmıştır. Genel olarak gençlik profili çıkarılmış ve araştırmaya konu olan yetiştirme yurdu gençliğinin gençlerin psiko – sosyal özellikleri, yetiştirme yurtlarının fiziksel özellikleri ve yetiştirme anlayışları kuramsal çerçeve içinde irdelenmiştir.

Üçüncü olarak; boş zaman değerlendirme ile ilgili kuramsal yaklaşımlar bir sistem içinde analiz edilmiş; araştırmanın amacı kapsamında materyal ve yöntem açısından hipotezler, araştırma evreni ve araştırma tekniği tanımlanmıştır.

Dördüncü olarak; araştırmadaki bulgular tablolar, grafikler yardımıyla sonuçlar yorumlanarak detaylı olarak açıklamalar yapılmıştır.

Beşinci olarak; araştırma bulguları tartışılarak ve öneriler getirilerek sonuca gidilmiştir.

Çalışmada kullanılan bazı temel kavramların açıklamaları ise şu şekildedir;

Alışkanlık : İç ve dış etkilerle davranışların tekrarlanması, hep aynı biçimde gerçekleşmesi sonucu beliren, şartlanmış davranıştır.²⁶⁵

Boş Zaman : İş, uyku ve diğer temel gereksinimlerin karşılandıktan sonra bireye kalan zaman.²⁰² Boş zaman insanın zorunluluklar dışında, eğilimleri ve istekleri doğrultusunda istediği gibi oyalanabilmesi, dinlenebilmesi, eğlenebilmesi veya kendini geliştirebilmesi için hak ettiği zaman dilimidir.¹³¹ Boş zaman iş, uyku ve diğer temel gereksinimlerini karşıladıktan sonra bireye kalan zamandır.^{202, 86, 157, 158}

Bu bağlamda; aynı yaş grubunda ve aynı eğitim kurumlarında eğitim almalarına karşın, ailesi yanında yetişen gençlerle yurttan yetişen gençlerin, yaşamsal şartlar ve zaman kullanımındaki farklılıklar; boş zaman değerlendirme eğiliminde de farklılıklar sergilemelerine neden olmaktadır. Bu anlamda, gençlerin sosyalleşme sürecinde farklı sosyalleşme kurumlarından etkileşiminden dolayı, boş zaman değerlendirme eğiliminde de farklılıklar görülebilmektedir.

Gencin toplumsallaşma sürecinde aile temel kurumlardan biridir. Toplumsallaşma açısından ailenin önemi, gencin bakımı, yetiştirilmesi ve toplumsal yaşama hazırlanması yönlerindedir.^{233, 23}

Çocukların ve gençlerin sosyalleşme sürecine en büyük etkisi olan aile kurumu, yurttan kalan gençler için, etkisi kısmen ortadan kalkmakta, bunun yerini yaşanılan kurum ve kurum çalışanları almaktadır. Çünkü, korunmaya muhtaç kalarak, toplumsal koruma kapsamına alınan gençler için yetiştirme yurdu; ailenin yerini alan ve yetiştirmelerini yönlendiren bakım ve yaşam kurumudur. Gencin toplumsallaşma süreci, yurdun yetiştirme düzeni içinde oluşur.

Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin boş zaman değerlendirme eğilimi incelenirken; yetiştirme yurtlarında yaratılan bakım ve yetiştirme ortamı, bu kurumların içinde yer aldığı sosyal, sportif ve fiziki çevre koşulları da araştırma kapsamına alınmıştır.

Gençlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerini belirleyen fiziki ve sosyal çevrenin sunduğu olanakları kullanma veya beklentileri içine almada çevre koşulları sorgulandığı kadar, gençlerin toplumsallaşma sürecindeki deneyimleri ve kişilik özellikleri de irdelenecektir.

Hemen her toplum çocukların ve gençlerin sağlıklı yetişebilmeleri için uygun aile, çevre ve toplum koşullarının olmasını öngörür. Çeşitli nedenlerle bu uygunluk sağlanamazsa, toplum bu olaya müdahale etmeyi temel hak ve görev sayar. Bu hak toplumun kendini koruma ihtiyacından doğar. Zira, toplumun sağlıklı devamı çocuklarla mümkündür. Bu nedenlerle

Ergenlik : Sorumsuz çocukluktan, sorumluluk bilincinde erişkin hale geçiş için geçen süredir.²⁶⁴

Eğilim : Bir şeyi sevmeye, istemeye veya yapmaya içten yönelme, meyl, temayül.²⁶⁵

Etki : Bir kimse veya nesnenin başka bir kişi veya şey üzerindeki gücü, tesir.²⁶⁵

Etkinlik (Aktivite) : Etkin olma durumu, çalışma, iş yapma gücü, faaliyet.²⁶⁵

Genç ve Gençlik : Genç; biyolojik, psikolojik ve toplumsal gelişmelerle çocukluktan yetişkinliğe geçen bireydir. Gençlik ise, bireyin biyolojik, psikolojik ve toplumsal gelişmelerle çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir.^{35, 49, 56, 262}

Korunmaya Muhtaç Çocuk : Beden, ruh ve ahlak gelişimleri veya şahsi güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan, ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen, ana veya babası tarafından ihmal edilip; fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikeleri ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız bırakılan ve başıboşluğa sürüklenen çocuktur.^{217, 38, 151, 53}

Rekreasyon (BZD) : Bireylerin ya da toplumsal kümelerin boş zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları veya katıldıkları ve kişisel olarak doyum sağladıkları dinlendirici ve eğlenceli etkinlikler.^{131, 192, 86, 58} Rekreasyon, kişisel doyum ve zevk için, insanların birey olarak, ya da topluca boş zamanlarını değerlendirmek için yaptığı çeşitli eylemlerdir.^{58, 86, 136, 157, 158}

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu : Ekonomik ve sosyal yoksunlukları sebebiyle korunma ve desteklenme ihtiyacı içinde olan; çocuk, genç, yaşlı, özürlü, kişi ve ailelere gündüzlü ve yatılı hizmet veren katma bütçeli, tüzel kişiliğe sahip, tüm illerde İl Müdürlükleri ve bağlı kuruluşları ile ülkemizdeki en büyük kamu sosyal hizmet kuruluşudur.²¹⁷

Sosyalleşme(Toplumsallaşma) : Bireyin kişilik kazanarak belli bir toplumsal çevreye hazırlanması, toplumla bütünleşmesi süreci, toplumsallaşma.²⁶⁵ Sosyalleşme, bireyin, toplumun

beklentilerini, değerlerini, geleneklerini anlama işlevidir.⁵⁸ Bireyin ya da bireylerin içinde bulunduğu veya bulunacakları sosyal grubun değer ve normlarını öğrenerek ya da öğrenme çabasında bulunarak, o sosyal grupta kendine düşen sosyal rolleri yerine getirmesini sağlayacak bilgi ve davranışlara sahip olması ve ait olduğu sosyal gruba uyum göstererek aktif bir üyesi haline gelme sürecidir.^{75, 192}

Yetiştirme Yurdu : 13 – 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların ve gençlerin toplumsal korunma kapsamına alındığı, ailenin toplumsal işlevini yüklenen, çocuğun ve gencin toplumsallaşma sürecini yönlendiren ve iş veya meslek sahibi yaparak topluma yararlı kişiler olarak yetişmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kurumlarıdır.^{84, 53, 38,}

2. GENEL BİLGİLER

Tarihsel perspektif içinde, ilkçağlardan günümüze kadar uzanan her devirde boş zaman, insan yaşamında yer almıştır. Ancak, taşıdığı anlam ve içerik bakımından geçirdiği evrelerden sonra, günümüz toplumlarında gerçek anlamını kazanmıştır. Özellikle endüstri devrimi sonrasında, çalışma yaşamının farklılaşması ile ortaya çıkan boş zaman ve değerlendirme gereksinimi, endüstrileşmiş toplumlarda, giderek bir yaşam biçimi haline gelmiştir. Boş zaman bir anlamda, psiko – sosyolojik boyutu sayesinde eğlenceyi ve öğrenmeyi, dinlenmeyi ve serbest yaratıcılığı bir araya getirmektedir. Boş zaman aktiviteleri ise, bireyi iş ve diğer kurumsal zorunluluklardan gelen yorgunluğunu bu fiziki veya psikolojik gücünü tekrar kazandırarak bireyin kişisel gücünü ortaya koyar. Şüphesiz bu aktiviteler bireyin enerjisini koruyup, eğlence yoluyla sıkıntıdan kurtulmasını, kişisel kaynaklarını mükemmelleştirip kendisini geliştirmesine yol açmaktadır.⁸⁰

Toplumsal yaşamda, sahip olduğu kültür ve alt kültür özelliklerine göre farklılık taşıyan “boş zaman değerlendirme” kavramına yüklenen anlam, toplumdan topluma değiştiği gibi, bireyler arası farklılık da taşımaktadır. Bireylerin boş zaman anlayışı ve eğiliminde görülen farklılık, bireyin toplumsallaşma sürecinde en yakın sosyal çevresi olarak aile ve etkileşim gruplarını içine alan “Sosyal Faktörler”in etkisi ile ortaya çıkmaktadır.⁹

2.1. Boş Zaman ve Boş Zamanı Değerlendirme (Rekreasyon)

2.1.1. Boş Zaman Kavramı

Boş zaman kavramı toplumbilimcilere göre, insanlık tarihi içinde hemen her dönemde ve uygarlıklarda yer almıştır. Bunun yanı sıra toplumbilimcilerce yapılan boş zaman kavramının

tanımlamalarına bakıldığında, ortak bir yaklaşım ve değerlendirme yapılmasının oldukça güç olduğu görülmektedir. “Boş zaman” toplumbilimcilere göre, hemen her devirde ve her uygarlıkta mevcuttur.¹⁷⁹

Fakat, Dumazadier’e¹⁰² göre, boş zaman kavramı; sanayileşmiş ülkelerin toplumsal gelişme seyrine paralel olarak doğup, gelişmesini sürdürmektedir ve sadece sanayi ülkelerine has belirli özellikler taşımaktadır. Bu özellikleri taşımayan diğer toplumlarda, boş zaman olgusu yeşerememektedir. Boş zamanların kısmen de olsa sanayi ötesi toplumlarda nüfuz etmeye başlamış olması onların toplumsal yapılarının yeterince farklılaşmış bir tabana oturmasından değil, fakat kentsel endüstriyel değerlerin buralara yavaş yavaş nüfuz etmesinden dolayıdır, diyor.⁸¹ “Boş zaman” kavramı, günümüzde çağdaş sanayi toplumunun yapısal bir özelliğini oluşturmaktadır. Bu, toplum tipinin bir ürününü oluşturmaktadır ve kültürel koşullardan doğmuştur. Bu koşullar dikkate alınmadan boş zaman değerlendirmesi kavramının da gereğince açıklanması zordur.

Alman Filozofu Pieper, “boş zaman, basit olarak, sadece serbest zamanlarda, tatil günleri , hafta sonları veya uzun süreli tatiller gibi dış etkenlerin sonucu değil; akıl ve ruhsal içerikli, tamamen çalışmanın karşıtı olarak ifade edilebilecek ve canlılık yaratan ussal davranışlardır” diyor.^{201, 156}

Yapılan araştırmalarda “boş zaman” ile “kullanılmayan zaman” dilimine ayrıcalıklı bir konum verilmektedir. Kullanılmayan zaman dilimi genellikle çalışma dışında kalan zaman dilimi olarak görülmektedir. Bu bağlamda; Dumazedier, Parker, Robinson, Tezcan, Brighbill & Meyer ve Zuzanek gibi yazarlar, çalışma saatleri dışında kalan zamanın tümüyle “boş zaman “ olarak algılanamayacağını ileri sürmektedirler. Bu yazarlara göre, “çalışma dışı zaman”, a) Fizyolojik gereksinimler (yemek, uyumak, vücut temizliği v.b) için ayrılan zaman; b) Çalışma dışı zorunluluklar (ev işleri, ailesel görevler, alış veriş vb.); c) Boş zaman olarak

gruplandırmaktadır Yazarların çalışmalarında boş zaman kavramı tanımlanmasında aranan temel ilkenin “özgürce seçilmiş ve değerlendirmeye açık bir zaman dilimi” olması öngörülmektedir.^{9, 229}

Fizyolojik gereksinimler, yemek yemek, uyumak, vücut temizliği gibi şeyler için ayrılan zamandır. Fakat bu işler için, gerekli zamandan fazlasını ayırdığımızda o zaman boş zamana dönüşebilir. Zevk için bir grup arkadaş güzel bir lokantaya yemek yemeğe ya da pikniğe giderse, boş zaman içine girer.²²⁹

Çalışma dışı zorunluluklara, alışveriş, ev işleri, ailesel görevler için harcanan zaman dilimidir. Bu zorunluluklara, Dumazedier, “yarı boş zaman” etkinlikleri olarak değerlendirmekte, eğer boş zaman, kısmen ticari, çıkarıcı ya da ideolojik konu ya da amaçların egemenliği altına girerse, artık ona tamamen boş zaman denemez diyor.¹⁶⁰

Yarı boş zaman dilimi olarak adlandırılan bu zaman dilimi, bazı durumlarda işin bir uzantısı olarak bireyin mesleki durumu, toplumsal statüsü veya ailesel rolleri ile ilgili uğraşları kapsayabilmektedir.¹⁴⁰

Boş zaman kavramını genel olarak tanımlamak gerekirse, “iş, uyku ve diğer temel gereksinimlerini karşıladıktan sonra bireye kalan zaman”dır.²⁰²

Boş zaman, bireyin kesin olarak bağımsız ve özgür olduğu zamandır. Boş zaman, bireyin hem kendisi ve hem de başkaları için tüm zorunluluklardan, ya da bağlantılardan kurtulduğu ve kendi isteği ile seçeceği etkinliklerle uğraşacağı zamandır.^{199, 229,}

Yine, Meier, boş zaman zorlama duygusunun en az olduğu, kişinin kendi yargı ve seçimine göre kullandığı isteğe bağlı bir zaman parçası¹⁷⁸ olarak tanımlarken; Karaküçük eserinde, boş zaman kavramına geniş ve kapsamlı olabilecek şu açıklamayı getirmiştir; “boş zaman insanın zorunluluklar dışında, eğilimleri ve istekleri doğrultusunda istediği gibi

oyalanabilmesi, dinlenebilmesi, eğlenebilmesi veya kendini geliştirebilmesi için hak ettiği zaman dilimidir”¹³¹ diyor.

Bireylerin boş zaman süreleri incelendiğinde ise; a) Uzun süreli boş zamanlar (çocukluk dönemi – toplumsallaşma süreci içinde pasif konumda olunan yaşam dilimi; yıllık izinler; ve emeklilik dönemi), b) kısa süreli boş zamanlar (günlük çalışma saatlerinin dışında; hafta sonları ve kısa süreli tatiller) olarak gruplanabilmektedir.⁹

Boş zaman, insana ve insanca olan değerlerin gelişmesine zararlı olmayıp hizmet ettiği, insanın daha çok insan olmasına yaradığı, insanı insanlıktan uzaklaştırmak için kötüye kullanılmadığı ölçüde değer kazanmaktadır. Bir bakıma, boş zamanın görevi; spor, sanat, turizm ve daha birçok etkinlikler aracılığı ile insana kaybettiği bütünlüğü yeniden verebilmesi, insanı mutlu edebilmesi, geliştirebilmesi ve yeni yaşam biçimlerine zemin hazırlayabilmesidir.¹³

Boş zaman, her sınırlı kaynakta olduğu gibi, nüfus içinde eşitsiz olarak dağılım göstermektedir. Yaş kategorisinde, özellikle üretime aktif olarak katılan nüfus ile, katılmayanlar açısından önemli bir farklılık vardır. Gençlerin, özellikle okul sistemi içinde yer alan gençlerin daha fazla zamanı mevcuttur. Çalışan nüfusun, çalışma yaşamından kaynaklanan zorunluluklar nedeniyle daha az boş zamana sahip oldukları; buna karşın öğrencilerin, emeklilerin ve işsiz kesimin boş zaman diliminin daha fazla olduğu kabul edilmektedir. Bireyin evli ve özellikle çocuk sahibi olanların, boş zaman dilimi, zorunlu zaman diliminin artması sonucunda azalmaktadır.²⁵²

Boş zaman davranışları, fonksiyonel açıdan iki motivasyon gücünün aynı anda etkisi altında kalmaktadır. Bu motivasyonlardan birisi, günlük hayatın monotonluğundan, sıradanlığından ve her günkü çevreden uzaklaşmak, kişisel ve diğer kişilerle olan ilişkiler dünyasından kaçmaktır. Diğer ise, boş zaman etkinliklerine katılarak kendini belirleme,

hakimiyet, üstünlük, mücadele, öğrenme, keşif, rahatlama gibi kişisel, sosyal iletişim gibi psikolojik ödül beklentisi motivasyonudur.^{182, 131}

2.1.2. Boş Zaman Değerlendirme (Rekreasyon) Kavramı

Rekreasyon sözlük anlamıyla, re+create (yeniden yaratma) kökeninden gelen ve yeniden canlanma, yeniden güç kazanma, yenilenme anlamlarını ifade eden bir terim olup, Türkçe karşılığı yaygın bir şekilde, “boş zaman değerlendirme” olarak kullanılmaktadır.^{131, 192, 86} Bu ise, bireylerin ya da toplumsal kümelerin boş zamanlarında gönüllü olarak yaptıkları veya katıldıkları ve kişisel olarak doyum sağladıkları dinlendirici ve eğlenceli etkinlikler anlamını taşımaktadır.

Boş zaman, kişinin çalışmadığı, yaşam zorunluluklarının ve biçimsel görevinin dışında kalan ve kişinin kendi isteği yönünde harcayabileceği zamandır. Bu nedenle boş zaman aslında çok önemli bir yaşam dilimini oluşturmaktadır. Bu alanda en sık kullanılan iki sözcük olan boş zaman ve rekreasyon, bir anlamda örtüşmekle birlikte, aynı anlamı ifade etmemektedir. Rekreasyon, yukarıdaki tanımda ifadesini bulduğu gibi, boş zamanın çeşitli etkinliklerle değerlendirilmesi olarak kabul edilmektedir. Aristo, boş zaman etkinliğini, “başka bir amaç olmadan, sadece yapmak için yapılan bir etkinliğin içinde bulunma durumu” diye ifade etmektedir.¹⁶⁰

Fransız sosyologu Dumazedier¹⁶⁰ de, boş zaman etkinliğini, yani rekreasyonu şöyle tanımlamaktadır: “Boş zaman etkinliği, kişinin çalışma, ailevi ve toplumsal zorunluluklar dışında, rahatlamak, uzaklaşmak, ya da bilgisini ve topluma katılımını artırmak için kendi isteğiyle yaratıcı kapasitesini harekete geçirdiği herhangi bir etkinliktir.”

Genel olarak rekreasyon, “kişisel doygunluk ve zevk için, insanların birey olarak, ya da topluca boş zamanlarını değerlendirmek için yaptığı çeşitli eylemler” olarak tanımlanabilir. Bu eylemler sonunda insan tatminkar duygularla dolar, tazelenir, canlanır ve çalışma hayatına yenilenerek, güç kazanarak döner. Rekreasyon eylemi, bireylerin ve toplumun, çağımızda teknolojik gelişme ve nüfus artışıyla ortaya çıkan çeşitli çevre sorunlarının yarattığı bunalımlardan kurtulmasında, insanın fizyolojik ve psikolojik sağlığını kazanmasında ve düzene koymasında, yaşamsal öneme sahip bir aktivitedir.²²⁶

“Boş zaman” veya “serbest zaman”, “iş” kavramının kendisi kadar eski olduğu halde, “boş zamanı değerlendirme” olgusunun, endüstri devriminin doğduğu uygarlıklara özgü ve belirgin bir özellik taşıdığı düşünülmektedir.⁷⁸

Kraus eserinde, rekreasyon geleneksel olarak, insanoğlunun boş zamanlarında ve çalışma dışı zamanlarda gönüllü olarak katıldıkları ve zevk aldıkları aktiviteler olarak görülür diyor.¹⁵⁸ Yeniden tazeleme, yeniden biçimlendirme, yeniden yaratma, yeniden güçlendirme, yeniden gençlik ve dinçlik kazandırma ile yeni bir ruh, akıl ve beden geliştirme anlamlarına gelen boş zamanı değerlendirme, eğitim alanında yeni görülmekle birlikte, kökleri insanın akıl, duygu ve toplumsal durumlarında daha derin olarak görülmektedir.⁵⁷

Yine Corbin⁵⁷, boş zamanı değerlendirme etkinliklerine katılmakla kendimizi anlatmak, deneyimlerimizi diğer kişilerle paylaşmak, kendimizi başarılı görmek, başkalarıyla arkadaşlık kurmak ve onları tanımak, kişilik gelişimimizi tamamlamak gibi olumlu sonuçlara ulaşabilirsiniz, diyor.¹⁴⁴ “İnsanın öz benliğine uygun ve yapmaktan zevk aldığı toplumsal, kültürel ve sportif etkinliklere katılarak, günlük yaşamın sıkıcılığından kurtulması ve başka insanlarla etkileşerek toplumsal bir kişilik kazanması” olarak açıklanan boş zamanı değerlendirme, ayrıca, “özünde

ödül niteliği taşıyan ancak kazanç amacı gütmeyen, doğası gereği anti – sosyal da olmayacak etkinlikler” olarak tanımlanmaktadır.³³

Boş zaman (leisure) ve boş zaman değerlendirme (rekreasyon) aynı anlama gelmeyen iki kavram olup; boş zaman kişinin çalışmadığı, yaşamsal zorunluluklarının ve biçimsel görevlerinin dışında kalan ve kişinin kendi isteği yönünde harcayabileceği zamandır. Boş zamanı değerlendirme ise, boş zamanda yapılan etkinliklerle ilgilidir. “Boş zaman değerlendirme” bu iki kavramın uygulamadaki karşılığı olarak geliştirilmiştir ve kullanılmaktadır.³³ BZD bireyin istediği bir uğraşı ile zevk ve doyum sağlamak amacıyla boş zamanını geçirmesidir. Yani, boş zamanda yapılan herhangi bir etkinlik ya da etkinliklerdir.^{43, 160, 229} Bu etkinlikler bireysel olabileceği gibi grupsal da olabilir.

Shaw eserinde, boş zamanı değerlendirme kavramının, boş zaman kavramına göre daha dar kalıplı olduğunu belirtmiş ve “etkinliklere katılma” anlamında da alınsa, Grey ve Greben ile Krause gibi bazı kuramcıların, boş zamanı değerlendirmeyi öznel bir durum ya da bir deney olarak kavramlaştırdıklarını belirtmiştir.^{216, 144}

Karaküçük eserinde, rekreasyon kavramına daha kapsamlı olabilecek şu tanımlı getirmektedir; “insanın, yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde seçerek yaptığı etkinliklerdir”¹³¹ diyor.

Boş zaman değerlendirme kavramına getirilen tanımlamalar, zaman periyotları içinde ele alındığında 1960’lı yıllarda Fictor, Butler, Hictor, Dumazedier gibi toplumbilimcilerin konu ile ilgili çeşitli görüşlerine rastlanmaktadır. Boş zaman değerlendirmeyi, toplumsal bir kurum ile

özdeşleştiren Fichter'in görüşüne göre, "toplumun temel bir gereksinimi etrafında toplanmış olup, bir çokluk tarafından paylaşılmış bir davranış örnekleri bireşimidir."^{93, 229} diyor. İşte boş zamanların değerlendirilmesi de, insanların, fiziksel, zihinsel ve ruhsal dinlenme ve eğlenme gibi gereksinimlerini karşılayan bir toplumsal kurum olarak ele alınmaktadır. Fichter'e göre ise, "boş zaman değerlendirme, her bireyin kendisine uygun kendi seçtiği, özgür bir etkinlikte bulunmasını, bir eylem içine girmesini sağlamasıdır".¹⁰⁷

Dumazedier'e göre, "doyuma varmak, amacın ta kendisidir; bir başka yarara araç değildir" diyerek, doyum, haz ve zevk arayışının, modern toplumlarda boş zaman yaşantısının temel niteliklerinden olduğunu belirtir.^{81, 9}

Bireyin boş zaman değerlendirme etkinliğini sürdürmesi konusunda ise en önemli etkenin, uğraşın kendisine doyum getirmesi olduğunu ifade etmektedir. Yine Butler, boş zaman deneyimlerinin özgürce seçilmiş olma, gönüllülük ve doyum sağlama açılarından önemine değinmiş, bu doyumları verememesi durumunda, o deneyimin boş zaman değerlendirme sayılamayacağını belirtmektedir.⁴³ Boş zaman değerlendirme deneyimlerinin çeşitliliği ve farklılığı yazarların boş zaman ve boş zaman değerlendirme konusundaki yaklaşımlarında da farklılıklar yarattığı görülmektedir. Farklı anlayışları bütünleştiren yaklaşımı ilk kez, Riesmann tarafından ileri sürülen, "herhangi bir aktivite, boş zaman değerlendirme haline gelebilir."^{204, 9} görüşü ile sağlanmaya çalışılmıştır. Kaplan ve Wilensky tarafından da yorumlanan bu görüş, günümüz sosyologları arasında da kabul görmüştür. Dumazedier'in eserinde dile getirdiği bu görüşe göre; "boş zaman değerlendirme kalıpları, günlük yaşamın diğer bütün aktiviteleri içinde görülebilir; boş zaman değerlendirme bir yaşam biçimi başlatabilir, ve boş zaman değerlendirme biçimleri, yaşamın anlam ve niteliğini değiştirmeye yardım edebilir" diyor.⁷⁸

Bucher eserinde, boş zaman değerlendirme (rekreasyon) kavramına şu temel ifadelerle açıklamaktadır; 1. Rekreasyon, boş zamanda yapılır. İş değildir. Kar gayesi taşımaz. 2. Rekreasyonda kişi; gönüllü olarak ve tamamen kendi arzusu ile katıldığı etkinlikler de bulunur. 3. Rekreasyon faaliyetleri, katılana zevk veren, mutlu eden ve neşelendiren bir tarzda olur. 4. Rekreasyon faaliyeti, kişisel ve toplumsal fayda sağlar. 5. Toplumsal değerlere aykırı değildir. Yemek yemek, uyumak gibi hayati önem taşımaz.^{32, 131}

Boş zaman değerlendirmenin, bireye sağladığı yararları şu şekilde sıralanabilir; 1. Boş zaman değerlendirme yoluyla birey iş yorgunluğunu atma fırsatı bulur. İş zorunluluklarla dolu bir uğraş ve düzen olduğu için insanın doğal ritmini bozmaktadır. Zorunluluk olmaksızın, özgürce seçilen uğraşlar, insanın çalışma yaşamını stres ve yorgunluktan uzaklaştırır. 2. Boş zaman değerlendirme, toplumun onaylamadığı, hoş görmediği türde de olsa, eğlenme yoluyla bireye yeni dünyalar açabilmektedir. Toplumsal, fonksiyonel ve normatif koşulların sınırlarını aşabilmektedir. 3. Boş zaman değerlendirme, sosyal kurumların bireyi zorla içine soktuğu monoton veya tekdüze programlardan, kalıp düşüncelerden uzaklaştırma; kendini aşma; yaratıcılığını kullanma fırsatı vermektedir.^{78, 146}

Günümüz endüstriyel gelişimini tamamlamış toplumlarda, çalışma konularındaki değişikliklere bağlı olarak, boş zaman değerlendirme günlük yaşamın ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Endüstrinin yarattığı ve bireylere sunduğu çeşitli olanaklar, iş ile birlikte iş dışı yaşamın da yeniden düzenlenmesine neden olmaktadır. Günümüz modern toplumlarının temel kurumlarından biri olarak düşünölmeye başlanan “boş zaman değerlendirme”, endüstrileşme sürecini tamamlamış toplumlarda modern ailenin tüm yaşam biçimini de etkilemektedir.¹⁹⁸ Boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılmanın bireyler arası etkileşimi güçlendirdiği kabul edilmektedir. Özellikle, aile içi etkileşimin ailede yer alan rollerin boş zaman değerlendirme

anlayışıyla etkilendiği anlaşılmaktadır. Ancak bu etkileşimin ters yönde de olması, yeni aile ortamının ve ailede uyulması gereken rollerin boş zaman değerlendirmeyi de etkilemesi de, araştırmacıların ilgi odağı olmuştur.^{109, 189} Bu çalışmayı destekler nitelikteki diğer araştırmalarda da; boş zaman değerlendirme olanaklarından yararlanma ve yönlendirme konusunda ebeveynlerin çocuklarına yardımcı olmaları gerektiği vurgulanmaktadır.¹¹³

Horna'ya¹¹¹ göre; ebeveynlerin boş zaman değerlendirme açısından yükledikleri sorumluluk, son yıllarda giderek artan boyutta araştırmalara konu olmaktadır. Boş zaman değerlendirme uğraşlarında anlam, motivasyon ve doyum açısından aile üyeleri duygu ve faaliyet birliği içindedir. Daha önceleri evin dışında yer alan aktiviteler, yerini ev merkezli olanlara bırakma eğiliminde olduğu görüşünü savunmaktadır. Son yıllarda boş zaman değerlendirme çalışmalarının daha küçük boyutlara indirgenerek yapıldığı görülmektedir. Daha önceleri herkes tarafından bilinen belirli boş zaman etkinliklerinin konu alındığı çalışmalar, 1990'lı yıllar sonrası yerini, günlük periyotlarda yer alan informal sosyal etkileşime bırakmıştır.⁹

Bu görüş Samdahl'a göre; "boş zaman değerlendirme, herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda veya herhangi bir aktivitede gerçekleşebilen bir davranış biçimidir diye ifade ediyor.²⁰⁹ Bireylerin boş zaman değerlendirme davranışları yorumlanırken, sahip oldukları psikolojik koşulların etkisinin de incelenmesi düşünülmekte; zaman ve mekan ilişkisi içinde, bireyin psikolojik koşullarının da belirleyici olduğu ileri sürülmektedir.¹¹⁴

2. 1. 3. Rekreasyon Etkinliklerinin Sınıflandırılması

Boş zaman değerlendirme etkinlikleri çok çeşitli olduğundan sınıflandırılması, rekreasyon etkinliklerinin fonksiyonlarına veya çeşitli kriterlerine bağlı olarak şekillenmektedir.

Sınıflandırmada esas alınan prensip, genellikle, kişinin rekreasyon faaliyetlerine katılmasına sebep olan amaçlar, istekler ve zevkler olmaktadır.¹³¹

Rekreasyon etkinliklerini sınıflama eğilimi, ilk kez Amerikalı toplumbilimci Lynd tarafından başlatılmış; Lynd, boş zaman etkinliklerinin içeriği ve ortaya çıkış şekline göre, a.) Geleneksel boş zaman etkinlikleri (konferanslar, okuma, müzik, sanatsal uğraşlar), b) teknolojik ilerlemelerle ortaya çıkan modern etkinlikler (otomobiller, radyo, TV, sinema gibi) ve c) Örgütsel boş zaman etkinlikleri (gruplar, kulüpler, dernekler gibi) olarak sınıflandırmıştır.¹⁷²

Kaplan ise, önceki sınıflandırmalardan daha farklı bir yaklaşımla boş zaman etkinliklerini altı gruba ayırmıştır.⁷⁸ 1. Sosyabilite 2. Arkadaşlık 3. Oyun 4. Sanatsal 5. Keşfetme 6. Hareketsizlik. Dumazedier ise, boş zaman etkinlikleri beş gruba ayırmaktadır; 1. Fiziksel etkinlikler: yürüyüş, spor, seyahat gibi. 2. Sanatsal: Güzel sanatların dalları ile ilgilenme. 3. Uygulamalı İşler: El sanatları, el işleri gibi. 4. Entelektüel etkinlikler: Okuma. 5. Toplumsal: Eğlence, ziyaretler gibi.^{78, 230}

Nash, insanların boş zaman kullanım biçimlerine göre sınıflamayı, sıfır altından dördüncü dereceye göre kategorilere ayırmıştır; sıfır düzeyinde birey, zamanı öldürmek amacındadır. Bu düzey kaçış mekanizmaları için bir fırsat olup, birey bir süre için gerçeklikten uzaklaşır. Birinci kategori, yorgunluğu unutmak bakımından bir değere sahiptir. Boş zamanın edilgen kullanılışıdır. Zamanı tek düze geçirmekten kaçıştır ve can sıkıntısına çare olup, seyirlik bir tiptir. İkinci kategoride birey, bir başkasının yaratıcı çabalarına duygusal olarak katılır. Bu katılım müzik, resim, heykel, kitap v.s. yoluyla olur. Bireyin iç duygularına hitap ederek, bir anlam taşır. Üçüncü kategoride, eyleme etken olarak katılım söz konusudur. Birey bir rolü oynar ve bir model kopya edilir. Basketçinin oyunu yaratmayıp, görevini yerine getirmesi veya

şarkıcının bestelenmiş bir şarkıyı söylemesi gibi. Dördüncü kategori ise, yaratıcı katılımdır. Birey burada kendi deneyim veya imgeleminden bir model yaratır. Bir oyun ya da kitap yazması, sanat, bilim, felsefe, buluş ve keşifler yaratıcı katılım örnekleridir.^{183, 230}

1960'lı yıllardan günümüze geçen süre içinde, toplumbilimcilerin boş zaman etkinliklerini, amaçlar, istekler, zevkler ve değişik kriterlere göre değişik sınıflamalar yaptıkları ve kesin bir grupta veya çeşitlendirme yapmanın zorluğunun ortaya çıktığı görülmektedir.

Bu zorluklara rağmen, Karaküçük eserinde kapsamlı bir sınıflamayı şu şekilde yapmıştır; 1. Amaçlarına göre; a) Dinlenme amacıyla yapılan rekreasyon etkinlikleri, b) Kültürel amaçlı yapılan etkinlikler, c) Toplumsal amaçlı, toplumsal ilişkiler kurmak ve geliştirmek için yapılan etkinlikler, d) Sportif amaçlı, aktif katılımlı veya seyirci olarak yapılan etkinlikler, e) Turizm amaçlı, bir başka yerleri gezmek, görmek şeklindeki etkinlikler, f) Sanatsal amaçlı, birçok sanat etkinlikleri. 2. Çeşitli kriterlere göre; a) Yaş faktörüne göre, çeşitli yaş gruplarının kendi özelliklerine göre tercih edilen etkinlikler, b) Faaliyete katılım sayısına göre, bireysel, grupta, kitlesel veya aile olarak katılınan etkinlikler, c) Zamana göre, mevsimlere, günlere, hafta sonları, tatillere veya emeklilik dönemlerinde yapılan etkinlikler, d) Kullanılan mekanlara göre, açık veya kapalı alanlarda yapılan etkinlikler, e) Sosyal içeriklerine göre, lüks, geleneksel, ya da belirli halk kesimlerinin katılımının sağlandığı etkinlikler, olarak sınıflandırılabilir.¹³¹

2.1. 4. Rekreasyon Etkinliklerinin Önemi

Boş zamanların ve boş zamanları değerlendirmenin önemi, bireylerin dinlenme ve eğlenme gereksinimleri karşılama ve onların yaşamla bağlarını güçlendirerek, mutlu kılmış olmasındadır. Boş zamanlarını iyi değerlendiren birey, sağlıklı bir kişilik geliştirmiş olur.

Toplumda temel amaçlardan birisi de sağlıklı kişilik geliştirilmesidir. Boş zamanları değerlendirmenin bir diğer önemi de, bireylerde çeşitli doyumlara yol açmasıdır.^{43, 26, 230}

Bunlar maddeler halinde şöyle toplanabilir: 1. Yaratma Zevki. Bireyin boş zamanda yaptığı, çocuğun kumda oynarken yaptığı kale, ressamın yaptığı resim, müzisyenin bestelediği bir yapıt, yazılan roman ya da şiir gibi şeyler yaratma zevkini sağlar 2. Arkadaşlık, Dostluk Kurma. Birçok boş zaman değerlendirme biçimleri grupsal nitelikte olduğundan dolayı, insanların birlikte olma, arkadaşlık kurma, toplumsal ilişkiler ve işbirliği yapmaya yönelik gereksinimlerini karşılamaya olanak sağlar. Özellikle takım oyunları bu gibi durumlara olanak sağlar. 3. Macera – Yeni Deneyimler Edinme İsteği. Özellikle çocuklar, bilinmeyen bir gelecek için gelişmekte ve büyümektedirler. Yeni bilgiler edinmesi, yeni deneyimler kazanması, onu yetişkin yaşamına hazırlar. Uzaı keşfeden, Himalaya dağlarına tırmanan, seyyahların etkinlikleri, kampçılık, yelkenli ile deniz seyahati yapan insanların çabaları, hep macera ve yeni deneyimler elde etme isteğine ve gereksinime dayanır. 4. Başarı Duygusu. Birçok kimse iş yaşamında elde edemediği başarıyı, boş zaman etkinlikleriyle sağlamaya çalışır. 5. Fiziksel Sağlamlık. Fiziksel etkinlik yaşamın temel işlevidir. Çocuğun oyunu sürekli vücut eylemi ile karakterize edilir. Boş zaman etkinlikleri çocuğun motor gelişimi ve daha iyi koordinasyonu için fırsat sağlar. Takım oyunları ve bireysel sporlar bireye sağlamlık duygusu, doyum sağlayıcı, neşe ve sağlıklı olma duygusu kazandırır. 6. Zihinsel Güçleri Kullanma. Forum, tartışma grupları, satranç, doğa incelemeleri, briç gibi etkinlikler zihinsel güçlerin yoğun kullanımını gerektirir. Yine, iyi bir beste yapmak ve icra etmek, ruh ve teknik kadar bir zihinsel güç işidir. 7. Duygusal Deneyim. Herhangi bir boş zaman etkinliğine katılan bireye, o etkinlik, duygusal bir yanıt verir. Bir şampiyonluk mücadelesinde, dedektif bir roman okuyan okuyucu, kayak yapan bir sporcunun heyecanı, duygusal yanıtlardandır. 8. Güzellikten

Hoşlanma. Evrensel güzellik sevgisi birçok boş zaman etkinliklerinde ifadesini bulur. Güzellik sevgisi, yaratma isteği ile iç içe girmiştir. Manzaraların güzelliği, bahçeler, el sanatları, şiir, sahne dekorasyonu, mimari örnekler insanların güzellik ve yaratma duyguları bakımından çok bilinen araçlardır. 9. Hizmet Duygusu. Birey katıldığı etkinliklerle aynı zamanda bir hizmet sağlamaktadır. Bir rekreasyon liderinin oyun alanlarında yetiştirdiği çocukların gelişmesini gördükçe bir hizmetten doğan duygu yoluyla doyum sağlar. 10. Dinlenme. Boş zaman etkinliği ile birey aynı zamanda dinlenir. Günün sıkıntılı, stresli ve güçlüklerle karşılaşılan akşamında güzel bir kitap okuyarak geçiren bireyin durumu onun yorgunluğunu unutmaya yol açabilir. TV seyretme, sinema, tiyatro, maça, konsere gitme yine dinlenme olanağı sağlayan etkinliklerdir. Dinlenme, vücutsal, zihinsel ve ruhsal yönlerden olmaktadır.^{43, 26, 230}

2.1. 5. Rekreasyon Etkinliklerine Duyulan İhtiyaç

Boş zaman değerlendirme etkinliklerine duyulan ihtiyaç, bu faaliyetlerin kişisel ve toplumsal olarak sağladığı faydalardan ileri gelmektedir. Kişisel yönden; fiziki sağlık gelişiminin yaratılması, ruhsal sağlık kazandırılması, insanı sosyalleştirmesi, yaratıcılık, kişisel beceri ve yeteneğini geliştirme, çalışma başarısı ve iş verimine etkisi, ekonomik hareketlilik ve insanı mutlu etmesidir.^{230, 91, 153}

Toplumsal yönden ise; toplumsal dayanışma ve bütünleşmeyi sağlaması ve demokratik toplum yaratılması, rekreasyona duyulan nedenlerinden bazılarını oluşturmaktadır.^{32, 186, 122, 232}

Kişisel yönden rekreasyona duyulan ihtiyacın nedenlerini şu şekilde sıralayabiliriz; 1. Fiziki Sağlık Gelişimi Yaratır. İnsanın teknolojik imkanları yoğun kullanarak modern hayata

geçmesiyle beraber, hareket etme ihtiyacında da azalmalar görülmektedir. İnsanın bu az enerji harcayarak yaşıyor olması, birçok sağlık sorununu da beraberinde getirdiği görülmektedir. Rekreasyon faaliyetleri, birçok insanın bu az hareket etmesinden doğan sağlık sorunlarına çare olabilecek çeşitlilikte ve özellikle beden eğitimi ve spor etkinlikleri önemli yer tutmaktadır. Bu etkinlikler insanın hareketsiz yaşamından doğan sorunların çözümü ve sağlıklı ve zinde yaşamasında büyük roller üstlenmektedir. 2. Ruh Sağlığı Kazandırır. İnsanın, aile, okul veya iş yaşamındaki sorunları sinir sistemini yıpratarak, yorulmasına ve dayanma gücünün azalmasına neden olabilir. Bu durumlarda insan kendini değişik bir ortam içerisine sokarak moral kazanmak ister. Bu değişik ortam, onun için dinlenecek, eğlenecek, değişiklik yaratacak ve kendisini yenileyecek, böylece ruhsal tazeliğini kazanacak rekreatif etkinliklerdir. Bireyin katıldığı boş zaman etkinlikleri, okul, iş ve ev hayatının monotonluğu ve problemlerinden uzaklaşmasına, rahatlmasına ve bunalımlı anlardan çıkmasına imkan verir. 3. İnsanı Sosyalleştirir. Çoğunlukla grup halinde gerçekleştirilen rekreatif etkinlikler, bireylerin birbirleriyle sosyal ilişkiler kurmasında ve geliştirmesinde büyük rol oynar. Yeni arkadaşlıkların oluşması, grup içinde yer edinme, yerini anlama ve diğer grup üyelerini tanıyabilme gibi çabalar, kişinin sosyal yaşantısını etkileyerek olgunlaşmasını ve toplum hayatına alışmasını sağlar. Daha çok ortak zevkleri ve etkinlik alanları olan bireyler, belirli rekreatif etkinliklerde bir araya gelmektedirler.²³² Aynı konuda hevesli ve istekli diğer insanlarla bir etkinlik içinde bulunmak, kişilerin sosyal çevresinin artmasına, yeni arkadaş ve dostlar edinmesine yardımcı olmaktadır. Ortak bir spor faaliyetinde bulunan insan, aynı çalışmaya katılan diğer insanlarla kaynaşarak yeni dostluklar kurabilir ve kendini bir grubun üyesi olarak algılar. Aynı etkinlikten zevk alan, benzer yetenek ve becerilere sahip insanların birbiriyle kolay anlaşabileceklerini ve uzun sürebilecek dostlukların oluşabileceği söylenebilir. Rekreatif faaliyetlerde bulunmak amacıyla bir araya gelen ve ortak heves ve heyecanların paylaşıldığı bir

ortamdaki kişilerin, yalnızlık ve gruba katılım, hata yapmak korkusundan uzak, hoşgörölü ve gelişmiş sosyal ilişkiler kurarak sosyal uyumlarını kolaylaştırdıkları görölmektedir.^{32, 232}

Yine rekreasyon faaliyetleriyle kişi, sosyal statüsünü geliştirici veya tamamlayıcı bir nitelik de kazanabilmektedir. Böylece, rekreatif faaliyetler, insanların toplum içindeki dikey veya yatay oluşabilen sosyal tabakalar arasındaki geçişlerde önemli rol oynamaktadır. 4. Kişisel Beceri ve Yeteneğın Gelişmesini Sağlar. İnsanın çoğuş kez hangi düzeyde bir beceri ve yetenek düzeyinde olduğı anlaşılamaz. Bu ancak kişinin isteyerek ve severek yaptığı işlerde kendini gösterir.^{32, 232}

Herhangi bir etkinliğı rekreatif amaçlarla yapan kişi, bu faaliyet için beceri ve yeteneğının ortaya çıkmasını, faaliyete katılan yetenekli diğers kişilerle kültürel ve sosyal ilişkiler kurarak ve devamlı çalışarak sağlayabilmektedir. 5. Yaratıcı Gücü Geliştirir. Rekreatif etkinlikler, insanın her yaş ve her dönemindeki yaratıcılık gücünün ortaya çıkarılmasına ve bu gücün geliştirilmesine hizmet eder. 6. Çalışma Başarı ve İş Verimini Artırır. Rekreasyon, uygun faaliyet seçimi yapmak, organize programa katılmak şartıyla iyi bir lider önderliğindeki kişinin iş verimini arttırmakta ya da başarısına olumlu katkı sağlamaktadır.^{94, 208, 107}

Çalışma alanındaki verim, kişinin tatminsizliğine, isteksizliğine, kuvvetten düşme hissine ve bütün bunların sonucu ortaya çıkan, can sıkıntısına bağılı olarak etkilenmektedir. Bu duygular genellikle uyarıcı noksanlığından meydana geldiğinden, rekreasyon etkinlikleri, kişiye, eksik olan uyarıların verilmesiyle özellikle can sıkıntısının azalmasını sağlamaktadır. Bu da verimin yükselmesini sağlamaktadır. 7. Ekonomik Hareketi Geliştirir. Kişinin boş zamanlarını değerlendirirken, seçeceği etkinlik çeşidiyle ekonomik işlevi olan bir üretim sağlayabilmektedir. Kişinin ürettiğı malda esas amaç olarak rekreatif bir faaliyeti güdüyorsa, bu

malı paraya dönüştürse dahi, bir rekreasyon faaliyetinde bulunuyor demektir. 8. İnsanı Mutlu Eder. Rekreasyonun esas amaçlarından birisi insanın mutluluğuna katkı sağlamaktır. Mutlu, sağlıklı ve çağdaş insan rekreasyonla uğraşan insandır.^{32, 232}

Bu insan, rekreatif etkinliklere katılarak, günlük rutin yaşantısına renk katmakta ve yaşantısını zenginleştirmektedir. Böylece kişi mutluluğu yakalayabilmektedir. Bununla birlikte, iyi değerlendirilen boş zamanlar insanlara mutluluk getirebileceği gibi, değerlendirilemeyen boş zamanlar da mutsuzluk kaynağı olabilmektedir.²³²

Toplumsal yönden rekreasyona duyulan ihtiyaçları ise şöyle sıralayabiliriz: 1. Toplumsal Dayanışmayı ve Bütünleşmeyi Sağlar. Günümüz toplumlarında, ırk, milliyet, din, mezhep, sosyal konum, eğitim, kültür ve ekonomik farklılıklar gibi faktörler insanları birbirinden ayırabilmektedir. Bu gruplar arasındaki çeşitli şiddet derecelerinde olan sürekli bir çatışma, toplumların rahatsızlık kaynaklarından birisidir. İşte rekreasyon faaliyetleri gruplar arasındaki bu çatışmanın azaltılmasında önemli rol oynamaktadır.²³² Bu aktivitelerde sosyal, ekonomik veya eğitim farklılıkları ortadan kalkmakta veya önemini yitirmektedir. Her kesimden insan ortak zevkleri doğrultusundaki etkinliklerde bir araya gelirler ve ortak etkinliklerde bulunurlar. Etkinlikler, her kesimden olan bu insanların birbirlerini tanımalarına, dostluklar kurmalarına ve ortak amaçlar etrafında çalışmalarına olanak verir. 2. Demokratik Toplumun Yaratılmasına İmkan Sağlar. Bireylerin birbirleriyle olan ilişkilerinin düzenlenmesinde ve toplumsal kurallara uyulmasında rekreatif faaliyetler önemli rol oynar. İyi bir yurttaş olabilmenin öğretilmesinin temelinde insanların sosyal ortamda toplumun kurallarına uymaları, davranışlarını kontrol etmeleri gibi hususlar bulunmaktadır. Bu özellikler özellikle takım sporlarında sporcuların eksiksiz uymak zorunda oldukları kurallara ve davranışlara benzemektedir. Bu benzerliklerden dolayı bireyin rekreatif faaliyetlerle

kazanacağı belli kurallar içinde yaşamak, bu kurallara uymakta ve uygulamakta zorluk çekmemek, başkalarının haklarına saygılı olmak, böylece medeni bir toplum oluşmasına katkıda bulunmaktır.²³²

2. 2. Boş Zaman Değerlendirmeyi Etkileyen Faktörler

Tüm ülkelerde bireyin boş zaman değerlendirme davranışını etkileyen birtakım faktörler vardır. Bunlar; toplumsal, ekonomik ve demografik faktörler olarak incelenebilir.

2. 2. 1. Toplumsal Faktörler

Toplum, insan – doğa ve insan – insan etkileşimi doğrultusunda oluşan, biçimlenen bir gerçektir.¹⁹⁰ Toplum sosyo – kültürel bir olay olarak tanımlandığında Sorokin’e göre, “belli anlam, değer ve kurallara sahip olan; belli bir çevrede bu anlam, değer ve kuralları birbiri ile yaptıkları etkileşimde kullanan bilinçli kişi ve gruplardan meydana gelir.” Buna göre toplum, manevi kültür (anımlar, değerler, kurallar), maddi kültür (bio – fiziksel araçlar) ve toplumsal ilişkiler bütünü olarak açıklanmaktadır.¹⁴⁸

Başlangıçta devletin sorumluluğu ya da toplumsal bir kurum olarak görülen boş zaman değerlendirme, giderek eylemden çok katılanların açığa çıkan duygusal ve fiziksel oluşumları olarak önem kazanmıştır. Boş zamanı değerlendirme, toplumsal bir kurum olarak görülmenin ötesinde, toplumsal bağların, kişisel ilgileri ve deneyimlerinin açıklandığı bir yol, temel bir durum olarak görülmüştür.^{159, 174}

Toplum – insan ilişkisini inceleyen Riesman, günümüz modern insanının iki önemli değişimden geçtiğini belirtir. Bu değişim öncelikle Rönesans ile başlamıştır. Endüstrileşmeyle birlikte gelen kentleşme, insanları, toplumun “gelenekleri ile yönlendirilen” bireyler olmaktan çıkartmış; zaman içinde, ailenin norm ve değerlerinin birey üzerinde egemen olduğu “içe yönelmiş insan” konumuna getirmiştir. Bu aşamalardan sonra, bir diğer önemli değişim, yirminci yüzyılın ortalarından itibaren endüstrileşmiş toplumlarda görülen şeklidir.²⁰⁴

Yaşamı, kitle kültürünün, kitle tüketiminin ve kitle boş zaman değerlendirme şekillerinin etkisi ile biçimlenen birey, dışa yönelmiş insanı karakterize etmektedir. Toplumsal yapıda görülen değişim, öncelikle aileyi etkilemiş ve daha az baskılı, daha çok hoşgörülü aile ortamları yaratmıştır. Bu aşamada akran grubu, birey için son derece önem kazanmış ve boş zaman değerlendirme davranışlarının yönlendirici kaynağını oluşturmuştur. Bireyin boş zaman davranışını etkileyen temel sosyal faktörler arasında, bireyin içinde yaşadığı, kültür, sosyal sınıfı, etkileşim grupları ve ailedir.²⁰⁴

2. 2. 1. 1. Kültür Faktörü

Kültür, bir toplumun üyeleri arasında paylaşılan, devredilen ve bir değişim süreci içinde bulunan öğrenilmiş davranış kalıpları ile, bu kalıpların (inanç, değer, tavır ve maddesel öğeleri kapsayan) ürünlerinin oluşturduğu bir yaşam biçimidir. Her toplumun yaşam biçimi, o topluma özgü çok ve çeşitli kurumsallaşmış davranış biçimlerinden oluşmaktadır.²²⁶ Bir toplumu diğerinden ayırmakta bir marka görevi gören kültür, toplumun kimlik kartı yerine geçmekte; toplum değerlerini bir araya getirmekte ve bütünleştirmektedir. Toplumsal kimliğin doğuşunda ve gelişmesinde en önemli etmen, kültürdür. Her toplumun insanları, o toplumun kültürünün damgasını taşıırken, kültür bir anlamda bireyin de kimlik kartı olmaktadır.¹⁶⁵

Birey, toplum yapısı ve kültür birbirinden ayrılmayan, karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen bir üçgen oluşturur. Kültür ve kişilik ile ilgili yaklaşımların çoğu; birey davranışının, bireyin sosyal ve fiziki çevresi tarafından düzenlendiğini ve bireyin toplumsallaşmasının, kendisinden önceki kuşakların deneyimlerini öğrenerek geleceğe hazırlandığı bir ön hazırlık olduğunu irdelemektedir.¹⁶⁵

Genel olarak toplumda; birey, toplum yapısı, kültürün maddi ve manevi üyeleri arasında sıkı bir bağlantı ve denge bulunmaktadır. Bireyin içinde yaşadığı doğal çevreden başlayarak anne – babanın tutumu, eğitim kuruluğu ya da yaşanan yerin özellikleri, kırsal bölge, küçük ya da büyük kent yaşamında birey değişik davranış biçimleri ve tutumları kazanmaktadır. Birey, önce kendi yaşadığı doğal çevrenin etkisi altında kalır. Ailenin genel tutumu, bireyin cinsiyeti, gelenek, görenek, dil, din, kamu düzeni gibi temel toplumsal kurumlar ve değerler sisteminin etkisi bu şekillenmede en büyük rolü oynar. Kişiliğın gelişmesini etkileyen değişkenler arasında arkadaşlık ilişkileri, çalışılan veya öğrenim yapılan çevrenin nitelik ve nicelik bakımından özellikleri ve boş zamanı değerlendirme de başta gelmektedir. Yani birey içinde yaşadığı kültürel ortamdan, doğrudan doğruya veya dolaylı olarak etkilenip, kişiliğini kazanmaktadır.¹⁵²

Kültür bir yaşama tarzı olarak düşünüldüğünde; boş zaman ile ilgili amaçlarda kültür kavramına girmektedir. Kültür yaratılan, öğrenilen, kuşaklardan kuşaklara aktarılan bir düşünce ve davranış şekli, bir dünya görüşüdür. Bu kültür anlayışı içinde “boş zaman değerlendirme” günümüzde bir yaşam biçimi haline gelmiştir. Endüstriyel gelişimini tamamlamış toplumlarda, bilim, teknoloji ve eğitim seviyelerinin yükselmesi ile değişen boş zaman anlayışında popüler kültür ve popüler boş zaman değerlendirme şekilleri birleşmiş, iç içe girmiştir.¹⁵⁵

Hatta, Dumazedier, “boş zamanlarınızı nasıl değerlendirdiğinizi söyleyin; size kültürünüzü söyleyeyim” diyerek, her bir boş zaman aktivitesinin, kültürel bir içeriği olduğunu iddialı bir şekilde ileri sürmüştür.⁷⁹

Yaşama anlam veren kültürel öğeler; aynı zamanda kuşaklar arası ilişkilerin devamını sağlamak amacıyla eğitim yoluyla da transfer edilir. Toplumun sürekliliği içinde eğitim yoluyla geçişi sağlanan değer ve normlar, yaşam boyu bireyi yönlendirir.^{187, 169}

Kuşakların öğrenme yoluyla toplumla bütünleşmesini sağlayan süreç, “toplumsallaşma” sürecidir. Toplumsallaşma en genel anlamda, yeni doğmuş insanın, toplumun bir üyesi olarak, topluma katıldığı süreçtir. Topluma katılım yoluyla başlayan bu süreç, çocukluğun ilk yıllarında en kritik ve en yoğun biçimde yaşanmasına karşın, yaşam boyu devam etmektedir.^{187, 169}

Parsons’a göre, toplumsallaşma, sosyal çevrenin değerler ve rol normlarını özümseme ve kabullenme sürecidir. Toplumsallaşma sürecinde, sosyal sistemin beklenti ve davranış standartları, bireyin eylemi için etkin motifler ve kabul edilmiş amaçlar haline gelerek, kişilik gelişiminin yapılanmasında öncelikle gerekli olan kültürel kalıpların anlamlarını kazanır. Dolayısıyla, kişilik sistemi ve sosyal sistemin aynı unsurlardan oluştuğu düşünülmektedir.¹¹⁶

2. 2. 1. 2. Sosyal Sınıf Faktörü

Yapılan araştırmalara göre, bireyin sosyalleşme sürecinde sahip olduğu normlar ve değerler, onun ait olduğu alt kültürünün, yani sosyal sınıfının ürünü olduğu ve bireyin, sosyal sınıfı ile sosyalleşmesi arasında paralel bir ilgi olduğu belirlenmiştir.^{19, 140}

Diğer bir araştırmada da, çocukluk döneminde sosyal öğrenme, sıklıkla onun çevresinde varolan sosyal ilişkilerinin ve sosyal sınıfın bir yansıması olarak değerlendirilmektedir.⁷²

Günlük yaşamın çeşitli alanlarında, sınıflar arasında, meslek ve gelirden, konutta, tüketim eğiliminde ve boş zamanları değerlendirme şekillerinde farklılıklar olduğu dikkati çekmektedir. Burada sınıf, yalnızca ücret, maaş veya gelir miktarındaki sayısal farklılığı değil, aynı zamanda gelirlerin dağılışı ve harcanış şeklindeki niteliksel farkları da belirtmektedir.⁷⁹

Bu nedenle, aynı toplumun demografik özelliklerine bakıldığında, belli nüfus dilimlerinin ekonomik ve sosyal kurumları kullanımlarında farklılıklar görülmektedir. Ayrıca, boş zaman değerlendirme şekillerinde de görülen bu farklılık, özgürce seçme sorunu olduğu kadar, kısmen de belirli zorunluluklardan kaynaklanmaktadır. Bu seçim veya zorunluluklar, bireyin sosyal sınıfının motiflerini taşır. Diğer bir anlatımla, her sosyal sınıfı karakterize eden yaşam biçimi, boş zaman etkinliklerine belli zorunlu şekiller getirmektedir. Bu olgu, bazı araştırmalarda, bireyin sınıfının beklentilerine uymaya zorlayan sosyal baskı olabildiği; yani bireyin sosyal sınıfı için tipik özellik taşıyan etkinliklere katılma durumunda ise, kendisini kötü hissedebileceği ileri sürülmektedir.¹⁷ Yine başka bir araştırmada ise, sınıfsal farklılık, sportif aktiviteleri kapsayan fiziksel alanlarda ve uygulamalı alanlarda görülmediği; bu farklılık sanatsal, entelektüel ve sosyal alanlarda dikkati çeken boyutlarda olduğunu ifade etmektedir.⁷⁸

Başka bir yaklaşıma göre, belli bir sınıfın üyeliği bazında boş zaman etkinliklerini seçme eğiliminin, ergenlikte başladığı ve olgunluk döneminde daha da arttığı belirtilmektedir. Buna göre, insanlar yaşlandıkça, ait oldukları sınıfın yaşam biçimlerini benimsedikçe, sınıflara özgü boş zaman etkinliklerini seçme eğilimi göstermektedir.²⁴⁹

2. 2. 1. 3. Etkileşim Grupları Faktörü

Bireyin, çocukluk ve gençlik dönemlerinde en yakın sosyal çevresi olarak kabul edilen aile, akran grubu ve önemli diğer kişilerden sonra, yetişkinlik döneminde buna, meslektaşları ve iş arkadaşları katılmaktadır.¹⁸⁰

Aile ile başlayan toplumsallaşma süreci akran grubunda artarak devam etmektedir. Çocuğun ailesindeki rolden yetişkin statüsüne geçişi yapabildiği akran grubu veya arkadaş çevresi, önemli düzenleyici bir kurum olarak düşünülmektedir.²⁴²

İnsan ilişkilerinde akran grubu çocuk ve genç için bir atölyedir. Bireyin, toplumsal özellik kazanması ve topluma uyması, arkadaş edinme ile ortaya çıkmaktadır. Arkadaş ilişkilerinin, çocuğun kişilik gelişimi üzerinde son derece önemli olduğu düşünülmektedir. Kişilik gelişimi büyük ölçüde, çocuğun başkaları ile ilişkilerinde, onlarla etkileşmesine bağlıdır. Çocuğun kendini tanıması ve tanımlaması bu etkileşim içinde şekillenir.²⁴²

Akran grubu; üyelerinin birincil ilişkileri en yoğun biçimde yaşadığı; zaman, mekan ve amaç sınırlaması olmaksızın, sosyal – duygusal ilişkilerin yer aldığı en önemli sosyal grup olarak düşünülmektedir.¹⁸⁰

Riesman'a göre, "akran gruplarının özelliklerine bakıldığında; aile, eğitim, mesleki veya politik gruplardan farklı oldukları görülür. Gelişimleri oldukça hızlı olan bu grupların üyelerinin aralarındaki bağ, kan bağı veya iş ortaklığından daha güçlüdür, ancak tüm gruplar gibi, sosyal sınıf ile koşullanmıştır."^{78, 204}

Çocukluk döneminde önemli bir yeri olan mahalle arkadaşlığının, sonraki dönemde okul arkadaşlığına; gençlik döneminde ise; mekansal özelliklerden çok, benzer duygu, düşünce ve görüş paylaşımına dönüştüğü görülür.²⁴⁵

Bazı araştırmalara göre, herhangi bir çevrede veya etkinlikte insanların genellikle gruplar içinde boş zamanlarını değerlendirdikleri anlaşılmaktadır. Boş zamanları değerlendirmenin grupsal görünümü ise, bireye doyum sağlayan, statü, arkadaşlık, beğenilme, grup üyeliği gibi sosyal unsurları taşıması açısından önemlidir.¹⁷⁹

Günümüz toplumlarının tipik insanını temsil eden birey, boş zaman etkinliklerini akran gruplarının davranışları doğrultusunda gerçekleştirme eğilimindedir.²⁰⁴

Boş zaman ilgi alanları ve eğilimi, bu gruplara egemen olan düşünceye, yaşa ve cinsiyete göre, ortaya çıkmakta ve geleneklerle yerleşmiş alışkanlıklar yerine, günün koşullarına göre biçimlenmektedir.²⁰⁴

Bununla birlikte, bireylerin benzer davranış sergilemelerinin nedenine inildiğinde, grubun oluşmasında en önemli rolü oynayan ortak değer ve normlara sahip olma; yani demografik ve sosyo – ekonomik değişkenlerin benzerliği dikkati çekmektedir.¹⁷ Bireyin boş zaman değerlendirme davranışında, etkileşim grubu olarak ona en yakın arkadaş çevresinin etkisinin, ileriki yetişkinlik döneminde de görüldüğü ve yine yetişkinlik döneminde referans grubun seçimi ile ilgili eğilimlerde, çocukluk dönemi toplumsallaşma sürecinin belirleyici rol oynadığı belirtilmektedir. Yetişkinlik döneminde birey, bu nedenle çocukluk yıllarında kurulan boş zaman kalıplarına benzer kalıpların yer aldığı grupları tercih etmekte ve dolayısıyla bu referans grupları onun boş zaman davranışı ile ilgili değerlerini pekiştirmektedir.²⁵⁹

Bireylerin boş zaman etkinliklerine katılma nedenlerinin incelendiği araştırmalara bakıldığında, başlıca ve en öncelikli nedenin, sosyal etkileşim gereksinimi ve arkadaşlık kurma isteğinde odaklaştığı belirlenmiştir.^{59,170}

Özellikle grupla gerçekleştirilen etkinliklerde, bireylerin motivasyonunun daha yüksek olduğu, ve boş zamanları değerlendirme açısından informal etkileşimin en yoğun yaşandığı sosyal çevrelerin, akran grupları ve ile çevresi olduğu görülmektedir.^{114,74}

2. 2. 1. 4. Aile veya Bakım Kurumu Faktörü

İnsanın boş zaman davranışlarını oluşturan ve yönlendiren ilk ve en önemli sosyal çevre aile kurumudur. Çocukluk döneminden başlayarak, bireyin kendi sosyal sınıf değerlerini öğrenmeyi sürdürdüğü en küçük sosyal birim olan aile, aynı zamanda, boş zaman davranış modellerinin oluşmasında temel oluşturmaktadır. Toplumsallaşmanın en genel boyutlarıyla yaşandığı aile içi etkileşim sürecinden sonra; okul ve akran gruplarında devam etmektedir.⁷⁴ Çocuk veya genç toplumsal bazı nedenlerden ötürü, korunmaya muhtaç durumuma düşüp, aile bakım ve koruma ortamından yoksun kalırsa; toplum adına bakım ve koruma görevini gören “kurum” ortamında toplumsallaşma süreci devam edecektir.⁷⁴

İşte burada, toplumsallaşma sürecinin en genel ve önemli kurumu olan ailenin yerini, yetiştirme kurumu ve aile bireylerinin yerini de kurumda çalışan ve kurumda bakım ve koruma altındaki diğer çocuklar ve gençler alacaktır. Toplumsallaşma süreci hem kurum ortamı içinde yoğun yaşanacak hem de etkileşim; okul ve akran grubunda daha yoğun devam edecektir. Bir görüşe göre, modern toplumlarda, aile ve toplum arasında yönelim farkı olduğu belirtilmektedir.²³¹

Buna göre, aile, yaygın, özel ve ortaklaşa değerler ve ilişkilere önem verirken, toplum; evrensellik, başarı ve bireysel değerlere yönelir. Bu nedenle, bireyin, aileden daha geniş toplumsal düzene geçişi, evde öğrenme ve deneyim yoluyla kolaylaştırılmamaktadır. Hızlı toplumsal değişme dönemlerinde aile, bireye gerekli rehberlik ve rol modelleri sağlamakta yetersiz kalmaktadır. Bu durum, kuşkusuz, kendi yolunu kendisi bulmakta zorlanan, kimliğini arayan bireyi belirsiz ve güç durumlara sokmaktadır.²³¹

Bu karmaşık ilişkiler içinde, ailenin veya kurum bakımındakiler için kurum çalışanlarının bireye yaklaşımlarının yeterince yakın ve olumlu olmaması, bireyde bazı davranış bozukluklarının ve problemlerinin ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. ¹⁰¹

Başka bir anlatımla, davranış ile ilgili problemler, evde, okulda, kurumda, arkadaş çevresinde veya daha geniş toplum kesimlerinde bireyin deneyimlediği çatışmalarının bileşkesi olabilmektedir.¹⁰¹

Kişilik yapısının oluşumu sürecinde, bireyin birincil ilişkileri en yoğun yaşadığı aile çevresinde ve yaşadığı kurum içinde bulduğu anlayış, sevgi ve ilgi, bu sorunları en aza indirerek, onda sağlıklı bir kişilik geliştirmesine en önemli katkıyı sağlayacaktır. Sevgi, anlayış ve ilginin yetiştirme yurtları ortamında, kurumun yetiştirme anlayışlarındaki kurumsal anlayıştan dolayı bireye sağlamada zorluklar yaşanmaktadır.²⁵³

Bireyin bu zorlukları aşabilmesi için bu ortam, ailede, aile içi, kurumda kurum içi etkileşim sürecinde boş zaman değerlendirme etkinlikleri yoluyla gerçekleştirilebilir. Aile, bireyin boş zaman değerlendirme rolünü sergilemeyi öğrendiği ve paylaştığı ilk ortamdır.²⁵³

Bu nedenle, bireyin boş zamanlarını değerlendirme konusunda da sahip olduğu tutum ve davranışlar, onun aile veya kurum içi etkileşim yoluyla edindiği değer ve normlarla belirlenmektedir. Bu değer ve normlar, ailenin sosyo – kültürel ve sosyo – ekonomik özelliklerinin yanı sıra, kırsal ve kentsel aile oluşuna göre farklılık taşımaktadır.⁹

Bireyin boş zamanlarını değerlendirme yönünde toplumsallaşması, yaşam boyu sürmekte, ailesi ve yakın sosyal çevresi ile bağlantılı olmaktadır. Çocukluk döneminde, bireyin edindiği boş zaman değerlendirme eğilimi, yetişkinlik dönemindeki boş zaman değerlendirme eğilimi ile benzerlik içinde olabilmektedir. Yetişkinlik yıllarına kadar geçen sürede, boş zaman değerlendirme modelleri, koşullara göre öğrenilmekte, geliştirilmekte, bırakılmakta veya tekrar öğrenilmektedir.^{140, 139}

Bunun yanı sıra, bireyin boş zamanı değerlendirmesi ailesi tarafından etkilenmekle kalmayıp, karşılığında da aileyi etkilemektedir.¹⁰⁹

Bu yaklaşımdan hareketle, kurum bakımı ortamındaki bireyin, kurumdaki bakım sisteminin ve çalışanlarından etkilenmekte kalmayıp, bireyinde karşılığında kurumu ve kurum çalışanlarını etkilediği söylenebilir. Boş zaman etkinliklerinin şekli ile ilgili yapılan araştırmalara bakıldığında, etkileşim ile ilgili aktivitelerin, genellikle okulda ve akran gruplarında öğrenildiği; iş ile ilgili aktivitelerin ise, iş yerlerinde başladığı belirlenmiştir.¹⁴⁰

Bir başka araştırma sonuçlarına göre, yetişkinlik döneminde bireyin boş zaman değerlendirme eğilimi ve aktivite şekillerinin, çoğu zaman, ailesinde edindiği alışkanlıkların izlerini taşıdığı belirtilmektedir.²⁵⁹

Çocukluk dönemi aktiflik düzeyi, yetişkinlik dönemi aktiflik düzeyi ile büyük benzerlik taşımakta, çocukluk dönemi toplumsallaşma etkisinin yanı sıra, aktivitelerin bireye aşına oluşu, yetişkinlik döneminde benzer boş zaman aktivitelerini seçme eğilimi göstermesine neden olabilmektedir. İnsanların çoğu boş zamanlarının büyük kısmını aile üyeleri ile birlikte geçirmekte ve bunu da isteyerek yaptığı ve birlikte geçirilen zamanların daha fazla olmasının istendiği ifade edilmektedir.⁵⁹

Aile içindeki bireylerin tek tek, eşlerin birlikte veya tüm aile üyelerinin birlikte geçirebilecekleri boş zaman sürelerinde farklılık olabileceği gibi, seçilen aktivite türlerinde de değişiklik olabilir. Evli olmak veya çocuk sahibi olmak, etkinliklerin çoğunun ev – merkezli olabileceği anlamına gelmektedir. Bu aktivitelere, pikniğe gitme ve yürüyüşe çıkmanın yanı sıra, TV izleme, akraba, komşu ve dost ziyaretleri sayılabilir.⁵⁹

Bireylerin boş zaman davranışlarını oluşturan ve yönlendiren diğer bir önemli etken de, ailenin sahip olduğu çocuk sayısı ve yaş durumlarıdır. Özellikle bireylerin ebeveynlik döneminde rol bağlantılı aktivitelerinin, çocuksuz dönemlere kıyasla arttığı, çocukların yaşına bağlı olarak da, bu zamanı şekillendirdiği ve paylaştıkları bilinmektedir.¹¹¹

Bu paylaşımda anneye düşen görev ve sorumluluk çok daha fazladır. Çocukların boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılmalarında en önemli payı olan anne, çocukların formal veya örgütlü boş zaman değerlendirme kurumlarından yararlanmalarında teşvik edicidir.¹¹³

Bireylerin boş zamanlarının değerlendirmesini etkileyen bir diğer faktörde, eşlerin/ebeveynlerin iş durumu olarak görülmektedir. Yapılan bir araştırma sonuçlarına göre; erkeğin iş uğraşları, ailenin boş zaman faaliyetlerini organize etmeyi olumsuz etkilediği; kadının çalışıyor olması ise, kendisinin kullanacağı çok az boş zamanı kalmasına neden olmakta ve katıldığı aktivite türünü etkileyebilmektedir. Küçük çocuklu, çalışan annenin/kadının arkadaş toplantıları gibi sosyal ilişkileri kapsayan etkinliklere katılımlarının az olmasına neden olmaktadır. Buna karşın, sinema, tiyatro, konser gibi ticari rekreasyon etkinliklerine sınırlı da olsa katılabildikleri belirlenmiştir. Bununla birlikte, her iki eşin çalıştığı aileler, tek eşin çalıştığı klasik ailelere göre, çocukları ile daha fazla kitap okumakta, birlikte resim yapmakta, günlük konularda daha fazla sohbet etmekte ve derslerine yardımcı olmaktadır.^{109, 9}

Klasik aileler, boş zaman etkinliklerinde çok daha “ev merkezli” ve çocuklarıyla daha fazla oyun oynarken, her iki eşin çalıştığı aileler daha çok “dış merkezli” olabilmektedir.^{109, 9}

2. 2. 2. Ekonomik Faktörler

Günümüz gelişmiş toplumlarında, ulusal gelirdeki hızlı artış ve bunun sonucu olarak ortaya çıkan yüksek yaşama standardı, maddi yönden boş zamanı etkilemiştir.^{43, 230} Yine, günümüz toplumları, bireysel ve kolektif hakların ve fırsatların yaygın biçimde merkezileştiği ve boş zaman değerlendirme fırsatlarının temel gereksinimler içinde yer aldığı tüketici toplumları haline gelmiştir.¹¹²

Bu da, bireyleri, ekonomik refah düzeylerini ve yaşam niteliklerini geliştirme konusuyla çok daha fazla ilgilenmeye yönelmiş ve tamamen bireysel tercihler doğrultusunda kullanılacak zaman ve parayı yönlendirme düşüncesi, günümüzde bireye sınırsız boş zaman değerlendirme deneyimleri sunabilen büyük bir endüstri haline gelmiştir. Bir tüketici konumundaki insanın boş zamanı değerlendirme ile ilgili seçiminde, sosyo – kültürel faktörlerin yanı sıra, sosyo – ekonomik faktörlerinde çok önemli etkisi olduğu görülmektedir.¹⁷

Bu konuda yapılan araştırmalarda, tüketici olarak bireyin boş zaman değerlendirme seçimini yaparken davranışlarını etkileyen unsurları çeşitli yaklaşımlarla açıklamaya çalışmışlardır. Bireyin tüketici davranışlarına “Ekonomik Model” yaklaşımına göre, bireyin bütçesinin sınırlılığı ve bu sınırlılık çerçevesinde elde etmeyi düşündüğü ürünü veya hizmeti elde edebilme koşulları, boş zaman değerlendirme etkinliklerinin seçiminde davranışları yönlendirmektedir. Bu yönlenmede kuşkusuz bireyin zevkleri, alışkanlıkları ve bireyler arası etkileşimi de önemli yer tutmaktadır.³⁰

Diğer bir model olan “Kavramsal Model”e göre, tüketici konumundaki birey, boş zaman değerlendirme etkinlikleri konusunda tercihini yaparken, “durumsal faktörler” ve “bireysel faktörler” olarak iki önemli etkileşim içindedir. Durumsal Faktörler, bireyin içinde bulunduğu sosyal çevrenin özelliklerini kapsamaktadır.

Bireysel Faktörler ise, bireyin demografik ve sosyo – ekonomik özelliklerini oluşturan kültürel ve ekonomik çevresi; tutumlar, ilgiler ve düşüncelerin oluşturduğu değerler sistemi; yaşadığı ve yaşamakta olduğu deneyimler ile, sahip olduğu bilgi birikimidir. Eğer birey, istediği boş zaman etkinliğine ulaşabilir veya gerçekleştirebilirse, bu davranışa dönüşebilir.¹⁷

Aksi halde birey, başka bir seçime yönelme durumunda kalmaktadır. Fiziki çevrede boş zaman değerlendirme kaynaklarının taşıdığı özelliklerin yanı sıra, boş zaman değerlendirme eğiliminin davranışa dönüşmemesi, bireysel faktörler içinde yer alan meslek ve gelir ile doğrudan bağlantılı olan zaman ve para kaynaklarının durumu ile açıklanmaktadır.¹⁷

2. 2. 2.1. Meslek ve Gelir Faktörü

Bireylerin sahip olduğu sosyo – ekonomik statünün boş zaman değerlendirme davranışlarını etkilediği birçok araştırmada ortaya çıkmıştır.¹⁰⁹

Boş zaman değerlendirme davranışı, çeşitli prestij basamaklarında bireylerin yaşam biçimlerinin bir parçasını oluşturmaktadır.⁵⁴

Bireylerin eğitim düzeyleri yükseldikçe ve buna bağlı olarak prestij yüksek konumlara ulaştıkça, boş zaman yaratma ve bu zamanı bireysel gelişmeler için kullanma isteminde de artış görülmektedir.¹⁶⁸

Boş zaman değerlendirme şekillerinin seçimi, genellikle mesleğin sosyal statüsü ile bağlantılı olarak bir prestij boyutu ile ifade edilmektedir. Özellikle sanatsal ve kültürel yoğunluk taşıyan, sanat gösterileri, tiyatro, konser, konferanslara katılım, kitap okuma gibi etkinlikler en yüksek prestije sahip boş zaman değerlendirme şekilleri olarak düşünülmektedir. Üst prestij grupları için TV izleme son derece düşük statülü bir aktivite olarak görülmektedir. Bu gruplara dahil pek çok kişi için TV izlemek bir tür statü kaybı olarak algılanmaktadır.^{54, 19}

Bunun yanı sıra, prestij kazandıran meslek gruplarında fiziksel aktivitelerin daha fazla, toplumsal etkinliklere katılımın da sık olduğu görülmektedir.^{181, 249} Profesyonel ve üst düzey yönetsel meslek grubuna girenlerin, maliyeti yüksek etkinliklerden, yatçılık, deniz sporları, havacılık, golf ve tenis gibi aktiviteleri tercih ettikleri görülmektedir.^{253, 60}

Buna karşın, el becerileri gerektiren hobiler, evde ve bahçe işlerinde çalışma, bowling, dansa veya pikniğe gitme, avcılık ve balıkçılık da yine bu prestij grupları için düşük statülü boş zaman değerlendirme şekilleridir.¹⁹ Genel bir değerlendirme yapıldığında, etkinliklerin çeşidi veya düzeyi üzerinde, mesleğin tek başına belirleyici olamadığı; eğitim, gelir, yaş ve cinsiyet değişkenleri ile anlam taşıdığı ileri sürülmektedir.²⁴⁹

Bireyin boş zaman davranışını etkileyen faktörlerden mesleğin yanı sıra, gelir düzeyinin, bireyin yapmak istediği pek çok etkinlik türünde ve sayısında önemli rol oynadığı düşünülmektedir.^{74, 17, 253} Bir başka görüşe göre; etkinliğin bireye maliyeti ve fiziki olarak elde edilebilirliği, özellikle düşük gelir grupları için aktiviteye katılımda belirleyici olabilmektedir.²⁴⁷

Boş zaman değerlendirme olanakları sunan kaynakların, düşük gelir ve eğitim düzeyine sahip gruplara yakın olması halinde ise, eğitim ve gelir farklılığının ortadan kalktığı ve nüfus dilimlerinin, aktivitelere katılımda benzerlik göstermektedir.¹⁶⁸

2. 2. 3. Demografik Faktörler

Bireyin boş zaman değerlendirme eğiliminde, sosyal sınıf, kültür, etkileşim grupları ve aile veya bakım kurumu önemli rol oynamasının yanı sıra; bireyin yaşı, cinsiyeti, yaşadığı yerleşim birimi ve eğitim düzeyinin de etkili olduğu söylenebilir.

2. 2. 3. 1. Yaş ve Cinsiyet Faktörü

İki cins arasındaki farklılıklar, onların bir çok boş zaman değerlendirme etkinliklerinde de gerek ilgi gerekse katılma yönünden etkisini gösterir. Bireylerin aynı kültür içinde bile boş zaman değerlendirme eğiliminde farklılıkların ortaya çıkması, sosyo – kültürel ve sosyo – ekonomik özelliklerin yanı sıra, yaş ve demografik faktörlerle de bağlantılıdır.^{48, 219, 74}

Boş zaman değerlendirme alışkanlıklarının seçiminde bireyin yaş basamaklarına göre değerlendirildiğinde; 12 – 18 yaş arasında sportif etkinlikler ağırlıklı gerçekleştirilirken, 18 – 24 yaşları arasında daha çok sosyal ve kültürel içerikli aktivitelerle ilgilenildiği; yani yaş ile spor yapma arasında ters yönde bir ilişki olduğu; buna karşın, sporla izleyici olarak ilgilenme arasında doğru bir ilişki olduğu görülmektedir.²⁴⁵

Bireyin otuzlu yaşın altındaki yıllarda boş zaman etkinliklerine daha yüksek katılım göstermesi, genellikle henüz evlenmemiş olmasına, çocuğunun bulunmayışına ve hepsinden önemlisi, yaş olarak enerjisinin en yüksek olduğu gençlik dönemini yaşamakta oluşuna bağlanabilir. Bireyi toplumsal olgunluğa hazırlayan bir geçiş dönemi olarak tanımlanan gençlik dönemi biyolojik, psikolojik ve toplumsal olarak bir gelişme ve olgunlaşma çağıdır.¹⁵⁵

Çocukluk döneminde başlayan toplumsallaşma sürecinin en yoğun biçimde yaşandığı bu dönemde birey olarak genç, içinde bulunduğu toplumun değer ve normlarını özümseyerek, kişilik yapısı ile bütünleşmektedir. Genç, belirli ve sınırlı bir yaş dilimi içinde duygu, düşünce, davranış ve tutum olarak gelişme çabası harcayan kişidir. Fizyolojik olarak bir gelişme ve olgunlaşma çağı olan gençlikte, psikolojik olarak sürekli bir aşama çabası vardır. Bu çaba gençliğe toplumsal bir yön kazandırır.⁶⁵

Gençlik, toplumu oluşturan bireylerin paylaştığı hedefler, değerler, ilgiler, semboller, standartlar ve normların oluşturduğu bütünlük açısından değerlendirildiğinde; içinde çok farklı alt grupları barındıran bir sosyal kategoridir: Öğrenci gençlik, çalışan gençlik gibi. Aynı toplumun insanı olmakla beraber, gençler, içinde yaşadıkları fiziki çevre özelliklerine; aldıkları eğitime, üretime katılıp katılmayışına, ailelerinin sosyo –kültürel ve sosyo – ekonomik yapılarına göre farklı sosyal sınıf donanımlarına sahiptirler. Öğrenci genç, çalışan genç, köylü genç, kentli genç, metropolde yaşayan genç, yetiştirilmesine ailesi tarafından özen gösterilen genç, ailesi tarafından ihmal ve istismar edilen genç, toplumsal bakım kurumlarında yetiştirilen genç, özürdü genç.. gibi.⁶⁵

Sözü edilen bu sosyal sınıf farklılıkları beraberinde gençlerin boş zamanları değerlendirme tutum ve davranışlarına da yansıtılmaktadır. Ülkemizin demografik yapısı açısından genç nüfus içinde azımsanmayacak derecede önemli bir yer tutan, toplumsal nedenlere bağlı olarak korunmaya muhtaç duruma düşen, toplum adına yatılı bir bakım kurumunda korunma ve bakım altına alınan, “Yetiştirme Yurdu Gençliği” ise, genel nitelikleri ve kurum bakımı altında bulunuşları ile, yaş, cinsiyet, kurum ve bulundukları çevre özellikleri açısından boş zamanı değerlendirmede farklı oluşları nedeniyle diğer genç nüfustan ayrılıp, bir sosyal sınıfı oluşturmaktadır. Yetiştirme Yurdu Gençliğinin 13 – 18 yaş döneminde oluşu, yaş faktörü olarak boş zaman değerlendirme davranış ve alışkanlıklarında önemli belirleyici olabilmektedir.⁶⁷

Bireyin boş zaman davranışını etkileyen bir diğer önemli faktör cinsiyettir. Birey, ailesinin sosyal statüsü tarafından belirlenmiş bir sosyal statü ortamına doğmakla kalmayıp, cinsiyetine göre de sosyal bir statüye sahip olmaktadır. Buna örnek olarak, erkek çocuğun statüsü geleneksel kırsal toplumlarında genellikle kız çocuğunkinden yüksektir.¹⁰⁸

Toplumsal yaşamda, bireylerin tutum ve davranışlarında cinsiyet önemli farklılıklar yaratmaktadır. Toplumun kız ve erkeklere yüklediği roller, geleneksel topluluklarda çok kesin çizgilerle belirtilmiş örf ve adetlerle sınırlandırılmıştır. Oysa modern kentsel ortamlarda, cinsiyet farklılığının, hızla değişen toplumsal yapı içinde bireylerin tutum ve davranışlarına daha az yansıdığı dikkati çekmektedir. Bireyin günlük yaşamında pek çok konuda yapacağı tercih, eğitim ve davranışlar, söz konusu cinsiyet farklılığına dayanmaktadır.⁹

Belirtilen bu tutumların, boş zaman davranışlarına da yansıyan bu farklılıklar Wilson'a göre; 1. Bazı boş zaman etkinliklerinin fiziksel özellikler gerektiriyor olması. 2. atletizm ve feminity arasında değer çatışması olması. 3. Kızların ve erkeklerin farklı toplumsallaşma deneyimlerine sahip olması. 4. Kadınların çoğunlukla geleneksel ev merkezli konumda bulunmaları. 5. Kadınların sosyo – ekonomik statüsünün düşüklüğü nedenlerinden kaynaklanmaktadır.²⁵³

Bireyin tercih ettiği boş zaman etkinliklerinin çeşitlerinde ve katılım düzeylerinde belirginleşen cinsiyet farklılığı bazında erkekler, kitle iletişim araçlarına daha çok zaman ayırır ve fiziksel katılım gerektiren açık alan etkinliklerine daha fazla yer alırken; kadınların boş zamanlarından daha çok ev merkezli ve göreceli olarak pasif oluşu dikkati çekmektedir.⁹

Araştırmalara göre, erkekler örgütsel ve tesis gerektiren spor dallarını tercih etmektedir. Bu konuda gerekli ortamın bulunmaması halinde o spor dalı ile ilgilenmekten vazgeçmektedirler. Aktivitelere katılımda kızlar, erkeklere göre benzer görüşteki arkadaşlarıyla birlikte olmaya daha fazla özen gösterirken, okullaşma düzeyinin yükselmesi ile, karşı cinsten arkadaşlarla bu zamanı değerlendirme eğilimi de artmaktadır.²⁴⁵

Boş zaman etkinliklerinde cinsiyete dayalı farklılığın incelendiği bir araştırma verilerine göre; evde, aile yaşam çemberinde erkek ve kadında aynı katılım oranlarının saptandığı aktivitelerden TV izleme ve müzik dinlemenin yanı sıra dost ve akrabaları evlerinde ziyaret etmek gelmektedir. Bu aktiviteler, dışarıda yemek veya içmek, sinemaya, tiyatroya veya konsere gitmek gibi sosyal aktivitelerden daha yüksek katılıma sahiptir. Kadınların, erkeklere göre genellikle dış merkezli daha az sayıda etkinlikte yer aldıkları belirlenmiştir. Bu da kadınların yürüyüş, dans ve yüzme dışında aktif fiziksel etkinliklerle ilgilenme düzeyleri son derece düşük bulunmuştur. Yine kadınların, boş zamanlarında sinema, tiyatro ve gönüllü çalışma veya kurslara gitme gibi kültürel ve sosyal etkinliklere belirgin biçimde önem verdikleri, erkeklerin ise daha çok fiziksel sportif aktivitelerle ilgilendikleri, kahvehane, kafe ve pub gibi boş zaman değerlendirme mekanlarını kullandıkları saptanmıştır⁹.

Yine, cinsiyet farklılığında, boş zaman değerlendirme aktivitelerinin birey için taşıdığı anlam da değişiklik gösterebilmektedir. Erkek için boş zaman uğraşı olabilen bir aktivite, kadın için bir zorunluluk olabilmektedir (yemek pişirmek gibi). Toplumsallaşma sürecinde, toplumsal işleyişte etkin yer tutan değer ve normlar, cinsiyet faktörüne özgü davranış kalıplarını empoze edebilmektedir. Boş zaman değerlendirme programlarında erkekler için oyunlar ve sporlar daha önemli rol oynamalarına rağmen toplumsal ve kültürel etkinlikler kadınların programlarında daha geniş ölçüde yer alır. Erkekler ağaç ve metal kullanarak el işleri yapmaktan hoşlanmalarına karşın, iç dekorasyon ve iğne işlerinde kadınlar daha çok hoşlanırlar.²³⁰

2. 2. 3. 2. Yerleşim Birimi ve Yaşam Ortamı Faktörü

Bireyin içinde yaşadığı yerleşim birimi ve ortam, gerek fiziki ve gerekse sosyal çevre özellikleri bakımından, onun boş zaman etkinliklerine katılımında, aktivite şekilleri ve tercihlerinde önemli faktördür. Bu çevre, aktivitelerin seçiminde, insan ilişkilerinin kurulması ve biçimlenmesi açısından da önemlidir. Bireyin çocukluk dönemi toplumsallaşma sürecini geçirdiği yerleşim biriminin kırsal, kentsel veya büyük kent özelliği taşıması, Bireyde; kırsal veya kentsel toplum değerleri ve normları ile oluşan davranış biçiminin gelişmesine neden olmaktadır. Yaşam aktiviteleri içinde yer alan boş zaman aktivitelerinin öğrenilmesi ve alışkanlıklarının kazanılması, öncelikle referans gruplarının (aile, akrabalar ve arkadaşlar) etkileşimi ile oluşurken, birey aynı zamanda içinde yaşadığı yerleşim biriminin ve ortamın fiziki özelliklerinden de etkilenmektedir. Yapılan araştırmalara göre, bireyin çocukluk dönemini geçirdiği yerleşim biriminin özellikleri, gençlik ve yetişkinlik dönemindeki aktivite düzeyi üzerinde tek başına etkili olamamaktadır.²⁵⁹

Bununla beraber, yerleşim birimi özellikleri ve referans grubu birlikte, bu dönemde bireyin aktivite eğiliminde ve katılım düzeyinde belirleyici rol oynamaktadır. Bireyin çeşitli nedenlerle yerleşim birimini ve ortamını değiştirmesi ve değiştirmek zorunda kalışı durumunda ise, söz konusu yeni çevrede, boş zaman değerlendirme ile ilgili benzer koşulları bulamaması mümkündür.²²⁰

Zaman içinde araya giren, bireyin çalışma ve yaşam koşulları, gelir durumu, zaman azlığı, boş zaman kaynaklarının yetersizliği veya bulunmayışı gibi nedenlerin ortaya çıkması, bireyin aktiviteye katılım düzeyini etkileyebildiği gibi, aktivitenin tamamen ortadan kalkmasına da neden olabilmektedir.⁹

Bireyin boş aktivitelerinin pek çoğu, çevrede kaynakların ve koşulların hazır oluşu ile başlamaktadır. Uygun ortamın oluşu ve kaynağın elde edilebilirliği, bireyi motive etmekte ve tercihini o yönde yapmaya neden olabilmektedir.^{17, 114} Bununla birlikte, büyük kentte yaşayan bireyin boş zaman değerlendirme konusundaki tercihleri ve eğilimi, kırsal yerleşim biriminde yaşayan bireyinkinden oldukça farklıdır. Büyük kentte boş zaman fırsatlarının son derece çeşitli olmasına karşın, kırsal kesimde yok denecek kadar az bulunuşu, bireyin davranış eğilimini etkileyerek yönlendirmekte veya sınırlamaktadır. Bunu kırsal yörelerde boş zaman etkinlikleri, bilinçli olarak, iş yaşamından, çalışma yaşamından tam olarak farklılaşmamıştır.^{147, 230}

Genel bir ifadeyle, çeşitli boş zaman deneyimlerine katılma ve gerçekleştirme fırsatları, o yerleşim birimindeki kaynakların fiziki, sosyal ve yönetsel konumu ile etkilenmektedir.²⁵⁰

Bu durum yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin boş zaman etkinliklerine ulaşabilirliği, katılma ve gerçekleştirme fırsatları da, yine yurt ortamındaki ve çevresindeki kaynakların fiziki, sosyal ve yönetsel konumu ile çok yakından ilgili olduğu genellemesi yapılabilir.

2. 2. 3. 3. Eğitim Faktörü

Toplumların gelişim düzeylerinin farklı olması ve her toplumun kendi yaşam süreci içinde farklı bilgi ve deneyim birikimlerine sahip olması, eğitim düzeylerinde de farklılıklara neden olmaktadır. Genel anlamda, tüm toplumsallaşma sürecini ifade eden, öğrenme yoluyla tutum ve davranışların şekillenmesinde etkin olan eğitim, toplumun yaşam felsefesine göre bireyleri hazırlar. Yani, bireyin çeşitli durumlarda içinde bulunduğu grupların ortak etkileşim kalıpları, toplumsallaşma sürecinde gelişmektedir. Dolayısıyla, toplumsallaşma, bireyin eğitimine uygun sosyal grup standartlarının bir yansıması olmaktadır.⁷⁴

Toplumsallaşmanın yaşam boyu sürdüğü düşünüldüğünde, eğitimin birey için sürekliliği yadsınamaz. Çocukluk ve gençlik dönemlerini içine alan yıllarda eğitimin örgün eğitim kurumları yani okullar aracılığıyla edinilmektedir. Öğrenme çağındaki bireylerin her tür bilgi donanımı ile yetişkinlik yıllarına hazırlandığı okullar, aynı zamanda bireyde boş zaman değerlendirme tutum ve davranışlarını geliştirme işlevini de üstlenmiştir. Bugün okullar hem öğrencinin ve hem de çevre halkının boş zaman değerlendirme eğitimini üzerlerine almışlardır. Hem müfredat, hem de müfredat dışı programlar düzenleyerek bu konuda işlev sahibi olmuşlardır. Böylece okul – çevre ilişkileri gerçekleştirilmiş olmaktadır.^{140, 230}

Boş zaman davranış eğiliminin pek çoğunun ortaya çıkarıldığı ve yönlendirildiği, ayrıca davranış alışkanlıklarının kazandırıldığı okullar, bireyin sanat ve kültür içerikli pek çok boş zaman etkinliklerini öğrendiği yerlerdir.^{140, 230}

Bireyin boş zaman davranış eğilimi incelendiğinde, yaşam biçimi, eğitimi, tutumları, ilgileri ve düşünceleri arasında güçlü bir bağ bulunduğu anlaşılmaktadır. Endüstriyel gelişimini tamamlamış toplumlarda, ekonomik refah düzeyinin yükselmesiyle, insanların daha nitelikli bir yaşam biçimi sürdürmeleri konusundaki eğilimi artmaktadır.²⁵³

Bu anlamda, eğitimin önemi belirginleşirken, insanların yaşam standartlarını yükseltme konusundaki beklentileri; istedikleri işin türünü, satın aldıkları ürünleri, yaşamak istedikleri yeri, aile büyüklüğünü ve boş zamanlarında yapmak istedikleri etkinlikleri belirlemektedir.¹⁷

Bu durumda, tümüyle kendi istekleri doğrultusunda kullanabileceği kaynaklar olarak zaman ve paranın kullanılış biçimi, bireyin eğitim düzeyinin göstergesi olarak düşünülmektedir. Yine araştırmalara göre, bireyin eğitim düzeyi arttıkça, boş zaman etkinliklerine katılımlarının da arttığı, etkinliklerinin seçimi ve tercihi konusundaki eğiliminin ve aktiflik düzeyinin de yine eğitimle ile bağlantılı olduğu görülmektedir.^{249, 168}

Bununla birlikte eğitim, bireyin yaşama bakış açısını genişletirken, statü, gelir ve deneyim kazandıran meslek edinmesini de sağlamaktadır. Eğitim yoluyla elde edilen meslek, bireyin boş zamanlarını yaratıcı ve üretken biçimde geçirme, boş zamanı değerlendirme fırsatlarından yararlanabilme olanakları sağlamaktadır. Okul toplumsallaşma araçlarından birisidir. Çocuğa boş zamanları değerlendirme olanakları sağladığı ölçüde onun toplumsallaşmasını kolaylaştırmaktadır.²³⁰

Bu anlamda, yetiştirme yurtları da bir nevi okul gibi eğitim kurumu olduğundan, toplumsallaşma araçlarındandır. Burada koruma ve bakım altındaki gençlere de boş zaman değerlendirme olanakları sağladığı ölçüde onların toplumsallaşmasını kolaylaştıracağı yorumu yapılabilir.

2. 3. Boş Zaman Değerlendirme ve Oyun Kuramları

Boş zaman anlayışı, günümüz toplumlarında geçmiş dönemlerin anlayışından daha farklı olarak yorumlanmaktadır. Endüstriyel üretim ilişkisinin toplum yaşamı üzerindeki etkileri yalnız çalışma yaşamını etkilemekle kalmayıp; aynı zamanda bireyin kendine ayırdığı, özgürce kullanabileceği zaman dilimini de biçimlendirmektedir.²³⁰

Günümüz boş zaman anlayışı sosyal ve ekonomik değişimin ürünüdür. Üretim ilişkilerinin insan – doğa etkileşiminden insan – insana, insan – bilgi ve insan – teknoloji ilişkisine geçişi; toplumsal düzenlemede kullanılan zaman dilimini ve kullanılmayan bireye bırakılan zaman dilimine yeni bir yaklaşım getirmiştir.²³⁰

Bu yaklaşım içinde bireyin kendi yaşamını düzenlemesi toplumsal gereklilikler ve bireysel özgürlükler açısından sosyolojik olduğu kadar, diğer davranış bilimleriyle de ele alınmıştır. Özellikle, yirminci yüzyılın ikinci yarısında çalışma ve boş zaman kavramları birey toplum ilişkisi içinde değişik kuramlar çerçevesinde irdelenmiştir. Bu anlamda, çeşitli düşünürler boş zamanlarla ilgili kuramları biyolojik, psikolojik ve sosyolojik yönden incelemişlerdir.²³⁰

Modern boş zaman kavramının gelişmesi ve onun anlamının daha iyi anlaşılmasında bize yardımcı olması bakımından bu konudaki kuramsal yaklaşımları kısaca görmekte yarar vardır. Bireyin toplum içindeki ilişkilerini ve bu ilişkileri gerçekleştirmedeki başarıları bireyin toplumsallaşma sürecindeki deneyimlerine dikkati çekmiştir.

Bireyin sosyal, psikolojik, ekonomik, kültürel ve politik aktiviteleri sorgulanırken; bireyin kimliği, kişiliği ve içinde bulunduğu toplumsal ve fiziki çevre koşulları birlikte değerlendirilmiştir. Bu değerlendirme sürecinde öncelikler ve etkin olan faktörler değişik kuramlarca farklı biçimlerde ele alınmıştır. Çalışma yaşamı ve boş zaman değerlendirme faaliyetleri konusunda hemen her kuramsal yaklaşımın hemfikir olduğu bir anlayış ortaya konulmamıştır. Bu çeşitli kuramlar yeter derecede kanıtlanmamışlardır. Onların yetersizlikleri esas olarak yanlış olmaktan çok, parçasal ve tamamlanmamış olmalarındandır.^{230,9}

Bununla birlikte, bu yaklaşımların birbirinden ayrılan farklılıkları bulunmasına karşın, benzerliklerin de olduğu görülmektedir. Sadece öncelikler ve birey üzerinde etkin olan faktörlerin etkinlik dereceleri arasında farklılık bulunabilmektedir.

Araştırma probleminin tanıtımı ve kuramsal yaklaşımına girmeden önce, boş zaman değerlendirme ve oyunla ilgili kuramların genel özelliklerinin tanıtılmasına yönelik bu alanda yapılan çalışmalarda ve literatürde sıklıkla rastlanan kuramlardan Telafi Kuramı, Benzerlik Kuramı, Çevre Etkileşim Kuramı, Fırsat Kuramı ve Oyun Kuramları, araştırma probleminin daha iyi anlaşılmasına katkısı yönünden incelenmesinde yarar vardır.

Modern boş zaman değerlendirme kavramının gelişmesi ve onun anlamının daha iyi anlaşılmasında bize yardımcı olması bakımından bu konudaki kuramsal yaklaşımları kısaca görmekte yarar vardır. Tarihsel gelişim süreci içinde toplumsal değişme ve boş zaman değerlendirme eğilimi ve kuramsal yaklaşımlar, araştırma problemi çerçevesinde ele alınmıştır. Araştırma problemi; geliştirilen yaklaşımlar kapsamında irdelenmiştir.

Günümüz birçok araştırmalarında öncelikli yer tutan Çevre Etkileşim Kuramı ile Fırsat Kuramı, araştırma verileriyle değerlendirilirken, kuramlar arası farklılıklar ve çözüme yönelik öngörüler, yapılan diğer araştırmaların da ışığında gözden geçirilecektir.

Bu çalışmada, birey olarak, korunmaya muhtaçlık nedenlerine bağlı olarak, toplum adına korunma altındaki “Yetiştirme Yurdu Gençliği”nin boş zamanlarını değerlendirme eğilimi ve bu eğilimin sosyalleşme sürecindeki etkisinin açıklanması amaçlanmıştır. “Yurt Gençliği”nin boş zaman değerlendirme tutum ve davranışlarının oluşumunda ve yönlendirilmesinde; aktivitelere katılım düzeyinde etkin rol oynadığı düşünülen yaşanan ortam ve çevre faktörleri, çevre etkileşim kuramı ve fırsat kuramları ele alınmaktadır.

Boş zaman değerlendirme konusunda, bireysel davranış farklılıklarının nedenleri üzerinde pek çok araştırma yapılmış ve standart değişkenler olarak; gelir – yaş – ırk ve cinsiyet ele alınmıştır. Ancak bu değişkenler boş zamanı değerlendirmede görülen farklı davranışları açıklamada yetersiz kaldığı görülmüştür. Bu konulardaki eksikliği gidermek amacıyla, W.R. Burch telafi ve benzerlik kuramlarını geliştirmiştir.⁴⁰

Yine bahsedilen bu iki kurama alternatif olarak, çevre etkileşim kuramının gelişmesine yönelik çalışmalar da yapmıştır. Bilinen ilk boş zaman davranışı teorisini Aristotle “Nichomachean Ethics” adlı eserinde, hayatta her şeyin boş zamanla ilgili olduğu ve bütün insan davranışlarının amacı boş zamandır, diye ifade etmektedir.¹⁴

Bireyin boş zaman değerlendirme davranışlarını açıklamada kullanılan yaklaşımlar, birbirinden farklı bakış açıları getirerek, farklı açılardan ve ölçütlerden hareket ettikleri görülmektedir. Bu yaklaşımlar telafi, benzerlik, çevre etkileşim, fırsat ve oyun kuramlarıdır.^{39, 9, 14}

2. 3. 1. Telafi Kuramı

Bireyin boş zaman değerlendirme eğilimini, iş ve boş zaman ilişkisi boyutu ile açıklayan yaklaşımdır. Bu kuramda, iş uğraşlarının özelliğinin, bireyin boş zaman davranışlarını etkilediği ileri sürülmektedir.

Bireye rutin işinden uzaklaşabilme fırsatı tanındığında; işinin tam zıttı bir aktivite aramaktadır. Bu durum, birey için emniyet sübabı etkisi taşımaktadır. Monotonluk ve sıkıntı belirlediğinde, kişi tamamen farklı bir deneyim aramakta, bunun olmaması halinde ise çöküntüye girmektedir.^{230, 26, 43}

W. R. Burch'e göre; bireyin iş aktivitesi kalıplaşmış, tekdüze kararlardan, işlerden zaman bulabildiğinde eğer birey, oturarak iş yapıyorsa hareketli oyunlar arayacağını, kapalı mekanlarda ise, açık alan aktivitelerine ilgi duyacağını, rutin yerleşim yeri kentsel alanda ise, kırsal alanlarda aktivite arayacağını ifade etmiştir^{39, 9, 14}

Bu kuram, temsilciliğini Herbert Spencer ve Fredrich von Schiller'in yaptığı "Artık Enerji Kuramı"nın bir uzantısı olarak düşünülebilir.

Bu kuramın özü; oyun hayvansal ruhun bir ifadesidir; birey, saklayıp koruyamayacağı adalı bir enerji ile doludur. Enerji belli bir noktaya kadar birikince korunamaz. Türlerin hayatta kalmak, yaşamak için gerekli olmayan enerjileri vardır. Buna fazla veya artık enerji diyebiliriz, ki, bu oyun yoluyla dışarı atılır. Böylece bireydeki gerginlik azalır.^{230, 26, 43}

Yine temsilciliğini Aristotle'nin yaptığı, "Boşalım Kuramı"nı da bir dereceye kadar artık enerji ile ilişkilendirebiliriz. Bu kurama göre oyun, hapsedilmiş duyguların dışarı çıkmasıdır. Bastırılmış ve zararlı olarak kalabilecek duyguların bir kurtuluşudur^{43, 230}

2. 3. 2. Benzerlik Kuramı

Bu kurama göre, bireyin daha önceden bildiği ve geçmiş yaşamında olumlu izler bırakan aktivitelerin aynısını veya benzerini, sonraki yıllarda gerçekleştirmesi söz konusudur. Aktivite türünün değişmesi, bireyde eski aktivitenin çağrıştırdığı anıların sona ermesi ve güven duygusunu yitirmek anlamına gelmektedir. Dolayısıyla, yeni aktivitelere katılma konusunda duyulan bu belirsizlik ve endişe ile birey, eski, bildiği aktivitelere yönelmektedir.²⁵⁹

2. 3. 3. Çevre Etkileşim Kuramı

W.R. Burch, bireyin en yakın sosyal çevresini oluşturan aile, arkadaş ve meslek çevresi ile etkileşimi sonucu boş zaman değerlendirme davranışlarının şekilleneceğini irdelediği “çevre etkileşim kuramı”na göre, bireyin en yakın sosyal çevresi olan ailesi, arkadaşları ve iş arkadaşları ile etkileşim sonucu oluşan toplumsallaşma düzeyi onun boş zaman davranışını yapılandıracığı ifade edilmektedir. Ailede, aile üyeleri ile başlayan toplumsallaşma, bireyin boş zaman aktivitelerine katılımı için aranan beceri, deneyim, beğeni duygusu; değer ve tutumların kazanılması ve alışkanlıkların yerleşip geliştirilmesi için son derece önemlidir.³⁹

Bu süreçte ailenin sosyo – kültürel ve sosyo – ekonomik özellikleri, demografik özellikleri, ait olduğu sosyal sınıf, bireyin boş zaman davranışlarının oluşumunda belirleyici faktörlerdir.^{140, 14, 113} Yine bu kurama göre, bireyin boş zaman davranış eğilimini ortaya çıkmasında rol oynayan aile çevresinden sonra, bireye en yakın sosyal çevre olarak arkadaş grubu gelmektedir. Küçük informal grup niteliğinde olan gruplar, bireyi belli bir boş zaman kalıbını gerçekleştirme ve onu sürdürme konusunda teşvik edici ve yönlendirici etkiye sahiptir. Aynı zamanda, birey yetişkinlik yıllarında, geçmiş yaşamında alışkanlık kazandığı aktivitelere benzer aktivitelere katılan grupları seçme eğilimi gösterebilmektedir. Bunun sonucunda, bireyin önceki değerleri pekişmekte ve alışageldiği yaşam biçimi desteklenmektedir. Özellikle ergenlik döneminde arkadaş grupları gencin tutum ve davranışları üzerinde etkin rol oynamaktadır. Bu kuramdaki diğer bir unsur, okul ve meslek çevresidir. Boş zaman davranışlarının yönlendirilmesinde ve aktivite kalıplarının seçiminde mesleki çevre önemli bir belirleyicidir. Belli bir mesleki grup, ya da çevre için düşünülen boş zaman fırsatları çerçevesinde belirli bir seçim yapılabilmesinde yine aile içi toplumsallaşma düzeyi önemli belirleyici olma özelliğini korumaktadır.^{39, 259}

Safranko ve Nolan'a göre, yetişkin yaşamında sürdürülen aktivitelerin çoğu, çocukluk dönemi boyunca sosyal ortamlarda ve sosyal kurumlarda bulunmaktan doğan etkileşim ile ortaya çıkmaktadır. Bireyin, içinde bulunduğu sosyal çevrelerle etkileşimi, o grupların değer ve normlarını özümseyerek, davranış biçimleri oluşturması anlamını taşımaktadır.²²⁰

Çocukluk döneminde boş zaman aktivitelerinde aktif olan bireyler, gençlik ve yetişkinlik yıllarında da bunu sürdürme eğilimi göstermektedirler.²⁵⁹

J.R. Kelly'e göre; rekreasyonel ve etkileşim sonucu oluşan boş zaman değerlendirme aktiviteleri aile çevresinde; kültürel aktiviteler genellikle okulda; iş ile ilgili aktiviteler de meslek çevresinde iş arkadaşları ile başlamaktadır. Yine de aktivitelerin büyük bir kısmı aile ile başladığı belirtilmekte ve aile içi etkileşim sürecinin etkisi, yetişkinlikte boş zaman davranış ve tercihlerinde, bireyin, içinde bulunduğu okul, iş ve arkadaş çevrelerinin etkisine göre iki kat daha fazla olduğu belirtilmektedir.¹⁴⁰

2. 3. 4. Fırsat Kuramı

Bu kuram, çevre etkileşim kuramının aksine, bireyi makro boyutta bir fiziki çevre içinde ele almaktadır. Buna göre, bireyin içinde yaşadığı yerleşim yerinin fiziki ve sosyal yapı özellikleri ile bu çevrede mevcut boş zaman değerlendirme kaynaklarının taşıdığı özellikler açısından elde edilebilirliği, boş zaman davranış eğiliminin yönlenmesinde önemli belirleyici faktörlerdir. Bu kuram çerçevesinde bireyin boş zaman aktivitelerine katılımının gelir, eğitim ve sınıf farklılıkları kullanıldığında; bireyin eğitim, meslek ve gelir düzeyinin yükselmesi ile, o çevrede yer alan boş zaman fırsatlarından yararlanma düzeyi de arttığı saptanmıştır⁸³

Yine bu kurama göre, bulunulan fiziki çevrede boş zaman değerlendirme olanaklarından faydalanma ve aktiviteye katılım düzeyi, boş zaman kaynaklarının fiziki elde edilebilirliğine maliyet özelliklerine göre de değişiklik gösterebilmektedir.⁸³

Maliyetin yüksek ve kaynakların uzak olması durumunda, gelir düzeyi düşük bireylerin fırsatlardan yararlanabilmesi mümkün olamamaktadır. Yine kış sporları, yatçılık gibi maliyeti yüksek aktivitelere düşük gelir grupları katılamazken; balık tutma gibi maliyeti düşük aktivitelere katılmada, kaynağın uzak olmasının getirdiği külfetten dolayı yine düşük gelir grupları için aktivitenin elde edilebilirliğini ortadan kaldırmaktadır.²⁵⁹

Yine, eğer tüm gelir grupları için söz konusu boş zaman fırsatlarının yaklaşık eşit olması halinde, katılımın nüfus grupları içinde benzerlik göstereceği de belirtilmektedir.⁸³

Hull'a göre;¹¹⁴ uygun koşulların mevcudiyeti ve kaynağın elde edilebilirliği, bireyin motivasyonunu arttırarak, boş zaman değerlendirme tercihini yönlendirmektedir. Bunun aksi bir durumda, yani kaynakların yetersizliğinden ortaya çıkabilen sınırlılıklar ise, bireyin boş zaman aktivitesine katılımda engelleyici olabilmektedir.

Yine Jackson'a göre; araya giren bazı etkenlerin, bu etkenler; bireysel özelliklerden, yani bireysel kapasite, kişilik, toplumsallaşma faktörleri, gelir düzeyi, zaman azlığı, ilgiler gibi unsurlardan kaynaklanabildiği gibi; daha çok çevrede, boş zaman değerlendirme olanaklarının yetersizliği veya bulunmayışı gibi fiziki çevre özelliklerinden kaynaklanabilmektedir.¹²¹

2. 3. 4. 5. Oyun Kuramları

a- Yaşama Hazırlık Kuramı: Temsilciliğini Karl Groos'un yaptığı bu kurama göre; oyun içgüdüsel ve eğitsel deneyiminin bir parçasıdır. Oyun aracılığı ile birey, yaşamın daha sonraki dönemlerinde izlenecek şeylerin deneyimini yapar. Oyun bir bakıma yaşama hazırlanma ve kalıtsal özellik olma niteliğindedir. Çocukluğun oyun deneyimleri, ileriki yıllarda onun eylemine katkıda bulunur.^{160, 230}

b- Taklit, Tekrar Kuramı: Temsilciliği Stanley Hall tarafından yapılan bu kurama göre; oyun, kalıtsallık ve içgüdüsellik temeline dayanır. İnsan, oyun aracılığı ile, atalarının yaptığı koşma, sıçrama, fırlatma gibi eylemleri yineler. Oyunda her hareket kalıtsal temele dayanır. Birey yaşamı boyunca, daha önce türünün geçirmiş bulunduğu aynı gelişme seyrini geçireceği varsayılmaktadır.^{56, 230}

c- İçgüdü Kuramı: Temsilciliği William James ve Mc Dougall tarafından yapılan bu kurama göre; oyun, tamamen içgüdüsel ve otomatik tepki, dürtü, iştah ve iç dürtülere dayanır. Oyun içgüdü, insanlarla ve belki de hayvansal yaşamın diğer biçimleri arasında ortaktır.^{26, 230}

d- Dinlenme Kuramı: Temsilciliğini G.T.W. Patrick'in yaptığı bu kurama göre; oyun, zevk verici olduğundan insan tarafından aranır. İşten, zorlanmadan ve yaşam mücadelesinden kurtuluştur ve doyumla sonuçlanır. Oyun bireyin baskı ve gerilimlerini dindirmesinin yoludur. Aynı zamanda çocuğun toplumsal gelişimi ve içgüdüsel dürtüler için bir kurtuluştur.^{26, 230}

e- Yeniden Yaratma Kuramı : Temsilciliğini Lord Kames ve Guts Muths'un yaptığı bu kurama göre; oyun çalışmadan sonra doğal olarak gelen ve enerjiyi tazeleyen, canlandıran ve tekrar depolayan bir değişikliktir. Bu bakımdan dinlenme kadar gereklidir. Bu kurama göre birey oyunu, sağlık ve gücünü yeniden kazanmak için başvurduğu bir eylemdir. Fiziksel ve zihinsel enerjisini telafi etmek için ve işinden sonra istirahat ve dinlenmesini sağlamak için oyuna başvurur.^{26, 230}

f- Kendini İfade Kuramı: Temsilciliğini Elmer Mitchel ve Bernard Mason'un yaptığı bu kurama göre; oyun, eylem için doğal bir dürtüdür. Doğayı ve insanın kapasitesini, anatomik ve fizyolojik yapısını, psikolojik eğilimlerini ve kendini ifade isteğini dikkate alır. Kendini ifadeyi insanın çok büyük bir gereksinimi olarak görür. Oyun ya da boş zaman etkinliği ile birey, başarıya ulaşma isteklerinin doyumu, paylaşma, yaratma, tasvip görme, kişiliğini ifade olanağı bulur.⁴³

g - Yaşam Etkinliği Kuramı: Temsilciliğini L.H. Gulick'in yaptığı bu kurama göre; “oyun, oyunu oynayan kimsenin oynarken yaptığı şeylerden hoşlandığını, onlara karşı bir ilgi duyduğunu gösterir. Bu hareketin oyun ya da iş olduğunu tayin eden şey, bir kimsenin ne yaptığı değil, yaptığı şeye karşı aldığı tutum ve duyduğu histir” diye ifade edilmektedir.^{56, 230}

Yukarıda değinilen kuramların dışında da birçok kuram vardır. Buradaki kuramların hepsinde iş, oyun ve boş zaman değerlendirme farklı yönlerden ele alarak bu kavramların niteliğini açıklanmaya yardımcı olmuşlardır. Bu kuramların tümü, bize oyun ve boş zaman değerlendirme hakkında birçok fikir vermektedir.

Buraya kadar yapılan kuramsal açıklamalar çerçevesinde, “çevre etkileşimi” ve “fırsat kuramı” birbirlerini tamamlayıcı olarak bu çalışmayı desteklediği düşünülmektedir.

Araştırma konusu olan yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin boş zaman davranış eğilimleri ve eğilimdeki farklılık nedenleri, bu nedenlerin sosyalleşme sürecindeki rolü, bu iki kuram çerçevesinde ele alınacaktır.

Boş zaman, insanoğlunun yaşamında rastlanan her sınırlı kaynaktaki olduğu gibi nüfus içinde eşit olarak dağılım göstermemektedir. Yaş sınıflandırmasında özellikle üretime aktif olarak katılan nüfus ile katılmayanlar açısından önemli bir farklılık vardır. Aynı yaş kategorisinde bulunmasına karşın, ekonomide kullanılan işgücü olan ile olmayan arasında boş zaman kullanma boyutları farklılık göstermektedir. Çalışan gençliğe göre okul sistemi içinde yer alıp, ekonomik anlamda üretken olmayan gençlerin boş zamanı çok fazladır.²⁵³

Bu bağlamda çalışan nüfus, çalışma yaşamından kaynaklanan zorunluluklar nedeniyle çalışmayan öğrencilere, emeklilere ve işsiz konumda olan kesime göre daha az boş zamana sahiptir. Çalışan nüfusun uğraş alanı, mesleği ve yapılan işe göre de sahip olduğu boş zaman dilimi farklılık gösterebilmektedir.^{253, 9}

Bireyde boş zaman eğiliminin oluşması ve yönleneceği bir anlamda toplumsallaşma biçimi ve süreci ile yakından ilgilidir. Bireyin toplumsallaşma sürecinde sahip olduğu normlar ve değerler, onun ait olduğu alt kültürün ve içinde yaşadığı sosyal sınıfın ürünüdür. Gerek çevre etkileşimi, gerekse fırsatların değerlendirilmesi sonucunda bireyin gerçekleştirdiği boş zaman değerlendirme aktiviteleri, bireyin kendi uzmanlık alanı dışında, çeşitli ortamlarda çeşitli insanlarla karşılaşabileceği yeni ortamlar oluştururken, bu ortamların ve ilişkilerin zenginliği, bireyin kendilerini ve yeteneklerini tanıyabilmelerinde de önemli bir etkidir.^{19, 140}

Bir başka anlatımla, boş zaman değerlendirme, bireyin kendini tanıması, yetenek ve yeterliklerinin farkında olması, potansiyellerini tümüyle gerçekleştirebilmesi için göz ardı edilemeyecek bir gerekliliktir. Ancak boş zaman değerlendirme tutum ve davranışlarının oluşmasında bireyin toplumsallaşma süreci içinde, yaşadığı çevre ile etkileşimi ve kendisine sunulan fırsatların değerlendirilmesi ile doğrudan bir ilişkisi olduğu düşünülmektedir.⁹

Yetiştirme Yurtları'nda çok yönlü yetenekleri, özgüveni ve yeterlikleri ile yetişen genç, kendisi olduğu kadar toplum içinde önemli bir güç olabilir. Bu tür özellikleriyle yetişen yurt gençliğinin, topluma uyumlu ve verimli bir birey olarak toplum yararına yetişmesi, toplumsal gelişme ve ilerleme açısından oldukça önemli bir kazanımdır.

2. 4. GENÇLİK ÇAĞI ve YETİŞTİRME YURDU GENÇLİĞİ

2. 4. 1. Gençlik Çağı, Ergenlik ve Gelişimsel Özellikleri

İnsan yaşamı doğumdan başlayarak birbiriyle bağlantılı çağlar için gelişir, olgunlaşır ve sona erer. Doğum sonrası yaşamda ilk gelişim çağı olan bebekliği çocukluk, gençlik, erişkinlik ve yaşlılık izler. Çok kesin sınırlarla ayrılamayan bu çağların her birinin kendine özgü özellikleri vardır ve her bir çağ kendinden bir önceki çağdan etkilenir, bir sonrasını ise etkiler. Çocukluk ve erişkinlik arasında yer alan gençlik çağı, yaşamın belki en güzel, ancak en zorlamalı dönemidir. Bu çağ bireyde köklü fiziksel, duygusal ve zihinsel değişmelerin gerçekleştiği değişmelerin gerçekleştiği hızlı bir büyüme ve olgunlaşma sürecini içerir.³⁸

Yaşamımızda geçtiğimiz bu farklı dönemlerden bir tanesi; batı dillerindeki adolesans kelimesinin karşılığı olan "ergenlik" tir. Adolesans yani ergenlik; Latince büyümek, olgunlaşmak anlamına gelir. Geniş açılımı ve anlamıyla ergenlik; biyolojik, fiziksel, psikolojik ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın meydana geldiği, çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemi olarak kabul edilir.²⁶²

Dünya Sağlık Örgütüne göre; Ergenlik Dönemi 10 – 19 yaşlarını, gençlik dönemi 15 – 24 yaşlarını içerir. Gençlik çağı, ortaya genel çizgileri çıkmakta olan kişilik özellikleri, yetenek ve ilgilerin eğitimle pekiştirilip, onlara son şeklin verilebileceği ve “ikinci doğuş”un gerçekleştirilebileceği bir yaşam dönemidir. Gençlik çağı içinde olan bireylere toplumun yardımcı olması ve yol göstermesi gerekli ve zorunlu olmaktadır. Bu zorunluluk bugün tüm dünya devletlerinin gençlere bakış açılarını etkileyebilecek temel bir ilke görünümündedir.^{240, 38}

Devlet Planlama Teşkilatı verileri ışığında, 2000 yılı nüfus sayımındaki sonuçlara göre, Türkiye 70 milyon nüfusuyla Avrupa’nın beşinci, Ortadoğu’nun birinci ülkesidir. Türkiye bu açıdan dünya sıralamasında ilk 20 ülke arasında yer almaktadır. Ülke nüfusu tabanda geniş, yukarıda ise 50 yaşın üzerinde daralan bir yaş piramidine sahiptir. Piramidin geniş tabanı çocuk ve gençlerden meydana gelmektedir. Ülkemiz nüfusunun, 0 – 14 yaş grubu esas alındığında %29.4’ü; 0-18 yaş grubu esas alındığında ise %41.78’i çocuk çağı nüfusundan oluşmaktadır.⁷⁷

Yine nüfus sayımı sonuçlarına göre, 0 – 18 yaş çocuk ve genç nüfusun toplamı 28.909.200’dir. Bu sayının genel nüfusa oranı % 41.78’dir. Çocuk nüfusun % 42.37’si erkek, % 48.64’ü kadındır.⁷⁷

Bu istatistiksel veriler, Türkiye’nin batılı ülkelerle karşılaştırıldığında önemli ölçüde genç nüfusa sahip olduğunu gösterir. Çocuk ve genç sayısındaki bu ciddi göstergeler,

Türkiye’de çocuk ve genç nüfusun devlet ve toplum için önemli bir toplumsal olgu olduğuna tanıklık etmektedir.

Genel olarak gençlik; biyolojik, psikolojik ve toplumsal gelişmelerle çocukluktan yetişkinliğe geçiş dönemidir. Birçok araştırmacı gençliği; buluşa ermekle başlayan ve sosyal olgunluğa ulaşmakla sonuçlanan bir dönem olarak kabul etmektedir. Sosyal olgunluk kazanma, kendi kararını verebilecek düzeyde bağımsız olabilme ve karşı cinsle sağlıklı ilişkiler kurabilme anlamına gelmektedir. Bu durumda gençlik çağı; bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan bir dönem olarak kabul edilebilir. Genellikle ilk ergenlik belirtileriyle başlayan gençlik çağı, büyümenin durmasına kadar süren 12 – 21 yaşları arasını kapsar. Ortalama olarak kızların erkeklere oranla iki yıl daha önce olgunlaşmaları nedeniyle, cinsler arasında belirgin bir farklılık görülür. Gençlik çağını birkaç evreye, ya da alt döneme ayırabiliriz. Hızlı büyüme ve cinsel uyanışın olduğu 12 – 15 yaşlar arası ergenlik yada ilk gençlik olarak bilinir. Bu dönem, olumsuz davranış ve tepkilerin yoğun olduğu evredir. 15 – 17 yaşları arası çekingenliğin ve kendine güvensizliğin belirgin olduğu evredir. 17 – 21 yaşlar arası kendine güven ve gösterişin ağır bastığı evre, 21 yaş ile 25 yaş arası da uzamış gençlik çağı olarak değerlendirilir.²⁶²

Her insan tektir ve özeldir. Tanımlar ve kuramlar, insanın bu özelliğini ortadan kaldırıp insana bakışı belli kalıplar içerisine sokmaya çalışıyor gibi görülebilir. Ancak bu tanımlar olmadan da düşünmeyi sürdürmek ve bilgiye ulaşmak mümkün değildir.

Genç sözcüğü herkes için farklı anlamlar içermekle birlikte, hepsinde ortak olan bazı noktalar vardır. İşte bu ortak noktalardan yola çıkılarak genel bir gençlik tanımı yapılabilir: “ Gençlik, belirli ve sınırlı bir yaş dilimi içinde duygu, düşünce, davranış ve tutum olarak bireyi sosyal olgunluğa hazırlayan bir dönemdir.” Bir diğer ifade ile gençlik dönemi, bireyin biyolojik ve duygusal süreçlerindeki değişikliklerle başlayan, cinsel ve psiko-sosyal olgunluğa doğru gelişmesi ile sürerek bireyin bağımsızlığını ve sosyal üretkenliğini kazandığı, belirlenmemiş bir

zamanda sona eren kronolojik bir dönemdir. Bu döneme hızlı fiziksel ve sosyal değişiklikler eşlik eder. Tanımdan da anlaşılacağı gibi dönemi sınırlayan kesinleşmiş yaş dilimleri yoktur.¹⁵²

Genelde biyolojik değişiklikler dönemin başlangıcını belirler. Dönemin sonlanışını belirleyen ise bireyin ekonomik bağımsızlığını kazanması, bir yuva kurması gibi sosyal faktörlerdir. Bu durum tabii ki toplumdan topluma, bireyden bireye değişebilir. Gençlik dönemi, bazı kuramcılar tarafından üç dönemde incelenmektedir.¹¹

1. Ön Ergenlik, gencin kendi cinsinden özel bir kişiye, yakın bir arkadaş-sırdaşa duyulan ilginin belirginleştiği dönemdir. Arkadaşlık ilişkilerinin geliştiği bu dönemde genç çeşitli gruplar içinde yer alır. Ergen, bu dönemde sosyal beceriler ve organizasyonlara ilişkin ilk deneyimlerini kazanır.

2. Erken Ergenlik, karşı cinse duyulan ilgi ile başlar, cinsel davranış şekillenene kadar sürer.

3. Geç Ergenlik, ergenlik dönemi sonu da denilen bu dönem, çocukluğun son yıllarını ve erişkinlik dönemini kapsar. Kişinin kimlik kazandığı 20'li yaşlar, duygusal yönden ana babadan koparak duygusal bağımsızlığın kazanılmaya başlandığı dönemlerdir. Geç ergenler kanun nazarında reşit sayılırlar. Kültürün gerektirdiği sorumlulukları yüklenmeleri beklenir. Toplum tarafından kabul edilen sosyal tutum ve fikirleri benimsemiş olurlar. Freud ve Ericson'a göre, bu dönem bocalama ve fırtınaların olduğu bir dönemdir. Kişiliğin oluştuğu ikinci doğuş dönemi olarak kabul edilir. Bu dönemde gencin ne istediğini bilmesi, kimliğini bulmuş olması beklenir.¹¹

Günümüz toplumlarında ve literatürde, gençlik kavramı ve gençliğin yaş sınırlarına ilişkin görüşler birbirinden farklı biçimlerde ele alınmıştır.

Hurlock¹¹⁵ ; gençliği çocukluk ile olgunluk arasındaki bir geçiş dönemi olarak tanımlar. Yine Hurlock; gençlik çağını iki grupta incelemektedir; a) Erken ergenlik; kızlarda 13 – 17,

erkeklerde ise 14 – 17 yaşları arasındır. b)Geç ergenlik diğer bir deyişle ergenliğin sonu; hem erkeklerde hem de kızlarda 17 – 21 yaş dilimini kapsar.¹¹⁵

Yörükoğlu'na göre gençlik; çocuklukla erişkinlik arasında yer alan gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Yine gençlik, çocukluk ile erişkinlik arasında yer alan gelişme, ruhsal olgunlaşma ve yaşama hazırlık dönemidir. Gençlik çağı ikiye ayrılmaktadır: a) İlk gençlik dönemi (12 – 15 yaş), b) Asıl gençlik dönemi (15 – 21)^{261, 262}

Yine Uluğtekin ve Bulut, gençlik çağının üç alt dönemde ele alındığını ifade etmektedirler; 1. Ergenliğin başlangıcı (12 – 15 yaş), 2. Ergenliğin ortası (15 – 17 yaş) ve 3. Ergenliğin sonu (17 – 24 yaş).^{240, 35}

Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı gençlik döneminin sınırlarını 12 – 24 yaş olarak kabul etmiştir. Bununla birlikte son zamanlarda bakanlığın bu yaş dönemini 15 – 24 olarak değiştirme eğiliminde olduğu da bilinmektedir.¹⁷⁶

Temelde biyolojik bir kavram olarak nitelenebilecek “gençlik” tanımı günümüz şartlarında, ekonomik, toplumsal ve kültürel yönden geniş boyutlarda değerlendirilmektedir. Ortak bir gençlik tanımına varılamamış olsa bile, tanımlama ve açıklamalarda biyolojik özellikler ve yaş gruplamalarıyla sınırlı kalmadığı görülmektedir.³⁸

Gençlik dönemi her şeyden önce yetiştirme, hazırlanma, öğrenme aktivitelerini kapsayan dinamik ve değişken bir süreç olmaktadır. Gencin, aile, okul, iş ve yakın çevresi ile sürdürdüğü faaliyet ve ilişkileri sonucu edineceği davranış, tutum, düşünce ve bilgi birikimi hem kendisinin hem de toplumun geleceğini biçimlendirecek unsurlar olacaktır. Bu nedenle henüz olgunlaşmamış bir insanın sosyal olgunluğa yönlendirilmesi; içinde bulunduğu toplumun alışkanlık, değer, tutum ve inanışlarını öğrenme ve uygulama süreci olarak tanımlanan sosyalleşmenin niteliğine bağlıdır. Genç insan, değişken ve dinamik yapısını nitelikli ve yeterli bir sosyalleşme süreci içinde sürdürdüğünde verimli ve sağlıklı kişilik özelliklerine sahip olabilecektir. Gencin

özdeşleştirme, özerklik ve sorumluluk duygularını geliştirme özlemi ve çabası sonucu ortaya çıkan sorunlarının; toplumsal ve ekonomik yapıya uygun olarak getirilecek çözümleri, gençliğin ve dolayısıyla toplumun geleceğini belirleyici önemde olacaktır.^{176, 38}

Yetiştirme Yurtlarında yetişen gençlerin fiziksel, zihinsel, psikolojik ve sosyal gelişimsel özelliklerini ailesi yanında yetişen gençlik çağı ve ergenlik özelliklerinden soyutlayabilmek mümkün değildir. Bazı noktalarda ayrılıklar görülmesine karşın, gençlik çağı ve ergenliğin taşıdığı özellikler genel manada ortak olarak görülebilir.

Gençlik çağı hızlı bir büyüme dönemidir. Gençte fiziksel ve fizyolojik gelişim açısından büyük değişimler olur. Bu dönemin belirleyici gelişimi cinsel alanda olur, bedende değişme, seste değişme, ilgi ve yönelimlerin değişmesi bu çağa özgü fiziksel ve fizyolojik değişimin içine girmektedir. Gencin toplumsal ve ahlaki gelişim süreci içinde özdeşleşme özerklik ve sorumluluk kavramlarının önemli bir yeri vardır. Genç kişiliğini oluşturma süreci içinde benzemek istediği bazı kişi ve gruplara yakınlık duyar. Onlar gibi düşünmek, duymak, davranmak, “onlar gibi olmak” ister buna özdeşleşme denir. Gencin sağlıklı bir özdeşleşme süreci geçirebilmesi ve özerklik ve sorumluluklarının sınırlarını iyi çizebilmesinde, içinde yaşadığı toplumun daha soyut bir deyişle, ailesinin, arkadaş gruplarının, eğitim öğretim kurumlarının, çalışma ortamının ve özgür zamanları değerlendirme etkinliklerinin payı büyüktür. Tüm bunlar gencin nasıl bir kişi olacağına karar vermesinde, yani “benlik kimliği” kazanmasında önemli bir etkiye sahiptir.³⁸

2.4.1.1. Gençliğin Fiziksel Gelişim Özellikleri

Ergenlik, insanın yaşamında hızlı büyüme ve gelişme ile belirginleşen çok önemli bir dönemdir. Bu dönemin başlangıç ve bitiş zamanları kesin sınırlarla ayrılır. Ergenlik özelliklerinin başlamasında çevresel, kalıtsal, ruhsal etmenler önemli rol oynar. Bu nedenle; ilk

ergenlik belirtilerinin görülme yaşları arasında 5 – 6 yıllık farklarda olabilir. Büyüme ve gelişmenin çok hızlı olduğu bu dönemde beslenme, spor, dinlenme gibi gelişmeye destek olacak öğelere dikkat edilmesi sağlıklı bir değişimi kolaylaştırır. Bu dönemde büyüme, erkeklerde ve kızlarda çok önemli ve hızlı bedensel değişimler olur. Önce eller ve ayaklar büyür, yüzde önce burun ve çene büyür. Kalçalar omuzlardan önce büyür. Kızlarda kalçalar, erkeklerde omuzlar genişler. Büyüme Özellikle 11 – 16 yaşlarında hızlanır, daha sonra yavaşlayarak 18 – 20 yaşına kadar sürer.²⁶¹

Yörükoğlu'na göre, bu değişimlerin yıllara yayılması, dolayısıyla, özümseme olanağı yaratması rahatlatıcıdır. Kızlar, ergenlik dönemine erkeklerden yaklaşık iki yıl daha erken girer. Boy ve kilo artışı da erkekler ve kızlar arasında farklılık gösterir. Erkeklerde boy uzaması daha fazla olur. Bu uzama erkeklerde yılda ortalama 10 cm, kızlarda ise 8 cm kadardır. Tüm ergenlik dönemi boyunca kızlar 18 – 23 cm erkekler ise 25 – 30 cm uzar²⁶¹.

Ergenlikte cinsel olgunlaşma ve biyolojik gelişimi harekete geçiren kimyasal maddeler; iç salgı bezlerinden salgılanan hormonlardır. Bu hormonlar aracılığı ile ergenlik çağına damgasını vuran değişiklikler ortaya çıkar. Ergenlik çağındaki kızlarda; boy uzar, kilo artar, memeler belirginleşir, ağırlıklı olarak kasık bölgesinde ve koltuk altında olmak üzere bedenin diğer bölgelerinde kıllanma olur. Kas ve daha çok yağ dokusu gelişimi ile, beden hatları yeni biçimini kazanır. Saç ve derilerinde yağlanma artabilir. Bunun sonucu olarak sivilceler ve siyah noktalar oluşabilir. Kızlarda bu döneme özgü görülen en önemli değişiklik, üreme organlarındaki gelişme ve her ay yumurta hücrelerinin salınması ve âdet görmenin başlamasıdır. Ergenlik çağındaki erkeklerde; boy uzar, kilo artar, kas gücü gelişir. Ses önce çatallanır, sonra kalınlaşır, sakal ve bıyıklar çıkmaya başlar. Kasık, koltuk altı ve göğüs bölgelerinde yoğun şekilde kıllanma olur. Üreme organları gelişir, penis sertleşmesi ve sperm üretimi başlar. Erkeklerin de saç ve derilerinde yağlanma artabilir, sivilceler ve siyah noktalar oluşabilir.¹⁷⁶

Ergenlik döneminde birey kendi bedeninde olagelen değişikliklerin farkındadır. Kendisi için yeni olan birtakım duygular içindedir. Bu sırada karşı cinse yöneltilen bazı tavırlar vardır. İşte bu nokta; cinsel olgunluk ve büyümenin, ergenlikteki tüm fizyolojik gelişim ve olgunlaşma değişiklikleriyle ilişkilidir.²⁵⁶

Farklı toplumsal katmanlardan gelen çocuklar her yaş grubunda farklı beden ölçüsüne sahiptirler. Yapılan araştırmalar, ekonomik açıdan üstün ve sağlıklı koşullarda büyüyenlerin ekonomik açıdan düşük düzeydeki çocuklara oranla daha gelişmiş olduklarını göstermektedir. Bu farkın oluşmasında; uyku, beslenme ve boş zamanların değerlendirilmesi gibi etkenlerin rol oynadığı görülmektedir. Ergenlik çağındaki gençlerin gerek beden yapılarında gerekse cinsel yaşamlarındaki değişimlere uyum sağlamaları da önemlidir.⁶⁷

2.4.1.2. Gençliğin Sosyal Gelişim Özellikleri

Birey doğumundan ölümüne kadar olan süre içinde sürekli bir gelişim evresi içindedir. Bu gelişimi etkileyen birçok etkenler vardır. Bu etkenler; kalıtsal ve çevresel olmak üzere ikiye ayrılır. Kalıtsal etkenler, çocuğa ve gence ana – babadan geçen genetik unsurlardır. Çevresel etkenler ise, çocuğun ve gencin yakın çevresi olan, aile, toplum ve içinde bulunduğu yaşamsal ortamdır. Gencin yaşadığı ortama adapte olabilmesi, içinde yaşadığı kültürün kurallarını, geleneklerini öğrenmesine bağlıdır. Çünkü davranış ve tutumlarında bu kurallar etkili olur. Sosyal gelişimde kişiliğin bir parçasıdır. Ergenlik çağında sosyalleşme kişinin değişik davranışlar geliştirmesine neden olur. Sosyal gelişim yaygın bir tanımla, kişinin sosyal uyarıcıya, özellikle grup yaşamının baskı ve zorunluluklarına karşı, duyarlılık geliştirmesi, grubun ya da kültüründe başkalarıyla geçinmesi, onlar gibi davranmasıdır. Başka bir anlatımla, gencin çevresinin normları ve değerlerine uygun davranış biçimlerini kabul etmesidir. Genç, toplumda prestij kazanmaya ve statü sahibi olmaya ihtiyaç duyar. Yeni arkadaşlar edinmek, kendini

çevreye kabul ettirmek, sorumluluk yüklenmek ve birlikte yaşamının gerektirdiği şartları yerine getirmek ister.⁶⁷

Gencin toplumun bir ferdi olarak bazı sorumlulukları da vardır. Okula giden, geliştirdiği şu veya bu ilgi sonucu hayattaki çeşitli sosyal tabakalardaki insanlarla ilişkiler kuran gençler, içinde yaşadıkları toplumun çeşitli adet ve geleneklerine uymak zorunda kalmaktadırlar. Bu uyumu sağlarken de gençler, arkadaşları ile ilgi birliği olan grupların bir üyesi olma ihtiyacını duyarlar. Grupta kabul edilme ve tasvip görme bu dönemdeki gençlik için çok önemlidir. Ergenlik sonunda toplumsal davranışlar da olgunlaşma ve grupta genişleme görülür. Ergenlik başında bireyin gruba çoğu zaman aile yakınları, okul ve mahalle arkadaşları, yetişkinlerden oluşurken, ergenlik sonunda buna iş ve çalışma dünyasındaki mesai arkadaşları da eklenir.¹²³

Sosyal ve kültürel çevrenin gençlik hakkındaki görüşleri ve beklentileri, gençlikle benimsediği tutumlar, iş – meslek seçimi, kendini geliştirme, geleceği planlama konusunda gence sağlanan olanaklar, bu dönemde yaşanan sıkıntıların yoğunluğunu ve çeşitliliğini etkilemektedir.^{166, 38}

Gencin sosyal gelişiminde akran çevresi, arkadaşları önemli rol oynar. Bu dönemde akranlarla ilişkiler çok önemlidir. Aynı ve karşı cinsle ilişkiler bu dönemde daha ilerideki erişkinler arası ilişkiler, sosyal ilişkiler, iş hayatında ve karşı cinsle ilişkilerin prototipi olarak yardımcı olurlar. Gençlik genel olarak, kuvvetli sosyallik, fakat aynı zamanda kuvvetli yalnızlık zamanıdır. Yalnızca başkalarıyla bir arada bulunmak sorunları çözmez, genç sık sık kendini kalabalıkta bile yalnız hissedebilir. Bu koşullar altında, akranları tarafından kabul edilmesi ve özellikle bir veya birkaç yakın arkadaşlarının olması gencin hayatında büyük bir farklılık yaratır. Bu durum psiko – sosyal çevrenin gencin kişilik gelişiminde ne kadar önemli olduğunu göstermektedir. Gencin birincil çevresinin ona sağladığı sevgi; bu dönem özelliği olarak

kendisinde meydana gelen fiziksel, duygusal ve sosyal değişmelere uyum sağlanmasında en büyük destek olmaktadır.³⁸

Ergenliğin başında içe dönük ve arkadaşlarından kaçan genç için, bu dönemi geçirdikten sonra artık yakın arkadaşlık bir ihtiyaçtır. Dertlerini, sorunlarını, sevincini paylaşabileceği arkadaşlara gereksinim duyar. Yakın arkadaşı olan gencin topluma uyumu kolaylaşır.⁶⁷

Birey toplumda hem prestij kazanmaya hem de kendi yerini belirlemeye gereksinim duyar. Toplumsal uyum geniş ölçüde bu gereksinimin karşılanmasına bağlıdır. Bu uyum ayrıca kişinin yetişkinlik dönemlerinde başarısını da etkileyecektir. Toplumsal uyumun ölçüsü; bireyin çevresindeki kişilerle ilişkileri, grup çalışmalarına katılabilmesi, yapıcı olması, sorumluluk yüklenmesi ve birlikte yaşamının gerektirdiği kurallara uyabilmesidir.²⁵⁷

2. 4. 1. 3. Gençliğin Ruhsal ve Zihinsel Gelişim Özellikleri

Duygusal ve zihinsel gelişim sürecine bakıldığında, gencin zıt duyguların sık sık etkisi altında kaldığı söylenebilir. Kendini tanıma, duygularını ifade etme bu dönemin en önemli gelişimsel görevlerinden biridir. Genç, bu görevi gerçekleştirmek için özgürlüğünü kullanabileceği, gerekli durumlarda destek alabileceği bir ortama kişilere gereksinim duyar. Zihinsel gelişim açısından da soyut düşünme yeteneği kazanma, içinde yaşadığı toplumla ve dünya ile bütünleşme, dönemin özellikleri içindedir.^{38, 49, 62}

Bu dönem için çelişkili duygu ve davranış özellikleri olağan sayılır. Bazı gençler çalkantıyı daha az yoğunlukta yaşayıp çabucak uyum sağlarlar. Bazıları ise ileri derecede uyumsuzluklar gösterip bu tür davranışlarda ileri yaşlarda da bulunabilirler. Yinede bu tür davranışların görüldüğü yaşlar 13 – 15 ilk gençlik yıllarıdır. Döneme bakıldığında gencin içinde bulunduğu durum kolaylıkla anlaşılabilir. Aniden hızlanan büyüme genci zamansız yakalamıştır.

Cinsel dürtüler hissedilmekle birlikte ergen tam anlamı ile hazır değildir. Ana baba ve çevre gence yetişkin gözü ile bakıp ona göre davranış bekler. İşe ilk önce ana babasını görmezlikten gelmekle başlar. Çocukluk yaşlarında nerede ise tanılaştırdığı babanın fikirleri eskisi gibi ilginç değildir. Gücü kuvveti önemsenecek gibi değildir. Çok az şey bilir. Ancak bu duygular ergenliğin sona ermesi ile kaybolur. Genç ana babasını gerçekçi duygularla değerlendirmeye başlar. Yeni bir kişilik bağımsız olmakla şekilleneceğinden genç bağımsız olmaya büyük önem verir. Evden kopar, çevresinden uzaklaştırdığı ana-babasının boşluğunu doldurmak için yeni ilişkilere yönelir. Bir genç için dolup taşan enerjisini en iyi değerlendirme yolu spordur. Genç hem spor yapar hem de kendisini yaşıtları ile karşılaştırma fırsatı bulur. Yaşıtlarının da benzer problemlerinin olması gençler arasında gruplaşmalara yol açar. Bir grup içinde olmak gence güven verir. Onaylamasa bile grubun bazı davranışlarına katılır. Gençler için en büyük tehlike içinde bulunduğu grubun kötüye kullanılmasıdır. Bu konuda ana babaya düşen görev genci evde fazla sınırlamamak olmalıdır. Çünkü bunalan genç dışarıda daha etkin arkadaşlarının peşinden gidebilir. Evinde kabul gören delikanlı zamanla ailesine daha kolay bağlanır. ^{38, 264, 269}

Gençlik çağı; beğenilerin, özenmelerin, tutkuların, hayranlıkların çok olduğu bir dönemdir. Ergenler bir yandan bağımsızlıklarını kazanmaya çalışırken bir yandan da benzeyecekleri örnekler ararlar. Modellerinin meziyetleri kadar kusurları da örneklenir. Ancak model sık sık değiştirilebilir, her örnekten alınan bir yan gencin kişiliğine bir ilave yapar. Bu nevi denemeler ergenlik sonuna kadar sürer. Çalkantılı bir dönem olarak anlattığımız ergenlik hep uyumsuz davranışlarla dolu değildir. Olumlu duyuş ve düşüncüler de bu dönemin özelliğidir. Örnek olarak genç soyut düşünme, yaşanmamış olguları sembollerle ifade etme yetisini kuvvetlendirmiştir. Her şeye olur olmaz karşı çıkarken eleştiri ve yorumlara yönelir. Her şeyi bir anda düzelterek kolay çözümler arar. Bunun için çabuk kandırılabilir. Sonuçta kendisi ve toplum için zararlı olacak davranışlarda bulunması en büyük tehlikedir. ^{38, 264, 269}

Ergenlik dönemi biyolojik, psikolojik, zihinsel ve sosyal açıdan bir gelişme ve olgunlaşmanın yer aldığı çocukluktan erişkinliğe geçiş dönemidir. Bu dönemde kızların erkeklere göre iki yıl daha erken olgunlaşması nedeniyle gençlik dönemindeki yaş sınırlarında, cinsler arasında farklılık görülür. Bu dönemdeki en büyük özellikler, vücuttaki hızlı değişim ve bu değişime bağlı duygusal, sosyal ve zihinsel olgunluklar gelmektedir. Ergenin sağlık durumu, zeka düzeyi, cinsiyet, okul başarısı ve sosyal kabul direkt olarak duygusal yapısını etkiler. Hangi toplumda olursa olsun ergen, çağına özgü olan duygu, düşünce, tutum, davranış ve eylem içindedir. Bu çağın temel özellikleri duygusal coşku ve taşkınlık, çabuk kurulan ve bozulan ilişkiler, kolay etkilenme, toplum içinde sıvrılma, ilgi çekme, rol alma çabası biçimindedir. 14 yaşındaki genç dışa dönük, canlı, yaşamı seven, aile bağları kuvvetli, bağımsız fikir yürüten, kendini eleştirebilen bir yapıya sahiptir. 15 yaşındaki genç 14 yaşının tersine ilgisizdir. Bağımsızlık duygusu, gruplarla hareket etme, kendini gözleme ve tanıma, kurallara uymak zorunda olduğunun bilincinde bir yapıya sahiptir. 16 yaşındaki ergen büyükler üzerinde yetişkin izlenimi bırakır. Artık bağımsızlığı yaşamak ister, kendine güveni daha da artmıştır. Aile ilişkileri düzgündür, gözlemcidir, hüküm verir. ^{38, 264, 269}

Ergenler, zihinsel gelişimi açısından "soyut işlemler" döneminde olurlar. Araştırmacılara göre; zihinsel güç açısından yetişkine denk gelir. Ancak; yetişkin, deneyim ve bilgi açısından çok daha zengin olur. Zihinsel gelişimin ilk evrelerinde (11 -14 yaş) ergen sorununu çözmek için gerekli tüm olası ilişkileri görebilir, ancak çözüme götürücü planlama ve örgütlemeyi tam yapamaz. İkinci seçeneği ancak birinci seçenek işlemediği ya da başarısız olduğu dönemlerde düşünür. Gelişimin daha sonraki evrelerinde ise (16 -18) düşünülen ve örgütlenen seçenek sayısı artar. Bu dönem; düşünce yeteneğinin artması ile birlikte gencin kendine uygun kurumlarını da geliştirdiği bir çağ olur. Ancak, başlangıçtaki çok seçenekli ya da olasılıklı düşünme güçlüğünden ötürü, geliştirdiği kuramlara dayanıksız, körü körüne bir

diretme ve bağıllık gözlenebilir. Sosyal düşünceyi irdeleme ve yönlendirme yeteneği ergenlikte artış gösterir. Soyut değerlendirmeler yapabilme yetisinin kazanılması, olaylara çok yönlü bakabilme, toplumsal sözleşmeler, yasa altında eşit adalet, en iyiyi insanlara sunabilmek, insan yaşamının değeri gibi kavramları ele alabilmek, tartışabilmek için zemin hazırlar. Bunu başarabilmek "ilkeli ahlak düzeyine geçiş" demektir. Çok yönlü düşünebilme yeteneği, yaşantılarla, eğitimle kazandırılır ve zenginleştirilir. Başkalarının duygu ve düşüncelerini paylaşma, anlamaya çalışma, kişinin yeteneğini arttıracak, bağınazlıktan ve tek yönlülüğten kurtulmasına yardımcı olur. Sanat bu açıdan yaşantıların vazgeçilmez bir ögesi olmak durumuna gelir. Sanat yoluyla diğer kişilerin duygu ve düşünceleri değişik yorumlarla paylaşma açılır. Özellikle çocukluk ve ergenlik çağları gibi öğrenmeye en açık bulunan bu dönemlerde, bu tür olanakların yaratılması, bireyin çok farklı bakış açıları ile zenginleşmesine yol açacaktır.^{155, 261, 269}

Sorunlarıyla başa çıkabilen, özerk gençler, sağlıklı gençlerdir. Bu grup, sağlıklı yetişkinler olarak yaşamlarını devam ettirme şansına sahiptir. Diğerleri ise, gelişimleri ve gelecekleri risk altında olan gençlik grubunu oluşturmaktadır. Bazı gençlerin gelişimleri "özel konumları" nedeniyle risk altındadır. Bedensel ve zihinsel özürlü, uyumsuz(suçlu, uyuşturucu madde bağımlısı, ruhsal sorunu olan vb. gibi) ve korunmaya muhtaç gençler bu gruba girer.³⁵

2. 4. 2. Korunmaya Muhtaçlık Olgusu ve Gençlik

Her yönden sağlıklı yetişmesi için gerekli koşulların sağlanamadığı çocuk ve genç en geniş anlamıyla korunmaya muhtaç çocuktur. Dar anlamıyla; toplum standartlarına göre tehlikede sayılan ve durumlarına toplumca el konulması gerekli görülen çocuklardır. Korunmaya muhtaçlık olgusunda; bakımı, yetiştirilmesi, korunması ve gözetilmesindeki eksiklikler nedeniyle çocuğun sosyal, fiziksel, ruhsal ve ahlaki yönden sağlıklı bir yetişkin olması risk altındadır. Çocuğu bu duruma düşüren nedenler, 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk

Esirgeme Kurumu Yasası'nda da belirtildiği gibi ana baba yokluğu ile sınırlı değildir. Ailenin ihmal ve istismarı da çocuğun muhtaç hale gelmesinde önemli bir işleve sahiptir.^{151, 38}

Korunmaya muhtaçlık sorununun ortaya çıkışında çok yönlü toplumsal ve ekonomik etmenin belirleyici olması nedeniyle, sorun alanına yapısal bütünlük içinde yaklaşmak; sorun kadar, sorunun çözüm yollarını belirlemek için gereklidir. Çünkü, geçiş toplumunun yapısı içinde oluşan sorunlar arasında kentleşme ve sanayileşme sürecinin aile kurumunda meydana getirdiği köklü değişimler ve nüfus artışı nedeniyle çocukların korunması konusu, en önemli toplumsal sorunlardan biri haline gelmiştir.^{20,53}

Yapısal nedenlerden kaynaklanan ve toplumsal bir sorun olarak ortaya çıkan korunmaya muhtaçlık olgusuna; tüm toplumsal süreçlerin bütünlüğü açısından eğilmek gerekir. Çünkü, “toplumlarda her olayın diğer bir olayla ilişkisi vardır.

Toplumdaki yapısal koşullar, değişme sürecinde muhtaçlık olgusunu yaratır. Toplumsal yapı içinde farklı toplumsal – ekonomik düzeylerde bu olgu, farklı nedensellikler içinde oluşur. Sorunun çözüm yolları da bu düzeylerde önemli bir toplumsal beklenti olarak gündeme gelir.¹⁴⁵

Korunmaya muhtaçlık olgusu, insan – doğa ve insan – insan ilişkilerine dayalı sorunlardan kaynaklanarak toplumsal yapı içinde gelişir. Bu nedenle, korunma; insana, topluma ve doğaya özgü bir gereksinmedir. Korunmaya muhtaçlık olgusunun kaynağı, tarihsel gelişim evreleri içinde, toplumsal sistemlere özgü eşitsiz gelişme sürecidir. Toplumsal sistemlere özgü üretim süreci; belirli toplumsal ve ekonomik yapılar içindeki bireysel – toplumsal korunma gereksiniminin niteliklerini belirler. Bunun yanında, belirli bir toplumda oluşan yapısal farklılaşmalar; toplumsal korunma gereksinimini farklı toplumsal kesimlerin gündemine getirir. Kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklar ile gençler, bu gereksinimi yaşayan kesimlerin içindedir. Toplumsal korunma gereksinimi; aile yapılarından kaynaklanan, ailenin tüm ilişkilerini etkileyen ve toplumsal düzeyde belirli sorunları doğuran nitelikleri içerir.^{149, 228, 53}

Korunmaya muhtaç durumda olan kesimlerin yapısal konumları, “yaşadıkları toplumsal çevre” yönünden belirgin bir farklılığı içerir. Korunmaya muhtaç durumda olan kesimlerin yaşadıkları toplumsal çevreler genellikle, toplumun geri kalmış alanlarıdır. Korunmaya muhtaçlık olgusunun yaygın olarak gözlendiği bu nitelikteki alanları kırsal ve kentsel yerleşim birimlerinde saptamak olanaklıdır. Korunmaya muhtaç kesimleri, kırsal ve kentsel yerleşim birimlerini kapsayan bütünlükte, kırsal alandan kentsel alana doğru yönelen “yatay hareketlilik” içinde düşünmek gerekir. Kırsal alandaki yapısal dönüşüm süreci ve kentsel alanlara doğru oluşan göç olgusu, korunmaya muhtaçlık sorununun yapısal nedenlerini ortaya çıkarır. Kırsal alandaki yapısal dönüşüm süreci; tarımsal üretimde teknolojik değişmelerin, toprak mülkiyetindeki farklılaşmaların, tarımsal üretime özgü bölüşüm ilişkilerinin incelenmesini gerektirir. Bu niteliklerde gelişen dönüşüm süreci, kırsal alandaki insanın üretime katılma biçiminde, toprakla ilişkilerinde ve tarımsal üründen pay alma biçiminde farklılaşmalara neden olur. Tarımsal alanda, emek yoğun üretim yerine, teknoloji yoğun üretime geçilmesi, toprak mülkiyeti yönünden mülksüzleşmeyi tarımsal üründen pay alamamayı ve giderek yoksul bir kesimin oluşumunu gündeme getirir. Kırsal alanda yaşanan bu dönüşümler, yapısal olarak işsiz, topraksız, gelirsiz ve her yönden korunmaya muhtaç kesimleri üretir.⁵³

Kırsal alandaki ekonomik ve toplumsal örgütlenme sürecinin yeterli bir düzeye ulaşamaması nedeniyle; korunmaya muhtaç kesimlerin toplumsal güvenliklerinin sağlanması, toplumsal koruma olanaklarından yararlandırılması sağlanamamaktadır. Kırsal alandaki ekonomik, toplumsal ve hizmet yönünden örgütlenmenin yetersizliği nedeniyle, korunmaya muhtaç kesimlerin toplumsal yaşama uyumları ve yeni yapısal dönüşüm süreci ile bütünleşebilmeleri zorlaşmaktadır.^{145, 228}

Bunun yanında, kırsal ve kentsel alandaki örgütlenmiş yapılar içinde belirli konumlara sahip olanlar, mal ve hizmet üretimine örgütlü olarak katılabilenler, toplumsal, ekonomik

güvence olanaklarından yararlanabilmektedirler. Kırsal alana özgü, geleneksel yardımlaşma sistemleri, aile içi ve aileler arasındaki ilişkiler bu süreç içinde önemli işlevleri gerçekleştirebilmekte ve toplumsal gereksinimler karşılanabilmektedir. Yapısal nitelikleri gereği korunmaya muhtaç koşullar içinde olan aileler; mekanda belirli bir yeri ve biçimi olan, kendine özgü nüfus kompozisyonu bulunan, belirli bir toplumsal örgütlemeyi ve bunlara bağlı bir toplumsal değerler sistemini içeren nitelikleri taşırlar.¹⁴⁵ Korunmaya muhtaçlık sorunu, aileye özgü nitelikler açısından belirli bir nedensellik ilişkisini taşır. Korunmaya muhtaçlık sorununun yaşandığı aileler yapısal olarak “geçiş ailesi”dir. Ailenin; geleneksel aile yapısından çekirdek aileye dönüşmesi süreci, geçiş toplumunun değişme sorunlarıyla iç içe gelişir.^{234, 228, 53}

Aile yapısal olarak yaşanan bu değişme süreci içinde, yeni yapılar uyum mekanizmaları geliştirir. Değişme sürecinde olan aile, toplumsal ve ekonomik yönden korunma gereksinimi içindedir. Toplumsal ve ekonomik yönden tarımsal alanda yeni üretim yapısıyla uyum sağlayan ve bütünleşen aileler yaşamını değiştirerek korur. Tarımsal üretim yapısıyla bütünleşemeyen toplumsal ve ekonomik yönden yoksullaşan aileler, korunmaya muhtaçlık sorununu yapısal olarak gündeme getirir. Tarımsal alandaki dönüşüm süreci içinde yapıyla bütünleşemeyen aileler, toplumsal olarak korunmaya muhtaç durumdadır. Korunmaya muhtaç çocuklar ve gençler tarımsal alanda bu aile yapıları içinde üretilirler.^{239, 53}

Kırsal alandan kentlere doğru göç olgusu; yapısal dönüşüm süreci içinde yeni toplumsal örgütlemelerle bütünleşemeyen ailelerin yeni alanlarda güvence arayışlarının sonucudur.^{228, 10}

Kentte örgütlenen endüstriyel, ticaret ve hizmete ilişkin yapılar içine giren aileler; toplumsal güvence arayışlarını bu yapılar içinde sürdürürler. Kentsel alanlarda yeni toplumsal konumlara ulaşan aileler, mal ve hizmet üretimine katılma biçimlerine göre toplumsal ve ekonomik sorunlarını çözme çabası içindedirler. Kentsel alanlarda; gelir düzeyiyle, toplumsal

ilişkileriyle alt toplumsal kategorileri oluşturan aileler, yaşadıkları yeni mekanlarda çok yönlü sorunlarla iç içedirler.²²⁵

Kentsel alanda yaşanan bu toplumsal – ekonomik sorunlar; korunmaya muhtaçlık sorununu çok yönlü olarak ailelerin gündemine gelir. Buna bağlı olarak, kentsel alandaki üretim yapısıyla bütünleşemeyen, iş – güç biçimleriyle örgütlü ilişkilere giremeyen aileler korunmaya muhtaçlık sorununu çok yönlü ve ağır koşullar içinde yaşarlar.¹⁴⁵

Kentsel alandaki sorunlar, aileyi toplumsal olarak çözülmeye ya da parçalanmaya yöneltir. Bu süreç içinde, geleneksel yardımlaşma ilişkileri ve kentsel alanlardaki örgütlü hizmetlerle etkileşimler gündeme gelir. Korunmaya muhtaçlık sorununu, ekonomik ve toplumsal yönden çözümleme çabası kentsel alanda yeni örgütlemeleri beraberinde getirir.¹⁴⁹

Kırsal ve kentsel yapılarda korunmaya muhtaç durumda olan ailelerin çocukları bu örgütlemeler içinde toplumsal koruma hizmetlerinden yararlanmak durumdadırlar. Aile, hem kendi geleceği hem de çocuğun geleceği için çok yönlü mekanizmaları harekete geçirir. Korunmaya muhtaç çocukların çocuk bakım yuvalarına ve gençlerin yetiştirme yurtlarına girişleri bu süreç içinde gerçekleşir. Çocuk yuvalarında ve yetiştirme yurtlarında kalma imkanına kavuşan sınırlı sayıdaki çocuk ve gencin yetiştirme süreci ise, bu bütünlük içinde önem kazanır.⁵³

2. 4. 2. 1. Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Gençler Sorunu

Korunmaya muhtaç çocuklar ve gençler sorunu; yaşanan toplumsal değişme sürecinde, kırsal ve kentsel alanlardaki aile yapılarına bağlı olarak oluşur. Korunmaya muhtaç aile yapısı içinde bulunan çocuklar ve gençler, yapısal değişme sorunlarının bir sonucu olarak ortaya çıkarlar. Toplumsal ekonomik yapısıyla korunmaya muhtaç durumda olan ailedir. Ailenin yapısını sürdürmesi, varlığını koruması ve gelişmesi tehlikededir. Ailenin yaşam koşulları ile ilişkileri ana – baba ve çocukları çok yönlü etkileyen niteliktedir. Bu süreç içinde; çocuğun ve

gencin aile yapısı içindeki konumu değişir, yetişmeleri toplumsal bir sorun olarak belirir. Sorunun ortaya çıkış nedenleri ile ailenin ekonomik ve toplumsal yapısı arasında ilişkiler söz konusudur. Korunmaya muhtaç çocukların ve gençlerin durumları bu ilişkilere göre değerlendirilmelidir. Korunmaya muhtaçlık sorununu doğuran temel etmen ailenin ekonomik koşullardır. Ailenin ekonomik koşulları; anne – babanın eğitim düzeyi ile, meslek durumlarıyla ve çalıştıkları işlerle ilgilidir. Ailenin toplumsal konumu, aile üyelerinin tarımsal ve kentsel alandaki üretime katılma biçimleriyle ve gelir dağılımından aldıkları payla belirlenir. Ailenin ekonomik düzeyi ve ekonomik durumda değişme eğilimleri korunmaya muhtaçlık sorununun oluşumunun temel öğeleridir. Kırsal ve kentsel alanlarda, alt toplumsal statüleri oluşturan aileler; ekonomik düzey olarak yoksuldurlar. Tarımsal üretim yapısı içindeki, küçük çiftçiler, topraksız aileler, tarım işçisi olarak çalışanlar, memurlar, tarımsal alandaki marjinal işlerle uğraşanlar kırsal kesimin yoksullarını oluştururlar. Korunmaya muhtaç çocuklar bu aile ortamlarında oluşurlar.^{96, 53}

Yurtta kalan gençlerin toplumsal korunmaya muhtaç duruma düşmeleri ağırlıklı olarak ekonomik nedenlerden kaynaklanmaktadır. Ekonomik nedenlerle korunmaya muhtaç duruma geliş, belirli farklılaşmaları içermektedir. Babanın ölümü sonucunda ailenin ekonomik durumunun kötüleşmesi, ailede anne ve babanın olmasına karşılık, ailenin içinde bulunduğu ekonomik yoksulluk, anne ve babanın her ikisinin ölümü, annenin ölümü, anne ve babanın boşanmış olması, anne ve babasının belli olmaması, aile tarafından terk edilme, aile tarafından kötü yola yönlendirilme, annenin kötü yola düşmesi, annenin veya babanın suç işlemesi gençlerin korunmaya muhtaç duruma gelmelerinin en önemli nedenleri arasındadır. Bunların yanı sıra; ailenin yurt dışında çalışmaya gitmesi, babanın çok evli olması, üvey anne ve babanın olması, aile yanından kaçma, kan davaları, kendisinin suç işlemeye yönelmesi nedenleriyle de toplumsal korunma kapsamına alınma sürecini hızlandırır.^{53, 84, 243}

Toplumsal ve ekonomik nedenlerle aile birliğinin kurulamaması ve bu düzeyde gelişen evlilik öncesi ilişkiler ise, korunmaya muhtaç çocuklar sorununun boyutlarını ve nedenlerini daha da genişletmektedir.⁵³

2. 4. 3. Sosyal Hizmetler, Kurum Bakımı ve Yetiştirme Yurtları

Ülkemizdeki sahipsiz ve şahsi güvenlikleri tehlikede olan çocukların korunmasının 19. yüzyıl sonlarında kurumsallaştığı görölmektedir.¹⁵¹

Osmanlı İmparatorluğu döneminde vakıflar ve lonca örgütlenmesi içindeki yardımlaşma sandıkları ile korunmaya ve bakıma muhtaçların ihtiyaçları karşılanmaya çalışılmıştır. 1868 yılında savaşlarda yaralanan askerlere bakım ve yardım hizmetleri götürmek üzere bu günkü adı 'Kızılay' olan 'Mecrutin ve Mardayı Askeriyeyi İmdat ve Muavenet Cemiyeti' kurulmuştur. 1868 yılında Tuna Valisi Mithat Paşa tarafından ıslahhaneler açılmıştır. 1872 yılında Darüşşafaka çocuklara yönelik sosyal hizmetleri yürütmek üzere faaliyet göstermeye başlamış ve yine 1895 yılında Darülaceze kurulmuştur.²¹⁷

1915 yılında, savaşlarda yakınlarını kaybetmiş çocukların korunmaları ve yetiştirilmesi amacıyla Darüleytamlar kurulmuştur. 1921 yılında Ankara'da Himaye-i Etfal Cemiyeti Atatürk ve arkadaşları tarafından kurulmuştur. 1935 yılında cemiyetin adı Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değiştirilmiştir. 1928 yılında Yardım Sevenler Derneği faaliyet göstermeye başlamıştır. İlk korunmaya muhtaç çocuklarla ilgili, 1949 yılında kabul edilen 5387 sayılı Kanun ile 1957 yılında, 6972 sayılı Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun, söz konusu çocukların tanımını yapmış ve bu çocukların korunmalarını kurum bakımı çerçevesinde düzenlemiştir.¹⁵¹

Son olarak, 24.5.1983 tarihinde 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu çıkarılmış, bu kanun ile Türkiye' deki değişik kuruluşların sorumluluğunda

bulunan sosyal hizmetler bir çatı altında bütünleştirilmiştir. 1986 yılında çıkarılan 3294 Sayılı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu Kanunu ' ile muhtaç vatandaşlara yardım etmek üzere 'Dayanışma Fonu' tesis edilmiştir. 1988 yılında 2828 Sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'na ek 3413 sayılı Kanun çıkarılmış, bu kanunla, her yıl Kamu Kurum ve Kuruluşlarının serbest kadrolarının binde biri oranında 2828 sayılı Kanun kapsamına giren çocukların istihdamı sağlanmıştır. 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ile, 1983 yılında kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu faaliyetlerini Başbakanlığa bağlı olarak sürdürmektedir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu; ekonomik ve sosyal yoksunlukları sebebiyle korunma ve desteklenme ihtiyacı içinde olan; çocuk, genç, yaşlı, özürlü, kişi ve ailelere gündüzlü ve yatılı kuruluşlarda hizmet götürmektedir.¹⁵¹

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, katma bütçeli, tüzel kişiliğe sahip, tüm illerde İl Müdürlükleri ve bağlı kuruluşları ile ülkemizdeki en büyük kamu sosyal hizmet kuruluşudur. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı olarak tüm yurttta; 2003 yılı verilerine göre, 76 Çocuk Yuvası, 108 Yetiştirme Yurdu, 21 Kreş ve Gündüz Bakımevi, 51 Huzurevi, 48 Rehabilitasyon Merkezi, 26 Toplum Merkezi, 6 Kadın Konukevi, 7 Gençlik Evi, 3 Yaşlı Danışma Merkezi, 10 Sokak Çocukları Merkezi hizmet vermektedir. Bunlara ek olarak Kurum deprem bölgesindeki çadır kentlerde Çocuk ve Toplum Merkezleri ile çocuk, genç, kadınlarımıza 100'ün üzerindeki birimle hizmet vermektedir.²¹⁷

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'nca; 0-12 yaş grubu çocuklara çocuk yuvalarında, 13-18 yaş grubu çocuklara yetiştirme yurtlarında koruma ve bakım hizmeti verilmekte ve eğitimleri sağlanmaktadır. 18 yaşını bitirip hayata atılacak gençler belirli sürelerle meslek elemanları rehberliğinde "Gençlik Evleri"nde kendi başlarına yaşamakta ve bağımsız

yaşama da uyum sağlamaktadırlar. Reşit duruma gelen çocuklar, 3413 sayılı kanun kapsamında kamu kurum ve kuruluşlarında işe yerleştirilmektedir.²¹⁷

Aile yapısından farklı olarak ortaya çıkan kurum bakımı, bir aile ortamında bulunamayan çocukların kendileriyle herhangi bir kan bağı olmayan diğer çocuklarla birlikte gruplar halinde ya da topluca yaşamaları ve gene kendileriyle kan bağı olmayan ve biyolojik ebeveynlerin yerini alan yetişkinlerce bakılmaları olarak tanımlanabilir. Kısaca çocuklar için ailenin olmaması ya da işlevlerini yapamaması durumlarında başvurulabilen bir bakım biçimidir.¹⁰⁴

Koruyucu aile ve evlat edinme gibi bakım modelleri de bulunmasına karşılık ülkemizde en çok benimsenen bakım tipini, kışla tipi kurumlar oluşturmaktadır. Gerek çocukluk, gerekse gençlik döneminin özellikleri ele alındığında bu tür bakımın pek de olumlu özellik taşımadığı söylenebilir.³⁸

Her toplum çocukların iyi ve sağlıklı yetişebilmeleri için uygun aile, çevre ve toplum koşullarının olmasını öngörür. Ancak, gene her toplumda uygun olmayan koşullarda yetişen az ya da çok sayıda çocuk vardır. Bazı ailelerin türlü nedenlerle yeterli düzeyde imkanları çocukları için sağlayamaması söz konusudur. Bu gibi koşulları ortadan kaldırmak, her çocuğa yetenekleri ölçüsünde gelişebilmesi, en alt düzeyde (aile) ve üst düzeyde (toplum) korunması için elverişli koşulları var etmek çocuk refahı siyasetinin en önemli amaçlarından biridir. O nedenle toplum çocuğu yetiştirmelerinde ana babaya yardımcı olmak, görevlerini daha rahat yerine getirebilmeleri için haklarını korumak durumundadır.^{178, 151}

Ancak, toplum, çocukları korumak için gerektiğinde ana babaya müdahaleyi de temel hak ve görev sayar. Bu hak, toplumun kendini ve devamlılığını koruma ihtiyacından doğar. Zira, toplumun devamlılığı çocuklarda mümkündür; çocukların hayatına yönelen tehlike bu devamlılığı tehdit eden bir öğedir; bedeli topluma çıkarılır. Bu görüş “parens patriae”

doktrininden kaynaklanmaktadır. Doktrine göre; devlet toplum adına herkesin bu arada bütün çocukların babalığını üstlenmiştir. Politikası, ana babanın, onun yerine geçenlerin davranışlarından, yetersizliklerinden ve yokluklarından doğacak zarara karşı çocuğu korumaktır. Böyle durumlarda ana babaların çocukları üzerindeki doğal vesayet hakları ile devletin çocuğu gözetme hakkı birbiriyle çatışmaktadır; ebeveyn haklarının, çocuğun haklarına karşı olması söz konusudur. Bu karşıtlık toplum adına mahkemeler kararı ile belirlenir ve çocuğun yükümlülüğünü devlet üstlenir. Devlet bu yükümlülüğünü bir kuruluş aracılığı ile yerine getirir. Bu kuruluşlar her ülkede değişik ad ve statüde, özel veya kamu örgütünün bir bölümü olarak görev yaparlar, toplum adına gerekli müdahalede bulunarak, olumsuz şartların söz konusu olduğu çocukları esirgeme, gözetme yükümlülüklerini yerine getirirler.^{124, 126, 178, 151}

Bu hizmeti, toplum adına, ülkemizde 1983 tarih ve 2428 sayılı kanunla kurulan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu merkez ve taşra teşkilatlarıyla yerine getirmektedir.²¹⁷

Yetiştirme yurtları, 2828 sayılı SHÇEK kanunu kapsamında; 13 – 18 yaş arası korunmaya muhtaç çocukların ve gençlerin toplumsal korunma kapsamına alındığı, ailenin toplumsal işlevini yüklenen, çocuğun ve gencin toplumsallaşma sürecini yönlendiren ve iş veya meslek sahibi yaparak topluma yararlı kişiler olarak yetiştirmelerini sağlamakla görevli ve yükümlü olan yatılı sosyal hizmet kurumlarıdır.^{84, 53, 38}

Yetiştirme yurdu, kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklara, gençlere; aile yapısı içinde sağlanamayan toplumsal refah hizmetlerini düzenler. Toplumsal düzeyde ise, aile, çocuk ve gençlik refahına yaklaşımın somutlaştığı örgütsel yapılardır. Yetiştirme yurdu; kimsesiz ve korunmaya muhtaç durumda olanların bakım yollarından biri olan “kurum bakımı” modelinin içinde yer alır.⁵³

Bakım tipleri içinde yer alan yurtlarda, “çocuklar 30 – 40’nın bir arada yatırıldığı kışla tipi yatakhaneler, büyük yemekhaneler, birbirine yabancı çocuklar, yeterince ilgili olmayan bakıcılar ve idareciler arasında yaşamlarını sürdürürler.¹⁵

Değişik örgütlemelerle kurumlaşan yetiştirme yurtları, işlevleri yönünden “açık ve kapalı” olmak üzere iki tiptir. Kapalı tiplerde çocuğu bütün hayatı kurum içinde geçer. Okul, sinema, hastane ve her türlü sosyal faaliyetler kurumun içinde gerçekleştirilir. Çocuğun dış dünya ile ilişkisi tamamen kesilmiştir. Buna karşılık açık tip kurumlarda yaşayan çocuklar toplumdaki okullara; kulüplere, sinemalara gitmekle toplumla sıkı bir bağ kurmuş olurlar.⁹⁶

Son yıllarda yapılan düzenlemelerle, yurtların kurumsal yapısı daha çok açık tip kurumlara döndürülmekte, böylece çocukların ve gençlerin toplumla daha sık ilişki kurulabilecek ortam yaratılmaya çalışılmaktadır. Prensipte olarak, bu kurumların ulaşmak istedikleri hedef, çocukları ve gençleri toplum hayatına alıştırmaktır. Bakım yollarına ilişkin farklılaşmalar, temelde toplumsal sistemden kaynaklanmaktadır. Bakım yollarına ilişkin hizmet programlarının ve örgütlemelerin nitelikleri bir ölçüde toplumsal refah politikalarıyla bu doğrultuda ayrılan toplumsal kaynakların düzeyine ve hizmetlerdeki ihtisaslaşmaya bağlıdır. Sosyal hizmetler yönünden geri kalmış memleketlerde korunmaya muhtaç çocuklar için yaygın metot kurum bakımındır.⁹⁶ Koruyucu aile ve evlat edinme gibi bakım modelleri de bulunmasına karşılık ülkemizde en çok benimsenen bakım tipini, kışla tipi kurumlar oluşturmaktadır.³⁸

Kışla tipi kurumlar çok sayıda gencin barındığı kurumlar olması nedeniyle gençlerin kendi aralarındaki ve idare ile olan ilişkilerinin birinci derecede, sık ve yüz yüze olmasını engellemekte, bu da gencin sağlıklı gelişimini tehlikeye düşürmektedir. Bu durumu, Tulay şöyle ifade etmektedir; “çocuğun, yalnız iktisadi sebeplerle veya parasız bir okulda okutulması gayesi ile, evinden, yakınlarından uzaklaştırılması asla doğru değildir. Müesseseler, çocuğun birçok

maddi ihtiyaçlarını karşılamakla beraber, ailelerin kazandıracakđ kıymet hükümleri ile ruh sağlıklarını ve şahsiyetlerine tesir eden birçok faktörlerin yerleşmesini temin edememektedir.²³⁸

2. 4. 3. 2. Yetiştirme Yurtlarının İdari ve Fiziki zellikleri

Bakım tipleri içinde yer alan yetiştirme yurtlarının fiziksel özellikleri; çocukların otuz - kırkının bir arada yatırıldığı kışla tipi yatakhaneler, büyük yemekhaneler, birbirine yabancı çocuklar, yeterince ilgili olmayan bakıcılar ve idareciler arasında yaşamlarını sürdürdükleri mekanlardan oluşmaktadır.

Kışla tipi oluşturulan yurtlarda çok sayıda gencin barındırılması nedeniyle gençlerin kendi aralarındaki ve idare ile olan ilişkilerinin birinci derecede, sık ve yüz yüze olmasını engellemekte, bu da gencin sağlıklı gelişimini tehlikeye düşürmektedir

Bunun yanında, kışla tipi kurumların yapılaşmasına burada çalışan personelin nicelik ve nitelik olarak yetersizliği de eklendiğinde, durum daha net görünmektedir.

Sonuçta zarar gören ve yine destek ve hoşgörüden uzak kalan, sosyal ve duygusal ihtiyaçları karşılanamayan kurumda bakım altındaki çocuklar ve gençler olmaktadır.³⁸ Bilindiği gibi kalabalık ortamlarda iletişim çeşitli kurallara bağlı olarak gerçekleşir. Gençler için ise, kayıtsız şartsız bazı kurallara uymak zorunda bırakılmak, arzu edilmeyen bir durumdur. Çünkü gençlik, otoriteye baş kaldırma dönemidir. Bu nedenle ilişkilerde onların bu özelliğini dikkate almak gerekir. Nasıl ki aile içinde kendisine hiçbir sorumluluk verilmeyen, yaptđı olumlu davranışlar fark edilerek ödüllendirilmeyen, kendisinin hiçbir katılımı olmadan konmuş kurallara uymadığı zaman cezalandırılan bir birey, aileden uzaklaşırsa; aynı şey yüz yüze iletişimin bile devamlı sağlanamadığı kışla tipi kurumlarda gençler için daha kolay söz konusu olmaktadır.³⁸

2. 4. 3. 3. Yetiştirme Yurdunun Toplumsal İşlevi

Korunmaya muhtaç çocukların ve gençlerin kurum içinde bakıma alınmaları ve toplumsallaşma süreçlerinin çok yönlü olarak düzenlenmesi temel olmaktadır. Yetiştirme yurtlarına girişle birlikte çeşitli sorunlar oluşmaktadır: 1. Çocuğun ailesi ile olan temel ilişkilerinin kesilmesi. 2. Geçici de olsa ana baba modellerinden yoksun kalışı. Bu yoksunluklar ileriki ruhsal gelişim ve sosyal ilişkiler bakımından pek çok soruna yol açabilmektedir. Bu nitelikteki toplumsallaşma sürecine ilişkin sorunların çözümünü üstlenen yurtlar ve çocukların içinde yetiştikleri şartlar, tamamen memleketin kültürel bünyesine, ekonomik gelişme seviyesine ve aile çevresinin korunması ve sağlamlaştırılması için alınmış tedbirlerle meydana getirilmiş hizmetlere bağlıdır.²⁵⁵

Yardıma ve ilgiye ihtiyaç duyan insanlara gerek geleneksel değerler ve örgütlenmeler gerekse resmî kurumlar olarak yardım etmek bizi biz yapan temel özelliklerimizdendir. Sosyal ve ekonomik yoksunlukları sebebiyle korunmaya, bakıma, yardıma ve desteğe ihtiyaç duyan 13 – 18 yaş arasındaki çocuklara, bu hizmetin verildiği sosyal hizmet kurumlarından biri de Yetiştirme Yurtdandır.

Yuva ve yurt olgusu, kimsesiz ve korumasız çocuğun toplum adına kurum içinde yetiştirilmesi yolunu ortaya çıkarır. Yuva ve yurda özgü yetiştirme düzeni; kimsesiz ve korunmaya muhtaç olarak tanımlanan çocuğun toplumsal güvence kapsamına alındığı, toplumsal koruma, yetiştirme ve yönlendirme imkanlarından yararlandığı koşulları içermektedir. Çocuk; yetiştirme yurdunun yapısı ve sunulan hizmetlerin bütünlüğü içinde, toplumun yarınının insanı olma yönünde belirli bir toplumsallaşma sürecini yaşar. Yaşanılan toplumsallaşma süreci, çocuğun toplumsal bir varlık olarak yetişmesinde önemli bir aşamayı içerir. Bakım kurumlarının yapısıyla ve işlevleriyle somutlaşan “yetiştirme yaklaşımı” ye da “ toplumsallaştırma anlayışı”, kurumlar düzeyinde yaratılan koşullarla ve sağlanan imkanlarla nicelik ve nitelik kazanır.

Toplumsal koruma kapsamına alınan çocuklar için yurt, ailenin yerini alan önemli bir toplumsallaşma etmeni olarak belirir. Bakım kurumlarındaki yetiştirme yaklaşımı, çocuğun diğer toplumsallaşma etmenleriyle ilişkilerini yönlendirici niteliktedir. Çocuğun toplumsallaşma süreci, bakım kurumlarının koşullarıyla, toplumsallaşma imkanlarıyla ve yetiştirme anlayışıyla somutlaşır. Çocuğun kişilikleri, toplumsal değerleri ve geleceğe yönelik beklentileri bu süreç içinde oluşur.⁵³

Yetiştirme yurdu, toplumsal refah politikalarına bağlı olarak planlanan sosyal hizmet programlarını uygulamaya dönüştüren toplumsal güvence kuruluşu olarak, genel toplumsal refah sisteminin yapısına göre nicelik ve nitelik kazanır. Toplumsal düzeyde ise; aile, çocuk refahına yaklaşımın somutlaştığı ve kurum bakımı modelinin içinde yer alan örgütsel yapılardır.⁵³

Değişik örgütlemelerle kurumlaşan yetiştirme yurtları, işlevleri yönünden açık ve kapalı olmak üzere iki tiptir. Kapalı müesseselerde çocuğun bütün hayatı müessese içinde geçer. Okul, sinema, hastane ve her türlü sosyal faaliyetler müessesenin tabi fonksiyonlarıdır. Çocuğun dış dünya ile ilişkisi tamamen kesilmiştir. Buna mukabil açık müesseselerde yaşayan çocuklar toplumdaki okullara; kulüplere, sinemalara gitmekle toplumla sıkı bir bağ kurmuş olurlar.. Ancak prensip bakımından bu tip müesseseler; çocukların sağlığı, eğitimi, öğretimi ve büyük çocukların mesleki eğitimi ile ilgili meşgul olduklarından ana hatlarında farklılık olmaması gerekir. Bu müesseselerin ulaşmak isteği hedef çocukları toplum hayatına alıştırmaktır.⁹⁶

Görüldüğü gibi hizmet programı yönünden korunmaya muhtaç çocukların kurum içinde bakıma alınmaları ve toplumsallaşma süreçlerinin çok yönlü olarak düzenlenmesi temel olmaktadır.¹⁸

Bu nitelikteki toplumsallaşma sürecine ilişkin sorunların çözümünü üstlenen yurtlar ve çocukların içinde yetiştikleri şartlar, tamamen memleketin kültürel bünyesine, ekonomik

gelişme seviyesine ve aile çevresinin korunması ve sağlamlaştırılması için alınmış tedbirlerle meydana getirilmiş hizmetlere bağlıdır.²⁵⁵

Besin'e göre; "Yetiştirme yurtlarının toplumsal işlevlerinin geliştirilebilmesi için, hizmet programlarının; çocukların toplumsallaşma süreçlerini yönlendirmeyi temel alan planlamaların gerçekleştirilmesi söz konusu olmaktadır. Bu konudaki düzenlemelerle yetiştirme yurtlarının toplumsal işlevine yeni yaklaşımlar geliştirmek gerekmektedir.¹⁸

Yetiştirme yurtlarında korunma ve bakım altına alınanların, yetiştirme süreçlerinin düzenlenebilmesi için; 1. Kurum bakımı sırasında çocuğun aile üyeleri ve akrabaları ile temasının devamı gözetilmelidir, 2. Personelin, çocukların tek tek kolay iletişim kurabileceği şekilde ayarlanması. Her çocuğun yakından tanıdığı ve kendisini gerçekten iyi tanıyan bir büyüğün sürekli ilgisine ihtiyacı vardır. Bu bir yetiştikine fazla büyük olmayan bir grup sorumluluğunu sürekli olarak vermekle, grupları ihtiyaçlarına göre ve bilinçli düzenlemekle sağlanabilir. 3. Çocuğun ayrılığa evden uygun şekilde hazırlanması. 4. Kurum ilişkili diğer örgütlerle temas ve işbirliği içinde olmalıdır. 5. kurum içinde bulunduğu toplumun bütünleşmiş bir parçası olmalıdır. 5. Kurum içinde bulunduğu toplumun bütünleşmiş bir parçası olmalıdır. 7. Kurum hizmetlerini değerlendirecek araştırmaları yapmak, sorunlarına neden olan kurum dışı toplumsal koşullarda gerekli değişimler içinde öneriler ortaya koymalıdır... Yönetim ve uygulama adeta sadece görenek, gelenek ve bürokratik kurallara dayalı yapılmakta, değişmeye kapalı kalınmaktadır. 8. Kurumdaki bütün işleyişler kurumun ihtiyaçlarından önce çocukların ihtiyaçlarının birbiri ile bütünleşmesi, ekip halinde çalışma; çocukların biri birleriyle olan etkileşiminin rastlantılara bırakılmaması ve ihtiyaçlarına uygun biçimde düzenlenmesi; kurumdaki havanın sevimsiz ve resmi değil, aile yaşantısı gibi yakın ve sıcak olmasına çalışılması gibi hususlar da çocukların gelişimini ve sorunlarının çözümünü doğrudan etkileyecek tedbirler olarak gerçekleştirilmelidir.¹⁸

Cılga eserinde, “Kurum – toplumsal çevre ilişkilerinin düzenlenmesi, kurumun etkin olarak belirli işlevleri yüklenmesini içermektedir. Kurumun yeni ihtiyaçlara göre değişmesi, kurumun toplumsal koşulları değiştirmeye yönelmesi, kurumun toplumsal koşulları değiştirmeye yönelmesi, kurumun toplumsal çevre ile etkileşime açık olması, kurumun ilgili örgütlerle etkileşim ve işbirliği içinde olması gerekli görülmektedir. Kurumsal yönlendirmelere, çok yönlü etkileşimlere girme boyutunu getiren bu yaklaşım; kurum hizmetlerinden yararlanan çocukların geldikleri toplumsal çevre ile bağlarının sürdürülmesini zorunlu görmektedir. Hizmetin geliştirilmesini amaçlayan araştırma çabası yaklaşımının önemli bir boyutunu oluşturmaktadır”, diye ifade etmiştir.⁵³

Tülay, “Yurt yaşamının ve toplumsallaşma koşullarının düzenlenmesi için, çocukların yurt öncesi yaşamları ile aile yapılarının bilinmesi gerekir. Kurum öncesinde kurulan ilişkilerin ve yetiştirme düzeyinin kavranılması, daha sonraki kurumsal yönlendirmelere temel olmalıdır. Kurum öncesi koşullar ve niteliklerin ortaya koyduğu farklılaşmalara göre gençlerin yönlendirilmesi ele alınmalıdır. Çocuk tanınmalı ve kurumdaki yetiştirme süreci ona göre belirlenmelidir. Çocukların eğitim ve bir işte çalıştırılarak yönlendirilmeleri bu doğrultuda düzenlenmelidir” diye yurt öncesi yaşamlarının toplumsallaşma ve yönlendirilme için önemli olduğunu ifade etmiştir.²³⁸

Toplumsallaşma olgusunu çok yönlü ele alırken önemli olan, birey – toplumsal yapı bağlantısını sağlayan sürecin işleyişini ve içeriğini açıklayıcı bir tutuma yönelmektir. Toplumsallaşma konusunda yapılacak çalışmalar, makro ve mikro yaklaşımları senteze götürücü, kuramsal bütünlüğü sağlayıcı sonuçlar doğurabilir. Toplumsallaşma konusundaki mikro çözümlemelerin temelinde bireyden yola çıkılmaktadır. Makro çözümlemelerde ise, toplum toplumsal yapı ağırlık kazanmaktadır.³

Tulay, “...Yurtta kalan çocukların sürekli gözlem altında tutularak, psikolojik ve toplumsal gelişmelerinin yönlendirilmesi kurumsal işlevlerin temelini oluşturmaktadır. Bu doğrultuda çocukların cinsiyet yönünden eğitimleri kurumun temel sorumluluklarından olmalıdır. Kurum çevre ilişkilerinin çocukların toplumsallaşma süreçlerine yeni nitelikler kazandıracak çerçevede düzenlenmesi, ilgili kurum, kuruluş, aileler ve diğer insanlarla çok yönlü etkileşimlerin sağlanması kurumun diğer işlevi olmalıdır.”²³⁸

Toplumsal ilişkiler sistemi içinde, birey ile toplum arasındaki etkileşimin oluşturduğu bir süreç olarak toplumsallaşma; birey – toplum arasındaki ilişkileri çok yönlü incelemeye imkan yaratır. Toplumsal ve bireysel gelişim sürecinin bütünlüğü içinde, toplumsal değerlerin bireylerce öğrenilmesi sürecinin işleyişine açıklık getirir. Diğer yönüyle de; toplumsal bir varlık olarak gelişen bireyin, toplumsal yaşama katılma düzeyini ve yönünü belirlemeye yardımcı olur. Toplumsallaşma diğer toplumsal süreçler gibi, toplumsal ilişkiler sistemi içinde gelişir ve yapısalılık kazanır.¹⁶¹

Toplumsallaşma olgusu, toplumun geçmişe dayalı kültürel mirasını yaşanan koşullarda özümleme, geleceğe yönelik geliştirme sürecidir. Toplumsal yapının görelî sürekliliği içinde, oluşan yeni kuşaklar, toplumca yaratılan koşullarla ve değerlerle karşılaşır. Toplumsallaşma süreci, kuşaklar arası etkileşimi içerir. Toplumsal yapının görelî sürekliliği, uyum ve değişme boyutlarının bütünlüğü içinde gelişir. Bu çerçeve içinde, toplumsallaşma sürecinde görelî uyum ve değişme boyutlarına göre farklılaşmaları içererek gelişir. Kuşakların toplumsal etkinliği; toplumsal koşulları ve değerleri toplumun görelî sürekliliği içinde sürdürmeye yada yeniden üretmeye yöneliktir.¹⁶¹

Toplumsallaşma süreci, geçmişin ışığında bugünü öğrenmek, aynı zamanda bugünün ışığında geçmişi öğrenmek demektir. Geçmiş ve yaşanan zaman hakkında daha sağlam bir anlayışı, bunların karşılıklı ilişkileri içinde iletmedir.⁴⁵

Toplumsallaşma süreci, insana; içinde yaşadığı evren ve toplum hakkında belirli bir anlayış kazandıran, onu yaşadığı topluma bağlayan, toplumdaki diğer insanlarla ilişkilerine yada yaşamına anlam kazandıran bir işleyiş içerir. Toplumsallaşma süreci, bireyin gelişimini, toplumsal çevresiyle bağlarını biçimlendirir. Bireyin toplumsal yaşama etkin olarak katılımının koşullarını oluşturur.¹⁴⁹

Bireyin toplumsal bir varlık olarak gelişmesi, içinde yaşanan toplumun maddi yaşamından ayrı düşünülemez. Toplumu oluşturan bireyler, insan – doğa ve insan – insan ilişkilerinin somutlaştırdığı görelilik olarak istikrarlı olan ilişki ve değerler içinde toplumsallaşırlar. Birey – toplumsal yapı etkileşimi, toplumsallaşma sürecinin niteliğini belirler. Bireyin maddi bir varlık olarak gelişmesi, toplumun ve toplumsal gerçeğin sürekli değişimi süreci içinde değişen nitelikler kazanır.¹⁴⁹

Toplumsal yaşam, yapısal olarak belirli farklılaşmaları içerir. Toplumsal ilişkiler sistemi bu farklılaşmaların belirleyicisidir. Farklı toplumsal konumlardaki bireylerin farklılaşan toplumsal yaşam biçimleri, farklı toplumsallaşma süreçlerini içerir. Bu nedenle, belirli bir toplumda, farklı yaşam biçimlerinden ve farklı toplumsallaşma süreçlerinin yaşanılmasından söz etmek mümkündür. Belirli bir toplumda, insanların içinde oldukları farklı ilişkiler sistemi, değişik değer ve tutumlara giderek, değişik kişiliklere sahip insanlar yaratır. Toplumsal yaşam ve insanların yaşam biçimleri bu farklılaşmalardan etkilenir. Bu nedenle, toplumun insanları değişik toplumsallaşma süreçlerini yaşar, değişik değer ve tutumlara sahip toplumsal varlıklar olarak gelişirler.⁵³

2. 5. GENÇLİK, YURT GENÇLİĞİ VE SOSYALLEŞME

Belirli bir genetik yapı ile dünyaya gelen birey, sosyal çevresi ile karşılıklı etkileşimden oluşan “sosyalleşme” veya “toplumsallaşma” süreci içerisinde, kendisine toplum içinde rol üstlenmeyi olanaklı kılacak bazı yetenekler, beceriler, güdüler, tutum ve görüşler, sosyal değer ve normlar oluşturmaktadır. Böylece kişiliği gelişir ve şekillenir. Sosyalleşme süreci genellikle iki önemli yerde gerçekleşir. İlki aile, ikinci yer ise öğrenim kurumlarıdır. Ailede bireyin kişiliğinin temelleri oluşur, öğrenim kurumlarında ise ana çizgileri belirlenmiş kişiliğin ayrıntıları belirlenip, bireye bilgi ve yetenekler kazandırılır.²³³

Emilio Williems eserinde toplumsallaşma kavramını şöyle tanımlamaktadır: “Bireyin, yalnızca biyolojik bir varlık olmaktan çıkıp belli bir topluma ve belli kümelere bütünleştirilmesi sürecine toplumsallaşma süreci denir. Bu süreç aracılığıyla ki birey bir kişilik kazanmakta ve belli bir toplumda yaşamasını olanaklı kılan davranışları edinmektedir. Toplumsallaşma, en geniş anlamında çıraklık, ya da eğitim ve öğretim yoluyla olur. Bu çıraklık bireyin dünyaya geldiği anda başlar, yaşamını bitirip öldüğü ana değin sürer.”^{252, 191}

Sosyolojide sosyalleşme(toplumsallaşma) kavramı farklı sosyologlar tarafından değişik şekillerde tanımlansa da, genel olarak sosyalleşme kavramı, bireylerin sosyal hayata hazırlanma, onunla bütünleşme ve uyum gösterme süreci olarak kabul edilir.² Daha genel bir tanımla sosyalleşme; bireyin ya da bireylerin içinde bulunduğu veya bulunacakları sosyal grubun değer ve normlarını öğrenerek ya da öğrenme çabasında bulunarak, o sosyal grupta kendine düşen sosyal rolleri yerine getirmesini sağlayacak bilgi ve davranışlara sahip olması ve ait olduğu sosyal gruba uyum göstererek aktif bir üyesi haline gelme sürecidir. Her sosyal grubun kendi varlığını devam ettirebilmek için yeni bireylere veya üyelere ihtiyacı vardır. Diğer yandan sosyal grup, kendi varlığının devamını sağlamak için, onlara sahip olmaları gereken sosyal rolleri öğretmek,

yeni üyeleri kendi amaç ve beklentilerine göre yetiştirmek zorundadır. Bu nedenle her sosyal grup çocukların ve gençlerin sosyalleşmesini temel görevlerinden biri saymaktadır. Çünkü, sosyalleşme (toplumsallaşma) kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır.⁷⁵

Yeni doğan bir çocuk toplumsallaşma süreci ile sosyal davranışları öğrenip toplumsal sistemin bir üyesi haline gelir. Toplumsallaşma, kişinin toplumun değerlerini ve ideallerini benimsemesi, sosyal hayatta oynayacağı rolleri öğrenmesi anlamını taşır. Bir çocuğun sosyalleşmesini sağlayan araçlar, ailesi, komşuları, oyun arkadaşları, okul arkadaşları, öğretmenleri ve kitle iletişim araçlarıdır.¹⁹⁴ Sosyalleşme toplum açısından bir kontrol süreci ve grup yaşamında düzenlilik sağlama yoludur.⁹²

Bu anlamda toplumsallaşma yaşam boyu süren bir süreçtir. Hayat, sürekli bir sosyalleşme, eski kimliklerin uygun bulunan yeni kimliklere feda edildiği, eski ilişkilerin terk edilip, yeni ilişkilerin katıldığı bir kariyerler serisi olarak gözlenebilir. Her yeni ilişki durumun yeni bir tanımını gerektirir.¹⁷¹

Gencin toplumsallaşma sürecinin yapısını, toplumsal konumu belirler. Gençlik döneminde yaşanan toplumsallaşma süreci, bireyin gelişmesini ve değişmesini içerir. Genç birey, toplumun göreceli sürekliliği içinde gelişmeyi ve değişmeyi yaşar. Bu süreç içinde bireyin toplumsal bir varlık olarak gelişmesi, toplumsal kişiliğinin oluşması söz konusudur. Bu noktada unutulmaması gereken, genç bireyin gelişmesinin bütünlüğüdür. Birey, katılımın, çevrenin ve benlik etmenlerinin ürünüdür. Benlik, bireyin kendi yaşantılarına ve yaşamına ve yaşama kendine özgü bir biçimde yaklaşmasına ilişkin bireysel yorumunu da belirler. Bu bakımdan benlik etmeni, bireyin kendine özgü bir biçimde yaşam oluşturmaya ilişkin bireysel yorum ve eylemini de belirler.¹⁹⁶

Çocuk ve gencin bireysel gelişimini ve kişiliğinin oluşumunu belirleyen onun maddi etkinlikleridir. Genç bireyin etkinlikleri, toplumsal ilişkiler sistemi içinde ve toplumsal etkileşim sürecine dayalı olarak belirginleşir. Genç birey, toplumsallaşma sürecini, toplumsal ilişkiler sistemi içindeki maddi konumuna göre gelişen etkileşim sürecinin niteliğine göre yaşar. Genel yapıyla, çocuğun ve gencin bireysel gelişimi, toplumsal varlık olarak yetişmesi, temelde de toplumsallaşması, bu süreç içinde başlar ve bu süreç içinde toplumsal değerleri öğrenir. Toplumsal ilişkiler sisteminin dışında, çocuğun toplumsallaşması; toplumsal kültürü kazanması düşünülemez. Bu nedenle yurtda korunma ve bakım altında olan çocuk ve gençlerin toplumsal ilişkiler sisteminin içinde bu özellikleri kazanmasına fırsat verilmesi ve bu temasın olabildiğince yoğun olması, hem bireysel gelişimi ve kişiliğini hem de toplumsal kültürün kazanılmasını kolaylaştırır.⁵²

Çocuğun ve gencin içinde yaşadığı toplumla ilişkileri, toplumsallaşma sürecinin içeriğini ve işleyişini belirler. Bu nedenle, toplum, çocuk ve gencin toplumsallaşma süreci üzerinde belirleyici olmaktadır. Bu ilişki tek yönlü olmaktan çok, karşılıklı etkileşime dayanır. Gençlik döneminde toplumla ilişkiler, ağırlıklı toplumun belirleyiciliğinde gelişir.⁵³

Çocuk ve gencin toplumsallaşma süreci, farklı toplumlara göre ve toplumlar içindeki yapısal işleyişlere göre değişiklikler gösterir. Bu farklılaşmalara bağlı olarak gençlik, yaşadığı toplum içinde kendinde önce yaratılan koşullarla ya da tarihsel ve toplumsal birikimlerle karşılaşır. Toplumsallaşma; gençliğin bu düzeyde toplumla ilişkisini nesnelleştiren, toplumca yaratılan, içeriği ve işleyişi toplumca belirlenen bir süreçtir. Çocukluk döneminde birey, bağımlı bir nitelikte, toplumsal çevresinin belirleyici etkisi altında toplumsallaşır. Gençlik döneminde toplumsal çevrenin belirleyici etkisi sürer. Fakat bu dönem, bağımlılıktan bağımsızlığa geçişin yaşandığı dönem olarak farklılık gösterir.^{38, 53}

Genç insanların toplumla ilişkileri, toplumsal konumlarının belirlenmesi bu genel çerçevede içinde yapısalılık kazanır. Genç bireyin toplumsal değişim üzerindeki etkileri yetişme süreci ile yakından ilgilidir. Yetişme süreci ise, gencin yaşadığı toplumsallaşma olgusuyla belirginleşir. Gençliğin toplumsal ilişkiler içindeki nesnel konumuna göre bu süreç farklılaşır. Bu nedenle, gençliğin toplumsal konumu ile yaşadığı toplumsallaşma süreci arasında karşılıklı bir etkileşim söz konusudur. Gencin toplumsal konumu, bireysel nitelikler açısından değişiklikler gösterir. Yaş, cinsiyet ve zeka düzeyi belirleyici öğeler arasında yer alır. Bireysel niteliklerin önemi yadsınamaz. Fakat, temel belirleyici olarak salt bireysel nitelikleri görmemek gerekir. Her yaşın ayrıncı özellikleri, değişik yaş gruplarıyla olan karşılıklı ilişkilerine bağlı olarak ortaya çıkar. Bu karşılıklı ilişkiler de bütünüyle, egemen olan toplumsal yapıya bağlıdır.⁵³

Gençliğin toplumsallaşması, toplumsal ilişkiler sistemi içinde gelişir. Toplumsal ilişkiler içinde yaşanan etkileşimler, gençlerin toplumsallaşma süreçlerini yönlendirir. Toplumsal düzeydeki etkileşimler; aile, akrabalık, komşuluk, arkadaşlık, okul, kitle iletişim araçları ve toplumsal hizmet kuruluşları ile kurulan ilişkilerin niteliğine göre somutlaşır. Gençlerin toplumsallaşmasında bu ilişkilere girmeleri önem kazanır. Bu aşamada, toplumca; gençlere sağlanan hizmetlerin düzeyi, onların toplumsallaşma süreçlerinin değerlendirilmesinde açıklayıcı bir göstergedir. Bu nedenle, gençlerin toplumsallaşma süreçlerini ele alırken; gençlerin kişiliğinin gelişmesi için, toplumca sağlanan nesnel koşulları temel hareket noktası olarak ele almak gerekir.⁵³

Birey önce içinde yaşadığı doğal çevrenin etkisi altında kalır. Toplum – doğa ilişkileri ve bunların bireye yansımaları kişiliğin ilk çizgisini ortaya çıkarır. Kuşkusuz temel toplumsal yapıların içinde bulunduğu ekonomik düzeyin sağladığı beslenme, konut durumu, üretim ve sağlık koşulları hem doğrudan doğruya hem de gencin içinde yaşadığı kurumları etkileyerek dolaylı yoldan onun davranışlarına değişik renkler kazandırır.¹⁵²

Her insan, biyolojik bir organizma olduğu kadar toplumsal bir varlık, bir kùltür taşıyıcısı ve içinde yaşadığı toplumun bir ürünüdür. Kuşkusuz, toplum da kùltür de ancak insan davranışlarıyla kendilerini gösterir ve bu davranışları sayesinde var olurlar. Her insan bir grup içinde doğar ve toplumsal niteliklerini bu gruplarda kazanır. Bir toplumun yaşam biçimleriyle, o toplumda yaşamak için gereken bilgiler ve değerler, gruplar aracılığıyla bireye aktarılır. Bu bilgi ve değerlerin benimsetilmesiyle birey, belli bir toplumun üyesi olma niteliğini kazanır.²⁵⁸ Bu niteliklerin kazandırılmasında sporun önemli bir katkı sağladığı araştırma sonuçlarına bakarak söylenebilir.

Yetim eserinde, spor sosyalleşme ve sosyal değişim aracı olarak hizmet veren olağanüstü bir güce sahiptir, diye ifade etmiştir.²⁵⁸

Öncelikle sosyalleşme kavramının tanımlanmasına bakacak olursak, farklı düşünür ve yazarlardan farklı boyutlarıyla şu açıklamalar getirilmiştir:

Sosyalleşme, insan başka insanlarla karşılıklı etkileşim sonunda belli bir toplumun “yapma”, “duyma” ve “düşünme” biçimlerini öğrenmesi ve benimsetilmesi sürecidir.²²⁶

Sosyalleşme, bireyin bir sosyal gruba katılması olgusudur. Birey, bir gruba girerken o grupta geçerli olan sosyal normları, o grup içinde girişte ve ileride alacağı rolleri, ulaşacağı sosyal mevkileri, bu rol ve mevkilerin kendisinden beklediği davranış, beceri ve inançları öğrenip özümsemesi, çocukluk ve gençlik döneminde girdiği gruplarda geçerli değer, tavır ve rol beklentilerine göre “sosyal ben”ini veya “sosyokùltürel şahsiyet”ini kazanması ile devam eder. Aslında, insan bütün hayatı boyunca sosyal pozisyonlarda yeni sosyal roller üstlendiği için, bu sosyal rollerin öğrenilmesi sırasında sosyalleşme de hayatı boyu devam eder.⁸⁸

Birey açısından, sosyalleşmenin sonucu, kişiliğin gelişimi ve gerçekleşmesi, biyolojik organizmanın insanlaşması, kùltürün kuşaklar arasında aktarılması, topluma yeni katılan insanların, hayat düzenine uydurulması işlevini görür.²²⁶

Sosyalleşmeyi antropolojik yaklaşımla, kültürün nesilden nesile aktarımı, kültürel devamlılığın sağlanması olarak gören, Horn şöyle ifade etmektedir: “sosyalleşme, inançlar, değerler, davranışlar ve toplumun özelliklerini bireylere kültürel açıdan yeterli olabilecek şekilde vermektir. Toplamlar uzun bir tarihsel evrim sonunda ortaya çıkmış örgütlenmelerdir.” Toplamlar, insanların fiziksel çevrelerine uyma çabalarının ürünüdürler. Toplumsal örgütlenme, insanın varlığını sürdürme ve çoğalma imkanını arttırdığı için onun, zaman içinde geliştirdiği bir uyum biçimidir. Toplumsal hayat sayesinde, insan kendini diğer canlı türlerinden ayıran niteliklerini ortaya çıkarmış, sosyalleşmiş, geliştirmiş ve kültürünü yaratmıştır. Sosyalleşme, bireyler, gruplar, sosyal kurumlar ve kültürel aktiviteler tarafından ortaya çıkarılan etkileşim sürecidir.¹¹⁰ Sosyalleşme, kişinin grup normlarına uymasını ve bunları öğrenmesini sağlayan bir süreçtir.⁷⁶

Sosyalleşmenin fonksiyonu, kişinin muhtaç olduğu istidat ve disiplini sağlamak; geliştirmek, toplumun istek ve arzularını, değerler sistemini, idealleri vermek ve özellikle sosyal hayatta oynayacağı rolleri kişiye öğretmektir. Sosyalleşme, insanı sosyal sistemin iştirakçi üyesi haline getiren süreçtir. Sosyalleşme sayesinde insan, toplumun ortaya koyduğu tavır ve hareket modellerini, örnekleri ve düşünme biçimlerini öğrenmektedir. Böylece sosyalleşme, kişinin toplumsal kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizma olarak ortaya çıkmaktadır.²⁵⁸

Toplum yapısı içinde niteliklerine göre, okul, yurt, cami, iş yeri, spor kulübü, dernek, sendika, hastane, hapisane vb. sosyal grupları oluşturur. Toplum sistemi, sosyal grupları amaçlarına, fonksiyonlarına, niteliklerine göre birbirlerini tamamlamak üzere bir arada tutar. Böylece insan grupları arasındaki ilişkiler dizisi meydana gelir. Sosyal gruplar arasında fonksiyonel, anlamlı ve sosyal nitelikli bağlar ve etkileşimler kurulmuş olur.¹⁸⁵

Korunma kararının alınmasıyla, öncesinde kimsesiz ve korunmaya muhtaç olan çocuk veya genç yetiştirme yurdu ortamına girer. Çocuklar Yetiştirme yurduna farklı nedenlerle ve farklı kaynaklardan gelirler. Eğer çocuğun korunma kararı 0 – 12 arasında alınmışsa, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı yuvalardır. Diğer kaynak ise, değişik nedenlerle aile bakımından yoksun kalan ve aileleri tarafından gelen veya sokaklardan bulunarak getirilen çocuklardır. Bunlar, 13 – 18 yaş arası iseler, yetiştirme yurtlarına yerleştirilirler.²¹⁷

Ailesi tarafından gelen çocuklara, yetiştirme yurtları sosyalleşme süreçlerini yönlendirecek yeni ve farklı koşulları içerir. Kimsesiz ve ailesiz durumda iken bakım altına alınanlar için kurumlar barınma ve yetişmelerini etkileyecek önemli bir faktördür. Farklı ortamlardan gelen çocuklar için bakım kurumları ailenin yerini alan, toplum adına yetişmelerini yönlendiren yapılar konumundadır. Kurumca; çocuklara sağlanacak koşullar, verilecek hizmetler yetişmeleri açısından önemlidir. Bu aşamada, çocuğun toplumsallaşma süreçlerinin yönlendirilmesi temel sorunu oluşturur. Korunma altına alınan çocukların yetişmeleri, yurt koşullarında oluşan toplumsallaşma süreçleriyle iç içe gelişir. Yetiştirme yurtlarında toplumsallaşma süreci, çocukların koruma öncesindeki gelişme düzeylerini farklı boyutlarda yönlendirir. Bu yönlendirme süreci, yetiştirme yurtlarının toplumsal işlevlerine göre nitelik kazanır.⁵³

Sosyalleşme faktörlerinin yetiştirme yurdundaki çocukların yetişme sürecindeki konumu, yurdun içindeki yaşam ve yurdun toplumsal çevresi bütünlüğünde yapısalılık kazanır. Bu yapısalılık içinde, yurttan yetişen gençlerin toplumsallaşma sürecinde belirli nitelikler oluşur. Yurt ortamı, yetişme sürecine süreklilik kazandırır. Aile ortamına göre farklı oluşumlar yetişme sürecinde önem kazanır. Yurt yaşamına uyum ve bütünleşme koşulları içinde çocukların geleceğe ilişkin beklentileri ve umutları belirginleşir. Toplumsal değerleri kazanma sürecinde,

çocukların kişilik eğilimlerinde gelişmeler olur. Bu düzeyde önem kazanan, yetiştirme anlayışının boyutları ve içeriğidir.^{52, 53}

Eğitim yoluyla çocukların yönlendirilmesi, eğitim sisteminin yapısına göre biçimlenmektedir. Eğitime yönelik, toplumsal koruma altında geçen yaşamın, bu doğrultuda düzenlenmesini öne çıkarmaktadır. Okulun, çocukların toplumsallaşma süreçleri üzerindeki çok yönlü etkileri, yurda ilişkin düzenlemeler içinde somutlaşmaktadır. Yurdun içindeki ilişkiler ve yurt yaşamı ile okulla ilişkiler eğitim sürecine yönelik programlarla çerçevelenmektedir. Yetiştirme yurdunun toplumsal işlevi eğitim sürecine yönelik hizmetleri gerektirmektedir.⁵³

2. 5. 1. SOSYALLEŞME (TOPLUMSALLAŞMA) KURAMLARI

Sosyalleşme olgusunun karmaşık yapısına bağlı olarak, bu konu ile ilgilenenleri değişik kuramsal yaklaşımlar geliştirmek durumunda bırakmıştır. Mc Neil'in dediği gibi, eğer insan tam yetişmiş olarak doğsaydı, toplumsallaşma kuramları da daha az karmaşık olacaktı. Ancak, insan doğar, büyür, gelişir, yaşlanır ve bugünkü insan dünkünün aynı olmaz. Bu karmaşık yapıdaki toplumsallaşma olgusu ve süreci ile ilgili olarak geliştirilen yaklaşımlar da bu durum yansımaktadır.¹²

Gerçekte, toplumsallaşma olgusu insanın varoluşu ile ortaya çıkmış bir olgu olmasına karşılık, üzerinde durulmaya, bu konuda kuramsal çalışmalar yanında görgül çalışmaların da yapılmaya başlanması, yoğun olarak son altmış ila yetmiş yılın ürünüdür. Özellikle psikoloji, sosyoloji ve sosyal psikoloji ve antropoloji gibi bilim dallarındaki gelişmeler, “toplumsallaşma” olgusunun yakından ele alınmasına neden olmuştur. Bu bakımdan, konu ile ilgili kuramsal görüşlerin de bu bilim dallarına göre sınıflandırılması doğaldır. Ancak, toplumsallaşma olgusunda, bu bilim dallarından özellikle sosyoloji ve psikolojinin temel iki disiplin olması,

yapılan kuramsal çalışmalarda öncelikle bu iki disiplinden hareketle oluşmuştur. Bu yönden ele alındığında, makro ve mikro düzeylerde konu ile ilgili kuramsal görüşler geliştirilmiştir. Makro düzeyde alındığında, bireyin toplumla bütünleşmesi, toplum içindeki rolü; kültür kişilik ilişkisi üzerinde durulmuştur. Mikro düzeyde ise, “ahlak gelişmesi” ya da “ahlak toplumsallaşması” olarak alınmıştır. Bu iki bakış açısından ilki “dıştan bakmak”, ikincisi ise “içten bakmak” olarak tanımlanabilir.¹²⁵

Bu anlamda, sosyalleşme(toplumsallaşma) kuramlarını irdelemek araştırma bulgularının sağlıklı yorumlanabilmesi açısından önemlidir. Geliştirilen bu kuramlar; psikanalitik kuram, kültürleştirme kuramı ve öğrenme kuramıdır.^{12, 42, 184, 218, 251,}

2. 5. 1. 1. Psikanalitik Kuram

Toplumsallaşmanın gerek tanımlanması, gerekse süreci konusunda ortaya atılan ve etkisini uzun süre, daha sonraki araştırmalarda sürdüren ilk kuramsal yaklaşım psikanalitik yaklaşımdır. Bu yaklaşımın öncüleri ve güçlü savunucuları Freud, Piaget ve Kohlberg'dir. Ancak bu üç ruhbilimci aynı kuramsal görüşte birleşmemekte; buna karşılık toplumsallaşma sürecinde, özellikle çocuğu birim olarak almaları ve çocuğun ahlak gelişiminde kalıtımsal niteliklerden hareket etmeleri ortak yanlarını oluşturmaktadır. Freud 1900'lerde toplumsallaşma konusunda bireyin kişilik oluşumunu, duygusal – güdüsel bir süreç olarak ele almıştır. Bireydeki ahlak gelişimini ise, “alt ben” (id), “ben” (ego) ve “üst ben” (süper ego) ilişkilerindeki denge kavramına bağlamıştır.¹⁸⁴

Çocuğun kalıtımsal niteliğinden doğan bu durum, daha sonra, çocuğun yakın ilişkide bulunduğu anne – baba ve ailedeki diğer kişilerin etkisi ile biçimlenmektedir. Sonraları Freud, bireyin toplumsallaşmasında temel aldığı kalıtımsal özelliklere “çevresel” etmenlerin etkisini

benimsemiş ve böylece psikanalitik görüşe yeni bir boyut eklenmiştir. Ancak, temel etmen, bireyin kalıtsal özellikleridir.^{42, 184, 218}

Toplumsallaşma olgusu ile ilgilenen Piaget ve Kohlberg ise, ahlak gelişimini, kural, yasa ve daha yüksek ilkelerin öğrenilmesini içeren bilişsel bir yaklaşımla incelemişlerdir. Piaget'e göre çocuk, düşünce sorunların çözümünde niteliksel farklılık gösterir ve her çocuk bir devre deneyim dizisinden geçerek bilişsel gelişmesini sağlar. Bu devreler kültürel ve toplumsallığına karşın, evrensellik gösterir.⁸ Freud, çocuğun dıştan yalnızca alır görüşünü ileri sürmesine karşılık, Piaget yalnızca almadığını ve bunu sindirdiğini de ileri sürmektedir. Psikanalitik yaklaşımda Piaget'yi izleyen diğer ruhbilimci Kohlberg ise, genel olarak Piaget tarafından ortaya atılan kuramı benimsemekle birlikte, çocuğun bilişsel temele dayanan kişilik gelişmesinde farklı tanımlamalar ve devreler ileri sürmektedir.¹²⁵

2. 5. 1. 2. Kültürleştirme Kuramı

“Toplumsallaşma” olgusuna bir başka kuramsal yaklaşım, insan – bilimsel (antropolojik) yaklaşımdır. Bu yaklaşım özellikle 1930’larda insanbilimcilerin toplumsallaşmayı, toplumdaki kültürün bir sonraki kültüre aktarılması biçimindeki insan bilimsel tanımlamaları ile güncellik kazanmıştır. Bu kurama göre, birey, içinde bulunduğu kültürü öğrenir ve davranışlarına bu kültürü yansıtır. Bu konuda ilk kuramsal yaklaşımı ortaya atan Dollard, “yeni bir bireyin kümeye nasıl dahil edildiği ve cinsiyetine ve yaşına göre toplumun geleneksel beklentilerini karşılayabilecek duruma nasıl geldiği” sürecini tanımlamakta idi.⁴² Toplumsallaşma konusunda, inanışların, değerlerin ve kültürün diğer bilişsel yönlerinin açıkta kalmasına neden olduğundan, iki insan bilimci Kluchohn ve Herkovist “kültürelleşme” ve “kültürleştirme” kavramlarını ortaya attılar. Ancak çocuk büyütülmesi sürecinde birçok özelliği dışarıda bıraktığı için bu kuram önemsenmemiştir.²⁵¹

Toplumsallaşmayı salt kültür açısından ele alan bu görüş yanında, kimi insanbilimciler, Freud'un toplumsallaşma sürecinde başat unsur olarak gösterdiği kalıtsal kuramı da benimseyerek toplumsallaşmada kültürelleşme, kültürleştirme yanında, bireyin kalıtsal niteliklerinin de rol oynadığı görüşünü benimsemişlerdir. Özellikle 1925'lerde insanbilimci Margaret Mead'in yaptığı araştırmalarda, bireyin toplumsallaşmasında Freud'un kuramlarının da etkisini görmesi, bu konuda psikanalitik görüşün ilk kez insanbilimcilerce benimsenmesine ve kabul görmesine neden olmuştur. Bu arada Kroeber ve Malinowski gibi Amerikan insan bilimcileri, daha sonraları ise Edward Sapir, toplumsallaşma sürecinde toplum kültürünün bireye, bireyin kalıtsal kişilik oluşumunun da etkisi ile aktarıldığı kuramını geliştirmişlerdir. Geliştirilen bu kurama göre, her kültür diğerinden farklıdır. Öyleyse, kişilik gelişimi, cinsiyetle ilgili roller, çocuk yetiştirme, akıl hastalıkları gibi sosyo – psikolojik olgu ve süreçlerin kültürler arası genelliği ileri sürülemez. Bunlar kültürden kültüre değişir. Oysa, konuyla ilgilenen ilk insanbilimciler, bir toplumun bireylerinin , aynı kurumların ve aynı çevrenin etkisinde olduklarından, birbirlerine benzer karakter göstereceklerini ileri sürmekteydiler. Geliştirilen bu kurama göre, bireysel ruhsal etkenler, kültürel toplumsal davranışın bağımsız nedenleri olup, siyasal ve ekonomik durum bile o toplumdaki bireylerin kişilik özellikleri ile açıklanabilir.¹²

2. 5. 1. 3. Öğrenme Kuramı

Toplumsallaşma konusunda yoğun çalışmaların yapıldığı 1930'larda, yine insanbilimcilerce ortaya atılan ve sonradan etkisini uzun süre gösteren ve günümüz araştırmacılarının çoğunluğunun temel aldığı bir başka yaklaşım, "öğrenme ve davranış kuramı" adı ile tanımlanan yaklaşımdır. Bu kuram ilk kez 1930 yılında Yale üniversitesi İnsan İlişkileri Enstitüsünde yapılan bir toplantıda ortaya atılmış ve Leonard Doob, Carl Hovland, Clark Hull, Hobart Mowrer, Neal Miller ve Robert Sears tarafından savunulmuştur.²⁵¹

Bu kurama göre, toplumsallaşma, sürdürülen düzenlerin bir etkisi ve ilerideki, olması istenen düzenlerin ise bir nedenidir. Böylece, bu yaklaşımda, toplumsallaşma, yerleşik yapıyı ve toplum üyelerinin kişiliğini etkilemekte, kültürün bütünleştirdiği bir işleyiş olmaktadır. Kişilik, kültürün hem sonucu, hem nedeni olarak ara değişken niteliğini kazanmaktadır.²⁵¹

Birçok araştırma sonucunda ortaya atılan bu kuram, ilk olarak Watson tarafından önerilmiş ve bireyin davranışlarının, hareketlerinin sınırlı sayıda içsel hareketlerden ayrı olarak, koşullandırıcı deneyimlerin ürünü olduğu görüşü getirilmiştir. Daha sonraları ise Whitting bu görüşü benimseyerek, ilkel toplumlarda çocuk büyütülmesi ile ilgili araştırmalarında denemiştir. Kuramın Sears, Guthrie, Hull, Thorndike ve Tolman gibi araştırmacılarca da karşı kültürlerde denemesi yapılmıştır.⁴²

Toplumsallaşmayla ilgili kuramlar, önce psikanalitik yöntemlerle başlamıştır. Öncülüğünü ruhbilimci Freud'un yaptığı bu kuramda çocuğun ahlak gelişimi üzerinde durulmuş, daha sonra bu gelişmede çevreninde etkili olabileceği görüşü getirilmiştir. Konuya yakın ilgi duyan insanbilimciler ise, toplumsallaşmada kültürün önemli olduğunu, bireyin kalıtsal niteliklerinin etkin olmadığını kanıtlamaya çalışmışlar; ancak, araştırma bulguları, bireyin kalıtsal niteliklerinin de önemli olduğunu göstermiştir. Bugün özellikle benimsenen görüş olarak alınan “öğrenme ve davranış” kuramında ise, bireyin toplumdaki kültürü öğrenme yoluyla aldığı, bunu davranışlarında gösterdiği ve kendinden sonraki toplumu da bu yolla etkilediği görüşü ağır basar.¹²

2. 5. 2. Yetiştirme Yurdu Gençliğini Etkileyen Sosyalleşme Kurumları

Sosyalleşme süreci çeşitli sosyal çevrelerde, çok sayıda insanla, birçok farklı yollarla kazanılır. Anne ve babalar, arkadaşlar, öğretmenler, oyun ya da takım arkadaşları, sevgililer, eşler vb. farklı çevreler de bu sürece katkıda bulunurlar. Tolan eserinde, beş altı yaşına gelmiş çocuk,

artık çevresel kültürün tüm unsur ve yaptırımlarını algılamış, sosyalleşme sürecinin en önemli bölümünü yaşamış olmaktadır. Bazı eğitimci ve psikologlar, beş altı yaşındaki bir çocuğun benlik ve kişiliğinin temel öğelerinin oluşmuş bulunduğunu öne sürmektedirler. Sosyalleşme daha sonraları aile, okul ve kitle iletişim araçlarının etkisiyle giderek kesinlik kazanmaktadır²³⁵ diye ifade etmiştir.

Sosyalleşme kurumları, toplumun sahip olduğu kültürün aktarılmasında sorumlu ve önemli organizasyonlardır. Bu kurumlar arasında en önemlileri aile, okul, arkadaş grupları, öğretmenler, antrenörler ve kitle iletişim araçlarıdır.⁷⁶

Yetiştirme yurtlarında yetişen çocukların sosyalleşme süreçlerinin işleyişini ve içeriğini toplumsallaşma faktörleri belirler. Sosyalleşme sürecini belirleyen toplumsal yapı, kendi içinde oluşturduğu yapısal öğeler aracılığıyla, insan ilişkilerinin işleyişini belirler. Birey – toplum ilişkilerine yön veren toplumsallaşma sürecinde, çok yönlü etkileşimler önem kazanır. Bu etkileşimler, birey – toplum ilişkilerine yön verirler. Bu ilişkiler; amaçlara, değerlere ve toplumsal kurallara dayanır. Bireyin toplumsal konumuna, temel faaliyetlerine ve tüm toplumsal işleyişine katılma biçimine göre nitelik kazanır. Bu nitelikler yetiştirme yurdunda yetişen çocukların yaşadıkları toplumsallaşma süreçleri açısından da geçerlidir.⁵³

Yetiştirme yurdunda kalan gencin toplumsal konumunu; yetiştirilme biçimini, yetiştirme anlayışı ile yurt ve toplumsal çevre düzeyinde yaşanan ilişkiler süreci belirler. Toplumsallaşma faktörleri, bu süreç içinde gencin yetişmesi ve toplumsallaşmasında işlerlik kazanırlar. Toplumsallaşma sürecinin işleyişi; birincil gruplar ve ikincil gruplar düzeyinde gelişen ilişkiler içinde gerçekleşir. Bu ilişkiler içinde toplumsal değerleri kazanma ve yetiştirme süreci yaşanılır. Toplumsallaşma faktörlerine göre etkileşim ve iletişim yolları farklı yapısalıklar kazanır.¹²

Yetiştirme yurdunda kalan çocukların yetiştirme sürecine ilişkin toplumsallaşma faktörleri; aile yapısı ve aile ile ilişkiler, akraba ve komşuluk ilişkileri, yurt yaşamında arkadaşlık ilişkileri, yurt yaşamında kitle iletişim araçlarından yararlanma imkanları, yetiştirme yurdunun toplumsal çevresi ve ilişkileri, çocukların kültürel, sportif ve sosyal faaliyetlere katılımı ve okulla ilişkileri olarak ele alınmalıdır. Yetiştirme yurdu, toplumsal işlevleriyle bu düzeylerdeki ilişkileri belirleyici niteliktedir. Yetiştirme yurdunda yetişen gençlerin sosyalleşmesinde bu etmenlerin yeri belirlenmeli ve geliştirilmelidir. Çünkü; gençlerin gelecek beklentileri, değerleri ve kişilik eğilimleri bu süreç içinde gelişir. Sosyalleşme faktörlerine bağlı olarak gelişen genç – toplum ilişkileri, bu gelişme ve yetiştirme sürecinin temelini oluşturur.⁵³

2. 5. 2. 1. Yurtlardaki Sosyalleşme Süreci ve Aile

Çocuğun toplumsallaşması sürecinde aile temel kurumlardan biridir. Toplumsallaşma açısından ailenin önemi, gencin bakımı, yetiştirilmesi ve toplumsal yaşama hazırlanması yönlerindendir.²³

Aile, toplumsal bir varlık olarak insanı yetiştiren, toplumsallaşmasında etkili olan ilk kurumdur. Çocuklar, toplum içinde bir ailenin üyesi olarak dünyaya gelirler. Yeni doğan çocuk önce aile çevresinde sosyalleşme sürecine girer. Ailenin yapısal koşulları ve yaşam tarzı içinde yetişirler. Geleceğe yönelik eğilimlerinin belirginleştiği, kişiliklerinin oluştuğu ve toplumsal değerleri kazandıkları sosyalleşme süreçleri, aile yapısı içinde başlar. Aile içindeki öğrenim ve yetiştirme sürecinin diğer toplumsal kurumlarca devralındığında bile ailenin destek görevi önemini sürdürür.¹⁶¹

Korunmaya muhtaç kalarak, toplumsal koruma kapsamına alınan çocuklar ve gençler için yetiştirme yurdu; bu süreçte ailenin yerini alan ve yetişmelerini yönlendiren bakım kurumudur. Çocuğun sosyalleşme süreci, yurdun yetiştirme düzeni içinde cereyan eder.

Bununla birlikte, yetiştirme yurtlarında bakım ve koruma altına alınan çocuklar içinde ailenin yukarıda bahsedilen nitelikleri önemini korur. Ailenin yapısal koşulları nedeniyle korumasız kalan çocuğun, toplumsal koruma kapsamına alınmaları durumunda da aile – çocuk ilişkileri görece olarak sürer. Genellikle, ekonomik nedenlerle korunmaya muhtaç sorununun oluşması, aile birliğinin sürmesi, bu bağların yurtda kalış sürecinde de gelişmesi sonucunu doğurur. Toplumsal ve ekonomik nedenlerle, korunmaya muhtaç duruma gelen çocuğun yurt döneminde de aileyle ilgi ve yönlendirmesi sürer. Aile birliğinin bozulması, ailenin parçalanması ve ailenin olmaması nedeniyle korunmaya muhtaç kalan çocukların yurt döneminde aileleriyle kopuk ya da düzensizdir. Bu durumdaki çocuğun yaşamında aile kurumu etkisini yitirir. Bu nedenle, bu konumdaki çocukların yurt yaşamında geçen yetiştirme süreçlerinde aile önemli bir sosyalleşme etmeni konumunda değildir. Yurt, bütünüyle ailenin işlevlerini yüklenmek durumundadır. Görüldüğü gibi, yurt ortamındaki çocukların aileleriyle ilişkilerinin durumu sosyalleşme açısından önem kazanmaktadır. Bu aşamada, yurtda kalan çocukların aileleriyle ilişkilerin kurulması ve sürdürülmesi zorunlu olmaktadır.⁵³

Bulut çalışmasında, “aile, akrabalık ve komşuluk ilişkileri sınırlı olduğundan sosyalleşmenin sadece kurum içinde gerçekleştiği, kendi aralarındaki kapalı gruplaşmalarda da çok yönlü sağlıklı arkadaş ilişkileri oluşturamadıklarını” ifade etmektedir.³⁸

2. 5. 2. 2. Yurtlarda Sosyalleşme Süreci ve Okul – Yurt – Öğretmen

Kurumlarda eğitim resmi, örgütlü ve planlı bir sosyalleşme aracıdır. Öğretmen ise, bu kurumlar içerisinde en önemli sosyalleştirici etmenlerdir. Okul ve yurt hayatı çocuğa sadece bilgi, beceri ve fiziksel ihtiyaçlarını giderici değil, aynı zamanda toplumsal sorumlulukları da öğretir. Bu nedenle çocuğu derinden etkileyen ilk organizasyonun eğitim ve onun kurumları olduğu söylenebilir. Eğitim hayatının başlamasıyla birlikte çocuğa, toplumun temel yapısı

anlatılmaya ve öğretilmeye başlanır. Uygulanan çeşitli kurallarla çocuklara diğer insanlarla olan ilişkilerinde karşılaştıkları güçlükler gösterilmeye, toplum halinde yaşamının yasaları anlatılmaya çalışılır. Bu şekilde çocuklar gerek birey gerek grup olarak kendilerinden beklentileri anlamaya çalışır ve toplumun bir parçası olmaya başlarlar. İşte bu süreçte en önemli görev ve sorumluluk eğitici ve öğretmenlere düşmektedir. Davranış ve yaşantılarıyla öğrencilere en çarpıcı örnek öğretmenler olabilir. Öğretmenler öğrencilerine bilgi ve beceri aktaran, onlara rehberlik eden profesyonel sosyalleştiricilerdir.⁵³

Yetiştirme yurtlarında yaşamlarının çocukluk ve ilk gençlik yıllarını geçiren çocuklar için, yurtlarda görev yapan, öğretmenler, idareciler, sosyal çalışmacılar, psikologlar ve diğer çalışanlar, burada korunma ve bakım altında kalan çocuklar için, hem anne-baba işlevini hem de profesyonel eğitici işlevini üstlenmek zorundadırlar.

Burada yurt yaşamı çocuklar için, hem aile hem de eğitim kurumu kimliğiyle sosyalleştirme kurumu özelliğini aynı anda taşımaktadır. Özellikle annesiz, babasız veya her ikisi de olmayan çocuklar için, ilk sosyalleşmenin aile içinde olduğundan, bu durumdaki çocuklar bu sosyalleşme kurumundan yoksundurlar. Bunun yerini bakılmakta olduğu kurum ve kurum çalışanları almaktadır.⁵³

Yetiştirme yurtlarında eğitim yoluyla yetiştirilen gençlerin toplumsallaşma süreçlerinde gittikleri okulların çok yönlü etkileri vardır. Toplumsal ilişkiler sistemi içinde aile yapısındaki değişimler, eğitim sorumluluğunun aile dışında yeni örgütlenmeler içinde sürmesine neden olmuştur. Toplumsal değişme sürecinde, yapı içinde oluşan okul kurumsallaşması; eğitim – öğretim görevini aile yapısı dışında farklı bir yapıya dönüştürmüştür. Korunmaya muhtaçlık sorunu ve aile yapısında buna bağlı oluşan değişimler nedeniyle okul; çocuklar açısından ulaşma zorlukları bir kurum olarak ortaya çıkmaktadır. Korunmaya muhtaç durumdaki çocuklar için okul; ekonomik ve toplumsal nedenlerle gidilemeyen, düzenli sürdürülemez

duruma gelen bir kurum olmaktadır. Bu süreç içinde okulun yönlendirmesi yerine, toplum ilişkilerinin çarkları arasında ezilen çok yönlü sorunların odağına sürüklenen işleyişler gençleri yönlendirmektedir.⁵³

Korunmaya muhtaç çocuk ve gençlerin toplumsal koruma altına alınması ve bakım kurumuna yerleştirilmesiyle, okul; çocukların sosyalleşmesi üzerinde etkili olabilmektedir. Eğitim yoluyla çocukları yetiştiren yurtların yetiştirme düzeni, çocukların okulla ilişkilerini düzenlemektedir. Okul, çocukları çok yönlü yetiştirme ortamına yönlendirdiği gibi, okul yaşamındaki ilişkiler çocukların sosyalleşmesinde çok etkilidir. Çocukların okul sorunlarının çözümü için kurdukları etkileşimler, yurt yönetiminin bu konudaki yönlendirici, destekleyici ve yardımcı tutumları sürecin işleyişinde belirleyici nitelikler taşır. Yetiştirme yurdunun toplumsal fonksiyonlarıyla okulun fonksiyonlarını birlikte değerlendirmek çocuğun toplumsallaşmasını anlamak açısından gereklidir. Çocukları eğitim yoluyla yetiştiren yurtların düzeni, eğitim ağırlıklı bir düzeni içerir. Yurdun yetiştirme düzeni, okul sürecindeki çocukları destekleyen ve yönlendiren konulara dayalı olarak düzenlenir. Çocukların gittikleri okullara göre bu yönlendirme düzeni belirli farklılıkları içerir. Eğitim yoluyla yetişen çocuklar ve gençler için okul; yetiştirme yurdu kadar yönlendirici, toplumsallaşma sürecini belirleyici bir kurumdur. Okul ortamında gençler toplumsal kültür ile düzenli ilişki içindedirler. Çocukların yetiştirme sürecinde okul, daha etkin bir sosyalleşme faktörü olarak önem kazanır. Okul yapısı içinde, yurt ve aile ortamında yetişen çocukların yetiştirme süreçleri, toplumun genel eğilimleri ve eğitim sistemi içinde ortak nitelikler kazanır. Toplumsal değerlerin kazanılması sürecinde okulun toplumsal işlevi, görece olarak yurdun etkilerini aşar. Yetiştirme yurdu, aile kurumu gibi, yetişen genci destekleyen bir kurum niteliğini kazanır. Yurtta ve ailede yetiştirme biçimlerinden gelen farklılaşmalar yanında çocukların yetiştirme süreçleri, okulun toplumsal işlevleri doğrultusunda ortak noktalara doğru yönelir.^{52, 53}

Yetiştirme yurdunda yetişen ve eğitim sürecinde olan çocuklar için yurdun işlevleri görece olarak eğitim ağırlıklı bir nitelik kazanır. Fakat bu düzeyde, çocuğun yetişmesini, okul faktörü yanında diğer sosyalleşme faktörleri açısından ele almak zorunludur. Okula verilen önem kadar, diğer toplumsallaşma faktörlerine de yetişme düzeni içinde ağırlık vermek gerekir. Çünkü çocukların toplumsal değerleri kanması, kişiliğinin gelişmesi ve geleceğinin hazırlanması açısından diğer faktörler de çok önemli yararlar sunar. Yetiştirme yurtları, bütünüyle eğitime dayalı bir yönlendirme anlayışına girmemelidir. Bu yurttan kalan çocukların yetişme açısından, tek yönlü bir yetiştirme anlayışı; yurt – okul çevresi içinde kalan bir yetişme ortamını yaratır. Yurdun toplumsal her yönüyle çevreye açılımı, okulla ilişkileri de içeren, fakat tüm kentsel yaşamla ilişkilere ağırlık veren boyutları gerektirir. Yurttan kalan çocukların okulla ilişkilerinin düzenlenmesi, diğer yönüyle de eğitimin tamamlanması aşamasına kadar sürmelidir. Temelde gencin eğitim yoluyla yetişmesi, mesleğinin belirlenmesi ve topluma hazırlanması önem kazandığına göre, yurdun bu ilişkiyi tüm aşamaları içeren boyutlarda geliştirmesi ve sürdürmesi gereklidir. Okulun toplumsal işlevlerinden çocukların yararlanabilmeleri, eğitim sürecinin yurtlarca düzenli olarak sürdürülmesini gerekli kılmaktadır. Bu nitelikleri içeren yönlendirme anlayışı, yurttan okula giden çocukların başarı durumları üzerinde olumlu sonuçları da beraberinde getirir. Bu konuda ailenin toplumsal işlevleri ile yurdun işlevleri arasında benzer yapısalılıklarda geliştirilmiş olur. Yurttan ve aile ortamında yetişen çocukların okulla ilişkilerinden doğan farklılıkların önemli ölçüde giderilebilmesine imkan yaratılabilir. Böylece farklı kurumlarda yetişen çocukların sosyalleşme süreçlerinde oluşan farklılıklar belirli ölçülerde giderilebilir.⁵³

2. 5. 2. 3. Yurtlardaki Sosyalleşme Süreci ve Arkadaş Grupları

Sosyalleşme sürecinde etkili olan çok önemli bir kesimde de çocuğun ve gencin yaş grubundaki arkadaşlarıdır. Arkadaş grupları da çocukların ilişkilerinde önemli rol oynar. Çocuk ve genç, arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde onlardan çok şey öğrenir. Bunlar arasında paylaşma, mücadele, kavga etme, büyüklerle olan ilişkiler, başarı, sevilme, birliktelik, hoşgörü, başkalarına tahammül olarak sayılabilir. Okul çağında ise arkadaşları, otorite ile nasıl başa çıkılacağı, okul içi ve dışı hareketleri, karşı cinse yaklaşımın yollarını düzenleyen ve öğretene çok önemli gruplardır. Arkadaş grupları boş vakitleri değerlendirme, görünüş, oyun, takım tutma, müzik, alışkanlıklar edinme, cinsel davranışlar gibi konularda çocukların hayat görüşleri ve davranışlarını önemli ölçüde etkiler.¹⁵²

Arkadaşlık grupları içinde oluşan etkileşimler, gencin toplumsallaşması açısından belirgin gelişmeleri beraberinde getirir. Gençlerin belirli ilgi, değer ve niteliklerine göre oluşan arkadaşlık grupları, gençlerin yetişmesinde etkili olur. Gençlerin arkadaşlık grupları içinde kararlara katılma biçimleri ve gençlerin grup içinde eleştiriye karşı tutumları yetiştirme nitelikleri açısından farklılıkları içerir. Bu süreç içinde gençlerin etkileşimleri, kişilik eğilimleri belirgin boyutlar kazanır.¹²

Yurtlarda bakılan gençlerin yetiştirme sürecinde arkadaşlık ilişkileri önemli bir toplumsallaşma faktörüdür. Yetiştirme yurdunun yaşam koşulları ve yetiştirme düzeni, çeşitli çevrelerden gelen gençleri bir araya getirir. Yurt içinde gelişen ilişkiler içinde arkadaşlık olgusu; gençleri çok yönlü etkileşimlere yönlendirir. Yurt yaşamının akışı ve yetiştirme düzeni içinde arkadaşlık ilişkileri; gençlerin kişiliklerinin gelişmesinde, toplumsal değerleri kazanma sürecinde etkili olur. Arkadaşlık grupları, belirli yaşlara ve cinsiyete göre oluşur. Yurdun yetiştirme düzeninin oluşturduğu gruplaşmalar, arkadaşlık ilişkilerine yeni boyutlar kazandırır. Gençlerin

eğilimleri ve yurdun yönlendirmeleriyle yurt yaşamı içinde önemli bir yapısalılık kazanan arkadaşlıklar; değerlerin, tutumların ve davranışların kazanılmasında ve gelişmesinde önemli yönlendirici olur. Arkadaşlık ilişkileri, toplumsal yaşamın çok yönlülüğü içinde söz konusu olan bir ilişki biçimidir. Gencin sadece yurt yaşamına özgü birincil gruplaşmalar içindeki ilişkilerinde söz konusu olmaz. İkincil ilişkilere ve gruplaşmalara bağlı olarak da arkadaşlık ilişkileri gelişir. Eğitim yoluyla yönlendirilen yurttaki gençlerin okuldaki arkadaşlık ilişkilerini de bu çerçevede ele almak gerekir. Yurt arkadaşlığı yanında, okuldaki arkadaşlık ilişkileri de yurttaki gençlerin toplumsallaşmasında etkili olur. Okuldaki yetişme ortamına ilişkin toplumsallaşma koşulları içinde arkadaşlık ilişkileri önemli işlevleri yerine getirir. Okul yaşamına ilişkin sorunları çözmede yurttan gelen gençlere yardımcı olacak önemli bir etkileşim ortamı yaratır. Yurtta yetişen gençlerin arkadaşlık ilişkileri, yurt içi etkileşimlerle başlayarak, yurdun çevresine yayılan ilişkileri de çok yönlü olarak gündeme getirir. Yurtlara özgü yetişme koşulları ile gençlerin kavuştukları toplumsal konumları, arkadaşlık bağlarını temelden yönlendirir. Bu süreç içinde genç, arkadaşlık ilişkilerine etkin olarak katılma imkanlarına kavuşur. Gençlerin yurt koşulları içinde toplumsallaşma süreçlerinin belirlenmesine ve yönlendirilmesine yardımcı olur.^{3,53}

Ergenlerin akran grupları aracılığıyla kendini ifade etme ve iletişim becerisi geliştirme deneyimi kazandıkları bilinmektedir. Ergenlik döneminde bireyin grup içinde kendini ifade etme ve dışa vurma davranışı ile, başkalarının ifade ettiği duygulara duyarlı olma becerisinin giderek arttığı bildirilmektedir.¹⁶⁷

Kurum bakımında bulunan gençlerle yapılan grup çalışmalarında edinilen gözlemler, bu ergenlerde kendini doğru ifade etme davranışının yeterince gelişmediğini göstermektedir. Dış çevre ile olan iletişimin sınırlı oluşu buna neden olabilir. Belki de günlük yaşam onlara kendilerini oldukları gibi dışa vurma fırsatı vermemektedir. Buna koşut olarak gruptaki diğer kişilere duyarlı olma da sınırlı düzeydedir.³⁸

2. 5. 2. 4. Yurtlardaki Sosyalleşme Süreci ve Kitle İletişim Araçları

Yakın zamana kadar çocuğun sosyalleşmesinde okul, aile, arkadaşlar ve çevre en etkin kurumlar iken, teknolojik gelişmelere paralel olarak, televizyon başta olmak üzere kitle iletişim araçları sosyalleşme sürecinde çocukları en çok etkileyen kurumlardır. Günümüz insanları, medyadan gördüğü, işittiği, duyduğu iyi hayat biçimleri, ekonomik, sosyal, politik imkanlar hakkında bilgi sahibi olmakta; kendi hayat şartları ile başkalarına karşı olan tutumlarını bunlara göre ayarlamaya çalışmaktadır. Başka bir ifadeyle, başta televizyon olmak üzere insanın dünya görüşünü, tutum ve davranışlarını değiştirmektedir. Çünkü, bütün kitle iletişim araçlarının ortak amacı, toplumda yaşayan insanların düşüncelerini etkileyerek, belli bir senteze kavuşturmak ve ortak bir davranış biçimi kazandırmaktır.¹⁹⁵

Yurt koşullarında yetişen gençlerin sosyalleşmeleri üzerinde kitle iletişim araçlarının etkileri, onların gelişim süreçlerini yönlendirici nitelikleri içerir. Kitle iletişim araçları yönlendirici boyutlarıyla; yurt ortamındaki çocukların toplumsal değerlerinin oluşumunu, ilgilerinin belirginleşmesini e toplumsal süreçlerle ilişkilerinin kurulmasını sağlar. Tüm bu öğeler açısından yurttan kalan gençlerin sosyalleşmelerini değerlendirmek için, çocuklara yurt yaşamı içinde kitle iletişim araçlarından yararlandırılması gereklidir. Yurt yaşamı içinde; televizyon, radyo, bilgisayar, sinema, dergi, gazete, kitap gibi imkanların sağlanması bu gelişim süreci açısından gereklidir.⁵³

Yurtlarda yetişen çocukların, toplumsallaşma süreçleri açısından kitle iletişim araçları toplumsal ilişkiler sistemiyle etkileşim içine girmelerine yardımcı olur. Kitle iletişim araçlarının etkileri; her teknolojik araçta olduğu gibi, aracı kullanan insan ve giderek toplum ögesinin yaklaşımı ile yakından ilişkilidir. Toplumun bireyleri ile kitle iletişim araçları arasındaki ilişkiler bu yaklaşım içinde farklı etkileşimi doğurur. Yurt ortamında, kitle iletişim araçlarını izleme ve kullanma ortamını bulabilen çocuklar için farklı etkileşimler söz konusudur.⁵³

Kitle iletişim araçlarının etkili bir toplumsallaştırma aracı olabilmesi için, alıcı olan toplumun insanlarıyla kaynak arasındaki çelişkilerin giderilmesi gerekir. Bu çelişkiler, bir anlamda toplumsal yaşamın içinden gelen çelişkilerdir. Bu nedenle, toplumsal ilişkilerdeki çelişkilerin giderilmesi ile alıcı ve kaynak arasındaki çelişkilerin giderilmesi kolaylaşır. Bir toplumsallaşma aracı olarak kitle iletişim araçlarının etkilerinin sınırlanmasının nedeni insan bilincinin belirlenmesinde oynadığı büyük role rağmen, kişiliklerinin oluşumunda başka öğelerin, haberleşmeden daha önce geldiğidir.¹⁴⁹

Kitle iletişim araçlarının toplumsal etkileri konusundaki değerlendirmeler, yetiştirme yurdu içindeki gençlerin toplumsallaşma süreçleri açısından da geçerli nitelikler olarak belirmektedir. Yurt yaşamını belirleyen yetiştirme anlayışı ve bu doğrultudaki düzenlemeler, çocukların kitle iletişim araçlarıyla ilişkilerinin ve etkileşimlerinin durumunu belirleyecektir. Bu süreç içinde; televizyon, radyo, bilgisayar, kitap, gazete, dergi boyutunda öne çıkan olanaklar çocukların toplumsallaşma süreçlerinde yönlendirici olacaktır. Gazete okuma yanında çocukların kitap okumaya yönelişi yurt ortamında öne çıkmaktadır. Televizyon ve radyo dinleme olanakları, yetiştirme düzeni içinde sınırlı kalmaktadır. Kitle iletişim araçlarının yurtta yetişen çocukların toplumsallaşmasındaki yeri bu tutumlara bağlı olarak gelişmekte, kitle iletişim araçlarının toplumsal işlevine göre nitelik kazanmaktadır. Kitle iletişim araçlarının yurtdaki çocukların toplumsallaşmaları üzerine etkileri, bu araçların toplumca belirlenen içeriklerine göre söz konusu olmaktadır. Çocukların ilgileri ve eğilimleri, toplumsal sistemin bütününe özgü ilgi alanlarından ve oluşan eğilimlerden ayrı düşünülmemelidir. Aile yanında ve yurt ortamında yetişen çocukların sosyalleşmelerinde bu yönden ortaklıklar söz konusudur. Aile veya yurt ortamında yetişen çocukların ilgileri ve eğilimleri toplumsal düzeydeki oluşumlarla benzerlik gösterebilir. Ailede ve yurtta yetişen çocukların kitle iletişim araçlarıyla ilişkilerinde, dinleme ve izleme olanaklarından belirli farklılıkların oluşması beklenebilir. Bu farklılıklar aile ve yurt

yapısına ilişkin ayrıntılar ile ilişkilidir. Çocukların toplumsallaşma süreçlerinde kitle iletişim araçlarından yararlanma olanakları, yurt ve aile yapısına göre farklılaşacaktır. Fakat, toplumsal sisteme özgü ilgi alanları ve eğilimler ortak nitelikler olarak gündeme gelir.⁵³

2.5. 2.5. Sporun Sosyalleşme Sürecindeki Rolü

Spor sosyalleşme ve sosyal değişim aracı olarak hizmet veren olağanüstü bir güce sahiptir. Spor, insanın günlük hayatını hemen hemen tüm yönlerini etkileyen, çok önemli ve yaygın bir kurum halini almıştır. Her sohbet, karşılaşma, tanışma, iş görüşmelerinin içinde bile, sporun her dalından konuları konuşma, paylaşma önceliğini ve önemini arttırmaktadır. Bunlar bile sporun sosyal ilişkilerimizi etkileyen, birleştiren, kaynaştıran, işleri ve ilişkileri, iletişimi kolaylaştıran bir kurum olduğunun en bariz kanıtlarındandır. Sporun gücü, onun bir sosyalleştirme aracı olmasıyla ve insanları birleştirici rolünü yerine getirmesiyle ölçülür. Bu anlamda, spor, büyük önem verilen birçok sosyal değerın oluşmasına ve sürekli hale gelmesine yardımcı olur. Bu değerler, çok çalışmayı, fedakarlığı, hakkaniyeti, sadakati, sorumluluğu, güvenilirliği, hoşgörüyü ve kendini disiplin altına almayı kapsamaktadır.²⁵⁸

Spor, bireylerin, ve toplumun istikrarına; gerekli değer, kurum ve davranışların oluşumuna katkı sağlar. Sosyalleşme sürecinin önemli bir sonucu rol öğrenmektir. Çocuklar onlara uygun olan sosyal rolleri öğrenirler, hemen tüm insanlar çocukken oyun, spor ve diğer aktivitelerle sosyalleşirler. Bu faaliyetler iyi yurttaş, iyi arkadaş, sorumluluk sahibi insan, iyi öğrenci, birlikte çalışma, liderlik vb. rolleri öğrenmede önemli hazırlayıcılık görevi yaparlar. Bir çok araştırma, oyun, müsabaka ve sporun etkilerini araştırmış ve bu gibi faaliyetlere katılımın çocukların sporun hem içinde hem de dışındaki ilişkileri öğrenmelerini sağladığını ortaya koymuştur.²⁵⁸

Spor insanlara bir kişisel ve sosyal kimlik hissi ve grup üyeliği duygusu vererek onları bir araya getirir. Spor bu işlevi birçok yolla başarabilir. Sporun popülerliği, sosyal sınıf, ırk, cinsiyet ve yaş ayrımı gözetmeyen bir olgu olması sosyal rollerini daha kolay yerine getirmesini sağlamaktadır. İnanılmaz çekiciliği ve görünüşüyle spor ayrıca, gerilim ve çatışmanın sınırını aşarak insanlar ve toplumlararası iletişimin kurulmasını sağlar. Spor bireyleri bir ailenin, komşuluğun, şehrin veya milletin, takım üyeleri haline getirecek güce sahip bir araçtır. Spor, önyargıları ve tahakkümü yenmeye yardımcı olur ve bireylerin birbirlerine daha saygılı ve gerçekçi yaklaşımlarına katkı sağlar. Bazı araştırmacılar, sporun, çoğu kez karşı koyma ve sosyal değişim için bir katalizör işlevi gördüğünü iddia etmişlerdir.²⁰⁰

Gelişmiş ülkelerde sportif yarışmalar da sosyalleşmenin önemli bir aracı olarak kabul edilir. Amerika Birleşik Devletlerinde fikir olarak bu eğilimde olan yetişkinler, oyunlu aktiviteler düzenlemekte ve amaç edinmeyi, beceri geliştirmeyi ve ödül alma başarısının önemini vurgulayan spor programlarına katılması için çocuklarını teşvik etmektedirler.⁵⁵ Çocuğun temel gelişiminde zaten oyuna sınırsız ihtiyacı vardır. Organize edilmiş sportif oyunlar yoluyla çocukların hem kendi akranları ile bir arada olması sağlanır hem de kurallara ve kararlara uyma, yenme ve yenilmeyi hazmetme gibi deneyimler kazandırılır. Ancak bu organizasyonlarda çocuğun insan yönü üzerinde durulmalı sporcu yönü ön plana çıkarılmamalıdır. Böylece çocuk kendi vücudunu tanıma, fiziksel özelliklerinin farkına varma fırsatını elde eder. Kendinden daha çok iyi ve daha az iyi kişiler olduğunu fark eder. Daha az iyi olanları küçük görmemeyi, daha çok iyi olanları takdir etmeyi öğrenir. Bu deneyimler hayatı boyunca farklı konularda ve farklı koşullarda karşılaşacağı benzer durumlara uyumunu kolaylaştırır. Mutlu ve başarılı olmak için çalışırken kendine ve başkalarına zarar vermeden rekabet edebilir. Sosyalleşme nesnel olarak ve öznel olarak açıklanabilir. Nesnel olarak sosyalleşme toplumun kültürünün bir kuşaktan diğerine geçirildiği ve bireyin, örgütlenmiş sosyal yaşamın kabul edilmiş ve onaylanmış yollarına

uyarlandığı süreçtir. Öznel olarak sosyalleşme ise, bireyin çevresindeki kişilere uyarlanması sonrasında cereyan eden bir öğrenme sürecidir.⁹²

Bu anlamda öznel sosyalleşme bireyin öğrenmeleriyle ilgilidir. En önemli öğrenme süreci ise taklit ve rekabettir. Çocuk ilk aylarından itibaren en basit davranış şekillerini bile taklit yoluyla geliştirir. Anne ve babayla başlayan bu taklit etmeler giderek sevdiği, beğendiği ve hayranlık duyduğu diğer büyüklerle devam eder. Sporcular, müzisyenler ve sinema oyuncularının gençlerin taklit etmeye en çok eğilim gösterdikleri kişilerdir. Bu yüzden sporcular örnek davranış ve alışkanlıklarıyla sosyalleşme sürecinde diğer kişilere iyi birer model olabilirler. Rekabet ise iki veya daha çok bireyin bir şeyi başarmada birbiriyle yarışmaya girdikleri uyarıcı bir süreçtir. Gelişmiş ve esnek kültürlerde sosyal öğrenme de son derece rekabetçidir.⁹²

Spor rekabetin en uygun koşullarda yaşanılmasına olanak sağlar. Başkalarıyla ilişki kurma sosyal öğrenmenin temel koşuludur. Kişinin yaşantısındaki ilişkilerin sayısı ve çeşitliliğinin artması onun toplumsallaşma derecesi ile ilgili bir fikir verebilir. Spor çalışmaları özellikle spor müsabakaları değişik okul ve kulüp elemanlarıyla farklı şehirlerin insanlarıyla, hatta uluslararası yarışmalar düşünüldüğünde farklı toplumların insanlarıyla temas kurulmasını sağlayan organizasyonlardır. Günümüzde spor yapmaya ve izlemeye duyulan ilginin artması, çağdaş sosyal hayatın ayırt edici özelliklerindendir. Dil, din, ırk ve cinsiyet ayrımı olmadan tribünler ve televizyonların başında dünyanın her tarafından milyonlarca insanı aynı anda toplayabilen başka bir olay yoktur.²⁵⁸

Grup çalışmasını kolaylaştırmak, karşılıklı dayanışmayı sağlamak, bireyin toplum üyeliğini kazanması olan sosyalleşmesinde sporun rolü büyüktür. Sosyalleşmenin ve insan gelişiminin ömür boyu sürdüğü göz önüne alındığında konunun önemi daha iyi anlaşılır.⁸⁹

Sosyalleşme sayesinde insan, toplumun ortaya koyduğu tavır ve hareket modellerini, örnekleri ve düşünme biçimlerini öğrenmektedir. Böylece sosyalleşme, kişinin toplumsal

kültürle bütünleşmesini ve içinde yaşadığı toplumla uyum sağlamasını mümkün kılan bir mekanizmadır. Kişinin, toplum içinde diğerleriyle birlikte ortak bir hayat sürdürebilmesi, toplumun örf ve adetlerine, geleneklerine, örneklerine itaat etmesi, yeme, içme, giyinme, uyuma, oynama, eğlenme, çalışma bakımından asli bir takım teknikleri kabul etmiş bulunması, sosyal hayatın norm ve ayınlarına uyması ve grup içinde kendisine verilecek rolleri gereğince yerine getirebilmesi ile mümkün olabilir.⁷⁶

Sosyalleşme birey ve toplum açısından farklı anlamlar taşır, toplum açısından kültürün kuşaktan kuşağa aktarımını ve bireyin, örgütlenmiş bir sosyal hayat içerisinde belirlenmiş normlara uymasını sağlar. Sosyalleşme aynı zamanda, bireyin kendisini çevreleyen maddi ve sosyal varlıklara uyum sağlamak amacıyla çoğu kez bilinçsiz olarak geçirdiği uzun bir süreci kapsar. Bu açıdan sosyalleşme, bireyin benlik ve kişiliğini oluşturan temel etkenlerden biridir. Belirli sosyal ve kültürel etkilerin sonucu olarak “kişiye” dönüşebilen insan, dünyaya bir kişi olarak değil ancak bir kişi olmanın imkanları ve yetenekleri ile gelmektedir. Doğan çocuğun organizması, anatomisi, fizyolojisi ve sinir sistemi üzerinde etki yapan sosyal ve kültürel etkenler zamanla bireyi “kişi” haline dönüştürür. Kişiliğin oluşumunun bir ön şartı ve kaçınılmaz bir ögesi olan benlik de, sosyalleşme sürecinde ortaya çıkmaktadır. Benlik, ancak bireyin diğer insanlarla ve dış çevreyle ilişkileri yoluyla oluşabilmektedir. Böylece sosyalleşme, çocuğun yalnız kültürün öğelerini algılamasını ve benimsemesini değil, aynı zamanda benlik ve kişilik kazanmasını da sağlamaktadır. Her türlü beden eğitimi, spor ve rekreasyon etkinlikleri sosyal bir deneyimdir ve çoğu zaman duyguları içerir. Sportif etkinliklere katılan birey, oyun ve hareketler aracılığıyla duygularını ifade etme imkanı bulur. Saldırganlık, öfke, utangaçlık, kıskançlık vb. duygularında dolaşım sağlar ve bunları kontrol etmesini öğrenir. Baskı altındaki enerjiden kurtulmanın yolu oyun ya da spor etkinliklerine katılmaktır. Beden eğitimi, spor ve rekreasyon etkinliklerine katılma, bireyin fiziksel olduğu kadar benlik gelişimine de katkıda

bulunur. Benlik genelde, bireyin ne olduğu, ne olmak istediği ve çevresinde nasıl tanındığı konularındaki bilinçliliği olarak ifade edilir. Birey bu bilince kendini başkalarıyla karşılaştırarak ulaşır. Çocuk diğer çocuklarla oyun oynamaya başladığında kendisinin güçlü ve zayıf yönlerini anlamaya başlar. Oyunlar sırasında kendileriyle başkalarını karşılaştırır, yeterlik ve yetersizliklerini fark eder.²⁵⁸

Bireyin sosyalleşmesinin erken yaşlarda söz konusu olması, beden eğitimi ve spor aktivitelerinin de çocukluk ve gençlik çağında alışkanlık haline getirilmesi ihtiyacı spor ile sosyalleşmeyi aynı dönemlerde birlikte ele almayı gerekli kılmaktadır. Çeşitli oyunlar ve spor toplumun yansıtıcılarıdır. Çünkü, bir toplumda sosyalleşme için gerekli süreçlerin pek çoğu oyun ve spor ortamında vardır. Rol oynama, statü, tabakalaşma, onaylama, liderlik etme, disipline uyma, yarışma ve işbirliği gibi sosyalleşmenin tüm alanları, oyun ve spor dünyasını verimli bir eğitim alanı haline getirir.²⁵⁸

Yetim eserinde, çeşitli beden eğitimi ve spor faaliyetleri alışkanlıkları ve isteği çocuklara aileden başlayarak verilmesi gerekir. Onun için aile bireyleri spora karşı bilinçli olması çok önemlidir. Anne ve babalar, en kıymetli varlıkları olan çocuklarının en mükemmel şekilde yetişmesini isterler. Çocukların bedenlen, ruhen ve sosyal olarak mükemmel şekilde yetişmelerinde sporun rolü büyüktür. Anne babalar bilinçli hareket eder, diğer eğitim faaliyetlerinin yanında beden eğitimi, spor ve rekreatif aktivitelere gerekli önemi verilerse, çocukların arzulanan şekilde yetişmelerine katkı sağlarlar. Çocuk açısından spor, fiziksel gelişimin yanında, sosyal açıdan da önemlidir. Sportif aktivitelerin yardımıyla çocuğun çevresini tanıması ve iletişim kurması daha kolay gerçekleşir. Bu alanlardaki olumlu gelişmeler, çocuğun duygusal olarak daha iyi gelişmesine yardımcı olmaktadır. Akran gruplarında ve okul ortamındaki oyunun ve sportif aktivitelerin, çocuğun topluma alışmasında ve böylece sosyalleşmesinde çok önemli bir yere sahip oldukları görölmektedir. Akran grupları arasında

genel kültürün öğretilmesi ile yeni sosyal rollerin öğretilmesi birbiriyle ilişkilidir. Akran grubu ya da aynı yaş kuşağındaki arkadaş grubu ortamında çocuklar çeşitli statüler ve sosyal rollere sahiptirler ve çocukların farklı davranışlar sergilemesine ortam oluşturur. Sporlar ve oyunlar akran gruplarının evrensel özelliklerinden oldukları için yeni sosyal rollerin öğretilmesinde önemli yer tutmaktadır,²⁵⁸ diye ifade etmiştir.

Çocukların önce akranlarıyla ve daha sonra karışık sosyal sistemlerde iletişim kurmanın sonucu olarak farklı yaşlarda spor etkinliklerine katılarak yeni sosyal normlara ve sosyal rollere girdikleri görülür. Çocuk hayatında ilk kez yaşlıları arasında sosyal bir pozisyona sahip olduğu sosyal bir çevreyi, oyun ya da spor takımıyla gerçekleştirir.¹⁷¹

Başarılı olma, bireyin önemli ihtiyaç ve motivasyonlarından biridir ve doyurulması gerekir. Oyun ve spor ortamındaki yarışma ve rekabet bireylerin başarıyı yakalamalarını sağlar. Böylece bu duyguyu yaşayan bireyin başka alanlarda da aynı duyguyu yaşama isteği belirir.⁵

Spor, anlayış ve sorumluluk taşıyabilme, işbirliği içinde düzen sağlama kabiliyetlerini geliştirir. Sebatsız, enerjik olmayı sağlar, sosyal gruba ve topluma mensubiyet duygusunu bireye kazandırır, fert ile toplum ilişkilerini ahenkli hale getirir. Spor aynı zamanda kişiliğin geliştirilmesine de katkı sağlar.⁸⁹

Spor sosyal insanların yetiştirilmesinde eğitimin ayrılmaz bir parçasıdır. Spor yoluyla sosyalleşmek, insanlar arasında menfaatsiz bir yakınlığın doğması ile insancıl kaynaşmayı gerçekleştirebilir.¹⁴²

Spor, bireyin dinamik sosyal çevrelere katılımını sağlayan bir sosyal etkinlik olması özelliğinden dolayı kişinin sosyalleşmesinde önemli bir role sahiptir. Modern toplumlarda sporun çoğunlukla kolektif bir etkinlik olduğu göz önünde bulundurulduğunda sportif faaliyetler aracılığıyla, sporla ilgilenen bireyler değişik insan gruplarıyla sosyal ilişkiye girmektedir. Spor, bireyin kendi dar dünyasından kurtularak başka ortamlarda, başka kişilerden,

inançlardan, düşüncelerden insanlarla diyalog içinde bulunmasını, onlardan etkilenmesini ve onları etkilemesini sağlamaktadır. Bu yönüyle sporun, yeni dostlukların kurulmasına, pekiştirilmesine ve sosyal kaynaşmaya destek sağladığı söylenebilir. Spor sadece spor yapanlar değil, izleyici kitleler arasında da önemli bir sohbet ve muhabbet konusu oluşturmaktadır.⁶³

İnsan hayatının, çocukluk döneminde nasıl oyun kişiliğin tam olarak geliştirilmesi için vazgeçilmez bir tecrübe ise, diğer gelişim dönemlerinde de boş zaman etkinlikleri aynı değerleri taşır. Araştırmalar, çeşitli boş zaman etkinlikleri aynı değeri taşır. Araştırmalar, çeşitli boş zaman etkinliklerine sıklıkla katılan gençlerin olumlu bir benlik geliştirdikleri ve kendilerini daha iyi gerçekleştirdiklerini göstermektedir.⁶⁴

Bireylerin sağlıklı olması, kendini tanıması, yetenek ve yeterliklerinin farkında olması, potansiyelini tümüyle gerçekleştirebilmesi için boş zamanlarını bilinçli bir biçimde değerlendirmesi gerekir. İnsan organizmasının sağlıklı kalabilmesi ve dinamikliği, hareketliliğine bağlı olması nedeniyle, sportif etkinliklere katılmak çocukların ve gençlerin bedensel, ruhsal gelişimi ve sosyalleşmesi, yetişkin ve yaşlıların sağlıklı yaşayabilmeleri için zorunludur.⁶⁴

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı bir birim olmamakla birlikte, bünyesinde barındırdığı çocuk ve gençlik kesiminin genel eğitimlerine katkıları nedeniyle bir eğitim kurumu işlevi görmektedirler. Devlet Bakanlığına bağlı olarak çalışan kurum, aile ortamından yoksun çocukları bünyesinde barındırarak eğitimlerine katkıda bulunup, topluma yararlı bireyler olarak yetişmelerini sağlamakta ve onlar için bir nevi aile ocağı olmaktadır. Türkiye'nin her ilinde ve yaş gruplarına göre hizmet vermektedirler. Her ilde hizmet veren bu kurumlarda spor genel eğitimin en önemli unsurlarından biri olarak ele alınabilir. Çünkü bu gençler, spora karşı çok yetenekli olmakla birlikte, özel olarak da spora büyük bir sevgiyle bağlıdırlar. Spor onlar için yaşama dinamizmi katan bir kaynaktır. Spor onlar için birçok şey ifade etmektedir. Bu yurtlarda görev yapan yöneticilerin görüşlerine göre; sahip

oldukları enerjinin boşalmasını sağlayabilecek en iyi çıkış yollarından biridir. Aile bağlarından yoksun olmanın verdiği yalnızlığı gideren bir birlikteliği sağladığından dolayı çok iyi bir toplumsallaşma aracıdır. Spor grupları içinde birey, grup etkileşim süreçleri ve grup sosyal hızlandırması kavramlarına bağlı olarak kendini daha güçlü hissetmektedir. Spor, toplumdan soyutlanmama ve kendini topluma kabul ettirebilme için başanlı olabildikleri alanların başlıcasıdır. Genel olarak içe dönük bir yapıda olmalarına rağmen spor yoluyla dışa açılma şansı yakalamaktadırlar. Doğal bir hırsa, yenilgiyi kabullenememe özelliğine sahip olmalarına karşın, spordaki kurallara bağlılık ve yardımlaşma unsurları sonucunda daha dengeli bir yapıya kavuşmaktadırlar. Uzun süreli psikolojik ya da toplumsal incelemelere girildiği takdirde daha çok ilginç birçok durumla karşılaşılabilir. Her türlü olumsuzluğa karşı sporun en iyi çıkış yollarından biri olduğu uzun denemelerden sonra ortaya çıkan bir sonuçtur.⁵²

Spor, boş zamanları değerlendirmenin en kapsamlı, etkili ve çeşitli alanlarından birini oluşturmaktadır. Spor, insanların boş zamanlarını değerlendirmede önemli bir hareket alanı sağlarken, rekreasyon da, sporun topluma yaygınlaştırılması, tanınması ve sportif başarılar elde edilmesinde önemli roller üstlenmektedir. Spor bu rollerini, “herkes için spor”, “her yerde spor”, “yaşam boyu spor”, “sağlık için spor” gibi rolleri yerine getirmekle gerçekleştirmektedir. Spor faaliyetlerine katılan kişilerde dışa dönük bir kişilik gelişir. Sporla yeni arkadaşlar edinmeyi ve toplum kurallarına uymayı öğrenen fertler, toplumda da yasalara saygılı ve daha girişken bir kişilik kazanırlar.²²⁹

Almanya ‘da yapılan bir araştırma sonuçlarına göre spor, ergenler için diğer faaliyetlerden daha çekici bulunmuş ve sporun ergenler ve yetişkinler için en güçlü sosyalleşme aracı olduğu belirlenmiştir.¹⁸⁸

2. 5. 3. Yetiştirme Yurtlarında Yetişen Gençler ve Sosyalleşme

Yetiştirme yurtlarının toplumsal işlevleri doğrultusunda, koruma altında yetişen çocukların sosyalleşme süreçlerinde önemli nitelikler söz konusu olmaktadır. Bir yönüyle sosyalleşme etmenlerinin bütünlüğünde ortaya çıkan nitelikler, yurttaki yetiştirme anlayışıyla temelden ilgilidir. Çocuğun bireysel ve toplumsal gelişimini sergileyen toplumsallaşma süreci bir süreklilik gösterir. Doğuştan başlayan süreç, bireyin gelişme aşamalarına göre farklılaşarak sürer. Bebeklik, çocukluk, gençlik aşamalarını içerir ve yetişkinlik aşamasına doğru yeni boyutlar kazanarak, yaşlılık aşamasına kadar sürer. Bu süreç, birey – toplum ilişkilerinin göreceli sürekliliğinde değişerek gelişir.⁵³

Kimsesiz ve korunmaya ihtiyaç duruma gelen çocuğun yetiştirme süreci, bireysel ve toplumsal sorunlarla iç içedir. Çeşitli nedenlerle korunma altına alınan çocukların toplumsallaşma sürecine, yurtlar süreklilik kazandırır. Aile yapısı içinde yetişmeleri tehlikeye düşen, toplumsal yaşamda kimsesiz ve korumasız kalan çocukların toplumsallaşmaları, yurtlarca yönlendirilir. Belirli yaşlarda koruma altına alınan çocuklar, bakım kurumlarında toplum adına yetiştirilirler. Aile yanında gerçekleşen yetiştirme ve gelişme düzeyi, bakım kurumlarının koşulları içinde yeni nitelikler kazanır. Yetiştirme yurdu, yurttaki kalan çocukların, çocukluk ve gençlik dönemlerine özgü yetiştirme koşullarını düzenleyen, gelişim sorunlarını çözen işlevler yerine getirir. Yurt ortamında, aile ortamına benzer koşullarda çocukların ve gençlerin toplumsallaşma süreçleri yönlendirilir. Bu süreç içinde, yetişmişlik aşamasına ilişkin belirli değerler, eğilimler ve tutumlar oluşur.⁵³

2.5. 3. 1. Yetiştirme Yurtlarında Yaşam Koşulları

Yetiştirme yurtları, koruma altına alınan çocukları ve gençleri, eğitim yoluyla bir meslek ve iş sahibi edinene kadar koruma altına alır ve yetiştirme düzeni ile aile yapısına benzer

koşuları yaratmayı, bu doğrultuda gerekli hizmetleri sağlamayı amaçlar. Bu amaçlara karşılık, yurt yapısı, aile ortamından farklı koşulları ve ilişkileri içerir. Yurt yapısı içindeki koşulların aileye göre beliren farklılığı; beslenme, giyim, yatma ,okuma, dinlenme, temizlik gibi temel fiziksel hizmetlerde görülür. Bu açıdan yurttaki kalan çocuklara sunulan temel hizmetler ile, aile içinde yetişen çocuklara sağlanan temel hizmetler arasında önemli farklılıklar söz konusudur. Yurt, kurumsal yapısıyla çocukların toplumsallaşma konusuna örgütsel hizmetler ve ilişkiler doğrultusunda yaklaşır. Aile ise, daha farklı bir yapısallık içindedir. Aile ortamındaki ana – baba – çocuk ilişkileri ile yurt koşullarındaki göreceli personel – çocukların ilişkilerinden çok farklı nitelikleri içerir.^{52, 53}

Yurt yaşamına ilişkin koşullar ile toplumsallaşma olanakları, aileden ayrılan boyutlarda çocukların yetişmelerini yönlendirir. Bakım kurumları içinde ise, toplumdan soyutlanmış yetişme koşulları çocukları yönlendirir. Çevreden soyut, kopuk bir yaşam süreci; çocukların eğitim sürecine ağırlık veren bir düzenleme niteliğinde gelişir. Yurt koşulları içinde, bürokratik yetiştirme biçiminin ve yönlendirme anlayışının belirlediği süreç içinde; çocuklarda geleceğe ilişkin umutsuzluklar yaygınlaşır. Geleceğe ilişkin beklentileri, umutları, eğilimleri ve değerleri ile kişilikleri ailede yetişen çocuklara göre farklılıklar gösterir. Yurttaki çocukların kendi konumlarını, aileleri yanında bulunan çocuklara göre değerlendirmeleri farklılık gösterir. Kendi toplumsal konumunu, göreceli olarak, olumlu görme ya da benimseme eğilimi yükseldikçe, çocuklarda yurt yaşamına uyum sağlama eğiliminin artması beklenir. Buna karşın olarak, kendi konumuna ilişkin değerlendirmeleri açıklık kazanmamış ve olumsuz olanlarda ise, uyum sorunları belirginleşir.^{38, 53}

Yurt yaşamına uyum ile yurttaki kalmak eğilimi arasında önemli ilişkiler söz konusudur. Bu aşamada, yurttaki kalma eğilimini; bir aileye sahip olma durumu, koruma altına alınış belirler. Bu açıdan yurttaki kalan çocukların yurttaki kalma eğilimleri önemli farklılık gösterir. Buna bağlı

olarak yurt yaşamına uyum düzeyi de değişir. Yurttan kaçma eğilimi, yurt yaşamına uyumsuzluğu doğuran nedenlerle ilişkilidir. Yurt yaşamına uyum eğiliminin yüksek olduğu durumlarda, çocuklar arasında kaçma eğilimleri de düşüktür. Yurttan kaçma eğilimleri, çocukların ve gençlerin yurt yaşamına uyumdan doğan sorunlarıyla bağlantılıdır. Çocukları yurt yaşamına ilişkin sorunlarına çözüm getirilmesi uyum düzeylerini olumlu olarak etkiler. Sorun çözüme olanağı; çocukların sorunlarının çözümüne ilişkin tutumları, sorunların çözümü için, başkalarından yardım isteme eğilimleri ve yurt yönetiminin bu süreçteki tutumuyla yakından ilgilidir. Çocukların yurt yaşamına uyum konusu, yurdun yapısı ve işlevleriyle sınırlıdır. Yurda özgü yetiştirme koşulları, çocukların yurtla bütünleşmelerini önemli ölçüde etkileyecektir. Bu anlamda, yurtlara özgü uyum ve bütünleşme eğilimi ile, aile ortamı arasındaki önemli farklılıklar söz konusu olabilir. Bu farklılaşmalar, gençlerin yetiştirilmesi konusunda ortaya çıkan anlayışlarla ve koşullarla yakından ilgilidir. Yurda özgü uyum sorunları çocukların toplumsallaşmalarında ve kişiliklerinin gelişmesinde belirli farklılaşmalara yol açar. Bu şamada çocuklara özgü bireysel farklılıklar ile yurt yaşamında ortaya çıkan gençler arasındaki göreceli farklılıklar belirleyici niteliktedir.⁵³

2.5. 3. 2. Yetiştirme Yurtlarında Yetiştirme Anlayışı

Yurtlarda kalan çocukların yetiştirilme anlayışı, yetiştirme hizmetleri konusunda toplumca alınan kararların, politikaların ve yasal düzenlemelerin somut açılımlarını sergiler. Korunma altındaki çocukların toplumca ne yönde yetiştirileceğini belirginleştirir. Yetiştirme yurtlarının yapısı ve işlevleri bu doğrultuda geliştirilir. Yetiştirme düzeni ve buna ilişkin ilkeler, kurallar ve değerler yetiştirme anlayışının genel niteliklerini çizer. Değerlenen ilkeler, kurallar ve değerler bağlayıcı niteliktedir. Toplumun kimsesiz ve korunmaya muhtaç çocuklara yaklaşımını ve bakım kurumlarındaki yetiştirme anlayışını somutlaştırır. Bakım kurumlarındaki yetiştirme

düzeni ve buna ilişkin mekanizmalar, çocukların ve gençlerin toplumsal durumlarını değiştirmeye yöneliktir. Çocukların ve gençlerin bireysel – toplumsal gelişmelerinin toplumca yönlendirilmesi amaçlanır. Bu konudaki anlayışlar; toplum geliştikçe, hizmetlere yönelik yeni yaklaşımlar gündeme geldikçe değişir. Yurtlardaki yetiştirme anlayışı, toplumsal koruma hizmetlerinin temel felsefesinin bir sonucudur. Toplumun korunmaya muhtaç çocuklara ve gençlere bakış açısını sergiler. Korunmaya muhtaç çocuklara yönelik toplumsal refah politikaları değişip hizmetleri geliştikçe, yetiştirme anlayışının da değişmesi beklenir. Yetiştirme anlayışı, bakım kurumları düzeyinde görevli tüm personelin çocuklara yönelik tutum ve davranışlarında somutlaşır. Kurumlardaki yetiştirme düzeni; aile yapısı içindeki ana – baba – çocuk tutumlarına benzer nitelikte, personel – çocuklar arasındaki karşılıklı tutumların oluşumunu yönlendirir. Yetiştirme yurdu düzeyinde; çocukların kendilerini yetiştiren görevli personele karşı tutumları ile görevli personelin çocuklara yönelik tutumları yetiştirme anlayışı açısından önemli bir göstergedir. Kurumlardaki yetiştirme düzeni ve ortaya çıkan tutumlar; aile yapısı içinde söz konusu olan yetiştirme düzeninin ve ana – baba – çocuk tutumlarının yerini almaya yöneliktir. Bununla birlikte, bakım kurumlarının yapısı ile aile yapısı arasında önemli farklılıklar söz konusudur. Yapısal farklılığı nedeniyle, bakım kurumlarının ailenin yerini alabilecek düzeye ulaşamadığı bir gerçektir. Bu nedenle, yurtlarda yetişen çocuklar ve gençler için aile ihtiyacı karşılanamamaktadır. Aile yerine, örgütsel tutumların yönlendirme sürecinde etkinlik kazanması, çocukların toplumsal ve psikolojik gelişimlerinde önemli sorunlara neden olmaktadır. Yurt ortamında birincil ilişkiler, kurumsal yapı içinde öne çıkan bürokratik değerler ve davranışlar, aile ortamından farklı nitelikler göstermektedir. Kurum içinde; otoriteye bağlılık beklentisi ve yurt yaşamını düzenleyen kurumsal koşullara uyum istemi önem kazanmaktadır. Bu beklenti ve istemler, aile yapısına özgü, duygusal ilişkilerin gelişmesine sevgi gereksiniminin karşılanmasına olanaksız bırakmaktadır. Kurumlardaki yetiştirme anlayışında öne çıkan

bürokratik değerler ve tutumlar; koruma altındaki çocukların ve gençlerin kişiliklerinin gelişiminde ve değerlerinin oluşumunda; otoriter eğilimleri gündeme getirmektedir.^{53, 255}

Yetiştirme yurtlarındaki yetiştirme süreci, toplumsallaşma açısından belirli değerleri kazanma sürecidir. Çocukların bireysel – toplumsal durumlara ilişkin bakış açısının oluşması söz konusudur. Eğitim yoluyla yaşama hazırlanan gençlerin toplumsallaşmaları; içinde oldukları yaşam koşulları ve toplumsallaşma olanaklarının bir sonucu olarak gelişir. Kazanılan değerler bu sürece yön veren anlayışın ve sosyalleşme etmenlerinin niteliklerine göre biçimlenir. Yurt ortamında oluşan yetiştirme sürecinde kazanılan değerler; gencin kendi toplumsal konumuna ve o doğrultuda toplumsal ilişkiler sistemine bakışının bir göstergesidir. Yurtta kalan çocuğu, koruma altına yönlendiren etmenler, kimsesiz ve korunmaya muhtaç duruma geliş nedenleriyle ilişkilidir. Ailesel düzede yaşanan yoksulluk sorunu, çocuğu ve genci; çok küçük yaşlarda sararak korunma gereksimi içine yöneltmiştir. Ailenin görelî olarak yapısını sürdürememesi, ekonomik yönden varlıklı bir düzeye ulaşamaması; çocuğun yaşamını bu süreç içinde olumsuz olarak etkiler. Yetiştirme sürecinde çocuğun kendi konumunu belirleyen yoksulluk sorununu algılaması, içinde bulunduğu sorunları çözümleyecek yolları kavraması, kazanılması gereken değerler arasındadır. Ailesi yanında yetişmesini engelleyen nedenleri bilmesi, ailesi yanında yetişen çocuklara göre durumunun gösterdiği farklılaşmaları değerlendirmesi gerekir. Toplum içinde varlıklı olmanın ya da yoksul olmanın nedenlerini bireysel – toplumsal etmenlerle ilişkili olarak yararlanma çabasına yönlendirecektir. Ayrıca, gelecekte toplumsal yaşama katılma eğilimini yönlendirecektir. Yurtlardaki yetiştirme sürecinde gençlerin kazanacağı değerler, bireysel olarak kendi konumlarını kavramaya yönlendiren, toplumsal olarak kendi konumlarını oluşturan yapısal etmenleri anlamaya yardımcı olan nitelikleri içermelidir. Çünkü, çocukların ve gençlerin yaşadıkları kimsesizlik ve korunmaya muhtaçlık sorununu çözümleyecek çabalar; bireysel – toplumsal ilişkiler sürecinde oluşmaktadır. 'Toplumsal koruma hizmetleri bu bütünlük içinde

etkili olmaktadır. Bu doğrultuda, çocuğun bireysel – toplumsal gelişiminin yurtlardaki yetiştirme düzeni içinde yönlendirilmesi, koruma hizmetlerinin işlevlerini arttıracaktır. Birey olarak gencin hizmetlerden yararlanma çabası özendirilmiş, toplumsal yaşama etkin bir biçimde katılması sağlanmış olacaktır. Bu konuları içeren yetiştirme çabaları, çocuğun toplumsal ilişkiler konusunda bilgilenmesini sağlar. Çocuk ve genç kendi yaşamını yönlendiren yurt olgusunu, yurdun toplumsal işlevlerini çok yönlü olarak değerlendirebilir.⁵³

Koruma altına alınan çocukların yaşadıkları yurt ortamı, yurtlardaki yetiştirme düzeni ve toplumsallaşma ortamı, kişiliklerinin gelişmesini yönlendirici nitelikleri içerir. Çocukların kişilikleri temelde çok yönlü etmenlerle ilişkili olarak oluşur. Doğum sürecine bağlı olarak, doğuştan sonraki gelişim aşamalarına bağlı olarak kişilik yapıları biçimlenir. Koruma öncesi yaşanan koşullar, aile yapısına ilişkin süreçler ve korunmaya muhtaç duruma gelişi belirleyen nedenler, çocukların kişiliklerine farklı boyutlar kazandırır. Tüm sosyalleşme faktörleri, farklı yaşlarda yaşanan süreçler içinde belirli etkilere yol açar. Korunma ve bakım sürecine giriş, bakım kurumlarında geçen yaşam ve yurt ortamı gençlerin bireysel – toplumsal gelişimlerine çok yönlü etkiler yapar. Aynı toplum içinde aile yanında ya da yurttan yaşamak, aynı eğitim sürecinde bir araya gelen çocukların kişiliklerinde belirli farklılıklara neden olur. Kız ve erkek oluş ve buna bağlı olarak kız ve erkek yetiştirme yurdunda yetişme süreci bile, gençlerin kişilik eğilimlerinde belirli farklılaşmalara yol açabilir.⁵³

Yetiştirme yurtlarının yapısı, koruma altına alınan çocukları yurdun içinde ve yurdun toplumsal çevresinde belirli ilişkilere yöneltir. Aile ortamından farklı ilişkileri içeren yurt koşulları, çocuğun kişiliğinde, yetiştirilme anlayışına bağlı olarak belirli etkiler yapar. Yetiştirme anlayışının sınırlayıcı, otoriter ilişkilere ya da demokratik, hoş görüyü içeren ilişkilere yer vermesine göre kişilik yapıları belirli eğilimleri gösterir. Çocukların ve gençlerin bireysel olarak başkalarıyla ilişkilere açık ya da kapalı olmaları, bu ilişkilerde başkalarına güven duyma düzeyleri

belirginleşir. İlişkiler içinde hoş görülme olma düzeyi ya da hoş görüsüz olma eğilimi biçimlenir. Çocukların ve gençlerin kişilik olarak katı olmaları, değişmeye ve gelişmeye açık olma eğilimleri somutlaşır. Kişiliğin gelişmesi sürecinde belirleyici olan yetiştirme anlayışıdır. Bu anlayış da, bir anlamda toplumca belirlenen nitelikleri taşır. Farklı kurumlarda, yurttan – ailede kalış bir aşamada önemli farklılaşmaya yol açmayabilir. Toplumsal sistem, bu düzeyde temel belirleyici olarak çocukların yetişmelerini yönlendirir.⁵³

Gökçe araştırmasında; “...Gençlerin çevre ile etkileşimleri sınırlı kalmakta, çevreden soyut bir yaşam oluşmaktadır. Yurt ve ailedeki yetişme düzeni, gençlerin toplumsal çevre ile ilişkilerini geliştirmede, gencin toplumsal hizmet kuruluşlarına, kültürel – sanat etkinliklerine katılım durumlarını arttırmada yetersiz kalmaktadır. Bu koşullar, gençlerin yurttan ve ailede toplumsallaşma süreçlerini daha sınırlı ilişkiler içinde yaşamaları sonucu doğurmaktadır” diyor. Bununla, çevre ilişkilerin önemini ve sınırlı ilişki kurmanın olumsuzluklarını ifade etmektedir.⁹⁷

2.5. 4. Yetiştirme Yurtlarında Boş Zaman Değerlendirme ve Sosyalleşme

Yetiştirme yurdundaki çocukların sosyalleşmeleri açısından; yurdu yetiştirme koşullarının düzenlenmesi kadar, yurdu toplumsal çevresi ilişkilerinin de eşgüdümle düzenlenmesi gerekir. Çocukların ve gençlerin toplumsal çevreden soyutlanmış olarak yetişmemeleri için çevreye açılan düzenlemeler de geliştirilmelidir. Çocukların konumlarına, yaşlarına ve ilgilerine uygun toplumsal hizmet kurumlarıyla işbirliğine girmeleri çevreye açılmayı bir ölçüde sağlayacak niteliktedir. Çeşitli sportif ve rekreatif boş zaman etkinliklerine, kültür ve sanat konularına yönelik çalışmalara çevredeki kurumlar içinde çocukları yönlendirmek, onlara geniş bir etkileşim ortamı yaratır. Bu amaçla çocukların yurt mekanlarında ve çevredeki toplumsal hizmet kuruluşlarına yönlendirilmeleri önemli bir toplumsallaşma faktörü olarak belirlemektedir.⁵³

Yetiştirme yurdunun toplumsal çevresinde yer alan çocukların ve gençlerin gelişmelerini yönlendirecek hizmet kuruluşları, düzenleyici, aktarıcı ve koruyucu örgütlerdir. Gençlerin toplumsal çevre tarafından da yetiştirilmelerine ve korunmalarını olanaklaştırır. Yetiştirme yurtları, kendi işlevleri yanında, gençlerin yetişmesi açısından diğer toplumsal hizmet kuruluşlarıyla da çok yönlü işbirliğine girmelidir. Çünkü, topluk içindeki hizmet kuruluşları da belirli sorunları çözmek amacıyla toplumca oluşturulmuştur.²⁴

Temelde bu tür örgütlenmelerin toplumsal yapının bir ürünü olduğu, yapıya göre nicelik ve nitelik kazandığı kuşkusuzdur. Toplumsallaşma açısından tüm toplumsal örgütlenmeler, belirleyici birer etmen olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanların içinde bulundukları maddi ve manevi koşullar, bu örgütlerle ilişkilerinin niteliğini belirler. İnsanlar toplumsal ilişkiler sistemi içinde nesnel konumlarına göre bu örgütlerle bağlantıya girerler ve bir etkileşim söz konusu olur. Gelişen etkileşim içinde somutlaşan ikincil ilişkiler yaşanan toplumsallaşma sürecinin yapısını ve işleyişini belirler.⁵²

Yurtlardaki çocukların ve gençlerin toplumsal çevreye açılmaları; toplumsallaşmaları, kişiliklerin oluşumu ve yetişmeleri açısından gerekli olmaktadır. Bu imkanı bulamayan çocuklar; yurt yaşamı içinde, toplumsal çevreden kopuk bir gelişme ve yetişme koşulları içinde silik kişilikli bir yapıda kalırlar. Bu değerlendirmeler aile yanında aynı koşullardaki çocuklar içinde geçerlidir. Ailenin tutumu, yetiştirme anlayışı, yurttaki olduğu gibi belirleyici olur. Ailede ve yurttaki yetişen çocukların sosyalleşmeleri açısından, toplumsal çevreye açılma koşulları önemli bir boyut olmaktadır. Yetiştirme anlayışından doğan sınırlamalar ve çevresel olanaksızlıklar çocukların yetişmelerinde belirli sorunları da beraberinde getirmektedir.⁵³

Bu sorunları aşmanın bir yolu olarak, çocukların sportif – rekreasyonel boş zaman etkinliklerine ve sosyal – kültürel etkinliklere katılımlarını sağlamak ve teşvik etmektir.

Boş zamanı değerlendirmenin temel amacı, bireye sağlık, mutluluk, dinlenme, eğlenme ve kişilik bütünlüğü kazandırmak ve böylece toplumun gelişmesine de olumlu katkıda bulunmaktır. Boş zamanların değerlendirilmesi kişiye ve topluma insanca yaşama anlayışını ve katkısını yaptığı ölçüde olumludur.¹³¹

Anlatılan bilgileri kurumlarda bakım ve korunma altındaki çocukları göz önüne alarak değerlendirdiğimizde; ailesi yanında olmayan aynı yaş grubu çocukların da fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişim evre ve özellikleri benzerlik gösterir. Aile kavramı burada kurum ve kurumdaki çalışanlar oluşturduğuna göre; kurumdaki çalışan idareci, eğitimci kişilerinde sportif, kültürel ve sosyal etkinliklere karşı bilinçli olması çok önemli olduğu bir gerçektir. Çocuk ve genç açısından rekreatif etkinlikler; fiziksel gelişimin yanında, sosyal açıdan da önemlidir. Yine boş zaman değerlendirme etkinlikleri yardımıyla yurtlarda kalan çocukların çevresini tanıması ve iletişim kurması daha çabuk ve kolay gerçekleşebilir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırmada tarama modeli kullanılmış ve yetiştirme yurtlarındaki boş zaman etkinliklerindeki durumun mevcut zaman kesiti içinde verilere dayanılarak; eğilime cevap bulma, olayları ve problemleri anlama, gruplayabilme ve aralarındaki ilişkiler saptanmaya ve bu ilişkiler ışığında yetiştirme yurtlarında toplumsal korunma ve bakım altındaki gençlerin sosyalleşmesine etkisi betimlenmeye çalışılmıştır. Konu ile ilgili yerli ve yabancı literatür taranarak, araştırma problemi hakkında gerekli bilgilere yer verilmiş ve kuramsal çerçevede alt yapısı oluşturulmuştur. Ayrıca üç bölüm ve 54 sorudan oluşan bir anket uygulanmış ve bu yolla elde edilen verilerin yorumlanmasıyla araştırmanın problemine yönelik çözümler aranmıştır.

3. 1. Araştırma Evreni ve Örneklemi

Araştırmada çalışma evrenini, Türkiye genelindeki bölgelere göre, illerde Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı 108 Yetiştirme Yurdunda kalan 3.200 kız ve 6.700 erkek olmak üzere 9.900 kız ve erkek 13 – 18 yaş öğrencilerden oluşturmaktadır.

Örneklem grubu ise, bölgelerdeki Bursa, İzmir, Isparta, Adana, Antalya, İçel, Şanlıurfa, Gaziantep, Diyarbakır, Samsun, Zonguldak, Kastamonu, Ankara, Kayseri, Konya illerden rast gele seçilmiş 257 kız ve 563 erkek öğrenciden oluşmaktadır. Araştırma için, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Genel Müdürlüğü ve ilgili kurum müdürlükleriyle görüşülmüş ve resmi yazılar yazılarak araştırma için gerekli izinler alınmıştır.

Araştırma verileri şu şekilde elde edilmiştir:

İlk aşamada, araştırma problemine ilişkin mevcut yerli ve yabancı kaynaklı bilgiler, literatür taramasıyla sistematik bir şekilde verilmiş, böylece konu hakkında detaylı kuramsal çerçeve oluşturulmuştur.

İkinci aşamada, araştırmanın amacına ulaşmaya yönelik geliştirilen anketler, araştırmaya konu olan Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı Yetiştirme Yurtları'nda korunma ve bakım altındaki 13 – 18 yaş arası Türkiye'nin bölgelerinden eşit sayıda tesadüfi (rastgele) yöntemle seçilen illerdeki gençlere uygulanmıştır.

3. 2. Araştırma Aracı

Araştırmada bilgi toplama aracı olarak, daha önce spor ve rekreasyon alanında diğer araştırmacılar tarafından uygulanan anketlerden de yararlanılarak ve alanın uzman görüş ve önerileri alınarak revize edilen bir anket kullanılmıştır.^{41,9}

Ayrıca, anket formu, evreni temsil eden örneklem üzerinde kullanılmadan önce, Ankara'daki 50. Yıl Erkek Yetiştirme Yurdu'nda 64 öğrenci ve Gazi Kız Yetiştirme Yurdu'nda 56 öğrenciye olmak üzere toplam 120 öğrenci üzerinde pilot uygulaması yapılarak gerekli düzeltmelerle son haline getirilmiştir. Anket formunda yer alan soruların düzenlenmesinde;

1. Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin demografik özellikleri,
2. Boş zamanları değerlendirme ile ilgili yurt gençliğinin tutum ve davranış eğilimi,
3. Gençlerin içinde bulundukları fiziki çevrenin boş zaman değerlendirme olanakları açısından özellikleri,
4. Boş zaman etkinliklerinin yurttaki kalan gençliğin sosyalleşme süreçlerine etkisi, esas alınmıştır.

Anketler, Ankara ve yakın illere araştırmacı tarafından, diğer illerdeki uygulamalar, posta yoluyla yeter sayıda anketler ve uygulama yönergesi gönderilmek suretiyle, kurumlardaki sosyal hizmet uzmanları, psikologlar ve grup öğretmenlerinin desteği alınarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırma için, bölgelerdeki illerden rasgele seçilen 15 ildeki 26 yetiştirme yurduna yeteri sayıda anket gönderilmiştir. Geriye dönen anketlerin incelenmesi sonucunda; anketlerden 257 kız ve 563 erkek öğrencinin doğru şekilde doldurulduğu görülmüş ve toplam 820 anket değerlendirmeye alınmıştır.

3. 3. İstatistiksel Yöntem

Araştırmada toplanan veriler şu aşamalarda işlenmiştir:

İlk olarak, doldurulan tüm anketler, bölge, iller ve cinsiyet bazında kodlanarak tasniflenmiştir. Tasniflenen anketler kontrol edilerek, değerlendirilmeye değer olmayacak eksiklik ve yanlışlıkların olduğu anketler uygulama dışı tutulmuştur.

İkinci olarak, tasniflenen ve değerlendirmeye alınan veriler bilgisayar ortamında SPSS 11.0 programı kullanılarak veri girişi yapılmıştır. Girilen verilerin işlenmesi bilgisayar ortamında istatistik programı marifetiyle, alanın uzmanı görüşü ve önerileri dikkate alınarak gerçekleştirilmiştir.

Anket verilerinin değerlendirilmesinde, SPSS istatistik paket programından yararlanılmış ve hesaplanmış değerlerin bulunması ve yorumlanması bu değerler ışığında yapılmıştır. Araştırmada, değişkenlere ait değerlerin dağılımına göre betimleme yapabilmek için frekans ve yüzde dağılımları alındı. Kesikli (kategorik) değişkenler arasındaki ikili ilişkileri gözlemleyebilmek için, Çapraz tablolar (Crosstabs) kullanıldı. Sıralama ve sınıflama olan iki değişken arasındaki bağımlılık ilişkisini bulmak için ki-kare (chi-square) testi kullanıldı. Sürekli ölçme düzeyine sahip değişkenlerde ise, iki grubun karşılaştırılması için t-testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılması içinse, varyans analizi (ANOVA) kullanıldı. Yapılan bütün testlerde anlamlılık düzeyi $\alpha=0.05$ olarak alındı. Araştırmacı ayrıca, araştırma evreni ile ilgili yakın geçmişteki deneyimlerini birleştirerek oluşturduğu bilgileri, yetiştirme yurdu gençlerinin

yaşadığı yurtlardaki yaşam alanları ve boş zamanlarında bulundukları mekanlarda gözlemler yaparak pekiştirmeye çalışmıştır. Bu amaçla, yurtların spor, kültür ve sosyal etkinlik alanları gibi gençlerin birlikte oldukları ortamlar gözlenerek, anket formlarıyla elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında kullanılmıştır.

3. 4. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın temel sınırlılıkları şunlardır.

1. Araştırma, belirlenen yetiştirme yurtlarında kalan çocuklar ve gençlerin boş zaman etkinliklerine katılımı ve bu katılımın sosyalleşme sürecine katkısı olduğu düşünüldüğünden, yetiştirme yurtlarının yönetsel, ekonomik ve psikolojik etkinlikleri bu çalışmanın kapsamı dışındadır.
2. Araştırma, Türkiye genelinden rastgele seçilmiş ve Yetiştirme Yurtlarında kalan 13-18 yaşlar arasında ilköğretim ikinci devre ile lise ve dengi okullara devam eden kız ve erkek öğrencilerle sınırlıdır.
3. Araştırma, kurumda kalan öğrencilerin anket sorularına verdiği cevapların değerlendirilmesine dayandırılacak olup, konu ile ilgili başka görüşler, bu araştırmanın kapsamı dışındadır.

3. 5. Araştırma Hipotezleri

Bu çalışmada, Türkiye’de yetiştirme yurtlarında toplumsal koruma ve bakım altında yetişen gençlerin, yetiştirme yurtlarının fiziki ortamın ve yetiştirme anlayışı içinde yemek, uyku, formal eğitim gibi zorunlu gereksinimlerin yerine getirilmesi dışında kalan zamanlarında katılacağı boş zaman etkinliklerinin seçimi ve etkinliklere katılım düzeyini etkileyen sosyalleşme

süreci içindeki kişilik özellikleri, yaşam deneyimleri ve yurt ve yakın çevre faktörleri de dikkate alınarak irdelenmiştir.

Araştırmanın temel hipotezleri şöyle ifadesini bulmaktadır;

1. Yurt gencinin çocukluk dönemi sosyalleşme sürecinde en çok etkisi olan aile olgusundan yoksun oluşu nedeniyle, en yakın sosyal çevresini yurt çalışanları ve diğer çocuk ve gençlerden oluşan bir alt kültür grubuna dahil olmaktadır. Gencin ait olduğu bu alt kültür grubunun değer ve tutumlarının benimsenmesi ile oluşan davranış biçimi ve yaşam kültürü, boş zaman tercihleri, alışkanlıkları ve eğiliminin belirlenmesinde önemli rol oynayabilmektedir.
2. Yurt gencinin sosyalleşme sürecini geçirdiği yurt öncesi yerleşim alanının köy, ilçe, il ve büyükşehir yerleşim alanında olması ve yaşadığı yurt ortamının ve yerleşim alanının küçük kent, büyük kent yerleşim alanı ve coğrafi farklılıklar olması, onda kırsal veya kentsel toplum değerlerinin, normlarının, davranış biçiminin yerleşmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu durumun yurt gencinin boş zaman değerlendirme eğilimine yönelik tutum ve tercihlerini yönlendirebileceği düşünülmektedir.
3. Yurt gencinin boş zaman değerlendirme davranış ve eğilimi, içinde yaşadığı toplumun kültürü ve içinde yoğun bulunduğu toplumsal kesimin alt kültüründen etkilendiği doğrultusundadır. Özellikle, gençlerin cinsiyete dayalı olarak boş zaman değerlendirme ile ilgili tutumları, içinde yaşadıkları yurt ve yakın çevresinin değerler dizgesiyle yakından ilgilidir.
4. Yurt gencini kaldığı yurtların yönetsel anlayış ve gençlere yaklaşımlarındaki farklılıkların yanı sıra, gençlerin boş zaman fırsatlarından yararlanmada bu kurumların boş zaman kaynaklarının fiziki, sosyal ve yönetsel konum ve maliyet özelliklerinin farklı oluşu, gençlerin boş zaman davranış ve eğilimine yansıyabilmektedir.

5. Yaş grupları içinde yer alan nüfusun sosyal, ekonomik, kültürel ve psikolojik özelliklere göre bir sınıflama yapıldığında; yetiştirme yurdu gençliği, aileleri yanında yetişen gençlikten ayrı özellikler sergilemektedir. Aynı yaş grubundaki diğer gençlere göre yatılı kurum ortamında oluşları ve bu tür kurumların yetiştirme anlayışları ve izledikleri günlük işleyiş programı nedeniyle, daha çok ve düzenli boş zamana sahiptirler. Bu zamanı değerlendirmede, kurumun kaynakları, kurum çalışanlarının tutum ve kararları, gencin boş zamanını değerlendirme üzerinde zaman ve duruma göre dolaylı ve direk etki edebilen faktörler olarak görülmektedir.

Bu araştırmada yukarıdaki açıklamalar ışığında, yetiştirme yurdu gençliğinin boş zaman değerlendirme eğilimleri ve etkinliklerin sosyalleşmelerindeki etkisini anlayabilmede aşağıdaki sorulara yanıt bulunmaya çalışılacaktır.

- Yetiştirme yurtlarındaki boş zaman etkinlikleri yeterli midir?
- Yetiştirme yurtlarındaki spor ve rekreasyon tesisleri, mekanları ve araçları yeterli midir?
- Yetiştirme yurtlarında kalan 13-18 yaşlarındaki kız ve erkek öğrencilerin boş zaman etkinliklere katılımları yeterli midir?
- Yetiştirme yurtlarında kalan 13-18 yaş grubundaki kız öğrencilerin boş zaman etkinliklerine katılımı erkek öğrencilere oranında anlamlı farklılık var mıdır?
- Yetiştirme yurtlarında boş zaman etkinliklerini planlama, organize etme, uygulama ve değerlendirme yapabilecek yeterli uzman personel istihdamı yeterli midir?
- Türkiye'nin içinde bulunduğu ekonomik şartlar ve bölgeler arasındaki sosyo – ekonomik ve sosyo – kültürel farklılıklar nedeniyle, farklı coğrafik bölgelerde yaşayan yurt gençlerinin boş zaman etkinliklerinden yararlanabilme fırsatlarında da farklılıklar var mıdır?

- Yetiştirme yurtlarında kalan 13-18 yaş grubundaki kız ve erkek öğrencilerin sosyalleşme sürecinde boş zaman etkinliklerine olan ilgileri yeterli midir?
- Yurt gençliği boş zamanlarını değerlendirmede; Ne yapıyor? Ne kadar yapıyor? Nasıl yapıyor? Kimle katılıyor? Nerede katılıyor? Olumlu ve olumsuz etkileyen faktörler nelerdir?
- Yetiştirme yurtlarında kalan 13-18 yaş grubundaki kız ve erkek öğrencilerin sosyalleşme sürecinde, toplumla entegrasyonu daha kolay sağlayabilme ve sağlıklı iletişim ve ilişkiler kurabilmede boş zaman etkinliklerinin etkisi var mıdır? Bu etki katılan ve katılmayanlar arasında farklı mıdır?

3. 6. Araştırmanın Sayıtları

Toplum içinde yaşayan insanların tutum ve davranışlarının belirlenmesinde, yaşamış olduğu toplumsal kesim ve olanaklarının sunduğu yaşam deneyimleri önemli rol oynamaktadır. Boş zaman değerlendirmede bireyin içinde bulunduğu sosyal ve fiziki çevrenin etkisi olduğu bir gerçektir. Bireyin sosyalleşme süreci, yaşadığı ortamın ve yakın çevrenin yapısı ve özellikleri, sosyo – ekonomik özellikler, cinsiyet, yaş özellikleri, kişilik özellikleri, sosyal ilgi ve ilişkilerinin düzenlenmesinde belirleyici unsurlar olabilmektedir. Yetiştirme yurdu gençliğinin tutum ve davranışlarının şekillenmesinde, özellikle boş zaman etkinliklerine katılmada yurt yönetimi, çalışanların, diğer genç yaşıt gruplarının etkisi olabilmektedir. Birbirinden farklı kuramsal çözümlerde ve farklı araştırma sonuçlarında kabul gören ve burada kısaca özetlenen bulgular bu çalışmada temel olan bir anlayış olarak kabul edilmektedir.

Araştırmanın hipotezleri yukarıdaki açıklamalar ve aşağıda sıralanan sayıtlar ışığında irdelenmiştir.

1. Yetiştirme yurtlarında kalan öğrencilerin anket sorularına verdiği cevaplar, kurumlardaki çocukların boş zaman etkinliklerine eğilimini, katılım düzeylerini, ilgi ve ihtiyaçlarını ve bu katılımın sosyalleşme sürecine etkisini olduğu gibi yansıtır.
2. Yetiştirme yurtlarında herhangi bir iş veya meslek sahibi olmak amacıyla, kamu veya özel işyerlerinde çalışan kız ve erkeklerin, orta, lise ve dengi ile yüksekokula devam etmekte olan kız ve erkeklerin konuya ile ilişkin yakın görüşler taşıyacaklarından, tek bir grup olarak değerlendirmeye sokulabilir.

4. BULGULAR

Bu bölümde araştırmada elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Öncelikle yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin demografik özellikleri değerlendirilerek karşılaştırmalar yapılmış, daha sonra yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin boş zaman etkinliklerine olan tutum ve davranış eğilimleri saptanarak bu tutum ve davranışların gençlerin sosyalleşme süreçlerine etkisi incelenmiştir.

Tablo.1: Deneklerin Bölge ve Cinsiyet Durumlarına Göre Dağılımı

Bölge	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Ege/Marmara	19	7.4	134	23.8	153	18.7
Akdeniz	54	21.0	133	23.6	187	22.8
Doğu Anadolu	31	12.1	99	17.6	130	15.9
Karadeniz	54	21.0	83	14.7	137	16.7
İç Anadolu	99	38.5	114	20.2	213	26.0
Toplam	257	100	563	100	820	100

Tablo 1'deki verilere göre, örneklem grubunu oluşturan 13 – 18 yaş arasındaki deneklerin; 257'si (%31.3) kız, 563'ü (%68.7) erkeklerden oluşmaktadır.

Örneklem grubunda erkeklerin oransal olarak daha fazla oluşunun nedeni, evreni oluşturan Türkiye genelindeki 108 yetiştirme yurdunda 2673 kız ve 6112 erkek olarak toplam 8785 genç toplumsal koruma ve bakım altındadır. Evreni oluşturan grupta oransal olarak erkeklerin fazla olması temsil özelliğini sağlayabilmesi için fazla tutulmuştur.

Tablo 2: Deneklerin Cinsiyet, Yaş ve Okul Durumlarına Göre Dağılımı

Okul	Yaş	Kız		Erkek		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
İlköğretim	13 – 14	81	31.5	184	32.6	265	32.3
	15 – 16	45	17.5	124	22.4	169	20.6
	17 – 18	15	5.8	12	2.1	27	3.2
Lise ve Dengi	15 – 16	41	15.9	143	25.3	184	22.4
	17 – 18	70	27.2	85	15.0	155	19.0
	19+	5	1.9	15	2.6	20	2.4
Toplam		257	100	563	100	820	100

Gençlerin bu yaş grubu içindeki dağılımları Tablo 2'ye göre; uygulama kapsamındaki ilköğretim çağındaki kız ve erkeklerin çoğunluğu %32.3 (265), 13 – 14 yaş grubundadır. Uygulamaya katılanların, % 17.1'i (141) kız ve %39.1'i (320) erkek olmak üzere, %56.2'i (461) ilköğretim grubunu oluşturmaktadır.

Yine uygulamaya katılan lise ve dengi okullara devam edenlerin yoğunluğu %22.4'ü (184), 15 – 16 yaş ve %19.0 (155), 17 – 18 yaşlarıdır. Uygulamaya katılanların, %14.1'i (116) kız ve %29.5'i (359) erkek olmak üzere, %43.8'ini (475) lise ve dengi okul grubunu oluşturmaktadır.

Tablo 3: Deneklerin Okul, Sınıf ve Cinsiyete Göre Dağılımı

Okul	Sınıf	Kız		Erkek		Toplam	
		f	%	f	%	f	%
İlköğretim	1	53	20.6	103	18.2	156	19.1
	2	38	14.7	102	18.1	140	17.1
	3	50	19.4	115	20.4	165	20.1
Lise ve Dengi	Hazırlık	2	0.7	2	0.3	4	0.4
	1	44	17.1	117	20.7	161	19.6
	2	45	17.5	90	16.0	135	16.4
	3	25	9.7	34	6.0	59	7.1
Toplam		257	100	563	100	820	100

Tablo 3'e göre, araştırmaya katılan gençlerin ilköğretim aşamasındakilerin sınıflara göre dağılımında sayısal yakınlık vardır. Bu sınıfların eşit temsil edilebilme şansını yüksek tutmaktadır. Lise ve dengi okula gidenlerin devam ettikleri sınıflara bakıldığında birinci ve ikinci sınıflarda yığılma gözlenmekte, son sınıfa devam edenler azınlıktadır. Son sınıf öğrencilerinin hem sayısal azınlık oluşturması hem de üniversite sınavlarına hazırlık döneminde olduklarından %7.1 (59) katılımcıya ulaşılabildi.

Tablo 4: Deneklerin Cinsiyete Göre Yurtlarda Kalış Durumları

Yurtta Kalış Süresi	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
1 – 3 Yıl	83	32.3	197	35.0	280	34.2
4 – 7 Yıl	94	36.5	176	31.3	270	32.9
8'den fazla Yıl	80	31.2	190	33.7	270	32.9
Toplam	257	100	563	100	820	100

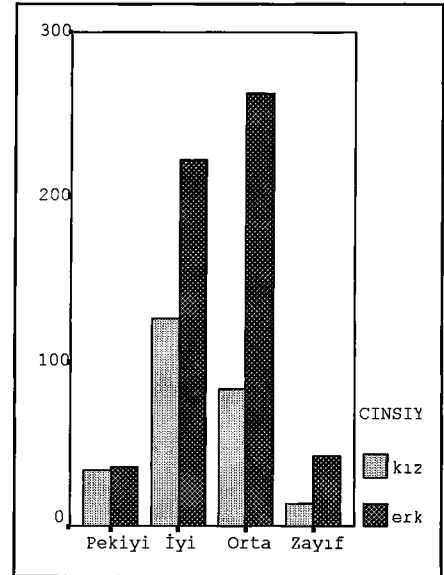
$$\chi^2 = 2.257, \quad Sd=2, \quad P=0.324$$

Yukarıdaki tablo 4’de gençlerin cinsiyete göre yurttaki kalış sürelerinin dağılımını göstermektedir. Bu tabloda araştırılmak istenen yokluk hipotezi “Gençlerin cinsiyeti ile yurttaki kalış süreleri arasında bir bağımlılık yoktur” şeklindedir. Tablo 4 incelendiğinde ki-kare değerinin 2.257 olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu ki-kare değerine karşılık gelen anlamlılık değeri ise $P=0.324$ ’dür. Dolayısıyla $P<\alpha$ olmadığından dolayı yokluk hipotezi reddedilemez. Yani gençlerin cinsiyeti ile yurttaki kalış süresi arasında istatistiksel olarak bir bağımlılığın olmadığı 0.05 hata ile ya da %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Yurttaki kalış süresi, gençlerin yetiştirme yurdunda yaşadıkları sosyalleşme süreci açısından önemli olmaktadır. Gençlerin yurtlarda kalış süreleri, yurda özgü yetiştirme ve yönlendirme hizmetleriyle ilişki içinde bulunma sürelerini belirginleştirmektedir. Yine araştırmada gözlemlenen ve yetiştirme yurdundaki toplumsallaşma süreçleri incelendiğinde, uzun süredir yurda özgü yetiştirme ve yönlendirme çabalarının etkili olduğu gözlenmektedir. Cılga⁵³ tarafından yapılan araştırmada da benzer sonuçların çıkması araştırma bulgularını desteklemektedir.

Tablo 5: Deneklerin Cinsiyete Göre Okuldaki Başarı Durumları.

Okuldaki Başarı Durumu	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Pekiyi	34	13.2	36	6.4	70	8.5
İyi	126	49.2	222	39.4	348	42.4
Orta	83	32.2	262	46.5	345	42.1
Zayıf	14	5.4	43	7.7	57	7.0
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2 = 23.208, Sd=3, P=0.000$$

Yukarıdaki tablo 5 gençlerin cinsiyete göre başarı durumunun dağılımını göstermektedir. Bu tabloda araştırılmak istenen yokluk hipotezi “Gençlerin cinsiyeti ile başarı durumu arasında bir bağımlılık yoktur” şeklindedir.

Tablo 5 incelendiğinde ki-kare değerinin 23.208 olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu ki-kare değerine karşılık gelen anlamlılık değeri ise $P=0.000$ 'dır. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan dolayı yokluk hipotezi reddedilir. Yani gençlerin cinsiyeti ile başarı durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılığın olduğu 0.05 hata ile ya da %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Bu verilerden, yurttan kalan erkeklerin okul başarı durumu %29.2'si (239) orta düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. Buna karşın kızların okul başarı durumu, toplam katılımcı durumuna göre, %15.5 (127), kızlar arasında %49.4 oranında başarılarının görece olarak iyi düzeyde olduğu söylenebilir. Bu sonuç, eğitim yoluyla yaşama hazırlanan gençlerin bu süreç içinde okuldaki başarı durumlarının orta düzeyde olduğu, yurtdışı gençleri yönlendirilmesinde de pek başarılı olamadığı, orta düzeyde kaldığını kanıtlamaktadır. Genel olarak yetiştirme yurtlarının eğitim sürecindeki gençlere yönelik yönlendirmelerin, başarı düzeyini yükseltecek bir yapıda olamadığı yorumu yapılabilir. Cılga ve Baş araştırma sonuçları^{53, 16} da bulguları desteklemekle beraber, araştırmanın yapıldığı yıldan günümüze yurttan kalan öğrencilerin okul başarı durumlarında orta düzeyden iyi düzeye doğru gidiş olduğu da saptanmıştır. Bu durum, yurtların yetiştirme ve yönlendirme anlayışlarında, yeterli olmamakla beraber iyileşme sinyalleri verdiği yorumu yapılabilir.

Tablo 6: Deneklerin Cinsiyete Göre Anne – Baba Durumu

Ebeveyn Durumu	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Ana - Baba var	94	36.5	180	32.0	274	33.4
Anne Var	70	27.2	199	35.3	269	32.8
Baba Var	52	20.2	101	18.0	153	18.7
İkisi de Yok	41	16.0	83	14.7	124	15.1
Toplam	257	100	563	100	820	100

Gençlerin aile yapıları, içinden geldikleri toplumsal konumları açıklayıcı niteliktedir. Ailenin toplumsal ve ekonomik koşulları ile kavuştuğu olanakların düzeyi, gençlerin kimsesiz ve korunmasız kalışlarını belirleyici olmaktadır.⁵³ Anne babanın hayatta olma durumu; ailenin yapısının, toplumsal ve ekonomik niteliklerinin belirginleşmesi açısından önemlidir. Gencin yetiştirme ortamı, yetiştirilme sürecini ve geleceğini etkiler. Bu amaçla, yetiştirme yurdundaki gençlerin aile yapısının aile yapılarının incelenmesinde , anne babanın hayatta olma durumları, anne babanın eğitim düzeyi, diğer kardeşlerin nerede olduğu yönlerinden ele alınmıştır. Bu yolla yurtda kalan gençlerin ailelerinin toplumsal ve ekonomik durumları belirlenmeye çalışılmıştır. Gençlerin verdikleri yanıtlar üzerinde yapılan istatistik değerlendirmelere göre, anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Tablo 6 değerlendirildiğinde, yurt gençlerinin kimsesiz ve korunmaya muhtaç duruma gelmeleri sürecinde, ekonomik ve toplumsal etmenlere bağlı olarak, anne ve babanın hayatta olma durumları önem kazanmaktadır. Yetiştirme yurtlarında ikincil çoğunlukla %32.8 (269) babaları ölmüş veya bilinmeyen gençlerin bulunması, bu yönden önemli bir göstergedir.

Araştırma bulgularında, %33.4 (274) çoğunlukla anne babanın sağ olmasına karşılık, belirli bir grup gencin korunma altına alınmış olmaları da, “hayatta olma” dışındaki etmenleri gündeme getirmektedir. Aileli ve kimseli gençlerin korunmasız duruma gelmeleri, ailenin ekonomik düzeyi ile yakından ilişkili görülmektedir.

Yine, Cilga⁵³ araştırmasında ağırlıklı babaları ölmüş ve bilinmeyenlerin çoğunlukta olması, araştırma yapılan yıllarda korunma altına alınmada babanın olmaması ağırlık kazanırken, son yıllarda ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik buhranın, anne babası hayatta olmasına rağmen, birçok gencin ailesinin ekonomik durumlarının yetersizliği nedeniyle korunmaya muhtaç duruma düştükleri yorumu yapılabilir.

Tablo 7: Deneklerin Ailelerinin Yaşadığı Yer Durumu

Ailenin Yaşam Yeri	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Köy	46	17.8	182	32.3	228	27.8
İlçe	43	75.4	118	21.0	161	19.6
İl	107	41.6	171	30.4	278	33.9
Büyükşehir	61	23.2	92	16.3	153	18.7
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2= 26.588 \quad Sd=3, P=0.000$$

Tablo 7’de gençlerin cinsiyete göre ailelerinin yaşam yerlerinin dağılımını göstermektedir. Bu tabloda araştırılmak istenen yokluk hipotezi “Gençlerin cinsiyeti ile ailelerinin yaşam yerleri arasında bir bağımlılık yoktur” şeklindedir. Tablo 7 incelendiğinde ki-kare değerinin 26.588 olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu ki-kare değerine karşılık gelen anlamlılık değeri ise $P=0.000$ ’dır. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan dolayı yokluk hipotezi reddedilir.

Yani gençlerin cinsiyeti ile ailelerinin yaşam yerleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılığın olduğu 0.05 hata ile ya da %95 güven düzeyinde söylenebilir. Kızların ailesinin çoğunluğunun kentte(İl) %13.2 (107) oturmasına karşılık, erkeklerin ailelerinin kırsalda (Köy) %22.2 (182) yaşadığı görülmektedir. Genel ortalamada %33.9 (278) kız ve erkeklerin ailesinin kentte yaşadığı görülmektedir.

Cılga' nın araştırmasında da bu oran kırsal ağırlıklı olduğu görülmüştür.⁵³ Bu durum şöyle değerlendirilebilir; ailelerin yıllara göre, yerleşim alanlarında kırsaldan kente açıkça görülen bir hareketliliğin olduğudur. Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin ailelerinin kırsaldan kente gözlenen bu yatay hareketlilik, ailelerin hem toplumsal hem de ekonomik konumu ile yakından ilgili olduğu yönünde yorumlanabilir.

Tablo 8: Deneklerin Cinsiyete Göre Kardeşlerinin Yaşadığı Yer Durumu

Kardeş Durumu	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Yurtta	170	66.1	317	56.3	487	59.4
Ailemle	62	24.2	158	28.1	220	26.8
Akrabalarda	7	2.7	26	4.6	33	4.0
Bilmiyorum	18	7.0	62	11.0	80	9.8
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2= 8.378,$$

$$Sd=3,$$

$$P=0.039$$

Tablo 8'de deneklerin cinsiyete göre kardeşlerinin yaşadığı yerin dağılımını göstermektedir. Bu tabloda araştırılmak istenen yokluk hipotezi "Gençlerin cinsiyeti göre kardeşlerinin yaşadığı yer arasında bir bağımlılık yoktur" şeklindedir. Tablo 8 incelendiğinde ki-kare değerinin 8.378 olarak hesaplandığı görülmektedir. Bu ki-kare değerine karşılık gelen anlamlılık değeri ise $P=0.039$ 'dır. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan dolayı yokluk hipotezi reddedilir. Yani gençlerin cinsiyeti ile başarı durumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişkinin olduğu söylenebilir.

Gençlerin kendileri gibi kardeşleri de %59.4 (487) oranında yuva veya yurtlarda koruma ve bakım altında olduğu görülmektedir. Gençlerin ailelerinin sosyo-ekonomik yoksunlukları nedeniyle, toplumsal koruma ve bakım altına alınmalarında kardeşlerinin de benzer durumu paylaştıkları görülmektedir.

Tablo 9: Deneklerin Annelerinin Eğitim Düzeyi

Annenin Eğitim Düzeyi	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Okur-yazar değil	70	27.2	179	31.7	249	30.4
Okur-Yazar	59	23.0	120	21.4	179	21.8
İlk-orta	82	32.0	171	30.4	253	30.9
Lise ve Dengi	20	7.7	19	3.3	39	4.8
Cevapsız	26	10.1	74	13.2	100	12.2
Toplam	257	100	563	100	820	100

Tablo 10: Deneklerin Babalarının Eğitim Düzeyi

Babanın Eğitim Düzeyi	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Okur-yazar değil	44	17.2	89	15.8	133	16.2
Okur-Yazar	70	27.2	141	25.2	211	25.7
İlk-orta	84	32.6	184	32.6	268	32.7
Lise ve Dengi	28	10.9	35	6.2	63	7.7
Cevapsız	31	12.1	114	20.2	145	17.7
Toplam	257	100	563	100	820	100

Gençlerin anne ve babalarının eğitim durumları, ailelerin yapılarıyla ilgilidir. Bu aynı zamanda ailenin ekonomik durumunu da değerlendirme açısından önemlidir. Yurtlarda kalan gençlerin anne ve babalarının eğitim durumları tablo 9 ve tablo 10'da gösterilmiştir. Gençlerin verdiği yanıtlar üzerinde yapılan istatistiksel değerlendirmelere göre anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Yurtlarda kalan gençlerin annelerinin eğitim düzeyi ile babaların eğitim düzeyini karşılaştırdığımızda, babaları

olmayanların sayısının yüksek olmasına rağmen, annelerin eğitim düzeyi, babaların eğitim düzeyine göre düşük düzeyde olduğu görülmektedir..

Tablo 11: Yurtların Fiziksel İhtiyaçları Karşılama Durumu

Yurtların İhtiyaçları Karşılama Durumu	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Tamamını Karşılıyor	142	55.4	313	55.6	455	55.5
Bir Kısmını Karşılıyor	102	39.6	229	40.7	331	40.4
Karşılamıyor	13	5.0	21	3.7	34	4.1
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2 = 23.208, \quad Sd=3, \quad P=0.000$$

Tablo 11’de gençlerin cinsiyete göre yurttaki ihtiyaçlarının karşılanma miktarına göre dağılımını göstermektedir. Tablo 11 incelendiğinde $P=0.000$ olduğu görülmektedir. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan dolayı gençlerin cinsiyetleri ile yurttaki ihtiyaçlarının karşılanma düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Yurtlarda kalan gençlere sağlanan temel hizmetler, yurda özgü fiziksel koşulların bir göstergesidir. Bu koşullar aynı zamanda gençlerin yurttaki yaşam düzeyini belirler. Yurtlarda sağlanan temel hizmetler, gençlerin eğitim sürecinde olmaları nedeniyle; beslenme-yemek, barınma, giyim, araç – gereç v.b. olanaklar açısından incelenmiştir.

Tablo 11’deki verilerin değerlendirilmesinde, yurttaki kalan gençlerin fiziksel ihtiyaçlarının “tamamının karşılandığı” yolunda %55.5 (455) oranında görüş belirtildiği görülmektedir. Buradan anlaşılabileceği üzere, yurtlar orta sosyo – ekonomik düzeyde ailelerin sağlayabileceği imkanları yurtlarda toplumsal korunma ve bakım altındaki gençlere sunmaktadır.

Tablo 12: Deneklerin Yurtta Geçirdikleri Zamana Göre Durum

Yurtta Geçirilen Zaman	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
8 – 10 saat	52	20.3	123	21.8	175	21.3
11 – 13 saat	42	16.3	154	27.4	196	23.9
14 – 16 saat	132	51.3	250	44.4	382	46.6
17 –24 saat	31	12.1	36	6.4	67	8.2
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2= 13.976, \quad Sd=3, \quad P=0.03$$

Tablo 12’de gençlerin cinsiyete göre yurtta geçirilen zamanın dağılımını göstermektedir. Tablodan $\chi^2= 13.976$ ve $P=0.03$ olduğu görülmektedir. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan dolayı gençlerin cinsiyetleri ile yurtta geçirilen zaman arasında anlamlı bir ilişki olduğu %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Toplumsal koruma kapsamına alınan çocuklar için yurt, ailenin yerini alan önemli bir toplumsallaşma etmeni olarak belirir. Çocuğun kişiliği, toplumsal değerleri ve geleceğe yönelik beklentileri bu süreç içinde oluşur.

Yurtta geçirilen süre, çocuğun diğer toplumsallaşma etmenleriyle ilişkilerini yönlendirici niteliktedir. Bu nedenle yurtta geçirilen süre arttıkça çocuğun yakın çevresindeki kişi ve kurumlarla etkileşimi de o derece azalır. Bu da ileride topluma kaynaşmasında olumsuz bir etmen olarak ortaya çıkabilir.

Tablo 13: Deneklerin Yurdun Dışında Geçirilen Zamana Göre Durum.

Yurdun Dışında Geçirilen Zaman	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
6 – 8 saat	168	65.3	291	51.5	459	55.9
9 – 11 saat	60	23.4	176	13.5	236	28.8
12 – 14 saat	18	7.1	66	11.7	84	10.3
15 – 18 saat	11	4.2	30	5.3	41	5.0
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2= 17.937, \quad Sd=3, \quad P=0.00$$

Yukarıdaki tablo 13’de gençlerin cinsiyete göre yurdun dışında geçirilen zamanın dağılımını göstermektedir. Tablodan $\chi^2= 17.937$ ve $P=0.00$ olduğu görülmektedir. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan dolayı gençlerin cinsiyetleri ile yurt dışında geçirilen zaman arasında anlamlı bir ilişki olduğu 0.05 anlamlılık düzeyinde söylenebilir.

Tablo 12 ve ‘Tablo 13’ deki verilere göre, hem kızların hem de erkeklerin yurttan (14 – 16 saat) geçirdikleri, buna karşın yine hem kızlarda hem de erkeklerde yurdun dışında (6 – 8 saat) geçirildiği görülmektedir. Gençlerin vermiş oldukları cevaplar üzerinde yapılan istatistiksel değerlendirmelerde, cinsiyetle yurttan geçirilen zaman ve cinsiyetle yurdun dışında geçirilen zaman arasında yapılan istatistik değerlendirmelerine göre anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Buradaki anlamlılık erkeklerin kızlara oranla daha az zamanlarını yurttan geçirirken, daha fazla zamanı yurdun dışında geçirdiği yönündedir.

Bu sonuç, toplumsal yaşantıda kadın ve erkeklerin üstlendikleri rollere bakıldığında, beklentiler doğrultusunda bir görünüm sergilemektedir. Bu sonuçlara bakıldığında, yurttan kalan gençlerin günlük yaşamlarını, yurdun yetiştirme anlayışına bağlı olarak yurt merkezli geçirdikleri söylenebilir.

Genel olarak, yurttta geçirilen süre arttıkça, gençlerin dışı açılımları ve toplumun diğer kesimleriyle ilişkilerinde de sınırlamalar oluşmaktadır. Bu durumun gençlerin sosyalleşme süreçlerine de olumsuz yansıyabileceği yorumu getirilebilir.

Tablo 14: Gençlerin Sinema, Tiyatro, Konser vb. Gitme Durumları.

Sinema, Tiyatro ve Konsere Gitme Durumu	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Haftada Bir	21	8.2	33	5.8	54	6.6
Ayda Bir	47	18.3	86	15.3	133	16.2
Ara sıra	156	60.7	288	51.3	444	54.1
Hiç	33	12.8	154	27.3	187	22.8
Cevapsız	-	-	2	0.3	2	0.2
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2= 22.597, \quad Sd=3, \quad P=0.00$$

Tablo 14’de gençlerin cinsiyete göre sinema, tiyatro ve konsere gitme zamanın dağılımını göstermektedir. Tablodan $\chi^2= 22.597$ ve $P=0.00$ olduğu görülmektedir. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan dolayı gençlerin cinsiyetleri ile sinema, tiyatro ve konsere gitme durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu 0.05 anlamlılık düzeyinde söylenebilir.

Yurttta kalan gençlerin sinema, tiyatro gibi etkinliklere katılımın ağırlıklı %54.1 (444) oranında “ara sıra” , %22.8 (187) oranında “hiç” yararlanmadıkları görülmektedir. Gençlerin vermiş oldukları cevaplar üzerinde yapılan istatistiksel değerlendirmelerde, cinsiyetle sinema, tiyatro ve konsere gitme arasında anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Bu veriler ışığında sinema ve tiyatro gibi etkinliklere katılım olanağının, sınırlı oranda ve düzensiz olduğu görülmektedir. Bu dağılım, yurt yönetiminin düzenli bir yönlendirme yapamadıklarını göstermektedir. Bu tür etkinliklerin ağırlıklı yurt yönetimince düzenlenmektedir. Kültür – sanat etkinliklerine

katılma; toplumsal çevreye açılmaya ve toplumla kaynaşmaya olanak sağlar. Bu da yetiştirme sürecinde olan gençlere belirli toplumsal değerleri kazanabilme ortamı yaratır. Bu açıdan da yurt yönetimlerinin, gençlerin çevreye açılmalarına düzenli ortam yaratamadığı yorumu yapılabilir.

Tablo 15: Gençlerin Kitap, Dergi, Gazete vb. Okuma Durumları

Kitap, Dergi ve Gazete Okuma Durumu	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Her gün	86	33.4	167	29.6	253	30.9
Haftada Bir	31	12.3	95	16.8	126	15.4
Ara sıra	130	50.5	276	49.0	406	49.5
Hiç	10	3.8	25	4.6	35	4.3
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2= 3.696, \quad Sd=3, \quad P=0.296$$

Tablo 15’de gençlerin cinsiyete göre kitap, dergi ve gazete okuma durumunun dağılımını göstermektedir. Tablodan $\chi^2= 3.696$ ve $P=0.296$ olduğu görülmektedir. Dolayısıyla $P<\alpha$ olmadığından dolayı gençlerin cinsiyetleri ile kitap, dergi ve gazete okuma durumu arasında anlamlı bir ilişki olduğu 0.05 anlamlılık düzeyinde söylenemez.

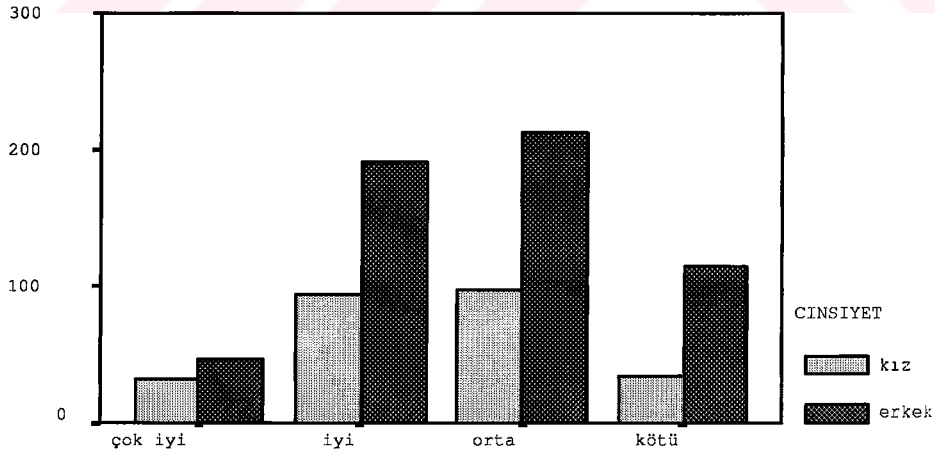
Yurtta kalan gençlerin düzenli gazete, dergi ve kitap okuma eğilimlerinin %49.5 (406) oranında Ara sıra olduğu görülmektedir. Her gün okuduğunu belirtenlerin oranı %30.9 (253) ‘dür. Bu verilere göre, her gün gazete okuma olanağı bulunduğu, bunun yanı sıra kitap okuma alışkanlığının ara sıra düzeyde olduğu yorumu getirilebilir. Gençlerin yetiştirme sürecinde, kitabın toplumsal değerlerin ve belirli bilgilerin kazanılması yönünde çok yönlü yararları ve önemli işlevleri vardır. Bu nedenle kitap, dergi ve gazete gibi araçların yetiştirme sürecinde çok yönlü etkiler yaratabilecek nitelikler taşır. Araştırma yapılan yurtların tamamında kütüphane ve

okuma mekanları mevcuttur. Yine yurt yönetimlerinin gençleri kitap okuma alışkanlıkları kazandırma açısından yönlendirmede yeterli çabayı göstermede eksik kaldığı görülmektedir.

Tablo 16: Deneklerin Ekonomik Durumu

Kişisel Ekonomik Durumunuz Nasıl?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Çok İyi	32	12.4	46	8.2	78	9.5
İyi	94	36.5	191	34.0	285	34.8
Orta	97	37.7	212	37.6	309	37.7
Kötü	34	13.3	114	20.2	148	18.0
Toplam	257	100	563	100	820	100

Grafik 1: Deneklerin Ekonomik Durumu

Gençlerin kişisel ekonomik durumlarını saptayabilmek amacıyla, bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Gençlerin kendi kişisel ekonomik durumlarına ilişkin görüşleri; çok iyi, iyi, orta ve kötü seçeneklerine göre gruplandırılmıştır.

Tablo 16 ve grafik 1'deki verilere göre, gençlerin kişisel ekonomik durumları değerlendirildiğinde, orta düzeyde olduğunu söyleyen kız ve erkeklerin oranı %37.7 (309)'dur. Ekonomik düzeyinin iyi olduğunu söyleyenlerin oranı %34.8 (285)'dir.

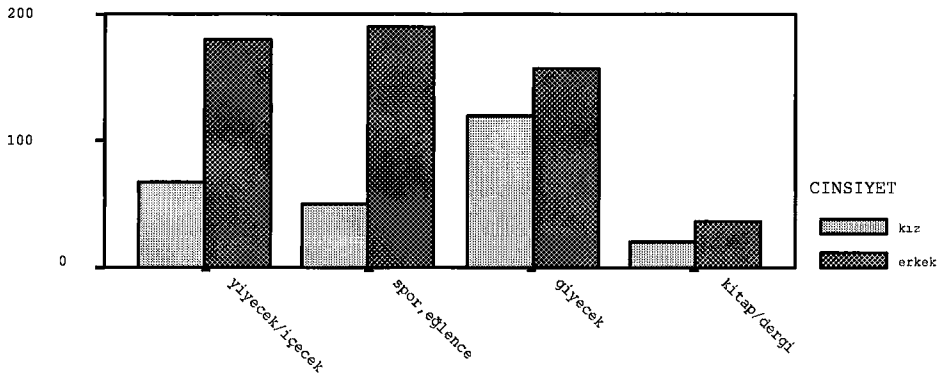
Verilerden çıkan sonuçların yorumunda; yurtlarda kalan gençlerin genel ekonomik durumları orta düzeydedir. Yurtta kalan gençlere devletin her yıl belirlediği ve yıllara göre artan oranda aylık maaş verilmektedir. Bu aylıklar ya haftalık ya da aylık periyotlarda gençlere ödenmektedir. Bu gençlere yurtlarda edinemediği ya da dışarıdan almak istediği ürün ve hizmetleri almasını belli oranda sağlamaktadır.

Tablo 17: Deneklerin Harcama Seçenekleri

Paranızı en çok Neye Harcar sınıız?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Yiyecek/İçecek	67	26.1	180	32.1	247	30.1
Spor/Eğlence	50	19.4	190	33.7	240	29.3
Giyecek	120	46.6	157	27.8	277	33.8
Kitap/Dergi	20	7.9	36	6.4	56	6.8
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2 = 33,328, \text{ Sd.}=3, \text{ P}=0.000$$

Grafik 2: Gençlerin Harcama Seçenekleri.

Gençlerin en çok hangi mal ve hizmetlere para harcadığını saptayabilmek amacıyla, bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Gençlerin en çok paralarını harcamayı tercih ettikleri mal ve hizmetler; tablo 17 ve grafik 2’de yiyecek/içecek, spor/eğlence, giyecek ve kitap/dergi seçeneklerine göre gruplandırılmıştır.

Yukarıda tablo 17 ve grafik 2’ de gençlerin vermiş oldukları yanıtlar üzerinde yapılan istatistiksel değerlendirmelere göre, gençlerin harcama seçeneklerinin cinsiyete göre dağılımını göstermektedir.

Tablodan $\chi^2=33,328$ ve $P=0.00$ olduğu görülmektedir. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan dolayı gençlerin cinsiyetleri ile gençlerin harcama seçenekleri arasında anlamlı bir ilişki olduğu 0.05 anlamlılık düzeyinde söylenebilir.

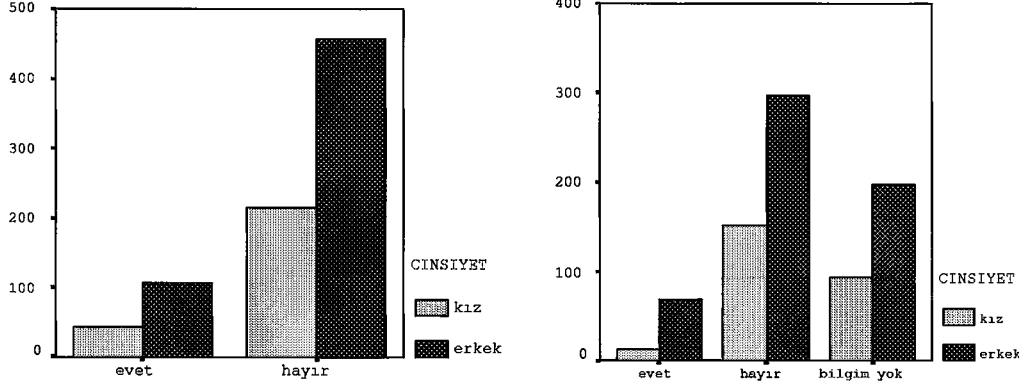
Tablo 17’deki verilere göre; ankete katılanların geneline göre; kızlar sıralamayla %46.6 (120)’si giyeceğe, %26.1 (67)’si yiyecek/içecek ve %19.4 (50)’si spor/eğlenceye para harcamayı tercih ettikleri, ama cinsiyet içindeki değerlendirme de %43.3’ nün harcamaları giysi yönünde tercih ettikleri görülmektedir.

Buna karşın, erkekler sıralamayla %33.7 (190)’i spor/eğlence, %32.1 (180)’i yiyecek/içeceğe ve %27.8 (157)’si giyeceğe harcama yapmayı tercih ettikleri görülmüştür. Verilerden çıkan sonuçlara göre, en az harcama yaptıkları mal ve hizmet kitap/dergi’de çıkması, tablo 15’te gençlerin ne sıklıkta kitap/dergi/gazete okudukları ile ilgili veriler, bu sonucu destekler niteliktedir.

Tablo 18: Deneklerin Sigara Kullanma Durumu

Sigara Kullanıyor musunuz?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Evet	43	16.8	106	18.8	149	18. 2
Hayır	214	83.2	457	81.2	671	81. 8
Toplam	257	100	563	100	820	100

Grafik 3: Gençlerin Sigara **Grafik 4: GençlerinUyuşturucu Madde Kullanımı.**

Gençlerin düzenli sigara kullanma alışkanlıklarını anlamaya yönelik, kendilerinden bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Tablo 18 ve Grafik 4’de gençlerin düzenli sigara kullanma alışkanlığına ilişkin görüşleri; “Evet” veya “Hayır” seçeneklerine göre gruplandırılmıştır. Gençlerin sigara kullanma alışkanlıklarına yönelik istatistiksel değerlendirmede anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Uygulama kapsamına giren gençlerin düzenli sigara kullanma alışkanlığı, kızlarda %16.8(43)’ i evet, %83.2(214)’ü hayır diye yanıtlamıştır. Erkeklerde %18.8(106)’ sı evet, %81.2(457)’ i hayır diye yanıtladığı görülmektedir. Veriler ışığında, gençlerin ciddi anlamda düzenli sigara kullanma alışkanlığı olmadığı görülmekle beraber, yaş grubunun 13 – 18 arası olduğu düşünüldüğünde, her yüz öğrenciden yirmiye yakının düzenli sigara kullanma alışkanlığının olması manidardır.

Yurt yönetimlerinin burada alacağı rol baskı ve yasaklama zihniyetinden uzak, sigaranın zararları konusunda gençlere olumlu yaklaşımla aydınlatıcı ve yol gösterici olması gerektir.

Gençlerin uyuşturucu ve keyif verici madde niteliği taşıyan hap, tiner, bally gibi maddeleri kullanma alışkanlıklarını saptayabilmek amacıyla, kendilerinden bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Bu alışkanlığı saptayabilmek için soru direk kişiye hitaben değil, yurttaki kalanlardan bu tür maddeleri kullanan olup olmadığı şeklinde dolaylı yoldan sorularak tespit edilmeye çalışılmıştır. Uyuşturucu maddelerin kullanımına ilişkin görüşleri; grafik 4’de “evet”, “hayır” ve “bilgin yok” seçeneklerine göre gruplandırılmıştır.

Gençlerin uyuşturucu ve keyif verici madde kullanma alışkanlıkları üzerinde yapılan istatistiksel değerlendirmelerde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Uygulama kapsamına giren gençlerin uyuşturucu ve keyif verici madde kullanma alışkanlığı, kızlarda %4.6(12)' si evet, %59.1(152)'si hayır ve %36.1(93)'ü bilgin yok diye yanıtlamıştır. Buna karşın erkeklerde %12.0(68)' i evet, %52.9(298)' i hayır ve %34.9(197)'si bilgin yok diye yanıtladığı görülmektedir.

Bu verileri değerlendirdiğimizde, toplum adına yetiştirme yurtlarında koruma ve bakım altındaki gençlerin genel toplamda %18.2(149)'nun uyuşturucu ve keyif verici madde kullanma alışkanlığı olduğu anlaşılmaktadır.

Gençlerin %35.4(290)'nün hayır demek yerine bilgin yok diye yanıtlaması, belki de direk söylemekten kaçındıkları bir gerçeği gizlemeye çalışmak veya gerçekten bilgisi olmadığı anlamına gelebilir.

Gençlerin uyuşturucu ve keyif veren maddelere olan ilgilerinin az derecede görünen ihtimali bile insanı ciddi derecede endişeye düşürecek niteliktedir. Bu konuda ciddi sonuçların alınabilmesinde kapsamlı bir araştırma yapma gereği vardır.

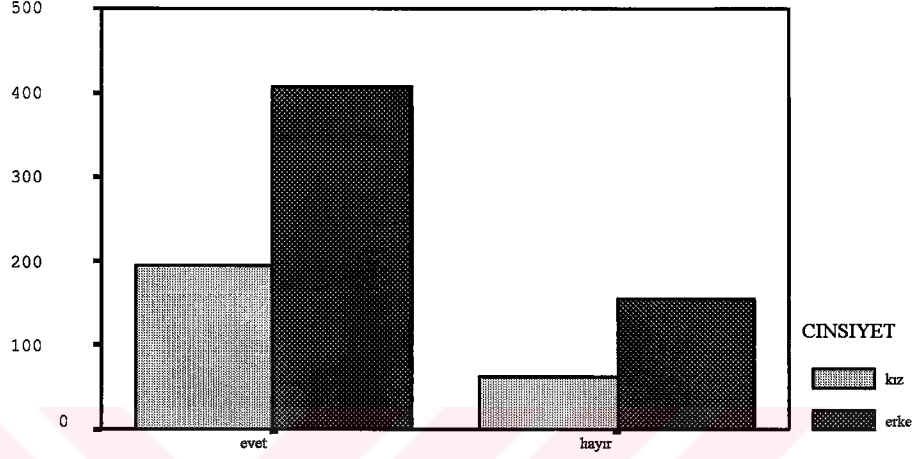
Konu sadece yurt yönetimlerinin sorumluluğuna atılmayacak kadar ciddi ve sorumluluk gerektiren bir konudur. İlgili toplumsal kurum ve kuruluşların harekete geçmesinde yarar vardır.

Tablo 19: BZD Etkinliklerine Katılım Durumu

Etkinliklere Katılıyor musunuz?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Evet	195	75.8	408	72.4	603	73. 5
Hayır	62	24.2	155	27.6	217	26. 5
Toplam	257	100	563	100	820	100

$\chi^2=1.052$, Sd=1, P=0.305

Grafik 5: BZD Etkinliklerine Katılım Durumu

Gençlerin boş zamanlarını değerlendirme durumları ile cinsiyet arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=1.052$ ve $P=0.305$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P>\alpha$ olduğundan cinsiyet ile boş zamanları değerlendirme durumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığı %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Yurt yaşamında zorunlu yapılması gerekli yemek, uyku, ders gibi işlerden sonra kalan boş zamanlarını değerlendirmede sportif, kültürel ve sosyal etkinliklere katılım durumlarını ve eğilimlerini saptayabilmek amacıyla, bir değerlendirme yapmaları istenmiştir.

Gençlerin, boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerine katılmaya ilişkin görüşleri; tablo 19 ve grafik 5'te "evet" ve "hayır" seçeneklerine göre gruplandırılmıştır. Uygulamaya katılan gençlerin, boş zaman etkinliklerine katılma ile ilgili görüşleri; kızlarda %75.8(195)'i evet, %24.2(62) hayır yanıtı vermiştir. Buna karşın erkeklerin, %72.5(408)'i evet, %27.5(155) hayır diye yanıtlamıştır. Genel katılıma bakıldığında, %73.5(603)'ü evet, %26.5(217)'si hayır diye yanıtladığı tespit edilmiştir.

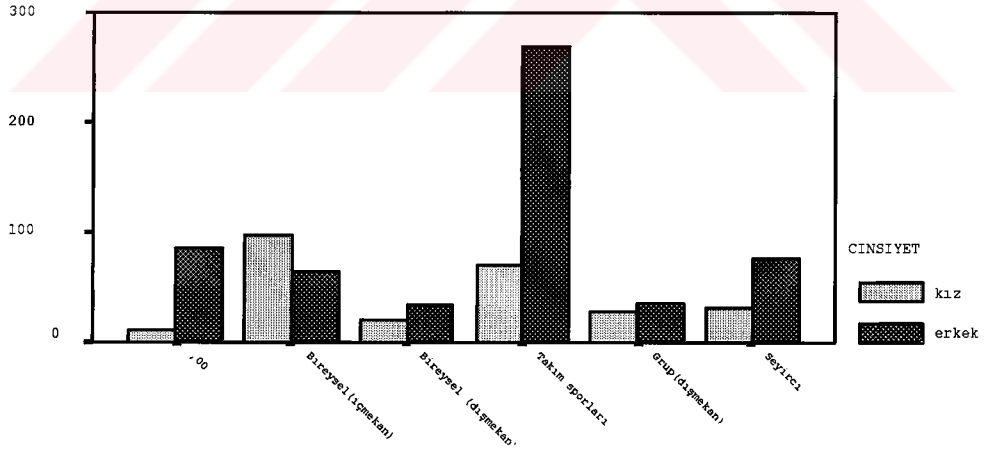
Kaya ve Karaküçük'ün yetiştirme yurtlarında kalan gençler üzerinde yaptıkları araştırma sonuçlarında da benzer sonuçların çıkması araştırmayı destekler niteliktedir.¹³⁴

Tablo 20: Gençlerin Katıldıkları Etkinlik Türü Dağılımı.

Etkinlik Türü	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Bireysel (İç Mekan Aktiviteleri)	97	37.7	64	11.3	161	19.6
Bireysel (Dış Mekan Aktiviteleri)	20	7.7	34	6.2	54	6.6
Takım Sporları	70	27.2	269	47.7	339	41.3
Grupla Dış Mekan Aktiviteleri	28	10.9	35	6.2	63	7.7
Seyirci olarak (TV,maç vb.)	31	12.2	76	13.4	107	13.1
Cevapsız	11	4.3	85	15.2	96	11.7
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=104.288, \quad Sd=5, \quad P=0.000 \quad \text{Cramer } \gamma=0.286$$

Grafik 6: Gençlerin Katıldıkları Etkinlik Türü

Gençlerin cinsiyeti ile etkinlik türü arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=104.288$ ve $P=0.000$ olarak hesaplanmıştır. Buna göre, boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılanların içinde ne tür etkinliklere katıldıkları ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki olduğu %95 güven düzeyinde söylenebilir. Bu ilişkinin gücü ise 0.286 düzeyindedir. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan cinsiyet ile etkinlik türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Bulguların değerlendirilmesini yaptığımızda; kızların genellikle bireysel iç mekan etkinliklerine katılıma tercihlerinin daha fazla olduğu görülürken, erkeklerin genellikle takım sporlarına katılımı tercih ettikleri söylenebilir. Bu sonuçlar aynı zamanda toplumsal yapı ve yaşayış içinde kız ve erkeklerin sosyal statü ve durumlarının bir yansıması olduğu yorumu getirilebilir.

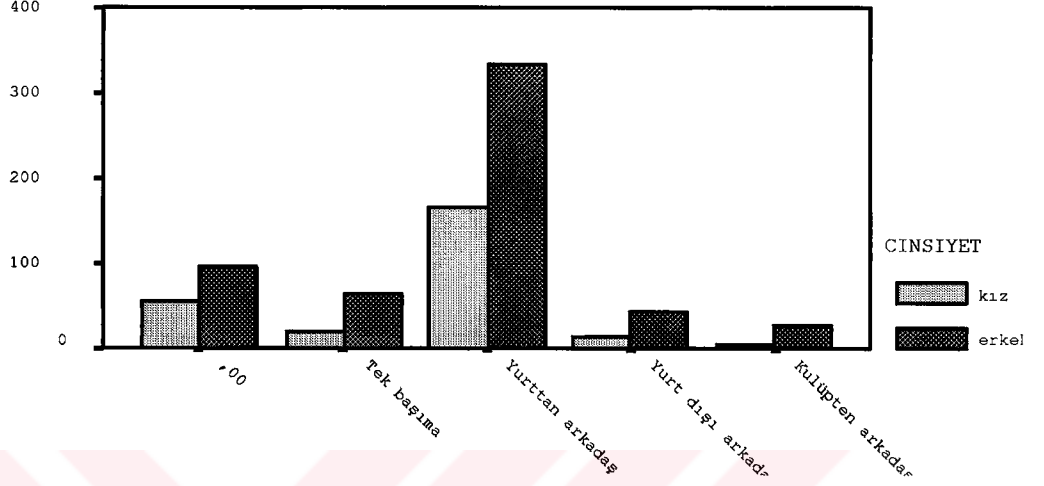
Yurtta kalan gençlerin boş zaman etkinliklerini en çok ne tür etkinliklere katıldıklarına ilişkin görüşleri, tablo 16 ve grafik 6'da verilmiştir. Tablo 16'daki verilere göre; uygulamaya katılan kızların, %37.7(97)'si bireysel iç mekanlarda kitap okuma, müzik, resim, dans kursları vb. etkinlikleri yoğun olarak tercih ederken, erkekler, %47.7(269)'u dış ve iç mekanlarda futbol-basketbol-voleybol-masa tenisi gibi takım sporları ağırlıklı etkinliklere katılımı tercih ettikleri görülmektedir.

Tablo 21: Gençlerin Etkinlik Arkadaşı Durumu

Etkinliklere Kimle Katılıyorsunuz?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	54	21.1	96	17.1	150	18.3
Tek Başına	20	7.7	64	11.3	84	10.2
Yurttan Arkadaşla	165	64.2	333	59.1	498	60.7
Yurdun Dışından Arkadaşla	14	5.4	43	7.7	57	7.0
Kulüp Takımından Arkadaşla	4	1.5	27	4.8	31	3.8
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=10.585, \quad Sd=4, \quad P=0.032$$

Grafik 7: Etkinlik Arkadaşı Durumu.

Gençlerin cinsiyeti ile etkinlik arkadaşı durumu arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=10.585$ ve $P=0.032$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan cinsiyet ile etkinlik arkadaşı türü arasında anlamlı bir ilişki olduğu %5 hata ile söylenebilir.

Gençlerin etkinliklere en çok kiminle katıldıklarını saptamak amacıyla yapılan veriler, grafik 6'da gösterilmiştir. Uygulama kapsamındaki kızların %64.2(165)'i yurttan arkadaşıyla, yine erkeklerin %59.1(333)'ü ve kız ve erkeklerin toplamına bakıldığında, %60.7(498)'sinin en çok yurt arkadaşıyla etkinliklere katılmayı tercih ettikleri görülmektedir.

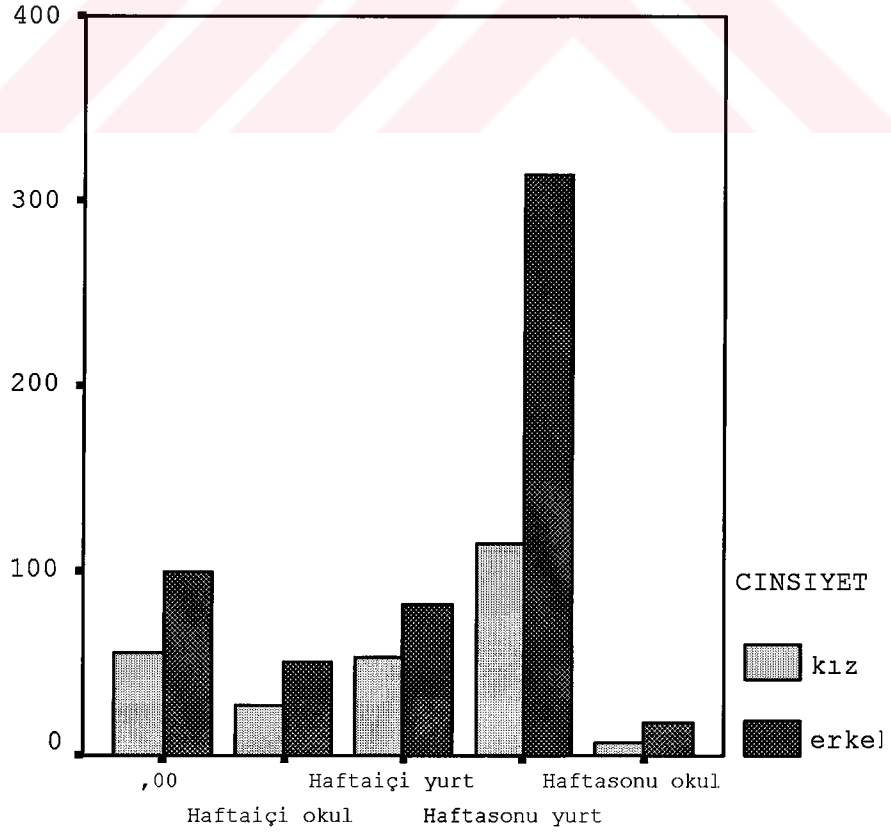
Bu veriler, yurdun kapalı sistem yetiştirme anlayışına bağlı olarak gençlerin yakın çevre ve okuldaki arkadaşlarıyla temasını kısıtlamaktadır. Bu yurttan kalan gençlerin arkadaş edinme ve topluma açılım şansını sınırlandırarak, sadece yurttan arkadaş odaklı hale getirmektedir. Kaya ve Karaküçük ve Cılga'nın yaptığı araştırmada da benzer sonuçların çıkması araştırmadaki sonuçları destekler niteliktedir.^{134, 53}

Tablo 22: Deneklerin Etkinliklere Katılım Zamanı

Etkinliklere Ne Zamanlar Katılıyor sunuz?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	55	21.4	99	17.5	154	18.8
Haftaiçi Okuldayken	27	10.5	51	9.3	78	9.5
Haftaiçi Yurttayken	53	20.6	81	14.3	134	16.3
Haftasonu Yurttayken	115	44.7	314	55.7	429	52.3
Haftasonu Okulda/Dışarda	7	2.8	18	3.2	25	3.0
Toplam	257	100	563	100	820	100

$\chi^2=10.185$, Sd=4, P=0.037

Grafik 8: Gençlerin Etkinliklere Katılım Zamanı Dağılımı

Gençlerin cinsiyeti ile gençlerin etkinliklere katılım zamanı dağılımı arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=10.185$ ve $P=0.037$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan cinsiyet ile gençlerin etkinliklere katılım zamanı dağılımı anlamlı bir ilişki olduğu %5 hata ile söylenebilir.

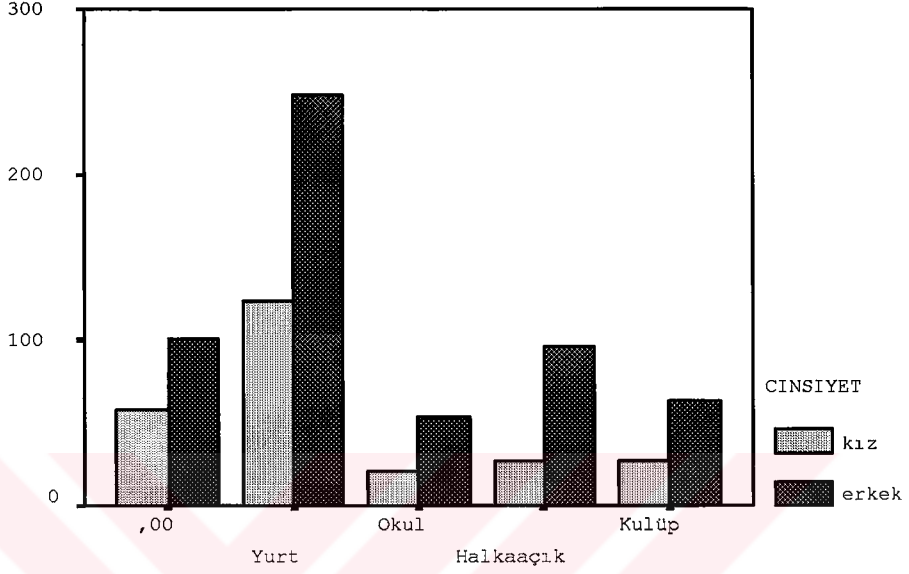
Yurtta kalan gençlerin boş zaman etkinliklerine en çok ne zamanlar katıldıklarına saptamaya ilişkin veriler tablo 21 ve grafik 7' de gösterilmiştir. Veriler, genel değerlendirmeye göre, kızların % 14.0 ve erkeklerin %38.3'ü hafta sonu yurtta ve cinsiyetler içindeki değerlere göre, kızların %26.8(115)'inin ve erkeklerin %73.2(314)'inin etkinliklere en çok hafta sonu yurtta oldukları zamanlarda katıldıklarını göstermektedir.

Yurtta kalan gençlerin etkinliklere en çok yurt arkadaşlarıyla katılmak istemeleri, grafik 7'deki sonuçları desteklemektedir.

Tablo 23: Deneklerin Etkinlik İçin Tesis Tercihi Durumu

Etkinliklere Katılım için Hangi Tesisleri Tercih Ediyor sunuz?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	58	22.5	101	18.0	159	19.4
Yurt Tesisleri	124	48.3	248	44.1	372	45.4
Okul Tesisleri	21	8.2	54	9.5	75	9.1
Halka açık Tesisler	27	10.5	96	17.1	123	15.0
Kulüp Tesisleri	27	10.5	64	11.3	91	11.1
Toplam	257	100	563	100	820	100

Grafik 9. Etkinliğin Yapıldığı Tesislerin Tercih Durumu

Gençlerin etkinliklere tesis ve mekan olarak en çok nerelerde katıldıklarını saptamak amacıyla; bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Gençlerin etkinliklere katılmayı tercih ettikleri tesislere ilişkin görüşleri tablo 22 ve grafik 8’de gösterilmiştir. Grafik 9’daki verilere göre; kızların, %48.3(124)’i, erkeklerin, %44.1(248)’i ve her iki grubun toplamının %45.4(372)’si etkinliklere en çok yurt tesislerinde katılmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Yurtta kalan gençlerin etkinliklere en çok kimle, ne zaman ve nerede katıldıklarını saptamaya yönelik araştırma sonuçları; hem kızların hem de erkeklerin yurttan arkadaşıyla, hafta sonu yurttan olduğu zamanlarda ve yurt tesislerinde katılmayı tercih ettikleri görülmektedir.

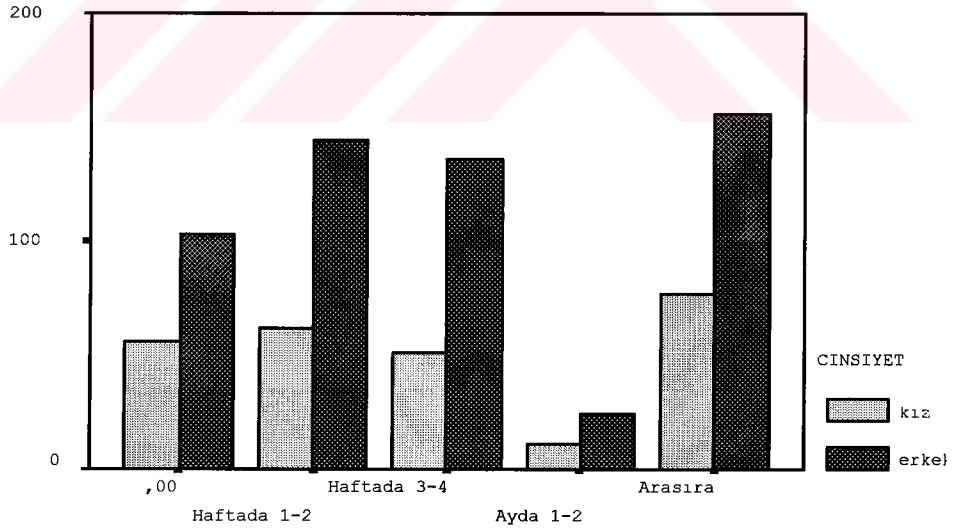
Genel olarak değerlendirildiğinde, gençlerin toplumsal çevreyle ilişkileri, oldukça düzensiz ve yetersiz koşullarda gelişmektedir. gençlerin toplumsal koruma altında geçen süreçte ilişkilerini toplumsal çevreye taşımakta ve toplumsal yaşama açılmakta zorluk çektikleri anlaşılmaktadır. Bu durum yurt yönetiminin yönlendirme biçiminden kaynaklanmaktadır. Bu zorluklar yurttan yetişen gençlerin yurdun yapısı içinde, toplumsal çevreden soyutlanarak kapalı kalmalarına neden olabilmektedir.

Tablo 24: Deneklerin Etkinliklere Katılım Sıklığı

Etkinliklere Hangi Sıklıkta Katılıyorsunuz?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	56	21.7	103	18.2	159	19.4
Haftada 1 – 2 Kez	62	24.2	144	25.5	206	25.1
Haftada 3 – 4 Kez	51	19.8	136	24.1	187	22.8
Ayda 1 – 2 Kez	11	4.3	24	4.3	35	4.3
Arasıra	77	30.0	156	27.7	233	28.4
Toplam	257	100	563		820	100

$\chi^2=3.014$, Sd=4, P=0.556

Grafik 9: Gençlerin Etkinliklere Katılım Sıklığı

Gençlerin cinsiyeti ile gençlerin etkinliklere katılım sıklığı dağılımı arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=3.014$ ve $P=0.556$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P>\alpha$ olduğundan cinsiyet ile gençlerin etkinliklere katılım sıklığı dağılımı anlamlı bir ilişki olmadığı %5 hata ile söylenebilir.

Gençlerin hangi sıklıkta boş zaman etkinliklerine katıldığını saptamak amacıyla, sorulan soruya verilen yanıtlar tablo 23 ve grafik 9’ da gösterilmiştir.

Tablo ve grafikteki verilere göre; cinsiyetlerin kendi içindeki değerlendirmelerde, kızların %30.0(77)'si "ara sıra", %24.2(62)'i "haftada 1 – 2 gün" sıklığında katılmalarına karşın, erkeklerin %27.7(156)'si "ara sıra", %24.1(136)'si "haftada 1 – 2 gün" sıklığında ve her iki grubun genelinde %28.4(233)'ü "ara sıra" ve %25.1(206)'i "haftada 1 – 2 gün" sıklığında etkinliklere katıldıkları anlaşılmaktadır.

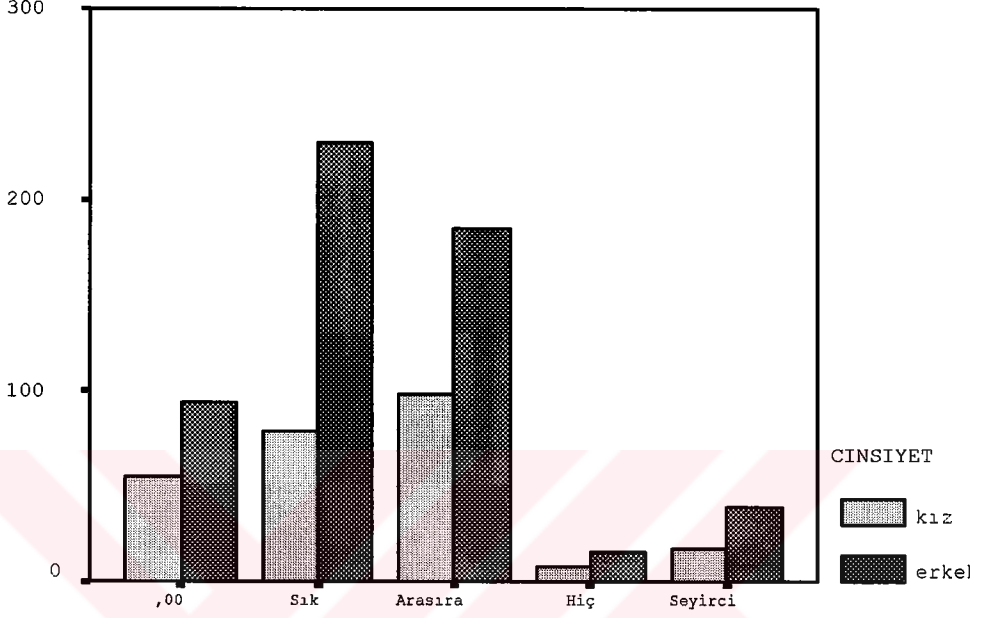
Bu verilere göre değerlendirme yapacak olursak, boş zaman etkinlikleri gençlere ilgilerine göre katılabilecekleri ve yeteneklerini ortaya koyup geliştirebilecekleri etkileşim ortamını sunar. Yurtta kalan gençlerin yetişmeleri açısından yönlendirici bir etkisi vardır. Verilere göre, yurt yaşamında her yaş ve gruptaki gençlerin yararlanabilmeleri için düzenli ve planlı boş zaman değerlendirme etkinliklerinin olmadığı ve yurt yönetiminin yeterli yönlendirme yapamadıkları anlaşılmaktadır.

Tablo 25: Deneklerin Sportif Etkinliklerine İlgili Durumu

Sportif Etkinliklere Olan İlginiz Nasıldır?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	F	%	f	%
Cevapsız	55	21.4	94	16.7	149	18.2
Sık	79	30.7	230	40.8	309	37.7
Ara sıra	98	38.1	185	32.8	283	34.5
Hiç İlgiyenmem	8	3.2	15	2.7	23	2.8
Seyirci Olarak	17	6.6	39	7.0	56	6.8
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=8.512, \quad Sd=4, \quad P=0.075$$

Grafik 10: Gençlerin Sportif Etkinliklere Olan İlgileri

Gençlerin cinsiyeti ile gençlerin etkinliklere katılım sıklığı dağılımı arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=8.512$ ve $P=0.075$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P>\alpha$ olduğundan cinsiyet ile gençlerin etkinliklere katılım sıklığı dağılımı anlamlı bir ilişki olmadığı %5 hata ile söylenebilir.

Boş zaman değerlendirme aracı olarak en sık başvurulanan spor etkinliklerine gençlerin ne ölçüde ilgilendiklerini saptamaya yönelik yapılan araştırmada, uygulamaya katılan gençlerin görüşleri tablo 24 ve grafik 10'da gösterilmiştir.

Verilere göre, kızların %38.1(98)'i "ara sıra", ve %30.7(79)'si "sık" ilgilendiklerine karşın, erkekler kendi içinde %40.8(230)'i "sık" ve %32.8(185)'i "ara sıra" ilgilendikleri görülmektedir.

Bu veriler, erkeklerin kızlara oranla daha çok spor etkinliklerine ilgi göstermesi açısından, grafik 6'daki seçilen etkinlik türünde erkeklerin "takım sporları"nı seçmeleri sonuçları destekler niteliktedir.

Gençler arasında, sporda yoğunlaşan bir ilgi olduğu görülmektedir. Bu ilginin diğer etkinlik alanlarına da kaydırılması, hiçbir etkinliğe katılmayanların da ilgilerinin

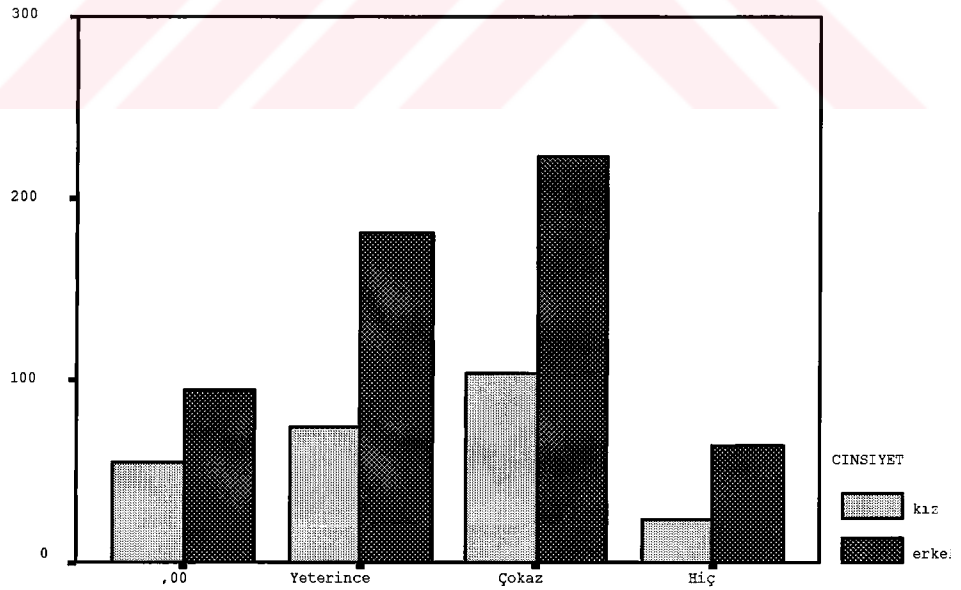
çekilmesi gereklidir. Çünkü gençlerin bireysel ve toplumsal gelişmelerinin yönlendirilmesi, bu nitelikteki çabalara bağlıdır.

Tablo 26: Gençlerin Tesislerden Yararlanma Durumu

Tesislerden Yararlanma Durumu	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	55	21.4	95	16.7	150	18.3
Yeterince	74	28.8	181	32.1	255	31.1
Çok az	104	40.4	223	40.0	327	39.9
Hiç	24	9.4	64	11.2	88	10.7
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=3.325, \quad Sd=3, \quad P=0.344$$

Grafik 11: Gençlerin Spor Tesislerinden Yararlanma Durumu

Gençlerin cinsiyeti ile gençlerin spor tesislerinden yararlanma durumu arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=3.325$ ve $P=0.344$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P>\alpha$ olduğundan cinsiyet ile gençlerin spor

tesislerinden yararlanma durumu arasında anlamlı bir ilişki olmadığı %5 hata ile söylenebilir.

Yurtlarda kalan gençlere sağlanan temel hizmet ve etkinlik alanları, yurda özgü fiziksel koşulların ve olanakların bir göstergesidir. Bu gençlerin yurtlardaki yaşam düzeyini ve standardını belirler. Fiziksel koşulların ve olanakların sağlanması, gençlerin toplumsal koruma kapsamında yetiştirilmeleri için gerekli hizmet bütünlüğünün bir parçasıdır. Temel hizmetler ve etkinlik alanları, gençlerin bakılması ve yetiştirilmesi için gerekli olmakla beraber, yalnızca onların olmasıyla yetinilmemelidir. Etkinlik alanlarının amaca ve işlevine uygun bir şekilde gençler tarafından yeterince kullanılıp kullanılmadığı çok önemlidir. Bu anlamda gençlerin yurtlarda bulunan spor amaçlı tesislerden ne ölçüde yararlandıklarını saptamak amacıyla yapılan araştırma sonuçları tablo 25 ve grafik 11’de gösterilmiştir.

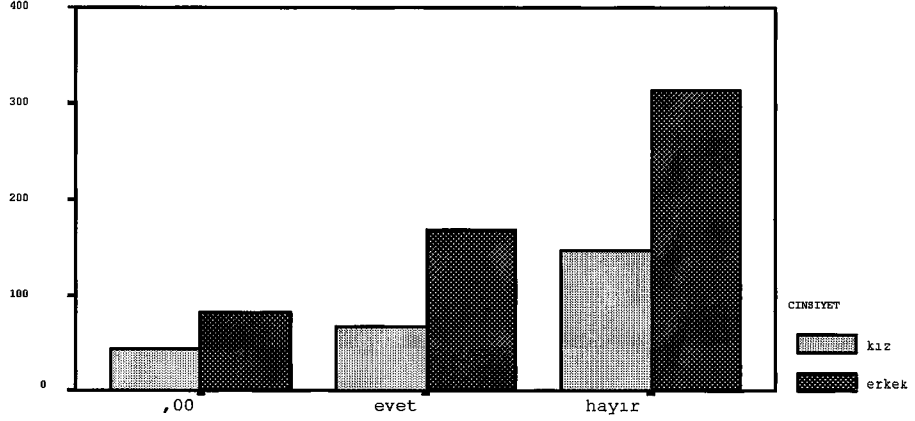
Verilere göre, kızların %40.4(104)’ü “çok az”, %28.7(74)’ü “çok, yeterince” kullandıkları, erkeklerin, %40.0(223)’ü “çok az” ve %32.1(181)’i “çok,yeterince” kullandıkları görülmektedir.

Araştırma sonuçlarına göre, uygulamaya katılan gençlerin kaldıkları yurtların çoğunluğunun spor yapılabilecek uygun mekanlara sahip oldukları saptanmıştır. Buna rağmen, spor alanlarından hem kızların hem de erkeklerin ağırlıklı olarak “çok az” yararlandıklarını belirtmeleri, yurt yönetiminin hem yönlendirmede ki eksikliğine hem de alanında uzman personelin olmayışına bağlıdır.

Tablo 27: Yurtlarda BZD Etkinliklerinin Varlığı

BZD Etkinlikleri Var mı?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	44	17.2	82	14.6	126	15. 4
Evet	67	26.0	168	29.9	235	28.7
Hayır	146	56.8	313	55.5	459	56. 0
Toplam	257	100	563	100	820	100

Grafik 12: Yurtlarda BZD (Rekreasyon) Etkinliklerinin Varlığı

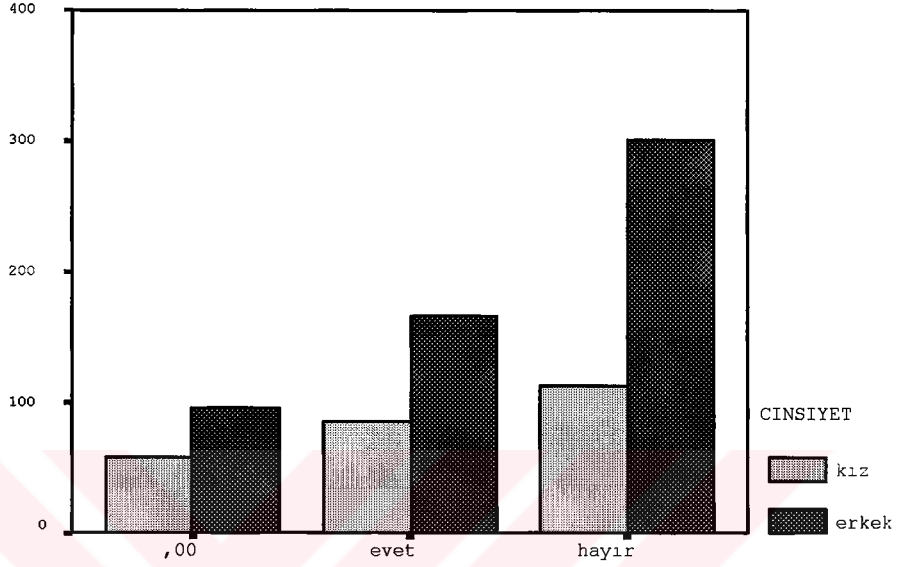
Gençlerin kaldıkları yurtlarda yeterli boş zaman değerlendirme etkinliklerinin olup olmadığını saptamak amacıyla, kendilerinden bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Gençlerin, yaşadıkları yurtlarda yeterli boş zaman değerlendirme(rekreasyon) etkinliklerine ilişkin görüşleri tablo 26 ve grafik 12’de “evet”, “hayır” ve “Cevapsız(,00)” olarak gruplandırılmıştır.

Uygulama kapsamına giren gençlerin, %56.0(459)’u “hayır, yok”, %28.7(235)’si “evet, var” ve kalan %15.4(126)’sının cevap vermediği görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun yurtlarda yeterli boş zaman değerlendirme etkinlikleri olmadığını ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 28: BZD İçin Yeterli Tesis ve Malzeme Durumu

Yeterli Tesis ve Malzeme Var mı?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	F	%
Cevapsız	58	22.5	96	17.1	154	18.8
Evet	86	33.5	166	29.4	252	30.7
Hayır	113	44.0	301	53.5	414	50.5
Toplam	257	100	563	100	820	100

Grafik 13: BZD Etkinlikleri için Yeterli Tesis ve Malzeme Durumu

Gençlerin kaldıkları yurtlardaki boş zaman değerlendirme etkinlikleri için yeterli tesis ve malzeme imkanlarını saptamak amacıyla, kendilerinden bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Gençlerin, yaşadıkları yurtlardaki tesis ve malzeme durumlarıyla ilişkin görüşleri tablo 27 ve grafik 13’de “evet”, “hayır” ve “Cevapsız” olarak gruplandırılmıştır.

Uygulama kapsamına giren gençlerin, %50.5(414)’u “hayır, yok”, %30.7(252)’si “evet, var” ve kalan %18.8(154)’nün cevap vermediği görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun yurtlarda yeterli boş zaman değerlendirme tesis ve malzemesi olmadığı yönünde görüş belirttikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 29 : Araştırma Yapılan Kız ve Erkek Yurtlarındaki Tesis Durumu

Tesisler Yurtlar	Kız Yurdu		Erkek Yurdu		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Açık Voleybol, Basketbol, Tenis saha	227	30.1	433	57.4	660	87.5
Normal veya Halı Futbol sahaları	67	8.9	442	58.6	509	67.5
Bilardo, Satranç Odası	35	4.6	246	32.6	281	37.3
Masa Tenisi Alanı	216	28.6	470	62.3	686	91.0
Kapalı Spor Salonu	71	9.4	186	24.7	257	34.1
Koşu Alanı	104	13.8	123	16.3	227	30.1
Ağırlık/Kondisyon Salonu	4	0.5	160	21.2	164	21.8
TV – Video Salonu	228	30.0	498	65.4	726	95.4
Kütüphane/Okuma Alanı	229	30.1	495	65.0	724	95.1
Sinema/Tiyatro Alanı	13	1.7	136	17.9	149	19.6
Resim/Heykel Atölyesi	52	6.8	74	9.7	126	16.6
El Becerileri Atölyesi	84	11.0	168	22.1	252	33.1
Dans/Halkoyunları Alanı	63	8.3	91	12.0	154	20.2
Bilgisayar Odası	106	13.9	213	28.0	319	41.9

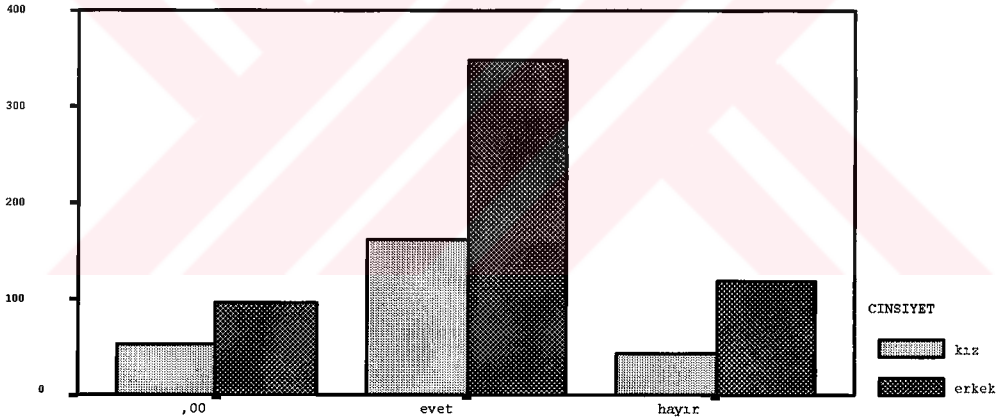
Araştırma yapılan kız ve erkek yurtlarındaki tesis durumu anlamaya yönelik soruya verilen cevapların tablo 28’ deki analizindeki bulgu sonuçlarına göre; hem kız hem de erkek yurtlarının tamamına yakınında açık basketbol, voleybol sahaları ve masa tenisi alanı olarak spor imkanları bulunmaktadır. Buna karşın, normal veya halı futbol sahası, kapalı spor salonu, sinema/tiyatro alanı, el becerileri atölyesi ağırlıklı erkek yurtlarında bulunmaktadır. Yine hem erkek hem de kız yurtlarında kütüphane/Okuma alanı, TV/Video salonu bulunmaktadır. Bilgisayar/İnternet imkanları henüz hem kız hem de erkek yurtlarında yeterli düzeyde bulunmadığı bulgular arasındadır. Yurtlardaki spor ve sosyal tesislerin yeterli olmaması veya gerektiği yoğunlukta kullanıma olanak sağlayacak şekilde düzenlenmemesinin yurtlarda kalan gençlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılımını da olumsuz etkileyeceği söylenebilir.

Tablo 30:Deneklerin Yeterli Boş Zaman Durumu

Yeterli Boş Zamanınız Var mı?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	52	20.2	96	17.0	148	18.0
Evet	162	63.0	349	62.0	511	62.3
Hayır	43	16.8	118	21.0	161	19.6
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2 = 2.627, Sd= 2, P=0.269$$

Grafik 14: Gençlerin Yeterli Boş Zaman Durumu

Tablo 29 ve grafik 14'te gençlerin cinsiyete göre boş zaman durumunun dağılımını göstermektedir. Bu tabloda araştırılmak istenen yokluk hipotezi “Gençlerin cinsiyeti göre boş zaman durumları arasında bir bağımlılık yoktur” şeklindedir. Bu teste ilişkin ki-kare değeri 2.627 olarak hesaplanmıştır ve buna karşılık gelen anlamlılık değeri ise $P=0.269$ 'dur. Dolayısıyla $P>\alpha$ olduğundan dolayı yokluk hipotezi reddedilemez. Yani gençlerin cinsiyeti ile boş zaman durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılığın olmadığı 0.05 hata ile ya da %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katılmak için yeterli boş zamanları olup olmadığını saptamak amacıyla, kendilerinden bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katılmak için yeterli boş zamanları olup

olmamasına ilişkin görüşleri tablo 29 ve grafik 13’de “evet”, “hayır” ve “ Cevapsız” olarak gruplandırılmıştır. Uygulama kapsamına giren gençlerin, %62.3(511)’u “evet, var”, %19.6(161)’i “hayır, yok” ve kalan %18.0(148)’inin cevap vermediği görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun yurtlarda boş zaman etkinliklerine katılmak için, yeterli boş zamanları olduğunu ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

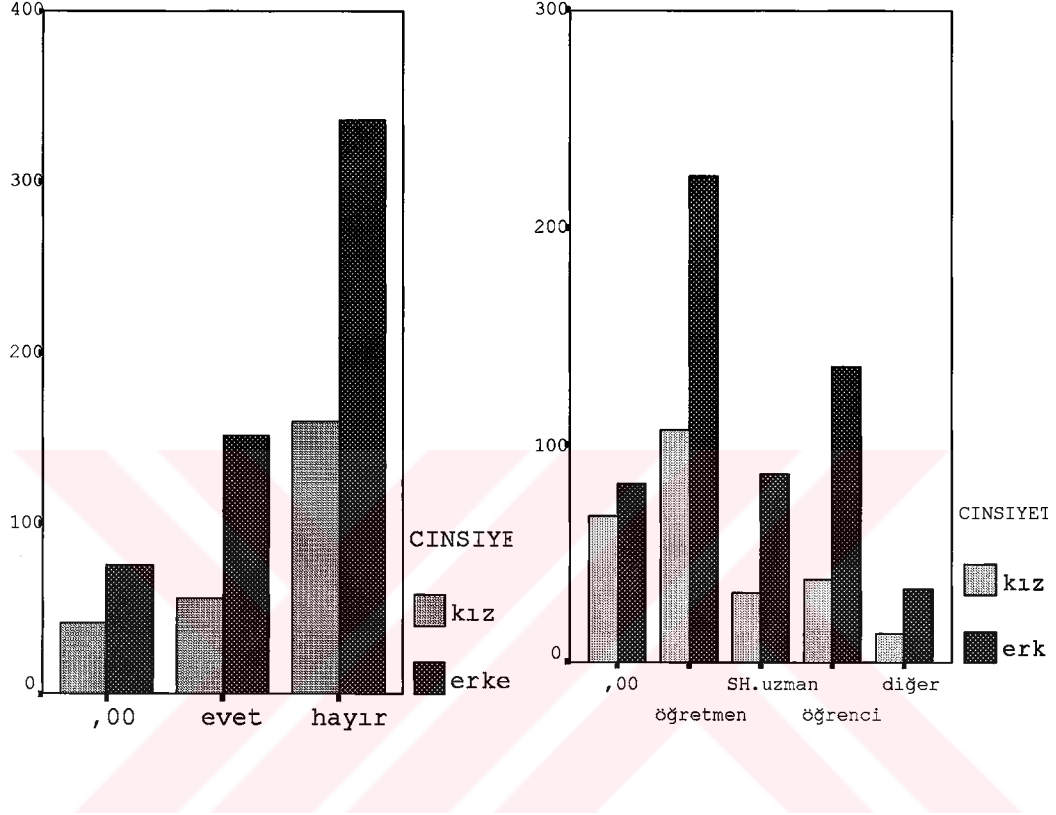
Tablo 31: BZD Etkinlikleri Düzenleyen Uzman/ Lider Durumu

BZD Etkinlikleri Düzenleyen Uzman Lider Durumu	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	41	15.9	75	13.3	116	14.1
Evet	56	21.8	152	27.0	208	25.4
Hayır	160	62.3	336	59.7	496	60.5
Toplam	257	100	563	100	820	100

Tablo 32: Etkinlikleri ençok Düzenleyenler Durumu.

BZD Etkinliklerini Ençok Kim Düzenliyor?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	67	26.0	82	14.5	149	18..2
Öğretmen	107	41.7	224	39.8	331	40.4
Sosyal Hizmet Uzmanı	32	12.4	87	15.4	119	14.5
Öğrenci	38	14.8	136	24.2	174	21.2
Diğer	13	5.1	34	6.1	47	5.7
Toplam	257	100	563	100	820	100

Grafik 15: Uzman/Lider Durumu. Grafik 16: Etkinlik Düzenleyen Durumu.

Gençlerden, rekreasyon etkinliklerini düzenlemek için yurtta yeterli alanında uzman personel (beden eğitimi öğretmeni, lider, uzman v.s) olup olmadığını saptamak amacıyla, kendilerinden bir değerlendirme yapmaları istenmiştir.

Gençlerin, rekreasyon etkinlikleri düzenlemeye yönelik yeterli alanında uzman beden eğitimi öğretmeni veya aktivite uzmanı personel olup olmamasına ilişkin görüşleri grafik 15’de “evet”, “hayır” ve “cevapsız” olarak gruplandırılmıştır.

Uygulama kapsamına giren gençlerin, %25.4(208)’i “evet, var”, %60.5(496)’sı “hayır, yok” ve kalan %14.1(116)’inin cevap vermediği görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun yurtlarda yeterli boş zaman etkinlikleri düzenleyecek beden eğitimi öğretmeni ve alanında uzman personel olmadığını belirtmektedirler. Buna karşın, grafik 16’ da görüldüğü gibi bu etkinlikleri, %40.4(331) oranında grup öğretmenlerinin ve %21.2(174) oranında öğrenciler, %14.5(119)’nun sosyal hizmet uzmanları tarafından düzenlendiği görülmektedir.

Tablo 32 : Uzman/Lider Durumunun Etkinliklere Katılıma Etkisi.

Etkinlikleri Düzenleyen Uzman Durumu	BZD Etkinliklerine Katılıyor musunuz?				Toplam	
	Evet		Hayır			
	f	%	f	%	f	%
Evet	193	23.5	15	1.8	208	25.4
Hayır	406	49.5	90	11.0	496	60.5
Cevapsız	4	0.5	112	13.7	116	14.1
Toplam	603	73.5	217	26.5	820	100.0

$$\chi^2=350.070, \quad Sd=2, \quad P=0.000 \quad \text{Cramer } \gamma=0.653$$

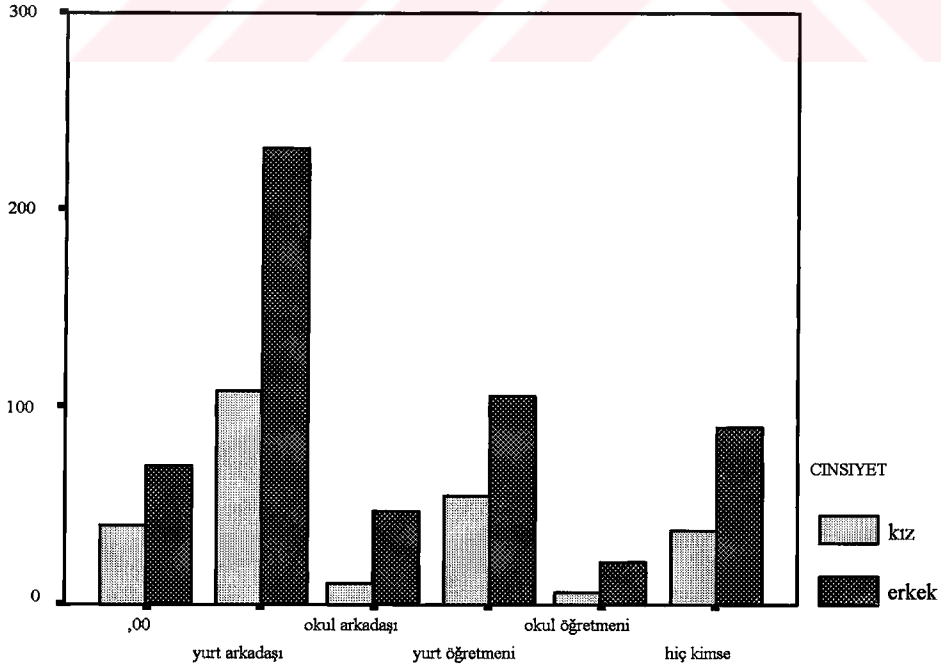
Tablo 18 incelendiğinde ki-kare değerinin 350.070 ve $p= 0.000$ olarak bulunduğu görülmektedir. Buna göre, boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılıp katılmama ile bu tür etkinlikleri düzenleyen uzman kişinin olup olamaması arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki vardır. Bu ilişkiyi ölçen Cramer V katsayısının değeri ise, 0.653 olarak bulunmuş, bu değer oldukça güçlü bir ilişkinin olduğunu işaret etmektedir. Yurtlarda kalan gençlerin boş zaman etkinliklerine katılımını arttırmak için, alanında uzmanlaşmış personelin de istihdamının zorunlu olduğu bulgular sonucunda anlaşılmaktadır. Özellikle yurt yaşamının yapısal çerçevesi içinde gençlerin yeterince boş zamanları oluşu ve bu boş zamanların daha verimli değerlendirilmesi gerçeğini de ortaya çıkarmaktadır. Bunu sağlayabilmenin temel koşullarından birisi de yurtlarda beden eğitimi veya alanında uzmanlaşmış sosyal, kültürel ve teknolojik etkinlik eğitmenlerinin kurumlarda istihdam edilmesinin sağlanmasıdır.

Tablo 34: Deneklerin Etkinliğe Katılımına Etkisi Olanlar Durumu.

Etkinliklere Katılımda Kimin Etkisi Oluyor?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	40	15.5	70	12.4	110	13.4
Yurt Arkadaşının	108	42.2	231	41.1	339	41.3
Okul Arkadaşının	11	4.3	47	8.4	58	7.1
Yurt Öğretmeninin	55	21.4	105	18.6	160	19.5
Okul Öğretmeninin	6	2.3	21	3.7	27	3.3
Hiçkimsenin	37	14.3	89	15.8	1236	15.4
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=7.416, \quad Sd=5, \quad P=0.191$$

Grafik 17: Deneklerin Etkinliğe Katılımına Etkisi Olanlar Durumu.

Gençlerin cinsiyeti ile etkinliğe katılmada etkili olan kişi arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=7.416$ ve $P=0.191$ olarak

hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P > \alpha$ olduğundan cinsiyeti ile etkinliğe katılmadaki etkili olan kişi arasında anlamlı bir ilişki olmadığı %5 hata ile söylenebilir.

Gençlerin etkinliklere katılımında en çok kimin etkisinin olduğunu saptamak amacıyla yapılan araştırmadaki veriler, tablo 33 ve grafik 17’de gösterilmiştir.

Uygulama kapsamındaki kızların %42.2(108)’i yurttan arkadaşının, yine erkeklerin %41.1(231)’i ve kız ve erkeklerin toplamına bakıldığında, %41.3(339)’nün en çok yurt arkadaşının etkinliklere katılımında etkisi olduğu görülmektedir.

İkinci etkileyen grup, %19.5(160)’nin yurt öğretmeninin katılımında etkili olduğunu belirttiği görülmektedir. Bu veriler, gençlerin etkinliklere katılmada yurt arkadaşını tercih etmesi sonuçlarını da desteklemektedir.

Tablo 35: Gençlerin Boş Zamanları en çok Değerlendirme Şekli.

Boş Zaman Değerlendirme Şekli	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	F	%	f	%
sportif etkinliklere katılma	46	17.9	169	30.1	215	26.2
kitap,dergi vs. okuma	41	16.1	62	11.0	103	12.6
sinema,tiyatro vs. gitme	12	4.6	18	3.1	30	3.7
arkadaşlarla oyunlar oynama	97	37.8	160	28.4	257	31.3
seyirci olarak (tv,maç vs) izleme	10	3.8	56	10.0	66	8.0
Cevapsız	51	19.8	98	17.4	149	18.2
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=27.869, \quad Sd=5, \quad P=0.000$$

Gençlerin boş zamanlarını en çok nasıl değerlendirdiklerini saptamak amacıyla yapılan araştırmadaki veriler, tablo 34’de gösterilmiştir.

Gençlerin cinsiyeti ile boş zaman değerlendirme şekli arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=27.869$ ve $P=0.000$ olarak

hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P < \alpha$ olduğundan cinsiyeti ile boş zaman değerlendirme şekli arasında bir ilişkinin olduğu %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Verilere göre, uygulamaya katılan kızların kendi aralarındaki istatistiki veri olarak, %37.7(97)'si ve iki grup içinde %11.8(97)'i boş zamanlarını en çok arkadaşlarıyla birlikte oyun, sohbet, gezinti vb. etkinliklerle değerlendirmelerine karşın, erkeklerin kendi aralarındaki istatistiki veri olarak, %30.1(169)'u ve iki grup içinde %26.2 (215)'i boş zamanlarını en çok spor etkinliklerine katılarak değerlendirdikleri görülmektedir.

Her iki grup katılım durumu değerlendirildiğinde ise, ilk sırayı %31.3(257)'ü ile boş zamanlarını en çok arkadaşlarıyla birlikte oyun, sohbet, gezinti vb. etkinlikler almaktadır. İkinci sırayı, %26.2(215) ile, sportif etkinliklere katılım almaktadır. Bu veriler, kızların genellikle boş zamanlarını pasif aktivitelerle değerlendirirken, erkekler sportif ağırlıklı aktif etkinliklere katılımı tercih etmektedirler.

Tablo 36: BZD Etkinliklerinin en Önemli Fayda ve Katkısı

BZD Etkinliklerinin Fayda ve Katkısı	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
İnsanlarla kaynaşma sağlama	103	40.0	239	42.4	342	41.7
Sorumluluk duygusu verme	34	13.2	48	8.5	82	10.0
Fiziksel ve ruhsal rahatlama	52	20.3	102	18.2	154	18.8
Sıkıntıdan kurtarma	38	14.8	100	17.8	138	16.8
Derslere katkı sağlama	13	5.1	36	6.4	49	6.0
Cevapsız	17	6.6	38	6.7	55	6.7
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=6.027, \quad Sd=5, \quad P=0.304$$

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katılmasının en önemli faydası ve katkısını saptamak amacıyla, kendilerinden bir değerlendirme yapmaları istenmiştir.

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katılmanın en önemli fayda ve katkısına ilişkin görüşleri tablo 35’de gösterilmiştir.

Gençlerin cinsiyeti ile BZD etkinliklerinin fayda ve katkısı arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=6.027$ ve $P=0.304$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P>\alpha$ olduğundan cinsiyeti ile BZD Etkinliklerinin Fayda ve Katkısı arasında bir ilişkinin olmadığı %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Uygulama kapsamına giren gençlerin, önem sırasına göre, %41.7(342)’si “insanlarla kaynaşmayı, iletişim kurmayı ve arkadaş edinmeyi sağlar”, %18.8(154)’i “fiziksel ve ruhsal rahatlama sağlar”, %16.8(138)’i “sıkıntılardan kurtulmaya yardımcı olur” diye değerlendirdikleri görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun boş zaman etkinliklerine katılmanın en önemli fayda ve katkısının insanlarla kaynaşmayı, iletişim kurmayı ve arkadaş edinmeyi sağladığını ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 37: BZD Etkinliklerinin Gençlerde Yaratığı Hisler

BZD Etkinliklerinin Yaratığı Hisler	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Yorgunluk ve sıkıntısı hissi	24	9.3	109	19.4	133	16.2
rahatlama hissi	83	32.3	131	23.3	214	26.1
tekrar gerçekleştirme isteği	31	12.1	76	13.4	107	13.0
kendine güven duyma	70	27.2	150	26.7	220	26.8
cevapsız	49	19.1	97	17.2	146	17.8
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=17.074, \quad Sd=4, \quad P=0.002$$

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katıldıktan sonra kendilerini en çok nasıl hissettiklerini saptamak amacıyla, kendilerinden bir değerlendirme yapmaları

istenmiştir. Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katıldıktan sonra kendilerini en çok nasıl hissettiklerine ilişkin görüşleri tablo 36’da gösterilmiştir.

Gençlerin cinsiyeti ile BZD etkinliklerinin yarattığı hisler arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=17.074$ ve $P=0.002$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan cinsiyeti ile BZD Etkinliklerinin Yarattığı Hisler arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu %95 güven düzeyinde söylenebilir. Uygulama kapsamına giren kızların, önem sırasına göre, %32.3(83)’si “rahatlama hissi”, %27.2(70)’i “kendine olan güven duygusunun artması”, buna karşın erkeklerde önem sırasına göre, %26.7(150)’u “kendine olan güven duygusunun artması”, %23.3(131)’si “rahatlama hissi” ve iki grup değerlendirmesine göre, %26.8(220)’i “kendine olan güven duygusunun artması” ve % 26.1(214)’i “rahatlama hissi” olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun boş zaman etkinliklerine katılmanın en çok kendisine güven duygusu ve rahatlama hissi sağladığını ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 38: Gençlerin BZD Etkinliklerine Katılma Nedenleri

BZD Etkinliklerine Katılma Nedenleri	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
eğlenceli ve zevkli	85	33.1	166	29.4	251	30.6
eğitici	51	19.8	95	16.9	146	17.8
arkadaş edinmeye yardım	26	10.2	77	13.7	103	12.6
can sıkıntısından kurtulma	61	23.8	127	22.5	188	22.9
sağlığa yararlı	14	5.4	48	8.5	62	7.6
iletişim kurma	9	3.5	35	6.4	44	5.4
cevapsız	11	4.2	15	2.6	26	3.2
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=9.592, \quad Sd=6, \quad P=0.143$$

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katılmalarının veya katılmak istemelerinin en önemli nedenini saptamak amacıyla, yapılan araştırmaya ilişkin görüşleri tablo 37’de gösterilmiştir. Gençlerin cinsiyeti ile BZD etkinliklerine katılma nedenleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=9.592$ ve $P=0.143$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P>\alpha$ olduğundan cinsiyeti ile BZD Etkinliklerine Katılma Nedenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı söylenebilir.

Uygulama kapsamına giren gençlerin tablo 37’deki veriler ışığında ve önem sırasına göre, %30.6(251)’si “eğlenceli ve zevkli olması”, %22.9(188)’i “can sıkıntısından kurtulup rahatlamasını sağladığı” ve %17.8(146)’i “eğitici ve yararlı olduğu”, %12.6(103)’sı “arkadaş edinmeye yardımcı olması” olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun boş zaman etkinliklerine katılmanın en önemli nedeninin eğlenceli ve zevkli olması ve can sıkıntılarından kurtulmalarına yardımcı olduğunu ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 39: BZD Etkinliklerine Katılmama Nedenleri

BZD Etkinliklerine Katılmama Nedenleri	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
BZD etkinliği yok	73	28.4	153	27.2	226	27.6
organize eden yok	15	5.8	34	6.0	49	6.0
tesis, araç-gereç yok	23	9.0	60	10.6	83	10.1
param yok	13	5.0	71	12.6	84	10.2
arkadaşım yok	24	9.4	50	8.8	74	9.0
zamanım yok	27	10.5	51	9.1	78	9.5
uzman/lider kişi yok	60	23.4	116	20.7	176	21.5
Cevapsız	22	8.5	28	5.0	50	6.1
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=15.214, \quad Sd=7, \quad P=0.033$$

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katılmamasının veya katılamamasının istemelerinin en önemli nedenlerini saptamak amacıyla, yapılan araştırmaya ilişkin görüşleri tablo 38’de gösterilmiştir.

Gençlerin cinsiyeti ile BZD etkinliklerine katılmama nedenleri arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=15.214$ ve $P=0.033$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan cinsiyeti ile BZD etkinliklerine katılmama nedenleri arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu %95 güven düzeyinde söylenebilir.

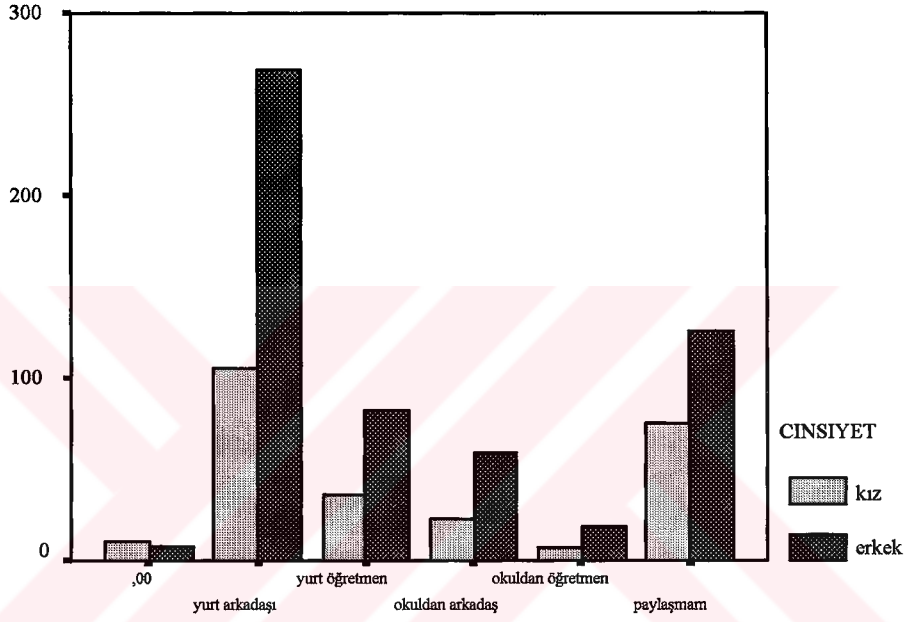
Uygulama kapsamına giren gençlerin, önem sırasına göre, %27.6(226)’sı “boş zaman etkinlikleri yok”, %21.5(176)’i “etkinlikleri organize edecek uzman kişiler yok” ve %10.2(84)’i “param yok”, %9.5(78)’i “zamanım yok”, ve %9.0(74)’ü “birlikte katılabileceğim arkadaşım yok” olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun boş zaman etkinliklerine katılmamasının veya katılamamasının en önemli nedenleri olarak, boş zaman etkinliklerinin olmaması ve bu tür etkinlikleri organize edecek uzman personelin olmamasını neden olarak gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 40: Gençlerin Sorunlarını Paylaştığı Kişiler Durumu.

Sorunları Paylaşmayı Tercih Edilen Kişiler	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	11	4.2	8	1.5	19	2.3
Yurt Arakadaşı	105	40.9	269	47.8	374	45.6
Yurt Öğretmeni	36	14.1	82	14.5	118	14.4
Okuldan arkadaş	23	8.9	59	10.4	82	10.0
Okuldan Öğretmen	7	2.8	19	3.4	26	3.2
Kimse ile Paylaşmam	75	29.1	126	22.4	201	24.5
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=12.099, \quad Sd=5, \quad P=0.033$$

Grafik 18: Gençlerin Sorunlarını Paylaştığı Kişiler Durumu

Gençlerin cinsiyeti ile en önemli sorunların kiminle paylaşıldığı durumu arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=12.099$ ve $P=0.033$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan cinsiyeti ile en önemli sorunların kiminle paylaşıldığı durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Yurt ve okul yaşamındaki ilişkiler, gençleri çeşitli sorunlarla karşı karşıya getirir. Yaşanılan bu sorunların çözümü için kurulan etkileşimler, gençlerin yurt ve okul içindeki konumlarını tanımlayıcı bir göstergedir. Gençlerin sorunlarının çözümü için yardımına ve paylaşımına başvurdukları kişiler, yurt ve okul içindeki etkileşim ve paylaşım kanallarını açıklar. Bunun en önemlisi, yurttaki kalan gençlerin yurt ve okul yaşantısından gelen sorunlarının hangi düzeylerde çözüldüğünü ortaya çıkarmasıdır. Sorun çözümü için başvuru alan kişiler, gençlerin yetişme sürecinde kimlerin etkin olduklarını belirginleştirir.

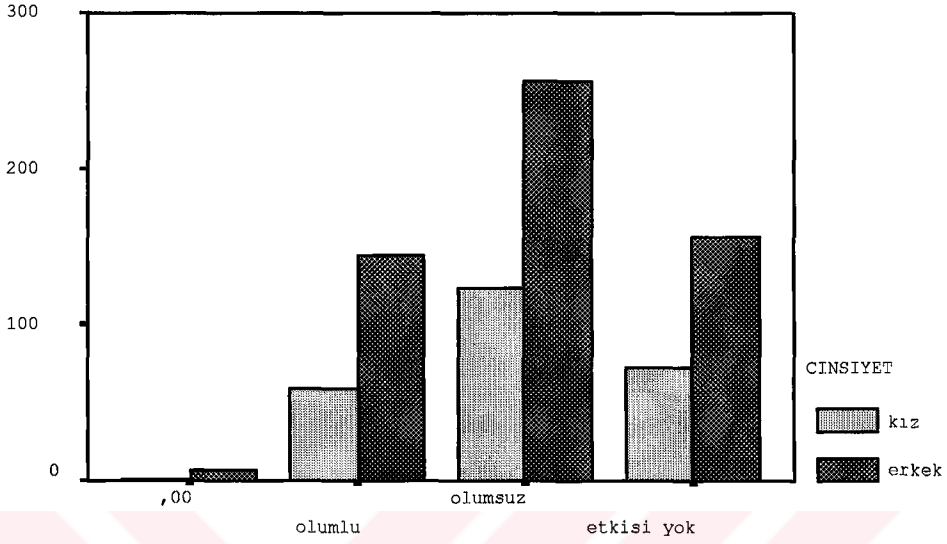
Yurtta kalan gençlerin önemli sorunlarını en çok kiminle paylaştığı ve kimlere başvurduğu ile ilgili görüşleri tablo 39 ve grafik 18’de gösterilmiştir. Yurtta kalan gençlerin sorunlarının paylaşımında ve çözümünde en çok yurt arkadaşının ve etkili olduğu anlaşılmaktadır. Gençler, %45.6(374) gibi büyük oranda sorunlarının paylaşımı ve çözümü için yurt arkadaşına başvurmaktadır. Buna karşın, %24.5(201) oranında gencin sorunlarını hiç kimseyle paylaşmadığı, %14.4(118) oranında gencin sorunlarını ve çözümünü yurt öğretmeni ve sosyal hizmet uzmanlarıyla paylaştıkları anlaşılmaktadır. Bu verilere göre, yurt öğretmeni, psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının gençlerin sorunlarını paylaşma ve çözmede sınırlı kaldıkları söylenebilir.

Tablo 41: Yurt Genci Olmanın Arkadaş Edinmeye Etkisi

Yurt Genci Olmanın Arkadaş Edinmeyi Nasıl Etkiliyor?	Kız		Erkek		Toplam	
	f	%	f	%	f	%
Cevapsız	1	0.3	6	1.1	7	0.8
Olumlu	59	23.0	145	25.8	204	24.9
Olumsuz	124	48.3	256	45.4	380	46.3
Etkisi yok	73	28.4	156	27.7	229	27.9
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=1.826, \quad Sd=3, \quad P=0.609$$

Grafik 19: Yurt Genci Olmanın Arkadaş Edinmeye Etkisi

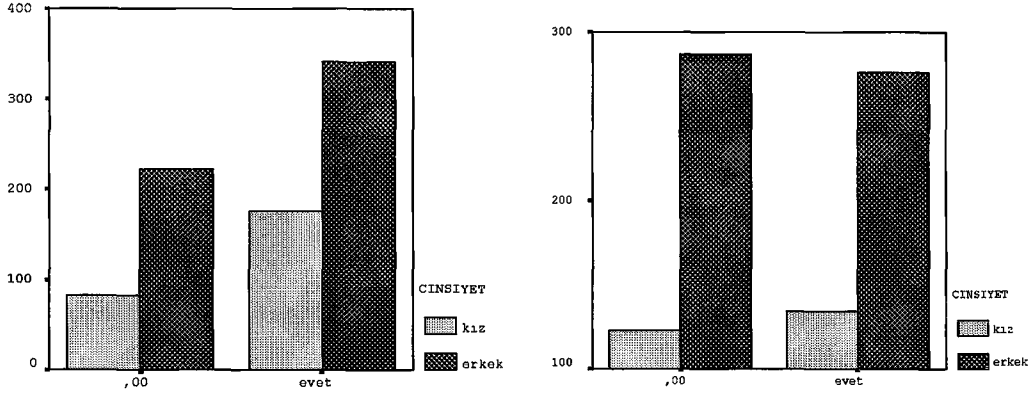

Gençlerin cinsiyeti ile yurt dışında arkadaş edinme durumu arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $P=0.609$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P>\alpha$ olduğundan cinsiyeti ile yurt dışında arkadaş edinme durumu arasında anlamlı bir ilişkinin olmadığı %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Gençlerin, yurdun yetiştirme düzeni içinde toplumsal korunma altında yetişmelerinin yurdun dışından arkadaş edinmeye etkisi ile ilgili görüşleri tablo 40 ve grafik 19’da sunulmuştur. Gençlerin yurttaki kalmanın arkadaş edinmeye zorluğuna etkisine ilişkin görüşleri; “evet, var” ve “hayır, yok” durumuna göre gruplandırılmıştır. Bu soruya bağlantılı olarak, gençlerden yurttaki kalmanın yurdun dışından arkadaş edinmekte zorluk yaratma etkisi olup olmadığına yönelik görüşlerini almak için bir değerlendirme yapılmıştır. Gençlerin, %46.3(38)’ü “olumsuz” etkilediğini, %27.9(229)’u “etkisi yok” ve %24.9(204)’ünün “olumlu” etkilediğini ifade etmektedirler.

Bu verilere göre değerlendirme yapacak olursak; yurttaki kalan kız ve erkeklerin çoğunluğunun “yurt genci” olmanın, dışarıdan arkadaş edinme ve toplumsal çevreyle ilişki kurmada olumsuzluk ve zorluk yarattığını belirtmektedirler. Bu görüşün oluşu, toplumda yurt çocukları için acıma duygusunun yoğunluğu ve varolan bu gerçekten kaçarak veya yok sayarak kurtulma isteğinin yarattığı bir durumun, toplumun bir parçası olan ailesi yanında kalan gençlerin de bundan etkilenmeleri ve yurt gençleriyle ilişkiye ve iletişime girmekten kaçınmalarıdır.

Grafik 20 ve 21: Dışarıdan Arkadaş Ziyaretine Gelme/Gitme Durumu.

Gençlerin yurttaki yaşamları, yurdun toplumsal çevresine taşan ilişkileri de içerir. Gençlerin toplumsal koruma altında geçen yetişme süreçleri; yurt ve yurdun toplumsal çevresi düzeyinde sağlanan etkileşim ve iletişim olanaklarıyla çok yönlü olarak gelişir. Gençlerin yurttaki kaldıkları süre içinde, toplumsal yaşama ve çevreye açılmaları, yurdun dışından da arkadaş çevrelerine girmeleri ve iletişim kurmaları yetişmelerine katkı sağlayacaktır. Bu anlamda, gençlerin yurdun dışından arkadaşlarının veya akranlarının kendilerini yurttaki ziyarete gelmesini ve kendisinin de yurdun dışından arkadaşının evine ziyarete gitmesi yönündeki eğilimlerini almak amacıyla, yapılan araştırma verileri grafik 20 ve grafik 21’de verilmiştir. Verilerin değerlendirilmesinde, kızların %68.0(175)’i “evet”, yurdun dışından arkadaşlarını beni yurttaki ziyarete gelsin, %31.9(82)’u “hayır” ziyarete gelmesin demesine karşın erkeklerin, %60.5(342)’i “evet”, %39.4(222)’ü “hayır” olarak görüş belirtmişlerdir. Buna karşın, siz arkadaşınızı evinde ziyaret etmek ister misiniz? Sorusuna ise; kızlar, %52.1(123)’i “evet” arkadaşımı evinde ziyaret etmek isterim derken, %47.9(123)’ü “hayır” arkadaşımı evinde ziyaret etmek istemem görüşü belirtmiştir. Bu görüş erkeklerde, % 49.0(276)’ı “evet”, %50.9(287)’u “hayır” olarak saptanmıştır.

Her iki grubun genel kanaati değerlendirildiğinde, yurdun dışından arkadaşın yurttaki kendilerini ziyarete gelmelerine “evet” derlerken, kendilerinin arkadaşını evinde ziyaret etme görüşüne gelindiğinde, “evet” ve “hayır” arasındaki sonuçların yakın çıkması, yurt gençlerinin toplumsal çevreye açılmaya ve diğer insanlarla iletişim kurmaya istekli oldukları ama aynı zamanda da bazı endişe ve çekincelerinin olduğu

anlaşılmaktadır. Bu endişe ve çekincelerinin neler olduğu konusunda kapsamlı bir araştırmaya ihtiyaç olduğu ve bu endişelerin giderilmesinin yurttta yetişen gençlerin toplumsal çevreye daha rahat açılımlarını ve iletişim kurmalarını sağlayacağı açıktır.

Tablo 42: BZD Etkinliklerine Katılımın Cinsiyete Bağlı Sosyalleşmeye Etkisi.

Cinsiyet	Ortalama	St. Sapma	t	p
Kız	10.5914	4.1298	-0.089	0.929
Erkek	10.6181	3.6597		

Tablo 41’de boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılma ile, kız ve erkeklerin sosyalleşme değerleri arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığı test edilmiştir. Buna göre hesaplanan t değeri -0.089 buna ait anlamlılık düzeyi 0.929 olarak hesap edilmiştir. Dolayısıyla cinsiyetteki farklılaşmanın sosyalleşme değerleri açısından anlamlı derecede bir fark yaratmadığı %95 güven düzeyinde veya $\alpha=0.05$ hata payı ile söylenebilir.

Tablo 43: Gençlerin Cinsiyeti ile Bölge Arasındaki İlişki

Bölge	Kız		Erkek		Toplam	
	F	%	f	%	f	%
İç Anadolu	99	38.5	114	20.3	213	26.0
Karadeniz	54	21.1	83	14.7	137	16.7
Marmara/Ege	19	7.3	134	23.8	153	18.7
Akdeniz	54	21.1	133	23.7	187	22.8
Doğu Bölgesi	31	12.1	99	17.5	130	15.9
Toplam	257	100	563	100	820	100

$$\chi^2=56.214, \quad Sd=3, \quad P=0.000$$

Gençlerin cinsiyeti ile bölge arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan teste $\chi^2=56.214$ ve $P=0.000$ olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla $P<\alpha$ olduğundan cinsiyeti ile bölge arasında anlamlı bir ilişkinin olduğu %95 güven düzeyinde söylenebilir. Cinsiyet ile bölge arasındaki korelasyon (ilişki) ise Cramer $\gamma=0.262$ olarak hesap edilmiştir. Burada çıkan sonuçların değerlendirilmesi yapıldığında, bölgelerin temsil oranlarına göre sonucun manidar çıktığı söylenebilir.

Fakat bu manidarlığın anlamsal bir ifadesinin olup olmadığı yönünde bir yoruma gitmek pek mümkün olmasa da, boş zamanları değerlendirme etkinliklerine katılım gösteren bölgelerin sıralanmasıyla aynı çıkması bu yöndeki kanaatleri doğrular niteliktedir.

Tablo 44: Bölgesel Farklılığın Aktivitelere Katılıma Etkisi

Bölge	BZD Etkinliklerine Katılım Eğilimi				Toplam	
	Evet		Hayır			
	f	%	f	%	f	%
İç Anadolu	151	18.4	62	7.6	213	26.0
Karadeniz	107	13.0	30.	3.7	137	16.7
Marmara/Ege	121	14.8	32	3.9	153	18.7
Akdeniz	146	17.8	41	5.0	187	22.8
Doğu Bölgesi	78	9.5	52	6.3	130	15.9
Toplam	603	73.5	217	26.5	820	100.0

$$\chi^2=18.973, \quad Sd=4, \quad P=0.001$$

Bölgesel farklılığın aktivitelere katılım etkisi arasında bağımlılığın araştırılmasında $P=0.001$ olarak hesap edilmiştir. Dolayısıyla Bölgesel farklılık ile aktivitelere katılım etkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılığın olduğu %95 güvenle söylenebilir. İki değişken arasındaki ilişkinin gücü 0.152 düzeyindedir.

Tablo 43'deki verilerin değerlendirmesinde; sırasıyla, İç Anadolu bölgesindeki gençlerin %26.0 la en çok BZD etkinliklerine katıldıkları, ikinci sırada Akdeniz bölgesinin %22.8'le yer aldığı, Marmara bölgesinin %18.7 ile üçüncü, Karadeniz bölgesinin %16.7 ile dördüncü ve Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesinin %15.9 ile beşinci sırada yer aldığı görölmektedir.

Tablo 45: Bölge Farklılığının Sosyalleşmeye Etkisi.

Bölge	Ortalama	Standart Sapma	F	p
İç Anadolu	10.5023	3.8432	1.453	0.215
Karadeniz	11.1606	3.4540		
Marmara/Ege	10.8758	3.9342		
Akdeniz	10.3797	3.8410		
Doğu Bölgesi	10.2231	3.8965		

F=1.453 p=0.215

Tablo 44'de bölgelere göre sosyalleşme ortalama değerleri ile bu değerlerin farklılığının sınanmasında kullanılacak F ve p değerleri verilmiştir. Burada test edilecek olan yokluk hipotezi "sosyalleşme değerleri bölgelere göre farklılık göstermez" şeklindedir. Bu hipotezi test etmek amacıyla hesaplanan F değeri 1.453 ve p değeri ise 0.215'dir. $p < \alpha$ olduğundan sosyalleşme değerlerinin bölgelere göre istatistiksel olarak bir farklılık gösterdiği %95 güven düzeyinde söylenemez. Yukarıdaki tablodan hesaplanan F değeri 1.453 ve buna ilişkin anlamlılık değeri ise 0.215 olarak hesaplanmıştır Dolayısıyla, sosyalleşme değerleri açısından beş bölgenin istatistiksel olarak farklılık gösterdiği söylenemez.

Bununla birlikte, bölgesel farklılığın sosyalleşmeye etkisi yönündeki ortalama değerlere göz atıldığında, Karadeniz bölgesi birinci sırada ve ortalamasının 11.1606 olduğu, Marmara/Ege bölgesinin 10.8758 ile ikinci sırada olduğu, İç Anadolu'nun

10.5023 ile üçüncü sırada olduğu, Akdeniz Bölgesinin 10.3797 ile dördüncü sırada ve Doğu bölgesinin de 10.2231 ile beşinci sırada olduğu görülmektedir.

Buradaki değerler aynı zamanda sosyalleşme ortalama değerlerinin de bir sıralamasını vermektedir. Denebilir ki, burada ortaya çıkan sonuçlar; bölgelere göre boş zaman değerlendirme etkinliklerinin sosyalleşmeye etkisi de aynı sıralama ile gerçekleşmektedir diye yorumlanabilir.

Tablo 46: BZD Etkinliklerine Katılımın Sosyalleşmeye Etkisi.

BZD Etkinliklerine Katılım Eğilimi	Ortalama	Standart Sapma	t	p
Evet	11.1144	3.44	5.784	0.000
Hayır	9.2074	4.39		

t = 5.784 p=0.000

Boş Zaman Değerlendirme etkinliklerine katılıp katılmamanın sosyalleşme değerlerinin ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını araştırmak için tablodan boş zamanları değerlendirme etkinliklerine katılanların sosyalleşme değeri ortalamasının (11.1144), boş zamanları değerlendirme etkinliklerine katılmayanların sosyalleşme değeri ortalamasından (9.2074) daha büyük bir değer olduğu görülür. Ancak bu büyüklüğün anlamlı olup olmadığını test etmek için yapılan t-testinde hesaplanan t değeri 5.784 buna ait anlamlılık düzeyi p ise 0.000 olarak hesap edilmiştir. Dolayısıyla boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerine katılanların sosyalleşme değerlerinin boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerine katılmayanların sosyalleşme değerlerinden istatistiksel olarak anlamlı derecede büyük olduğu %95 güven düzeyinde veya $\alpha=0.05$ hata payı ile söylenebilir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

Boş zaman, insanın tarihsel gelişimi içinde, sosyo – ekonomik gelişmenin ürünü olarak, hemen her devirde mevcut bir zaman dilimidir. Bununla birlikte eko – teknolojik ilerleme ve özellikle üretim ilişkilerindeki gelişme, “boş zaman” anlayışında ve değerlendirilmesinde farklılıklar ortaya çıkarmıştır. Sanayileşme ve kentsel kültürün yayılmasıyla birlikte insanın çalışma ve günlük yaşam koşullarının farklılaşması sonucunda ortaya çıkan “boş zaman değerlendirme” anlayışı, günümüz modern toplumunun bütün kesimlerinin yaşamının vazgeçilmez bir parçasını oluşturmaktadır.

Günümüz toplumlarında boş zaman anlayışı insanın temel bir hakkı olarak İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nde yer almakla kalmayıp, boş zaman değerlendirme bir yaşam biçimi olarak kabul edilmekte ve bireyin, tüm yaşamını şekillendirmektedir.

Boş zaman değerlendirme anlayışının geçirdiği evrim içinde, 1990’lı yıllarda, boş zaman değerlendirmede klasik anlayış, yerini günlük periyotlarda yer alan informal sosyal etkileşime bırakmıştır. Bu görüşün savunusuna göre, boş zaman değerlendirme herhangi bir yerde, herhangi bir zamanda veya herhangi bir aktivitede gerçekleşebilen bir davranış biçimi olarak kabul edilmektedir. İnsanların boş zaman değerlendirme eğilimi ve davranışları zaman ve mekan ilişkisi içinde sahip oldukları psikolojik koşulları ile de bütünleşmektedir.

Bu anlamda bireylerin boş zaman fırsatlarını algılayışı, anlayışı ve bunları kullanabilmesi birbiriyle bağlantılı unsurlar olarak görülmektedir. Toplumsal yaşam içinde bireylerin tutumu ve davranışlarının çözümlenmesinde, içinde yer aldığı sosyal kesimin alt – kültür değerleri, heterojen bir toplumsal yapı sergileyen kentlerde sosyal ve mekansal çevre içinde bireyler

üzerinde farklı etkiler yaratmaktadır. Toplumsal çevrenin yarattığı etkiler, toplumsallaşma süreci içinde kentlerin ve kent kültürünün kaçınılmaz koşuludur. Özellikle eğitime ve boş zamanlara yönelik tutumlar, bireylerin içinde yaşadığı toplumsal kesimin değer ve normlar dizgesi içinde belirginleşmektedir.

Gelişmekte olan ülkeler içinde yer alan ülkemizdeki az sayıda gelişmiş kentlerinin kırsaldan yoğun göç alması, son derece sağlıklı kentleşmeye neden olmuştur. Bu durumda, kentlerdeki aşırı nüfus artışı, yerel yöneticileri birincil gereksinim olarak konutlaşma, iş alanları yaratma ve alt yapı hizmetlerine yöneltmiştir. Bu nedenle zaten yeterince önemsenmeyen sosyal, kültürel, sanatsal ve sportif alanlardaki boş zaman değerlendirme alanları ve merkezleri; bu hızlı ve çarpık kentleşme sürecinde, nicelik ve nitelik yönünden yetersiz kalmıştır.

Erken çocukluk döneminden başlayarak, bireyin alt kültür değerlerini öğrenmeyi sürdürdüğü en küçük sosyal birim olan aile veya yetiştirme yurtlarında korunma ve bakım altındaki çocuklar için kurum, aynı zamanda, boş zaman davranış modellerinin oluşmasında temel oluşturmaktadır. Pek çok konuda olduğu gibi, bireyin boş zamanlarını değerlendirme konusunda da sahip olduğu tutum ve davranışlar, onun aile-içi veya kurum-içi etkileşim yoluyla edindiği değer ve normlarla belirlenmektedir. Değer ve normlar, ailenin veya kurumun sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik özelliklerine göre farklılıklar taşıyabilmektedir.

Toplumsal yaşamda, bireyin tutum ve davranışlarında farklılık yaratan bir diğer değişken cinsiyettir. Toplumun kız ve erkeklere yüklediği roller, geleneksel topluluklarda çok kesin çizgilerle belirtilmiş örf ve adetlerle sınırlandırılmıştır. Oysa modern kentsel ortamlarda, cinsiyet farklılığı, hızla değişen toplumsal yapı içinde bireylerin tutum ve davranışlarına daha az yansdığı görülmektedir.

Bu anlamda bireyin sahip olduğu değerler, kendi değerleri değil, sosyalleşme süreci içinde, toplumdan aldığı değerlerdir. Bu değerler sistemi, bireyin sosyal kimliğine yansımakta ve bireyi yönlendirmektedir.

Bireyin yaşam aktiviteleri içinde yer alan boş zaman etkinliklerinin öğrenilmesi ve alışkanlıklarının kazanılması, öncelikle içinde yaşadığı toplumsal grubun etkileşimi ile oluşurken; birey, aynı zamanda, içinde yaşadığı ortamın toplumsal ve fiziki özelliklerinden de etkilenmektedir. Bireyin boş zaman etkinliklerinin pek çoğu, çevresindeki kaynakların ve koşulların hazır oluşu ile başlamaktadır. Uygun ortamın bulunuşu ve kaynağın elde edilebilirliği, bireyi motive etmekte ve tercihini o yönde yapmaya neden olabilmektedir. Bunun tersi bir durumda, boş zaman değerlendirme kaynaklarının yetersizliği veya bulunmayışı, bireyin boş zaman eğilimini engelleyebilmektedir.

Bu araştırmada, yetiştirme yurtlarında toplumsal koruma altında eğitim ve yetiştirilme süreci içindeki gençlerin boş zaman değerlendirme eğilimi, boş zaman değerlendirme ile ilgili yaklaşımlar çerçevesinde, etkinliklerin sosyalleşme süreçlerine etkisine olan rolü ve etkisi bağlamında incelenmiştir.

Kuramsal bilgilerle irdelenen yaklaşım içinde Türkiye genelinden tesadüfi yöntemle seçilen 15 ildeki 23 kız ve erkek yetiştirme yurtlarındaki gençlerin demografik özellikleri ve bu özellikler içinde boş zaman değerlendirme ile ilgili tutumları, davranış eğiliminde içinde yaşadıkları sosyal ve fiziki çevrenin etkileri, boş zaman değerlendirme ile ilgili düşünceleri ve boş zaman değerlendirme etkinliklerin yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin sosyalleşme süreçlerindeki rolü ve etkisi bağlamında açıklanmıştır.

Araştırma kapsamına giren, kimsesiz ve korunmaya muhtaç kalarak, aile dışında yetiştirme yurtlarında kurum bakımına alınan gençlerin, çoğunlukla kırsal kökenli ve eğitim düzeyi düşük ailelerden geldikleri saptanmıştır.

Türkiye genelinde 108 adet yurttaki kalan gençlerin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde; %30.5(2673) “kız”, %69.5(6112) “erkek” olmak üzere 8785 gençtir. Uygulamaya katılan 15 ildeki 9 kız ve 13 erkek yetiştirme yurdunda barınan gençlerin cinsiyete göre dağılımları, 257(%31.3)’ü “kız”, (563)%68.7’si “erkek”, %32.3’ü “13 – 14 ”, %42.7 “15 – 16 ”, %22.1 (17 – 18) ve %2.6 (19+) yaşlarında, İç Anadolu %26.0, Karadeniz % 16.7, Marmara/Ege %18.7, Akdeniz %22.8, Güney ve Doğu Anadolu %15.9 oranında, % 56.2’si “ilköğretim”, %43.8’i “lise ve dengi” okullarda okuyan gençlerdir.

Yurtlarda kalan gençlerin yurtlarda kalış süreleri erkeklerde 1-3 ve kızlarda 4-7 yıl olarak kaldıkları görülmektedir. Gençlerin yurtlarda kalış süreleri, yurda özgü yetiştirme ve yönlendirme hizmetleriyle ilişki içinde bulunma sürelerini belirginleştirmektedir. Yine araştırmada gözlemlenen ve yetiştirme yurdundaki toplumsallaşma süreçleri incelendiğinde, uzun süredir yurda özgü yetiştirme ve yönlendirme çabaları ile ilişkide oldukları gözlenmektedir. Cılga’nın, yaptığı araştırmada da benzer sonuçlarıyla araştırma bulgularını desteklemektedir.⁵³

Yurtlarda kalan gençlerin okuldaki genel akademik başarı durumuna bakıldığında; erkeklerin okul başarı durumu %29.2’si (239) orta düzeyde olanlar ağırlıktadır. Buna karşın kızların okul başarı durumu, toplam katılımcı durumuna göre, %15.5 (127), kızlar arasında %49.4 oranında başarılarının görece olarak iyi düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuç, eğitim yoluyla yaşama hazırlanan gençlerin bu süreç içinde okuldaki başarı durumlarının orta düzeyde

olduğu, yurdun gençleri yönlendirilmesinde de pek başarılı olamadığı, orta düzeyde kaldığının bir ifadesi olabilir. Bu anlamda, yetiştirme yurtlarının eğitim sürecindeki gençlere yönelik yönlendirmelerinin, başarı düzeyini yükseltecek bir yapıda olamadığı yorumu yapılabilir.

Cılga⁵³ ve Baş¹⁶'ın araştırma sonuçları da bulguları desteklemekle beraber, araştırmanın yapıldığı yıldan günümüze yurtta kalan öğrencilerin okul başarı durumlarında orta düzeyden iyi düzeye doğru gidiş olduğu da saptanmıştır. Bu durum, yurtların yetiştirme ve yönlendirme anlayışlarında, yeterli olmamakla beraber iyileşme sinyalleri verdiği yorumu yapılabilir.

Yine yurtlarda kalan gençlerin aile bireylerinin durumları yönünden anne ve babanın hangisinin hayatta olup olmadığına bakıldığında; hem kızların hem erkeklerin genellikle babalarının olmadığı görülmektedir. Gençlerin aile yapıları, içinden geldikleri toplumsal konumları açıklayıcı niteliktedir. Ailenin toplumsal ve ekonomik koşulları ile kavuştuğu olanakların düzeyi, gençlerin kimsesiz ve korunmasız kalışlarını belirleyici olmaktadır.⁵³

Anne babanın hayatta olma durumu; ailenin yapısının, toplumsal ve ekonomik niteliklerinin belirginleşmesi açısından önemlidir. Gencin, yetiştirme ortamını, yetiştirilme sürecini ve geleceğini etkiler. Yurt gençlerinin kimsesiz ve korunmaya muhtaç duruma gelmeleri sürecinde, ekonomik ve toplumsal etmenlere bağlı olarak, anne ve babanın hayatta olma durumları önem kazanmaktadır. Yetiştirme yurtlarında çoğunlukla %32.8 (269) babaları ölmüş veya bilinmeyen gençlerin bulunması, bu yönden önemli bir göstergedir. Araştırma bulgularında, %33.4 (274) çoğunlukla anne babanın sağ olmasına karşılık, belirli bir grup gencin korunma altına alınmış olmaları da, "hayatta olma" dışındaki etmenleri gündeme getirmektedir. Aileli ve kimseli gençlerin korunmasız duruma gelmeleri, ailenin ekonomik düzeyi ile yakından ilişkili görülmektedir. Yine Cılga⁵³ araştırmasında ağırlıklı babaları ölmüş ve bilinmeyenlerin

çoğunlukta olması, araştırma yapılan yıllarda korunma altına alınmada babanın olmaması ağırlık kazanırken, son yıllarda ülkemizin içinde bulunduğu ekonomik buhranın, anne babası hayatta olmasına rağmen, birçok gencin ailesinin ekonomik durumlarının yetersizliği nedeniyle korunmaya muhtaç duruma düştükleri yorumu yapılabilir.

Gençlerin ailelerinin kırsal veya kentsel kökenlerine bakıldığında, kızların ailesinin çoğunluğunun kentte(İl) %13.2 (107) oturmasına karşılık, erkeklerin ailesinin kırsalda (Köy) %22.2 (182) yaşadığı görülmektedir. Genel ortalamada %33.9 (278) kız ve erkeklerin ailesinin kentte yaşadığı görülmektedir. Cılgı araştırmasında bu oran kırsal ağırlıklı olduğu görülmüştür.⁵³ Bu durum şöyle değerlendirilebilir; ailelerin yıllara göre, yerleşim alanlarında kırsaldan kente açıkça görülen bir hareketliliğin olduğudur.

Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin ailelerinin kırsaldan kente gözlenen bu yatay hareketlilik, ailelerin hem toplumsal hem de ekonomik konumu ile yakından ilgili olduğu yönünde yorumlanabilir.

Araştırmada elde edilen bulgulara göre, yurtlarda kalan gençlerin %59.4 gibi bir oranda kardeşlerinin de ağırlıklı yurtlarda kaldığı, %26.8 oranında gencin kardeşleri aileleri yanında kaldıkları anlaşılmaktadır.

Gençlerin ebeveynlerinin eğitim durumları ile ilgili bulgulara bakıldığında,. yurtlarda kalan gençlerin annelerinin eğitim düzeyi ile babaların eğitim düzeyini karşılaştırdığımızda, babaları olmayanların sayısının yüksek olmasına rağmen, annelerin eğitim düzeyi, babaların eğitim düzeyine göre düşük düzeyde olduğu görülmektedir. Gençlerin anne ve babalarının eğitim durumları, ailelerin yapılarıyla ilgilidir. Bu aynı zamanda ailenin ekonomik durumunu da değerlendirme açısından önemlidir.

Hem anne hem babanın eğitimi düzeylerini genel olarak değerlendirdiğimizde, yurttan kalan gençlerin anne ve babalarının eğitim düzeylerinin yetersiz oluşu, gençlerin aile yapısını toplumsal ve ekonomik yönden olumsuz yönde etkileyecek niteliktedir. Anne babanın düşük eğitim düzeyinde oluşu; anne babanın iş durumları ile aile içi ilişkileri olumsuz yönde etkiler. Bu da gençlerin aileleri yanında başlayan sosyalleşme süreçlerinin maddi ve manevi koşullarını sınırlayacağı yorumunu getirir.

Yurt ortamının gençlerin temel ihtiyaçlarını karşılayıp karşılamadığını anlamaya yönelik bulgulara bakıldığında, yurttan kalan gençlerin fiziksel ihtiyaçlarının “tamamının karşılandığı” yolunda %55.5 (455) oranında görüş belirtildiği görülmektedir. Buradan anlaşılabileceği üzere, yurtlar orta sosyo – ekonomik düzeyde ailelerin sağlayabileceği imkanları yurtlarda toplumsal korunma ve bakım altındaki gençlere sunmaktadır.

Yurtlarda kalan gençlere sağlanan temel hizmetler, yurda özgü fiziksel koşulların bir göstergesidir. Bu koşullar aynı zamanda gençlerin yurttaki yaşam düzeyini belirlemektedir.

Gençlerin yurttan ve yurdun dışında geçirdikleri durumu anlamaya yönelik bulgulara bakıldığında, hem kızların hem de erkeklerin yurttan (14 – 16 saat) geçirdikleri, buna karşın yine hem kızlarda hem de erkeklerde yurdun dışında (6 – 8 saat) geçirildiği görülmektedir.. Burada erkeklerin kızlara oranla daha az zamanlarını yurttan geçirirken, daha fazla zamanı yurdun dışında geçirdiği yönündedir. Bu sonuç, toplumsal yaşantıda kadın ve erkeklerin üstlendikleri rollere bakıldığında, beklentiler doğrultusunda bir görünüm sergilemektedir. Bu sonuçlara bakıldığında, yurttan kalan gençlerin günlük yaşamlarını, yurdun yetiştirme anlayışına bağlı olarak yurt merkezli geçirdikleri söylenebilir. Genel olarak, yurttan geçirilen süre arttıkça, gençlerin dışa açılımları ve toplumun diğer kesimleriyle ilişkilerinde de sınırlamalar

oluşmaktadır. Bu durumun gençlerin sosyalleşme süreçlerine de olumsuz yansiyabileceği yorumu getirilebilir.

Yurtta kalan gençlerin sinema, tiyatro gibi etkinliklere katılımın ağırlıklı %54.1 (444) oranında “ara sıra” , %22.8 (187) oranında “hiç” yararlanmadıkları görülmektedir. Bulgulara göre, sinema ve tiyatro gibi etkinliklere katılım olanağının, sınırlı oranda ve düzensiz olduğu görülmektedir. Bu dağılım, yurt yönetiminin düzenli bir yönlendirme yapamadıklarını göstermektedir. Bu tür etkinliklerin ağırlıklı yurt yönetimince düzenlenmektedir. Kültür – sanat etkinliklerine katılma; toplumsal çevreye açılmaya ve toplumla kaynaşmaya olanak sağlar. Bu da yetişme sürecinde olan gençlere belirli toplumsal değerleri kazanabilme ortamı yaratır. Bu açıdan da yurt yönetimlerinin, gençlerin çevreye açılmalarına düzenli ortam yaratamadığı yorumu yapılabilir.

Yurtta kalan gençlerin düzenli gazete, dergi ve kitap okuma eğilimleri ile ilgili bulgulara göre, %49.5 (406) oranında “Ara sıra” olduğu görülmektedir. Her gün okuduğunu belirtenlerin oranı %30.9 (253) ‘dir. Bu verilere göre, her gün gazete okuma olanağı bulunduğu, bunun yanı sıra kitap okuma alışkanlığının ara sıra düzeyde olduğu yorumu getirilebilir. Gençlerin yetişme sürecinde, kitabın toplumsal değerlerin ve belirli bilgilerin kazanılması yönünde çok yönlü yararları ve önemli işlevleri vardır. Bu nedenle kitap, dergi ve gazete gibi araçların yetişme sürecinde çok yönlü etkiler yaratabilecek nitelikler taşır. Araştırma yapılan yurtların tamamında kütüphane ve okuma mekanları mevcuttur. Yine yurt yönetimlerinin gençleri kitap okuma alışkanlıkları kazandırma açısından yönlendirmede yeterli çabayı göstermede eksik kaldığı görülmektedir.

Gençlerin kişisel ekonomik durumları değerlendirildiğinde, orta düzeyde olduğunu söyleyen kız ve erkeklerin oranı %37.7 (309)'dur. Ekonomik düzeyinin iyi olduğunu söyleyenlerin oranı %34.8 (285)'dir. Verilerden çıkan sonuçlar yorumlanırsa; yurtlarda kalan gençlerin genel ekonomik durumları orta düzeydedir. Yurtta kalan gençlere devletin her yıl belirlediği ve yıllara göre artan oranda aylık maaş verilmektedir. Bu aylıklar ya haftalık ya da aylık periyotlarda gençlere ödenmektedir. Bu gençlere yurtlarda edinemediği ya da dışarıdan almak istediği ürün ve hizmetleri almasını belli oranda sağlamaktadır.

Gençlerin harçlıklarını en çok hangi mal/hizmet/ürün için harcadığı veri bulgularına göre; kızlar sıralamayla %61.0 (157)'si giyeceğe, %26.0 (50)'si yiyecek/içecek ve %19.4 (50)'si spor/eğlenceye para harcamayı tercih ettikleri görülmektedir. Buna karşın, erkekler sıralamayla %33.7 (190)'i spor/eğlence, %31.9 (180)'i yiyecek/içeceğe ve %27.8 (157)'si giyeceğe harcama yapmayı tercih ettikleri görülmüştür. Verilerden çıkan sonuçlara göre, en az harcama yaptıkları mal ve hizmet kitap/dergide çıkması, gençlerin ne sıklıkta kitap/dergi/gazete okudukları ile ilgili veriler, bu sonucu destekler niteliktedir.

Uygulama kapsamına giren gençlerin düzenli sigara kullanma alışkanlığı, kızlarda %16.7(43)' i evet, %83.2(214)'ü hayır diye yanıtlamıştır. Erkeklerde %18.8(106)' sı evet, %81.1(457)' i hayır diye yanıtladığı görülmektedir. Veriler ışığında, gençlerin ciddi anlamda düzenli sigara kullanma alışkanlığı olmadığı görülmekle beraber, yaş grubunun 13 – 18 arası olduğu düşünüldüğünde, her yüz öğrenciden yirmiye yakının düzenli sigara kullanma alışkanlığının olması manidardır. Yurt yönetimlerinin burada alacağı rol baskı ve yasaklama zihniyetinden uzak, sigaranın zararları konusunda gençlere olumlu yaklaşımla aydınlatıcı ve yol gösterici olması gerektiğidir.

Gençlerin uyuşturucu ve keyif verici madde kullanma alışkanlıkları üzerine bulgulara göre, gençlerin uyuşturucu ve keyif verici madde kullanma alışkanlığı, kızlarda %4.6(12)' si evet, %59.1(152)'si hayır ve %36.1(93)'ü bilgin yok diye yanıtlamıştır. Buna karşın erkeklerde %12.0(68)' i evet, %52.9(298)' i hayır ve %34.9(197)'si bilgin yok diye yanıtladığı görülmektedir.

Bu verileri değerlendirdiğimizde, toplum adına yetiştirme yurtlarında koruma ve bakım altındaki gençlerin genel toplamda %18.2(149)'nun uyuşturucu ve keyif verici madde kullanma alışkanlığı olduğu anlaşılmaktadır. Gençlerin %35.4(290)'nün hayır demek yerine bilgin yok diye yanıtlaması, belki de direk söylemekten kaçındıkları bir gerçeği gizlemeye çalışmak veya gerçekten bilgisi olmadığı anlamına gelebilir. Gençlerin uyuşturucu ve keyif veren maddelere olan ilgilerinin az derecede görünen ihtimali bile insanı ciddi derecede endişeye düşürecek niteliktedir. Bu konuda ciddi sonuçların alınabilmesinde kapsamlı bir araştırma yapma gereği vardır. Konu sadece yurt yönetimlerinin sorumluluğuna atılmayacak kadar ciddi ve sorumluluk gerektiren bir konudur. İlgili kurum ve kuruluşların harekete geçmesinde yarar vardır.

Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılım durumlarını anlamaya yönelik bulgu sonuçlarına göre, uygulamaya katılan gençlerin, boş zaman etkinliklerine katılma ile ilgili görüşleri; kızlarda %75.8(195)'i “evet”, %24.2(62) “hayır” yanıtı vermiştir. Buna karşın erkeklerin, %72.5(408)'i “evet”, %27.5(155) “hayır” diye yanıtlamıştır. Genel katılıma bakıldığında, %73.5(603)'ü “evet”, %26.5(217)'si “hayır” diye yanıtladığı tespit edilmiştir. Kaya ve Karaküçük, (2003)'te yetiştirme yurtlarında kalan gençler üzerinde yaptıkları araştırma sonuçlarında da benzer sonuçların çıkması araştırmayı destekler niteliktedir.

Yurtta kalan gençlerin boş zaman etkinliklerini en çok ne tür etkinliklere katıldıklarına ilişkin bulgulara göre; uygulamaya katılan kızların, %37.7(97)'si "bireysel iç mekanlarda" kitap okuma, müzik, resim, dans kursları vb. etkinlikleri yoğun olarak tercih ederken, erkekler, %47.7(269)'u "dış ve iç mekanlarda" futbol-basketbol-voleybol-masa tenisi gibi takım ve bireysel sporlara ağırlıklı katılımı tercih ettikleri görülmektedir.

Kaya ve Karaküçük ve Cılga araştırmalarında da benzer sonuçlara varılması araştırma bulgularını destekler niteliktedir.^{134, 53} Hem kızlarda hem erkeklerde seyirci olarak TV seyretme oranındaki düşüklük, yurt yapısından kaynaklanan düzenlemeler ve alanda yapılan gözlemlere göre, gençlerin öncelikle ders çalışma ve belirli saatlerde uykuya yönlendirildiği için düzenli TV seyretme imkanı doğmamaktadır. Bu olanak hafta içi belli zaman dilimi içinde ve hafta sonları mümkün olabilmektedir. Yurtların yönetsel yapısından gelen nedenlerle, televizyondan sınırlı sürelerde ve kopuk biçimde yararlanabilmektedirler.

Gençlerin etkinliklere en çok kiminle katıldıklarını anlamaya yönelik bulgulara göre, uygulama kapsamındaki kızların %64.2(165)'i "yurttan arkadaşıyla", yine erkeklerin %59.1(333)'ü ve kız ve erkeklerin toplamına bakıldığında, %60.7(498)'sinin en çok "yurt arkadaşıyla" etkinliklere katılmayı tercih ettikleri görülmektedir.

Bu veriler, yurdun kapalı sistem yetiştirme anlayışına bağlı olarak gençlerin yakın çevre ve okuldaki arkadaşlarıyla temasını kısıtlamaktadır. Bu yurtta kalan gençlerin arkadaş edinme ve topluma açılım şansını sınırlayarak, sadece yurttan arkadaş odaklı hale getirmektedir. Yetiştirme yurdundaki yaşam, yurdun toplumsal çevresine taşan ilişkileri de içerir. Gençlerin toplumsal koruma altında geçen yetiştirme süreçleri; yurt ve yurdun toplumsal çevresi düzeyinde sağlanan etkileşim olanaklarıyla çok yönlü olarak gelişir.

Gençlerin yurttta kaldıkları süre içinde, toplumsal yaşama açılmaları, çevredeki etkinliklere katılmaları yetişmelerine çok yönlü olanaklar yaratır. Gençlerin çevre ile etkileşime girmeleri, yurdun yapısı içinde kapalı kalmalarını engeller. Bu toplumsal çevreden soyutlanmadan yetişmelerine ortam hazırlar. Çünkü, sosyalleşme süreci, yurt içinde gelişen ve toplumsal çevreyle bütünleşen etkileşimleri gerektirir.

urtta kalan gençlerin boş zaman etkinliklerine en çok ne zamanlar katıldıklarını saptamaya ilişkin bulgulara göre, kızların %44.7(155)'inin ve erkeklerin %76.1(429)'inin etkinliklere en çok "hafta sonu yurttta" oldukları zamanlarda katıldıklarını göstermektedir. Yurttta kalan gençlerin etkinliklere en çok yurt arkadaşıyla katılmak istediklerini belirtmeleri de sonuçları destekler niteliktedir.

Gençlerin etkinliklere hangi tesislerde katıldıklarını anlamaya yönelik bulgulara göre; kızların, %48,2(124)'i, erkeklerin, %44.0(248)'i ve her iki grubun toplamının %45.4(372)'si etkinliklere en çok "yurt tesislerinde" katılmayı tercih ettikleri görülmektedir. Yurttta kalan gençlerin etkinliklere en çok kimle, ne zaman ve nerede katıldıklarını saptamaya yönelik araştırma sonuçları; hem kızların hem de erkeklerin yurtttan arkadaşıyla, hafta sonu yurttta olduğu zamanlarda ve yurt tesislerinde katılmayı tercih ettikleri görülmektedir. Genel olarak değerlendirildiğinde, gençlerin toplumsal çevreyle ilişkileri, oldukça düzensiz ve yetersiz koşullarda gelişmektedir. gençlerin toplumsal koruma altında geçen süreçte ilişkilerini toplumsal çevreye taşırmakta ve toplumsal yaşama açılmakta zorluk çektikleri anlaşılmaktadır. Bu durum yurt yönetiminin yönlendirme biçiminden kaynaklanmaktadır. Bu zorluklar yurttta yetişen gençlerin yurdun yapısı içinde, toplumsal çevreden soyutlanarak kapalı kalmalarına neden olabilmektedir.

Gençlerin etkinliklere katılım sıklığını anlamaya yönelik araştırma bulgularına göre; kızların %29.1(77)'si "ara sıra", %24.1(62)'i "haftada 1 – 2 gün" sıklığında katılmalarına karşın, erkeklerin %27.7(156)'si "ara sıra", %24.1(136)'sı "haftada 1 – 2 gün" sıklığında ve her iki grubun genelinde %28.4(233)'ü "ara sıra" ve %25.1(206)'i "haftada 1 – 2 gün" sıklığında etkinliklere katıldıkları anlaşılmaktadır. Bu verilere göre değerlendirme yapacak olursak, boş zaman etkinlikleri gençlere ilgilerine göre katılabilecekleri ve yeteneklerini ortaya koyup geliştirebilecekleri etkileşim ortamını sunar. Yurtta kalan gençlerin yetişmeleri açısından yönlendirici bir etkisi vardır. Verilere göre, yurt yaşamında her yaş ve gruptaki gençlerin yararlanabilmeleri için düzenli ve planlı boş zaman değerlendirme etkinliklerinin olmadığı ve yurt yönetiminin yeterli yönlendirme yapamadıkları anlaşılmaktadır.

Boş zaman değerlendirme aracı olarak en sık başvurulanan spor etkinliklerine gençlerin ne ölçüde ilgilendiklerini saptamaya yönelik bulgulara göre; uygulamaya katılan kızların %38.1(98)'i "ara sıra", ve %30.7(79)'si "sık" ilgilenmelerine karşın, erkekler, %40.8(230)'i "sık" ve %32.8(185)'i "ara sıra" ilgilendikleri saptanmıştır. Bu veriler, erkeklerin kızlara oranla daha çok spor etkinliklerini tercih ettiklerini göstermesi açısından, seçilen etkinlik türünde erkeklerin "takım sporları"nı seçmeleri sonuçları destekler niteliktedir. Gençler arasında, sporda yoğunlaşan bir ilgi olduğu görülmektedir. Bu ilginin diğer etkinlik alanlarına da kaydırılması, hiçbir etkinliğe katılmayanların da ilgilerinin çekilmesi gereklidir. Çünkü gençlerin bireysel ve toplumsal gelişmelerinin yönlendirilmesi, bu nitelikteki çabalarla sağlanabilir.

Yurtlarda kalan gençlere sağlanan temel hizmet ve etkinlik alanları, yurda özgü fiziksel koşulların ve olanakların bir göstergesidir. Bu gençlerin yurtlardaki yaşam düzeyini ve standardını belirler. Fiziksel koşulların ve olanakların sağlanması, gençlerin toplumsal koruma

kapsamında yetiştirilmeleri için gerekli hizmet bütünlüğünün bir parçasıdır. Temel hizmetler ve etkinlik alanları, gençlerin bakılması ve yetiştirilmesi için gerekli olmakla beraber, yalnızca onların olmasıyla yetinilmemelidir. Etkinlik alanlarının amaca ve işlevine uygun bir şekilde gençler tarafından yeterince kullanılıp kullanılmadığı çok önemlidir. Bu anlamda gençlerin yurtlarda bulunan spor amaçlı tesislerden ne ölçüde yararlandıklarını saptamak amacıyla yapılan araştırma sonuçlarına göre, kızların %40.4(104)'ü “çok az”, %28.7(74)'ü “çok, yeterince” kullandıkları, erkeklerin, %39.6(223)'ü “çok az” ve %32.1(181)'i “çok, yeterince” kullandıkları görülmektedir. Araştırma sonuçlarına göre, uygulamaya katılan gençlerin kaldıkları yurtların çoğunluğunun spor yapılabilecek uygun mekanlara sahip oldukları saptanmıştır. Buna rağmen, spor alanlarından hem kızların hem de erkeklerin ağırlıklı olarak “çok az” yararlandıklarını belirtmeleri, yurt yönetiminin hem yönlendirmede ki eksikliğine hem de alanında uzman personelin olmayışına bağlıdır.

Gençlerin kaldıkları yurtlarda yeterli boş zaman değerlendirme etkinliklerinin olup olmadığının saptandığı araştırma bulgularına göre, uygulama kapsamına giren gençlerin, %56.0(459)'u “hayır, yok”, %28.7(235)'si “evet, var” ve kalan %15.4(126)'sının cevap vermediği görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun yurtlarda yeterli boş zaman değerlendirme etkinlikleri olmadığını ifade ettikleri anlaşılmaktadır. Yine, yurtlarda boş zaman etkinliklerini gerçekleştirmek için yeterli tesis olup olmaması ile ilgili araştırma bulgularına göre, uygulama kapsamına giren gençlerin, %50.5(414)'u “hayır, yok”, %30.7(252)'si “evet, var” ve kalan %18.8(154)'nün cevap vermediği görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun yurtlarda yeterli boş zaman değerlendirme tesis ve malzemesi olmadığı yönünde görüş belirttikleri anlaşılmaktadır.

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katılmak için yeterli boş zamanları olup olmadığını saptamak amacıyla, kendilerinden bir değerlendirme yapmaları istenmiştir.

Uygulama kapsamına giren gençlerin, %62.3(511)'u "evet, var", %19.6(161)'i "hayır, yok" ve kalan %18.0(148)'inin cevap vermediği görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun boş zaman etkinliklerine katılmak için, yeterli boş zamanları olduğunu ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Gençlerin, rekreasyon etkinlikleri düzenlemeye yönelik, yeterli alanında uzman beden eğitimi öğretmeni veya aktivite uzmanı personel olup olmamasına ilişkin görüşlerine göre, uygulama kapsamına giren gençlerin, %25.4(208)'i "evet, var", %60.5(496)'sı "hayır, yok" ve kalan %14.1(116)'inin cevap vermediği görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun yurtlarda yeterli boş zaman etkinlikleri düzenleyecek beden eğitimi öğretmeni ve alanında uzman personel olmadığını belirtmektedirler. Buna karşın, bu etkinlikleri, %40.4(331) oranında grup öğretmenlerinin ve %21.2(174) oranında öğrenciler, %14.5(119)'nun sosyal hizmet uzmanları tarafından düzenlendiği görülmektedir.

Yurtlarda kalan gençlerin boş zaman etkinliklerine katılımını arttırmak için, alanında uzmanlaşmış personelin de istihdamının zorunlu olduğu bulgular sonucunda anlaşılmaktadır. Özellikle yurt yaşamının yapısal çerçevesi içinde gençlerin yeterince boş zamanları oluşu ve bu boş zamanların daha verimli değerlendirilmesi gerçeğini de ortaya çıkarmaktadır. Bunu sağlayabilmenin temel koşullarından birisi de yurtlarda beden eğitimi veya alanında uzmanlaşmış sosyal, kültürel ve teknolojik etkinlik eğitmenlerinin kurumlarda istihdam edilmesinin sağlanmasıdır.

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katılmasının en önemli faydası ve katkısını saptamak amacıyla, kendilerinden bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Uygulama kapsamına giren gençlerin, önem sırasına göre, %41.7(342)'si “insanlarla kaynaşmayı, iletişim kurmayı ve arkadaş edinmeyi sağlar”, %18.8(154)'i “fiziksel ve ruhsal rahatlama sağlar”, %16.8(138)'i “sıkıntılardan kurtulmaya yardımcı olur” diye değerlendirdikleri görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun boş zaman etkinliklerine katılmanın en önemli fayda ve katkısının insanlarla kaynaşmayı, iletişim kurmayı ve arkadaş edinmeyi sağladığını ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Yetiştirme yurdundaki yaşam, yurdun toplumsal çevresine taşan ilişkileri de içerir. Gençlerin toplumsal koruma altında geçen yetiştirme süreçleri; yurt ve yurdun toplumsal çevresi düzeyinde sağlanan etkileşim olanaklarıyla çok yönlü olarak gelişir. Gençlerin yurttan kaldıkları süre içinde, toplumsal yaşama açılmaları, çevredeki etkinliklere katılmaları yetiştirmelerine çok yönlü olanaklar yaratacaktır. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun boş zaman etkinliklerine katılmanın en önemli fayda ve katkısının insanlarla kaynaşmayı, iletişim kurmayı ve arkadaş edinmeyi sağladığını ifade etmeleri bu yönden önem arz etmektedir.

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katıldıktan sonra kendilerini en çok nasıl hissettiklerine ilişkin görüşlerine göre, kızların, önem sırasına göre, %32.2(83)'si “rahatlama hissi”, %27.2(70)'i “kendine olan güven duygusunun artması”, buna karşın erkeklerde önem sırasına göre, %26.6(150)'ü “kendine olan güven duygusunun artması”, %23.2(131)'si “rahatlama hissi” ve iki grup değerlendirmesine göre, %26.8(220)'i “kendine olan güven duygusunun artması” ve % 26.1(214)'i “rahatlama hissi” olarak değerlendirdikleri

görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun boş zaman etkinliklerine katılmanın en çok kendisine güven duygusu ve rahatlama hissi sağladığını ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katılmalarının veya katılmak istemelerinin en önemli nedenini saptamak amacıyla, yapılan araştırmaya ilişkin görüşleri; uygulama kapsamına giren gençlerin, önem sırasına göre, %30.6(251)'si "eğlenceli ve zevkli olması", %22.9(188)'i "can sıkıntısından kurtulup rahatlama sağladığı" ve %17.8(146)'i "eğitici ve yararlı olduğu", %12.6(103)'sı "arkadaş edinmeye yardımcı olması" olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun boş zaman etkinliklerine katılmanın en önemli nedeninin eğlenceli ve zevkli olması ve can sıkıntılarından kurtulmalarına yardımcı olduğunu ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

Gençlerin, rekreasyon etkinliklerine katılmamasının veya katılamamasının istemelerinin en önemli nedenlerini saptamak amacıyla, yapılan araştırmaya ilişkin görüşlerine bakıldığında, gençlerin, önem sırasına göre, %27.6(226)'sı "boş zaman etkinlikleri yok", %21.5(176)'i "etkinlikleri organize edecek uzman kişiler yok" ve %10.2(84)'i "param yok", %9.5(78)'i "zamanım yok", ve %9.0(74)'ü "birlikte katılabileceğim arkadaşım yok" olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Yurtta kalan gençlerin büyük çoğunluğunun boş zaman etkinliklerine katılmamasının veya katılamamasının en önemli nedenleri olarak, boş zaman etkinliklerinin olmaması ve bu tür etkinlikleri organize edecek uzman personelin olmamasını neden olarak gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Gençlerin cinsiyeti ile en önemli sorunların kiminle paylaşıldığı durumu arasında bir ilişkinin olup olmadığını anlamak için yapılan test sonuçlarına göre, cinsiyeti ile en önemli sorunların kiminle paylaşıldığı durumu arasında %95 güven düzeyinde anlamlı bir ilişkinin

olduğu görülmüştür. Yurt ve okul yaşamındaki ilişkiler, gençleri çeşitli sorunlarla karşı karşıya getirir. Yaşanılan bu sorunların çözümü için kurulan etkileşimler, gençlerin yurt ve okul içindeki konumlarını tanımlayıcı bir göstergedir. Gençlerin sorunlarının çözümü için yardımına ve paylaşımına başvurdukları kişiler, yurt ve okul içindeki etkileşim ve paylaşım kanallarını açıklar. Bunun en önemlisi, yurttaki kalan gençlerin yurt ve okul yaşantısından gelen sorunlarının hangi düzeylerde çözüldüğünü ortaya çıkarmasıdır. Sorun çözümü için başvuru yapan kişiler, gençlerin yetişme sürecinde kimlerin etkin olduklarını belirginleştirir.

Yurttaki kalan gençlerin sorunlarının paylaşımında ve çözümünde en çok yurt arkadaşının tercih edildiği ve etkili olduğu anlaşılmaktadır. Gençler, %45.6(374) gibi büyük oranda sorunlarının paylaşımı ve çözümü için yurt arkadaşına başvurmuştur. Buna karşın, %24.5(201) oranında gencin sorunlarını hiç kimseyle paylaşmadığı, %14.4(118) oranında gencin sorunlarını ve çözümünü yurt öğretmeni ve sosyal hizmet uzmanlarıyla paylaştıkları anlaşılmaktadır. Bu verilere göre, yurt öğretmeni, psikolog ve sosyal hizmet uzmanlarının gençlerin sorunlarını paylaşma ve çözmede sınırlı kaldıkları söylenebilir.

Gençlerin, yurdu yetiştirme düzeni içinde toplumsal korunma altında yetişmelerinin yurdu dışından arkadaş edinmeye etkisi ile ilgili görüşlerine göre, gençlerin, %46.3(38)'ü “olumsuz” etkilediğini, %27.9(229)'u “etkisi yok” ve %24.9(204)'ünün “olumlu” etkilediğini ifade etmektedirler. Bu soruya bağlantılı olarak, gençlerden yurttaki kalmanın yurdu dışından arkadaş edinmekte zorluk yaratma etkisi olup olmadığına yönelik görüşlerini almak için bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Verilere göre değerlendirme yapacak olursak; yurttaki kalan kız ve erkeklerin çoğunluğunun “yurt genci” olmanın, yurdu dışından arkadaş edinme ve toplumsal çevreyle ilişki kurmada olumsuzluk ve zorluk yarattığını belirtmektedirler. Bu

görüşün oluşu, toplumda yurt çocukları için acıma duygusunun yoğunluğu ve varolan bu gerçekten kaçarak veya yok sayarak kurtulma isteğinin yarattığı bir durumun, toplumun bir parçası olan ailesi yanında kalan gençlerin de bundan etkilenmeleri ve yurt gençleriyle ilişkiye ve iletişime girmekten kaçınmalarıdır.

Gençlerin yurttaki yaşamları, yurdun toplumsal çevresine taşan ilişkileri de içerir. Gençlerin toplumsal koruma altında geçen yetişme süreçleri; yurt ve yurdun toplumsal çevresi düzeyinde sağlanan etkileşim ve iletişim olanaklarıyla çok yönlü olarak gelişir. Gençlerin yurttaki kaldıkları süre içinde, toplumsal yaşama ve çevreye açılmaları, yurdun dışından da arkadaş çevrelerine girmeleri ve iletişim kurmaları yetişmelerine katkı sağlayacaktır. Bu anlamda, gençlerin yurdun dışından arkadaşlarının veya akranlarının kendilerini yurttaki ziyarete gelmesini ve kendisinin de yurdun dışından arkadaşının evine ziyarete gitmesi yönündeki eğilimlerini almak amacıyla, yapılan araştırma verilerin değerlendirilmesinde, kızların %68.0(175)'i "evet", yurdun dışından arkadaşlarını beni yurttaki ziyarete gelsin, %31.9(82)'u "hayır" ziyarete gelmesin demesine karşın erkeklerin, %60.5(342)'i "evet", %39.4(222)'ü "hayır" olarak görüş belirtmişlerdir. Buna karşın, siz arkadaşınızı evinde ziyaret etmek ister misiniz? Sorusuna ise; kızlar, %52.1(123)'i "evet" arkadaşımı evinde ziyaret etmek isterim derken, %47.9(123)'ü "hayır" arkadaşımı evinde ziyaret etmek istemem görüşü belirtmiştir. Bu görüş erkeklerde, %49.0(276)'i "evet", %50.9(287)'ü "hayır" olarak saptanmıştır.

Her iki grubun genel kanaati değerlendirildiğinde, yurdun dışından arkadaşın yurttaki kendilerini ziyarete gelmelerine "evet" derlerken, kendilerinin arkadaşını evinde ziyaret etme görüşüne gelindiğinde, "evet" ve "hayır" arasındaki sonuçların yakın çıkması, yurt gençlerinin toplumsal çevreye açılmaya ve diğer insanlarla iletişim kurmaya istekli oldukları ama aynı

zamanda da bazı endişe ve çekincelerinin olduğu anlaşılmaktadır. Bu endişe ve çekincelerinin neler olduğu konusunda kapsamlı bir araştırmaya ihtiyaç olduğu ve bu endişelerin giderilmesinin yurttaki yetişen gençlerin toplumsal çevreye daha rahat açılımlarını ve iletişim kurmalarını sağlayacağı açıktır. Bu aynı zamanda gençlerin dış yaşamdan kopuk yaşamlarının gençlerde oluşturduğu duygu kompleksi ve dış dünyadan çekinmeye bağlı olabilir.

Boş Zaman Değerlendirme etkinliklerine katılımın cinsiyete bağlı sosyalleşmeye etkisini araştırmaya yönelik test sonuçlarındaki bulgulara göre, hesaplanan t değeri -0.089 buna ait anlamlılık düzeyi 0.929 olarak hesap edilmiştir. Dolayısıyla cinsiyetteki farklılaşmanın sosyalleşme değerleri açısından anlamlı derecede bir fark yaratmadığı %95 güven düzeyinde söylenebilir.

Bölgesel farklılığın aktivitelere katılıma etkisi arasında bağımlılığın araştırılmasında $P=0.001$ olarak hesap edilmiştir. Dolayısıyla Bölgesel farklılık ile aktivitelere katılım etkisi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir bağımlılığın olduğu %95 güvenle söylenebilir. Buna karşın, bölgesel farklılığın sosyalleşmeye etkisi yönündeki ortalama değerlere göz atıldığında, hesaplanan F değeri 1.453 ve p değeri ise 0.215'dir. $p < \alpha$ olduğundan sosyalleşme değerlerinin bölgelere göre istatistiksel olarak bir farklılık gösterdiği %95 güven düzeyinde söylenemez. Dolayısıyla, sosyalleşme değerleri açısından beş bölgenin istatistiksel olarak manidar bir farklılık gösterdiği söylenemez. Karadeniz bölgesi birinci sırada ve ortalamasının 11.1606 olduğu, Marmara/Ege bölgesinin 10.8758 ile ikinci sırada olduğu, İç Anadolu'nun 10.5023 ile üçüncü sırada olduğu, Akdeniz Bölgesinin 10.3797 ile dördüncü sırada ve Doğu ve Güney Doğu Anadolu bölgesinin de 10.2231 ile beşinci sırada olduğu görülmektedir. Buradaki değerler aynı zamanda sosyalleşme ortalama değerlerinin de bir sıralamasını vermektedir. Denebilir ki,

burada ortaya çıkan sonuçlar; bölgelere göre boş zaman değerlendirme etkinliklerinin sosyalleşmeye etkisi de aynı sıralama ile gerçekleşmektedir diye yorumlanabilir.

Boş Zaman Değerlendirme etkinliklerine katılıp katılmamanın sosyalleşme değerlerinin ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını araştırmak için yapılan test sonuçlarına göre, boş zamanları değerlendirme etkinliklerine katılanların sosyalleşme değeri ortalamasının (11.1144), boş zamanları değerlendirme etkinliklerine katılmayanların sosyalleşme değeri ortalamasından (9.2074) daha büyük bir değer olduğu görülmüştür. Ancak bu büyüklüğün anlamlı olup olmadığını test etmek için yapılan t-testinde hesaplanan t değeri 5.784 buna ait anlamlılık düzeyi p ise 0.000 olarak hesap edilmiştir. Dolayısıyla boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerine katılanların, sosyalleşme değerlerinin boş zamanlarını değerlendirme etkinliklerine katılmayanların sosyalleşme değerlerinden istatistiksel olarak anlamlı derecede büyük olduğu %95 güven düzeyinde veya $\alpha=0.05$ hata payı ile söylenebilir. Araştırmanın sonuçları kuvvetle “boş zaman değerlendirme etkinliklerinin”, uygulamaya katılan yetiştirme yurtlarında toplumsal korunma ve bakım altındaki gençlerin sosyalleşmesine büyük oranda etki ettiği %95 güven düzeyinde göstermiştir.

Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı’nca yayınlanan Ergenlik Dönemi Değişim Projesi’nde(ERDEP), BZD etkinliklerine katılımın sosyalleşmeye etkisi şu şekilde ifade edilmiştir: “...Spor, sosyal ve kültürel etkinlikler; bireysel ve sosyal varlığınızın gelişmesine, kimliğinizin oluşmasına yardımcı olur”.²⁶⁴ Burada sağlık ve eğitim bilimlerinde alanının uzmanlarınca ifade edilen bu yargı araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Tezcan²³² eserlerinde; çoğunlukla grup halinde gerçekleştirilen rekreatif etkinliklerin, bireylerin birbirleriyle sosyal ilişkiler kurmasında ve geliştirmesinde büyük rol oynadığını, yeni arkadaşlıkların oluşması, grup içinde yer edinme, yerini anlama ve diğer grup üyelerini tanıyabilme gibi çabalar, kişinin sosyal yaşantısını etkileyerek olgunlaşmasını ve toplum hayatına alışmasını sağladığını, daha çok ortak zevkleri ve etkinlik alanları olan bireyler, belirli rekreatif etkinliklerde bir araya geldiklerini ifade ederek, rekreatif etkinliklerin sosyalleşmeye etkisini açıklıkla belirtmektedirler.

Yine, Bucher³², aynı konuda hevesli ve istekli diğer insanlarla bir etkinlik içinde bulunmanın kişilerin sosyal çevresinin artmasına, yeni arkadaş ve dostlar edinmesine yardımcı olduğunu, ortak bir spor faaliyetinde bulunan insan, aynı çalışmaya katılan diğer insanlarla kaynaşarak yeni dostluklar kurabildiğini ve kendini bir grubun üyesi olarak algılayabileceğini, aynı etkinlikten zevk alan, benzer yetenek ve becerilere sahip insanların birbiriyle kolay anlaşabileceklerini ve uzun sürebilecek dostlukların oluşabileceğini, rekreatif faaliyetlerde bulunmak amacıyla bir araya gelen ve ortak heves ve heyecanların paylaşıldığı bir ortamdaki kişilerin, yalnızlık ve gruba katılım, hata yapmak korkusundan uzak, hoşgörülü ve gelişmiş sosyal ilişkiler kurarak sosyal uyumlarını kolaylaştırdıklarını ifade ederek yine araştırma sonuçlarını desteklemektedir.

Kuşkusuz, yetiştirme yurtlarında korunma ve bakım altında kalan gençlerin, Türk toplumunun yaşam koşullarından, kültüründen ve boş zaman değerlendirme anlayışından bağımsız olarak düşünülmesi mümkün değildir. Yurt gençlerinin; içinde yaşadıkları toplumun yaşam koşullarından, kültür ve alt kültüründen, erken dönem sosyalleşme deneyimlerini edindikleri, aile/yurt ortamı ve okul sisteminden etkilenecek kişiliklerini ve sosyal kimliklerini

kazandıkları görülmektedir. Ayrıca, gerek korunma ve bakım altında bulunan yurt ve okul, gerekse içinde bulunan kentin sosyal ve fiziki çevre koşulları ve imkanlarının, yurt gencinin, boş zaman değerlendirme eğiliminde belirleyici ve yönlendirici olduğu görülmüştür. Özellikle eğitim kurumu olarak okul, farklı konumlarda olan gençlerin bireysel ve toplumsal gelişmelerinin yönlendirilmesinde aile ve yurt ortamına göre daha etkili olabilmektedir.

Yurtlarda korunan gençlerin öğrenime yönlendirilmeleri, yurt-genç-okul ilişkilerinin çok yönlü geliştirilmesini gerektirir. Gençlerin okul yaşamına düzenli katılabilmeleri ve başarı düzeylerinin yükseltilebilmesi için bu ilişkilerin yurdun etkinlikleriyle geliştirilmesi zorunludur. Gençler okulun toplumsal işlevlerinden geniş ölçüde yararlandırılmalı, okul içi etkinliklere katılımları teşvik edilmelidir. Gençlerin okul yaşamına ilişkin sorunları; yurt-okul etkileşimi ve işbirliği içinde ve gençlerinde katılımı da sağlanarak çözülebilmelidir. Okulun yurttan gelen gençlere yaklaşımı geliştirilmeli ve okulun, yurdun toplumsal koruma ve yetiştirme işlevlerini destekleyici ve tamamlayıcı bir etkileşim ortamı yaratması sağlanmalıdır.

Yapılan bu araştırma sonuçlarında, yetiştirme yurtlarında korunma ve bakım altındaki gençlerin boş zaman değerlendirme ile ilgili tutum ve davranışlarında farklılıklar olduğu ve sosyalleşme süreçlerini olumlu yönde etkilediği ortaya çıkmıştır. Bu farklılıklar, sosyal çevreyi oluşturan yurt ortamı ve yakın çevreden etkilenme yoluyla edinilen sosyalleşme deneyimlerinden olduğu kadar; gençlerin içinde bulundukları sosyal ve fiziki çevre koşullarından da kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Yurt gençlerinin yurdun sosyal ve fiziksel koşulları ile bütünleştiği ve yurdun ve çevresinin sunmuş olduğu olanaklar çerçevesinde boş zaman değerlendirme etkinliklerinden yararlandıkları belirlenmiştir.

Tezcan'a göre²³⁰; okul, toplumsallaşma araçlarından birisidir. Okul çocuğa boş zamanları değerlendirme olanakları sağladığı ölçüde onun toplumsallaşmasını(sosyalleşmesi) kolaylaştırmaktadır. Bu anlamda, yetiştirme yurtları koruma ve bakım altındaki gençler için sosyalleşme süreçlerine direk etki eden hem bir aile hem de bir okul ortamıdır.

Bu araştırma sonuçları ışığında şu öneriler sunulabilir;

Yetiştirme yurtlarında koruma altına alınan gençlerin bireysel ve toplumsal gelişmelerini, demokratik yetiştirme anlayışı doğrultusunda yönlendirmeye olanak sağlayacak programlar hazırlanmalıdır.

Bu programın hedefi, toplumun korunmaya muhtaç çocuklara ve gençlere bakış açısını somutlaştıracak nesnel koşulların yurtlarda yaratılması olmalıdır. Hazırlanacak programla, kurumlarda aile ortamını yaratmaya yönelik düzenlemelere işlerlik kazandırılmalıdır. Yetiştirme yurtları, gençlerin sosyalleşme süreçlerinin çok yönlü olarak geliştirilmesinde, yönlendirici bir toplumsallaştırma etmeni niteliğini kazanmalıdır. Yurtlarda yaratılacak nesnel koşulların ve sağlanacak hizmetlerin; gençlerin bireysel ve toplumsal gelişimlerini toplumsal hedefler doğrultusunda yönlendirebilecek yapıya ulaştırılması temel çaba olmalıdır.

Gençlerin sosyalleşme süreçlerinin yönlendirilmesinde, demokratik ve çağdaş yetiştirme anlayışı kesinlikle benimsenmelidir. Kurumlarda, aile ortamının geliştirilmesi, bürokratik yapı ve otoriter tutumlar içeren yaklaşımlarla sağlanması imkansızdır. Yurtlarda hoşgörüye, sevgi ve saygıya dayalı demokratik bir etkileşim ortamı yaratılmalıdır.

Gençlere, yurt yaşamına etkili ve çok yönlü olarak katılma olanağı sağlanmalıdır. Gençlerin bireysel ve toplumsal gelişimleri, çoğulcu/katılımcı bir yetiştirme düzeni içinde yönlendirilebilmelidir. Gençlere, bireysel ve toplumsal sorumluluk bilincinin ve etkin olarak

yaşama katılma anlayışının kazandırılması yurt ve çevre toplumsal düzeyine geliştirilecek etkileşimlerle ele alınmalıdır.

Gençlerin kitle iletişim araçları ve teknolojik gelişmelerden yararlanma olanakları, yurt yaşamına özgü programların yeniden düzenlenmesiyle geliştirilmelidir. Gençlere TV izleme, radyo dinleme, bilgisayar ve internet olanakları, kitap, dergi ve gazete okuma olanaklarının sağlanması ve teşvik edilmesi, ilgi alanlarının oluşmasına yönelik çabalarla birlikte ele alınmalıdır. Yetiştirme anlayışı doğrultusunda gençlerin bireysel ve toplumsal gelişmelerini destekleyecek, toplumsal kültürün çok yönlü olarak aktarılmasını sağlayacak düzenlemelere gidilmelidir.

Yetiştirme yurtlarının çevresinde bulunan eğitim ve hizmet kuruluşlarıyla ilişki ve işbirliği kurulmalı, yurt; çevresel olanakların gençlerin yetişmesini yönlendirecek düzeyde geliştirilmesine çalışılmalıdır. Bu ortam içinde gençler, belirli etkinlikleri ilgili kuruluşların yapısı ve organizasyonu içinde gerçekleştirebilme imkanına kavuşturulmalıdır. Gençlerin boş zamanlarının değerlendirilmesi, yurt içi etkileşimler ile çevreye açılmaya yönelik yaklaşımlarla ele alınmalıdır.

Bu bağlamda, eğitimin ayrılmaz bir parçası olan boş zaman değerlendirme etkinlikleri, yurt yaşamı içinde yeterince yerini alabilmeli ve “yetiştirme yurdu” yalnızca gençlerin bakım ve korumasını sağlayan fiziki ihtiyaç alanlarıyla ilgili alt-yapı düzenlemeleri ve hizmetleriyle kalmayıp, aynı zamanda, çağdaş anlamda “sosyal, kültürel ve sportif” alanlarda da düzenleme ve hizmetlere gitmelidir.

Yetiştirme yurtlarındaki uygulamalara temel olacak bu tür yaklaşımların, toplumsal koruma kapsamına alınan çocukların ve gençlerin demokratik bir düzende ve çağdaş

hizmetlerle yetiştirilmelerine, kendine ve topluma yararlı üretken bireyler olarak yetişmelerine büyük katkı sağlayacaktır.

Yetiştirme yurtlarında kalan gençlerin toplumla daha sağlıklı iletişim kurabilmeleri ve daha sağlıklı adaptasyon sağlayabilmeleri için yetiştirme yurtlarının yetiştirme faaliyetleri gözden geçirilerek; çocukların dış dünyadan kopukluğunu önleyecek ve iletişimini arttıracak olan boş zaman aktivitelerinin düzenli, programlı ve devamlı olarak yapılmasının sağlanması önerilir.

Boş zamanlardaki rekreatif etkinliklerin uzmanlarca planlama ve uygulamasının yapılması, yurt yönetimlerinin çocukları yönlendirmede teşvik edici ve daha çok cesaret verici bir rol üstlenmesi önerilir.

Mali imkanlar dahilinde de aktivite mekanlarının rehabilitasyonu ve yeni tesislerin kazandırılması önerilir. Bu konuda yasalar incelenerek yap, işlet ve devret modeliyle yatırımcıların bu kurumlara yatırım yapmasının teşviki önerilir.

Üniversitelerin Beden Eğitimi Bölümü öğrencilerinin staj dönemlerinin bir kısmını kurumlarda yapmaları konusunda kurum ve üniversite yetkililerinin bir protokol çerçevesinde birleşerek programın hayata geçirilmesi, yine beden eğitimi ve spor bölümü mezunlarının yetiştirme yurtlarında rekreatif etkinliklerin planlanması ve uygulanabilmesi için ivedilikle istihdam edilmesi önerilir.

Araştırmaya yönelik olarak; rekreasyon araştırmalarının diğer bütün sosyal hizmet kurumlarından yuvalar, huzurevleri, gençlik merkezleri, kadın – erkek sığınma evleri, toplum merkezleri, cezaevleri, ıslahevleri v.b gibi kesimlere de kaydırılması önerilir.

ÖZET

Bu çalışma, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu'na bağlı Yetiştirme Yurtlarında kalan gençlerin, boş zaman etkinliklerine eğilimleri ve etkinliklerin sosyalleşmeye etkisini saptamak amacı ile yapılmıştır. Araştırmada çalışma evrenini, Türkiye genelindeki Yetiştirme Yurtlarında kalan 13 – 18 yaş kız ve erkek öğrenciler oluşturmaktadır. Örneklemi ise, bölgelerdeki illerden rast gele tabakalı yöntemle seçilmiş 257 kız ve 563 erkek öğrenci olmak üzere toplam 820 genç oluşturmuştur.

Araştırmada tarama modeli kullanılmış ve yetiştirme yurtlarındaki boş zaman etkinliklerindeki durumun mevcut zaman kesiti içinde verilere dayanılarak; eğitime cevap bulma, olayları ve problemleri anlama, gruplayabilme ve aralarındaki ilişkiler saptanmaya ve bu ilişkiler ışığında yetiştirme yurtlarında toplumsal korunma ve bakım altındaki gençlerin sosyalleşmesine etkisi betimlenmeye çalışılmıştır. Konu ile ilgili yerli ve yabancı literatür taranarak, araştırma problemi hakkında gerekli bilgilere yer verilmiş ve kuramsal çerçevede alt yapısı oluşturulmuştur. Ayrıca üç bölüm ve 54 sorudan oluşan bir anket uygulanmış ve bu yoluyla elde edilen verilerin yorumlanmasıyla araştırmanın problemine yönelik çözüm aranmıştır.

Araştırma verilerinin değerlendirilmesinde, SPSS 11.0 istatistik paket programından yararlanılmış ve hesaplanmış değerlerin bulunması ve yorumlanması bu değerler ışığında yapılmıştır. Araştırmada, değişkenlere ait değerlerin dağılımına göre betimleme yapabilmek için frekans ve yüzde dağılımları alındı. Kesikli (kategorik) değişkenler arasındaki ikili ilişkileri gözlemleyebilmek için, çapraz tablolar kullanıldı. Sıralama ve sınıflama olan iki değişken arasındaki bağımlılık ilişkisini bulmak için ki-kare (chi-square) testi kullanıldı. Sürekli ölçme düzeyine sahip değişkenlerde ise, iki grubun karşılaştırılması için t-testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılması içinse, varyans analizi (ANOVA) kullanıldı. Yapılan bütün testlerde anlamlılık düzeyi $\alpha=0.05$ olarak alındı.

Araştırmacı ayrıca, araştırma evreni ile ilgili yakın geçmişteki deneyimlerini birleştirerek oluşturduğu bilgileri, yetiştirme yurdu gençlerinin yaşadığı yurtlardaki yaşam alanları ve boş zamanlarında bulundukları mekanlarda gözlemler yaparak pekiştirmeye çalışmıştır. Bu amaçla, yurtların spor, kültür ve sosyal etkinlik alanları

gibi gençlerin birlikte oldukları ortamlar gözlenerek, anket formlarıyla elde edilen verilerin değerlendirilmesinde ve yorumlanmasında kullanılmıştır.

Araştırma bulguları; korunmaya muhtaç kalarak, yetiştirme yurtlarında toplumsal koruma kapsamına alınan gençlerin boş zaman etkinliklerine eğiliminin yoğun olduğu görüldü. İlgilerinin yoğun olmasına rağmen, boş zaman etkinliklerine katılım düzeyinde düşüklük olduğu görüldü. Bu araştırma sonuçlarına göre tespit edilen ve katılımı etkileyen başlıca nedenler; yeterli tesis ve mekanların olmayışı veya olanların işlevsel kullanılmaması. Boş zaman etkinlikleri düzenleyecek uzman personelin olmayışı. Yurt yönetimince gençlerin, boş zaman etkinliklerine yeterince yönlendirme yapılamadığı ve çocukların cesaretlendirilmediği. Etkinliklere katılmak için arkadaş bulamamaları. İstenilen tür etkinlik olmayışı. Yurt çevresindeki diğer hizmet kurumlarıyla işbirliği eksikliğidir.

Buna rağmen, çocukların boş zaman etkinliklerine: çoğunlukla yurt tesislerinde katıldıkları belirlendi. Etkinliklere katılmanın diğer insanlarla iletişim kurmayı, kaynaşmayı ve arkadaş edinmeye yardımcı olduğu, sorumluluk duygusunu arttırdığı, kendisine olan güvenin arttığı ve fiziksel rahatlama sağladığı ifade edildi. Rekreatif etkinliklere katılmalarının özellikle kızların sıkıntılarından kurtulmalarına yardımcı olduğu sonucu çıktı. Erkek çocuklar daha çok spor etkinliklerine katılımı tercih ederken, kızların daha çok pasif aktivitelere katılımı tercih ettikleri anlaşıldı. Boş zaman değerlendirme etkinliklerine katılanların katılmayanlara oranla sosyalleşme değerleri yüksek çıkmıştır.

Sonuç olarak, boş zamanları değerlendirme (rekreasyon) etkinliklerine düzenli katılan yetiştirme yurtlarında toplumsal korunma ve bakım altındaki gençlerin, sosyalleşme süreçlerini olumlu etkilediği ve katılmayanlara oranla daha çok sosyal kişilik davranışları sergiledikleri kuvvetle söylenebilir.

SUMMARY

The purpose of this study was to determine the participation of recreational activities that interest, tendency and participation levels and effect to their socialization's process the orphans in Turkey. 257 girls and 563 boys were participated in this study, whose ages between 13 – 18 years old. The survey method was used to determine the recreational activities that tendency the orphans, their participation levels, and affect to their socialization process. Thus, data was gathered mainly through consulted questionnaire by researchers. Using SPSS 11.0 statistical package program did analysis of data.

The findings of this study showed that, the orphans were interested in recreational activities intensively. In spite of intensive interest orphan's participation levels of recreational activities seemed to low level. Those primary factors were highlighted: Facility unavailability or inefficient using. Lack of expert who was able to organize recreational activities for orphans. Lack of orientation and supporting children to the activities by orphanage management. Lack of finding partners to participate in the activities. Lack of desired type of activities and lack of cooperation with other welfare service institutions.

In addition to results of this study indicated that; children usually participated to recreational activities that was organized orphanage's facilities. It was expressed that participation to recreational activities help to have closer friendship, improve sense of responsibility and self-confidence and physical peace of mind. The participation to the recreational activities especially helps to girls to get ride of boredom. It was determined that, boys preferred to participate generally to sports activities, while girls preferred to participate generally to passive recreational activities.

As result of research findings show that, the regularly participation of recreational activities affect the orphan's socialization process.

KAYNAKLAR

1. AJZEN, I. ve DRIVER, B.L.; **“Application of the Theory of Planned Behaviour to Leisure Choice”**, J. of Leisure Research, Vol.24, No:3, 1992, s.207-224.
2. AKSOY, M.; **Sosyal Bilimler ve Sosyoloji**, Alfa Yayın, İstanbul, 2000, s.77-79.0
3. ALKAN T., ve ERGİL, D.; **Siyaset Psikolojisi**, Turhan Kitapevi, İstanbul, 1980
4. ANDERSON, D. H. ve BROWN, P.J.; **“The Displacement Process in Recreation”**, Journal of Leisure Research, Vol. 5, No:1, 1984, s.61 – 73.
5. ARICI, H.; **Okullarda Beden Eğitimi**, Bağırhan yayınevi, Ankara, 1999
6. ARMAY, U.; **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**, Der Yayınları, İstanbul, 1998.
7. ARSLAN, S.; **“Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu’na Bağlı Yurtlarda Kalan Bayan Öğrencilerin Rekreasyon Sorunları Üzerine Bir Araştırma (Ankara İli Örneği)”**, Yayınlanmamış Y.L. Tezi, G.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1996.
8. ASHTON, P. T.; **“Cross Culturel Piagetion Research: An Experimental Perspective”**, Harward Educational Rewiev, Vol.45, No:4, 1975, s.475.
9. ASLAN, N.; **“Üniversite Öğrencilerinin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimi – Öğretmen Yetiştiren Kurumlarda Karşılaştırmalı Bir Araştırma”**, D. E. Ü., Sosyal Bilimler Enstitüsü., Yayınlanmamış Doktora Tezi, İzmir, 1994.
10. ATAÜZ, S.; **“Köyden Kente Göç ve Kentleşme Olgusuna Sosyal – Psikolojik Bir Yaklaşım”**, H.Ü. Sosyal Hizmetler Bölümü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1978.
11. AYTAÇ, S.; **İnsanı Anlama Çabası**, Ezgi Kitabevi, Bursa, 2000.
12. AZİZ, A.; **Toplumsallaşma ve Kitleleşme İletişim**, A.Ü. BYYO Yayını, Ankara, 1982.

13. BAMBERGER, R.; **“Boş Zamanları Değerlendirmede Kitabın Rolü”**, BZD Semineri, HSEK Yayını, İstanbul, 1966.
14. BMMEL, G., ve BMMEL, L.L.B.; **Leisure and Human Behavior**, 3. Baskı, Brown&Bencmark Pub., Dubuque, 1996.
15. BARAN, S.; **“Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklar Sorunu”**, Sosyal Hizmette Adım Dergisi, Sayı.9, Ankara, 1977, s.14 – 19.
16. BAŞ, S.; **“The Investigation of Leisure Pursuits Academic Achievement of Orphans of High School Level”**, Yayınlanmamış Y.L. Tezi, O.D.T.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü., Ankara, 1994.
17. BERGIER, M.J.; **“A Conceptual Model of Leisure – Time Choice Behavior”**, J. Of Leisure Research, Vol.13, No:2, 1981
18. BEŞİN, E.; **“Çocuk Güvenliği”**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Çalışma Bölümü, (Çoğaltma), Ankara,1970.
19. BISHOP, D.W., ve IKEDA, M.; **“Status and Role Factors in the Leisure Behavior of Different Occupations”**, Sociology and Social Research, No:44, 1970, s.191 – 199.
20. BIYIKLI, L.; **Korunmaya Muhtaç Çocukların Gelişim ve Uyum Sorunları**, A.Ü. Eğitim Bilimleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 1976.
21. BİRGİ, B.; **“Toplumsallaşma Sürecinde Ailenin Yeri”**, Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi, Sayı.16, Ankara, Haziran 2001.
22. BLUMENTHAL, T.; **“S.O.S.: Save our Sport Through Activism and Education”**. Bicycling, May 1990, s.108 – 111
23. BOTTOMORE, T.B.; **Toplumbilim**, Çev. Ünsal Oskay, Doğan Yayınevi, Ankara, 1977.

24. BOZKURT, Ö.; **Toplumsal Yapı İçinde Örgütler, Yönetim Sosyolojisi**, TODAİE Yayınları., Ankara, 1977
25. BRAUNGART, R.; “**The Sociology of the Generations and Student Politics: A Comparison of the Functionalist and Generational Unit Models**”, Journal of Social Issues, 30 (2), 1974.
26. BRIGHTBILL, K.C. ve MEYER D.H.; **Community Recreation: A Guide to Its Organization**, U.S.A., 1964.
27. BRIM, O.G., ve WHEELER, S.; **Socialization After Childhood: Two Essays**, John Wiley and Sons, New York, 1966, s: 4-5
28. BRIM, O.G.: “**Socialization Trough the Life Cycle**”, Socialization After Childhood:Standon, John Wiley and Sons Inc., N.Y., 1966, s.
29. BRIM, O.G.; “**Socialization: Adult Socialization**”, D.S.Sills,(der.) International Encyclopedia of the Social Sciences, Mac Millian Com., Vol.14, 1968.
30. BROWN, A., ve DEATON, A.; “**Models of Consumer Behavior: A Survey**”, The Economic Journal, No:82, 1972, s. 1145 – 1236.
31. BRUNSON, M.W., ve SHELBY, B.; **Recreation Substitutability: a Research Agenda**, Leisure Sciences, Vol.15, 1993, s.67-74
32. BUCHER, A.C.; **Foundation of Physical Education**, C.U., Mosby Company, S.L. 1972.
33. BUCHER, C., ve BUCHER, R.D.; **Recreation for Today's Society**, Prentice Hall Inc., Englewood Cliffs, New Jersey, 1974, s. 6 – 8
34. BULUT, I.; “**Gençliğin Okul Dışı Etkinlikleri**”. Türk Eğitim Derneği Yayınları, Şafak Matbaası, Ankara, 1985

35. BULUT, I.; **“Gençlik Çağı, Gelişim Özellikleri ve Sorunları”**, İzci Liderleri Gelişim Semineri, MEGGB Yayını, Ankara, 1987
36. BULUT, I.; **“Gençlik Merkezi Faaliyetlerinin Gençlerin Toplumsallaşması Üzerindeki Etkileri ve Hizmet Yaklaşımları”**, Gençlik Yöneticileri Semineri, M.E.B. Basımevi, Ankara, 1986
37. BULUT, I.; **“Korunmaya Muhtaç Gençlere Sosyal Grup Çalışması”**, Sosyal Hizmet Sempozyumu'96 Bildiriler, H.Ü. SHYO Yayını, Ankara, 1997
38. BULUT, I.; **“Yetiştirme Yurtları ve Gençlik Liderliği”**, Sosyal Hizmetler Dergisi, Cilt.1, Sayı 7, Ankara, Ocak – 1998, s.20 – 25.
39. BURCH, W.R. JR.; **“The Social Circles of Leisure”**, Journal of Leisure Research, Vol.1, No: 2, 1969, s.125 – 145.
40. BURCH, W.R. JR.; **“Wilderness – The Life Cycle and Forest Recreational Journal of Forestry**, Vol.64, No: 9, 1966, s.606 – 610.
41. BURGU, N., ve ARAR, F.; **“Spor ve Toplumsallaşma”**, Yayınlanmamış Araştırma, H.Ü. Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Ankara, 2003
42. BURTON, R.V.; **“Socialization: Psychological Aspects”**, D.S.Sills,(der.) International Encyclopedia of the Social Sciences, Mac Millian Com., Vol.14, 1968, s.535 – 536.
43. BUTLER, G.; **Inroduction to Community Recreation**, 4.Basım, Mc Graw Hill Book Comp., N.Y., 1968
44. BÜYÜKÖZTÜRK, Ş.; **Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı**, 2.Baskı, Pegem A Yayınları, Ankara, 2002.
45. CAMPBELL, E.Q.; **Socialization: Culture and Personality**, WMC. Brown Pub., Iowa, 1975, s.

46. CHEEK, N.H., ve BURCH, W.R.; **The Social Organization of Leisure in Human Society**, Harper&Row Publishers, N.Y., 1976.
47. CHEN, H.; **Influence of Leisure Sports on Society**, University of Leicester, U.K., 1996
48. CHICK, G.E.; **“Leisure, Labor and the Complexity of Culture:An Anthropological Perspective”**, Journal of Leisure Research, Vol.18, No:3, 1986, s.162.
49. CILGA, İ.; **“Gençlik Psikolojisi, Gençlik Tanımı ve Gençlik Çağı Özellikleri”** (Teksir) Yurt-Kur Genel Müdürlüğü, Ankara, 1996
50. CILGA, İ.; **“Korunmaya Muhtaç Çocuk ve Gençlerin Hakları”**, SHÇEK Gençlik Dergisi, Sayı 1, Ankara, 1997, s.6-10.
51. CILGA, İ.; **“Korunmaya Muhtaçlık Olgusunun Sosyolojik Analizi”**, C.Ü. Fen ve Edebiyat Fak.Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı.7, 1986
52. CILGA, İ.; **“Yetiştirme Yurtlarında Toplumsallaşma”**. H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, Ankara, Cilt 2, Sayı 1-3, 1984
53. CILGA, İ.; **Korunmaya Muhtaç Gençlerin Sorunları ve Yetiştirme Yurtları**, GSGM Yayını, Ankara, 1989.
54. CLARKE, A.C.; **“Leisure and Occupational Prestige”**, American Sociological Review, Vol.21, No:3, 1956, s.301.
55. COAKLEY, J.; **Social Dimensions of Intensive Training and Participation in Youth Sports, Intensive Participation in Children's Sports**, Cahill, B. R. and Pearl, A. J. , Human Kinetics Publishers, 1993.
56. COLE, L., ve MORGAN, J.B.; **Çocukluk ve Gençlik Psikolojisi**, Çev.Belkıs Vassaf, M.E.B. Yayını, İstanbul, 1975

57. CORBIN, H.D.; **Recreation Leadership**, Üçüncü Baskı, Prentice Hall Inc., Englewood Cliffs, Virginia, 1970.
58. CORDES, A.K., and İbrahim, H.M.; **Applications in Recreation and Leisure-For Today and the Future**, Mosby – Year Book, Inc., Missouri, 1996.
59. CRANDALL, R.; **“Social Interaction, Affect and Leisure”**, J. of Leisure Research, Vol.11, No: 3, 1979, s.169.
60. CUNNINGHAM, D.A., ve diğerleri.; **“Active Leisure Activities As Related to Occupations”**, Journal of Leisure Research, Vol.2, 1970.
61. CÜCELOĞLU, D.; **İçimizdeki Çocuk**, 30. Basım, Remzi Kitapevi, İstanbul, 2002.
62. CÜCELOĞLU, D.; **İnsan ve Davranışı – Psikolojinin Temel Kavramları**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1991.
63. ÇAHA, Ö.; **“Spora Yaslanarak Bir Nefes Almak”**, Düşünen Siyaset, Ankara, Mart, 1999.
64. ÇAMLIYER, H.; **“Spor ve Serbest Zaman Eğitimi”**, 1. Eğitim Kurumlarında B.E.S. Sempozyumu, İzmir, M.E. Basımevi, Ankara, 1992.
65. ÇELEBİ, N.; **“Genç ve Kültürel Bütünleşme”**, Aile Araştırma Kurumu, Aile Yazıları – 2, Ankara, 1991, s.391.
66. ÇENGELCİ, E.; **“Türkiye’de Sosyal Hizmetler”**. Sosyal Hizmetler Bülteni, Ankara, Cilt Sayı 11, 1987.
67. ÇETİNKAYA, J.; **“Bir Sosyal Hizmet Alanı Olarak Gençlik ve Boş Zaman Sorunları”**, S.H.E. Yayınları, Sayı.5, Ankara, 1982.
68. D.P.T.; **Gençlik ve Spor**, ÖİK:296, Yayın No:1904, Ankara, 1983.
69. DANZIGER, K.; **Readings in Child Socialization**, Pergamon Press Ltd., London, 1970.

70. DAY, R. A.; **Bilimsel Bir Makale Nasıl Yazılır ve Yayınlanır?**, Çev. G. A. Altay, TÜBİTAK Yayını, Ankara, 1996.
71. DEVLIN, P.J.; **“Outdoor Recreation and Environment: Towards an Understanding of the Use of the Outdoors in New Zealand”**. In H. Perkins and G. Cushman (eds.), **Leisure Recreation and Tourism**, Longman Paul, Auckland, New Zealand, 1993.
72. DINGMEYER, D.C.; **Child Development**, Prentice Hall of India, New Delhi, 1967.
73. DOĞAN, İ.; **“Çocuk Hakları Açısından Türkiye’de Çocuk Olgusu”**, Milli Eğitim Dergisi, Sayı: 151, Ankara, Temmuz/Ağustos/Eylül 2001.
74. DOTTAVIO, F.D., ve Diğerleri.; **“The Social Variable in Recreation Participation Studies”**, J. of Leisure Research, Vol.12, No:4, 1980, s.357 – 367.
75. DÖNMEZER S.; **Sosyoloji**, Savaş Yayınları, Ankara, 1984.
76. DÖNMEZER, S.; **Toplumbilim**, 11. Baskı, Beta Yayın, İstanbul, 1994.
77. DPT RESMİ SİTESİ.; **8. Beş Yıllık Plan**, <http://plan8.dpt.gov.tr/aile/#c4>
78. DUMAZEDIER, J.; **“Leisure and Post – Industrial Societies”**, M. Kaplan (Edt); Technology, Human Values and Leisure, Abington Press, N.Y., 1971.
79. DUMAZEDIER, J.; **“Leisure”**, Encyclopedia of Social Sciences, McMillan&Free Press, Vol.9, N.Y., 1968.
80. DUMAZEDIER, J.; **“Post – Industrial Societies and Leisure Time”**, Societies and Leisure, Vol.1., 1969, s. 15 – 25.
81. DUMAZEDIER, J.; **Sociology of Leisure**, Elsevier Pub., N.Y., 1974.
82. DUMAZEDIER, J.; **Towards A Society of Leisure**, Free Press, N.Y., 1967

83. DUNN, D.R.; **Future Leisure Resources**. In T.L. Goodale & P.A. Witt (eds.) **Recreation and Leisure: Issues in an Era of Change**, Venture Publishing, State College, Pennsylvania, 1980, s.115-124.
84. DUYAN, V.; “**Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençler ve Sosyal Hizmet Uygulamaları**”, Sosyal Hizmet Sempozyumu’ 1996, SHÇEK Yayınları, Sayı: 38, Ankara, 2001, s.248 – 264.
85. EDGINTON, C. R., ve Diğerleri.; **Leisure and Life Satisfaction**, Dubuque, IA: Brown & Benchmark, 1995.
86. EDGINTON, C.R., ve Diğerleri.; **Leisure Programming a Service-Centered and Benefits Approach**, McGraw-Hill Pub., Boston, 1998.
87. ELKIN, F.; **Çocuk ve Toplum – Çocuğun Toplumsallaşması**, Çev. N. Güngör, Gündoğan Yayınevi, Ankara, 1995.
88. ERGÜN, M.; **Eğitim ve Toplum**, İnönü Ü. Yayınları, Malatya, 1987.
89. ERKAL, M.; **Sosyolojik Açıdan Spor**, M.E.G.S.B., M.E.B. Basımevi, Ankara, 1986.
90. ERKAN, G.; “**Yurtta Kalan Gençlerin Psiko – Sosyal Özellikleri ve Sorunları**”. H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, Cilt 6, Sayı 1-3, Ankara, 1988.
91. ERKAN, N.; **Boş Zamanları Değerlendirme (Rekreasyon)**, Ders Notları (Çoğaltma), Ankara, 1975.
92. FICHTER J.; **Sosyoloji Nedir?**, Çev. Çelebi, N., Atilla Kitapevi, Ankara, 1994.
93. FICHTER, H.J.; **Sociology**, U.S.A., 1957
94. FINNEY, C.; “**Recreation Its Effect on Productivity**”, Recreation Management, December/January 1979, s.14.
95. GODBEY, G.; **Leisure in Your Life: an Exploration**. İkinci Baskı, Venture Publishing Inc., State College, Pennsylvania, 1985.

96. GÖKÇE, B.; **“Memleketimizde Cumhuriyet Devrinde Kimsesiz Çocuklar Sorunu ile İlgili Tutumun Sosyolojik Mukayeseli Tahlil ve İzahı”**, SHGM Yayını, No: 55, Ankara, 1971-a
97. GÖKÇE, B.; **Gecekondu Gençliği**, H.Ü. Yayınları, Ankara, 1971-b
98. GÖKMEN ve diğerleri.; **“Yükseköğretim Öğrencilerinin Serbest Zaman Etkinlikleri, Kendilerini Gerçekleştirme Düzeyleri”**, M.E.G.S.B. Yayınları, No:456, Ankara, 1985
99. GRAEFE, A., ve Parker, S.; **Recreation and Leisure: An introductory Handbook**. Eds. A. State College, PA: Venture Publishing, 1987.
100. GRAY, A.; **“Why Teenage Girls Abandon Physical Activity”**. In Papers and Reports from the 1981 Conference on Women and Recreation 31/8 to 3/9, 1981. New Zealand Council for Recreation and Sport, Wellington, New Zealand, 1981
101. GRIFFITHS, J.K.,ve Diğerleri.; **“Indices of Adolescent Suicide”**, Journal of Independent Social Work, Vol.1, No:1, 1987, s.54.
102. GÜLER, Ş.; **Turizm Sosyolojisi**, Turizm Bakanlığı Yayını, Ankara, 1978.
103. GÜRAN, N.; **“Sosyal Hizmet Mesleğinin Alanlarda Uygulanması”**, Sosyal Hizmetler Dergisi, cilt5, sayı.8, Ankara, 1972
104. GÜRAN, N.; **Çocuklar İçin Kurum Bakımı ve Sosyal Hizmet**, İ. Yasa'ya Armağan, A.Ü. Basımevi, Ankara, 1983.
105. HAGGARD, L.M. & WILLIAMS, D.R.; **Self Identity Benefits of Leisure Activities**, In B.L.Driver, P.J. Brown & G.L. Peterson (eds), Benefits of Leisure, Venture Publishing Company, State College, Pennsylvania, 1991, s.103-119.
106. HEYWOOD, J.L.; **“Game Theory: a Basis for Analysing Emerging Norms and Conventions in Outdoor Recreation”**, Leisure Sciences, Vol.15, s.37-48, 1993.

107. HICTER, M.; **“Boş Zamanları Değerlendirme Politikası”**, B.Z.D. Semineri, Akgün Matbaası, İstanbul, 1966.
108. HOLLINSHEAD, B.S.; **Who Should Go to College**, Columbia Univ. Press, N.Y., 1952, s.16.
109. HOLMAN, T.B. ve EPERSON, A.; **“Family and Leisure: A Review of the Literature with Research Recommendations”**, J. of Leisure Research, Vol.6, No:4, 1984, s.277
110. HORN, T.S.; **Advances in Sport Psychology**, Human Kinetics Pub. Inc., Miami University, 1992
111. HORNA, J.L.A.; **“The Leisure Component of the Parental Role”**, J. of Leisure Research, Vol.21, No:3, 1989, s.228 – 241.
112. HORNE, J.; **“Introduction: The Sociological Analysis of Sport and Leisure”**, Sociological Review Monograph, No:33, 1987, s.1 – 6.
113. HOWARD, D.R., ve MADRIGAL, R.; **“Who Makes the Decision: The Parents or the Child The Perceived Influence of Parents and Children on the Purchase of Recreation Services”**, J. of Leisure Research, Vol.22, No:3, 1990, s.245
114. HULL, R.B.; **“Mood as a Product of Leisure: Causes and Consequences”**, J. of Leisure Research, Vol.22, No:2, 1990, s.100 - 104
115. HURLOCK, E.B.; **Developmental Psychology**, McGraw Hill Inc., N.Y., 1968.
116. HURRELMANN, K.; **Social Structure and Personality Development**, Cambridge University Press, Cambridge, 1988, s.22
117. ISO-AHOLA, S.E. & MANNELL, R.C.; **Social and Psychological Constraints on Leisure**, In Wade, M.G. (Ed.), Constraints on Leisure. Charles C. Thomas, Springfield, Illinois, 1985

118. ISO-AHOLA, S.E.; **“A Theory of Substitutability of Leisure Behaviour”**, Leisure Sciences, Vol.8, 1986, s.367-389.
119. IVY, M.I., STEWART, W.P. & LUE, C.; **“Exploring the Role of Tolerance in Recreational Conflict”**. Journal of Leisure Research Vol.24, No:4, 1992, s.348-360.
120. JACKSON, E.L.; **“Outdoor Recreation Participation and Views on Resource Development and Preservation”**, Leisure Sciences, Vol.9, No:4, 1987, s.235-250.
121. JACKSON, E.L.; **“Variations in the Desire to Begin a Leisure Activity: Evidence of Antecedent Constraints”**, J. of Leisure Research, Vol.20, No:1, 1990, s.58 – 60
122. JENNY, H.J.; **Introduction to Recreation Education**, W.B.Saunders Company, Virginia, 1956
123. JERSHILD, A.J.; **Gençlik Psikolojisi**, Çev.: İ.N. Özgür, Takıloğlu Matbaası, İstanbul, 1978.
124. KADUSHIN, A.; **Child Welfare Services**, Mac Millan Co., N.Y., 1970, s.202-251.
125. KAĞITÇIBAŞI, Ç.; **İnsan ve İnsanlar: Sosyal Psikolojiye Giriş**, SBD Yayınları, G.8, Ankara, 1976, s. 254 – 262.
126. KAHN, A.J.; **Planning Community Services for Children in Trouble**, Columbia University Press, N.Y., 1964, s.312 – 349.
127. KAHRAMANOĞLU, E.; **“Korunmaya Muhtaç Kent Çocukları”**, , Friedrich Ebert Vakfı Yayınları, İstanbul, 1992
128. KAPLAN, M.; **Leisure in America: A Social Inquiry**, John Wiley&Sons Inc., N.Y., 1960
129. KAPLAN, M.; **Leisure: Theory and Policy**, John Wiley&Sons Inc., N.Y., 1975.

130. KAPTAN, S.; **Bilimsel Araştırma ve İstatistik Teknikleri**, Rehber Yayınevi, Ankara, 1995.
131. KARAKÜÇÜK, S.; **Rekreasyon – Boş Zamanları Değerlendirme**, Üçüncü Bası, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1999
132. KARASAR, N.; **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, 7. Basım, Alkım, Ankara, 1995.
133. KARTAL, K.; **Kentleşme ve İnsan**, TODAİE Yayınları, Ankara, 1978.
134. KAYA, S., ve KARAKÜÇÜK, S.; **“Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Boş Zaman Etkinliklerine İlgi ve Katılım Düzeyleri”**, Gazi Üniversitesi 1. Gençlik, Boş Zaman ve Doğa Sporları Sempozyumu, Bildiri, 21 – 22 Mayıs, Ankara, 2003, s.48 – 49.
135. KAYA, S.; **“The Factors That Influencing Students Participation in Physical Recreational Activity Programs at Bilkent University”**, Yayınlanmamış Y.L. Tezi, A.İ. B. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, 1998.
136. KELLY, J.; **Leisure**, 2. Baskı, Prentice Hall, Englewood Cliffs, New Jersey, 1990.
137. KELLY, J.R.; **Sources of Leisure Styles**. In T.L. Goodale and P.A. Witt, **Recreation and Leisure: Issues in an Era of Change**, Venture Publishing Inc., State College, Pennsylvania, 3rd Edition, 1991, s.201-212.
138. KELLY, J.R.; **“Family and Leisure: A Review of the Literature with Research Recommendations”**, J of Leisure Research, Vol.16, No:4 1984, s. 277.
139. KELLY, J.R.; **“Outdoor Recreation Participation: A Comparative Analysis”**, Leisure Science, No: 3, 1980, s.129 – 154.
140. KELLY, J.R.; **“Socialization Toward Leisure: A Developmental Approach”**, Journal of Leisure Research, Vol.6 (3), 1974, s.181 – 193.
141. KELLY, J.; **Leisure**, 2. Baskı, Prentice Hall, Englewood Cliffs, N.J., 1990.
142. KETEN, M.; **Türkiye’de Spor**, Ayyıldız Matbaası, Ankara, 1974

143. KILBAŞ, Ş.; **“Boş Zamanı Değerlendirme Yoluyla Toplumsallaşma”**, Mülkiyeliler Birliği Dergisi, Sayı 128, Ankara, 1991.
144. KILBAŞ, Ş.; **Gençlik ve Boş Zamanı Değerlendirme**, Çukurova Üniversitesi Basımevi, Adana, 1995.
145. KIRAY, B.M.; **Ereğli Ağır Sanayiden Önce Bir Sahil Kasabası**, DPT Yayını, Ankara, 1964.
146. KLEIBER, D.A.; **“Free – Time Activity and Psycho – Social Adjustment in College Students: A Preliminary Analysis”**, J. Of Leisure Research, vol.12, No.3, 1980, s. 206 – 207
147. KNOPP, T.B.; **“Environmental Determinants of Recreation Behavior”**, Journal of Leisure Research, Vol.4, 1972, s.131.
148. KONGAR, E.; **Toplumsal – Değişme Kuramları ve Türkiye Gerçeği**, Bilgi Yayınevi, Ankara, 1979
149. KONGAR, E.; **Türkiye’nin Toplumsal Yapısı**, 4. Baskı, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1981
150. KOŞAR, N.; **“Korunmaya Muhtaç Çocuklar”**, H.Ü.Sosyal Hizmetler Yüksekokulu Dergisi, Ankara, Cilt 5, Sayı 1, 1987
151. KOŞAR, N.; **Sosyal Hizmetlerde Aile ve Çocuk Refahı Alanı**, MN Ofset, Ankara, 1992.
152. KÖKNEL, Ö.; **Cumhuriyet Gençleri ve Sorunları**, Cem Yayınevi, İstanbul, 1979, s. 15 – 22.
153. KÖKNEL, Ö.; **İnsanı Anlamak**, 4.Baskı, Altın Kitaplar Yayınevi, İstanbul, 1993.
154. KÖKNEL, Ö.; **Kaygıdan Mutluluğa: Kişilik**, Altın Kitaplar, İstanbul, 1982, s. 26
155. KÖKNEL, Ö.; **Toplumda Bugünün Gençliği**, Bozak Matbaası, İstanbul, 1970.

156. KRAUS, R.; **Leisure in a Changing America**, MacMillan Inc., N.Y., 1994.
157. KRAUS, R.; **Recreation and Leisure in Modern Society**, Beşinci Baskı, Jones and Bartlett Publishers, Boston, 1998.
158. KRAUS, R.; **Recreation Programming**, Allyn&Bacon Comp., Boston, 1997, s.3
159. KRAUS, R.G., ve CURTIS, J.; **Creative Administration in Recreation and Parks**, İkinci Basım, Mosby Company, S.L., 1977.
160. KRAUS, R.G.; **Recreation and Leisure in Modern Society**, Glenview, IL: Scott Foresman/Little Brown, 1990, s. 250 – 258.
161. KUDAT, A.; “**Aile ve Yeniden Üretim**”, Toplum ve Bilim Dergisi, Sayı.2, 1977.
162. KUT, S., ve KOŞAR, N.; “**Aile ve Çevre Sorunlarının Gencin Kişiliğine Etkisi**”, Ankara, 1989, s.3
163. KUT, S.; **Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklar**, Türkiye’de Çocuğun Durumu, DPT&UNICEF, Maya Yayıncılık, Ankara, 1989
164. LANGUAR, R.; **Turizm – Seyahat Sosyolojisi**, Çev. G. Ö. Kayır, İletişim Yayınları, Cep Üniversitesi, İstanbul, 1991.
165. LE VINE, A.R.; “**Culture, Personality and Socialization: An Evolutionary View**”, Goslin, D.A., (edt.) **Handbook of Socialization Theory and Research**, McNally Company, Chicago, 1969
166. LERNER, R.M.; “**Adolecent Perspective**” Journal of Youth Adolescence, Vol.14, 1985, s.355 – 372
167. LINDA, M.; “**Development of Self – Monitoring Behavior From Early to Late Adolescence**”, Adolescence, Vol.14, No:106, 1972, s.329 – 338.

168. LINDSAY, J.J., ve OGLE, R.A.; **“Socioeconomic Patterns of Outdoor Recreation Use Near Urban Areas”**, Journal of Leisure Research, Vol.4, 1972, s. 19 – 20
169. LLOYD ve Diğerleri.; **Sociology and Social Life**, D. Van Nostrand Company, N.Y., 1979, s.127
170. LONDON, M., ve Diğerleri.; **“ The Psychological Structure of Leisure: Activities, Needs, People”**, J. Of Leisure Research, Vol.9, No:4, 1977, s.253.
171. LOY, J.W. ve Diğerleri.; **Sport Culture and Society**, 2th Edition, Philadelphia, 1981
172. LYND, R. S.; **Middletown In Transition: A Study In Cultural Conflicts**, Harvest/HBJ Book, Thomson Learning, N.Y., 1982
173. MANNING, R.E.; **Studies in Outdoor Recreation**, Oregon State University Press, Corvallis, Oregon, 1986
174. MC MILLEN, J.B.; **“The Social Organization of Leisure Among Mexican – Americans”**, J. Of Leisure Research, Vol.15, No:2, 1983
175. MC NEIL, E.; **Readings in Human Socialization**, Books/Cole Pub. Comp., Belmont, California, 1971, s.6.
176. MEGSB.; **12 – 24 yaş Gençlerin Sosyo – Ekonomik Sorunları**, Ed. N.Turan, Ankara, 1986.
177. MEGSB.; **Aile ve Çevre Sorunlarının Gencin Kişiliğine Etkisi**, Ankara, 1989.
178. MEIER, E.G.; **“Child Neglect”**, Social Work and Social Problems, Ed N.Cohen, NASW, N. Y., 1964, s.153 – 175.
179. MILLER, P.N., ve ROBINSON, M.D.; **The Leisure Age**, Woodsworth Publising Inc. California, 1963, s.172 – 175
180. MILLS, T.M.; **The Sociology of Small Groups**, Prentice Hall Inc. New Jersey, 1984.

181. MORRIS, G., ve Diğerleri.; **“Occupational Level and Participation in a Rural Community”**, Journal of Leisure Research, Vol.4, No:25, 1972, s.25
182. MÜFTÜGİL, S.; **“Dinlence ve Turizm İlişkisi”**, Derleyen: Ş. Yarcan, Seyahat Yönetimi, Boğaziçi.Üniversitesi Yayını, İstanbul, 1993
183. NASH, B.J.; **Philosophy of Recreation and Leisure**, U.S.A., 1960, s. 89 – 96.
184. NEWCOMB, T. M.: **Social Psychology**, Dreyden Press, New York., 1956, s.247.
185. NIRUN, N., Sosyoloji, M.E.G.S.B. Yayını, İstanbul, 1986.
186. NIXON, E.J., ve JEWETT, E.A.; **An Introduction to Physical Education**, 7. Basım, Toronto, 1969
187. NOCK, S.L.; **Sociology of the Family**, Prentice Hall Inc., N.J., 1987, s. 216.
188. OKA, A.: **Sosyalleşme Süreci ve Spor**, Yayınlanmamış Y.L. Tezi, G.Ü. Sosyal Bil. Enstitüsü, Ankara, 1986.
189. ORTHNER, D.K., ve MANCINI, J.A.; **“ Leisure İmpacts on Family Interaction and Cohesion”**, J. Of Leisure Research, Vol.22, No:3, 1990, s.125.
190. OSKAY, Ü.; **Sosyolojik Düşünceler Tarihi**, E.Ü. Yayını, No:55, İzmir, 1990.
191. OZANKAYA, Ö.; **Toplumbilim**, 8. Baskı, Cem Yayınevi, İstanbul, 1994, s.141.
192. OZANKAYA, Ö.; **Toplum Bilimleri Sözlüğü**, 2. Baskı, TDK Yayını, Anakara, 1980, s.27.
193. ÖZER, D.; **“Yetiştirme Yurtlarında Yaşayan Çocukların Fiziksel ve Motor Özelliklerinin Aileleri ile Birlikte Yaşayan Akranları ile Karşılaştırılarak İncelenmesi”**, Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi, Cilt.5, Sayı.4, Ekim 2000, s. 11- 20.
194. ÖZGÜVEN M.; **Toplum Bilimlerine Giriş**, Ekin Kitapevi, BURSA, 1996.
195. ÖZKALP, E.; **Sosyolojiye Giriş**, Eskişehir, 1993.

196. ÖZOĞLU, S.Ç.; **Eğitimde Rehberlik 1**, A.Ü. Eğitim Fak. Yayını, No:67, Ankara, 1977, s.20 – 21.
197. ÖZTÜRK, F.; **Toplumsal Boyutlarıyla Spor**, Bağırhan Yayınevi, Ankara, 1998.
198. PARKER, S.; “**The Sociology of Leisure: Progress and Problems**”, The British Journal of Sociology, Vol.26, 1975, s.96 – 97.
199. PARKER, S.R.; **The Future of Work and Leisure**, Mc Gibbon ve Kee Pub.,London., 1971, s.27
200. PARKS, J.B. ve diğerleri.; **Contemporary Sport Management**, Human Kinetics, Champaign , İlonis, 1998.
201. PIEPER, J.; **Leisure: The Basis of Culture**, N.Y., 1952, s.52
202. RAPAPORT, R., ve RAPAPORT, R.N.; “**Four Themes in the Sociology of Leisure**”, The British J. Of Sociology, Vol.25, 1974, s.216.
203. RIESMAN, D., GLAZIER, N., VE DENNEY, R.; **The Lonely Crowd**, Yale University Press, New Haven, 1950.
204. RIESMAN, D.; **The Lonely Crowd**, Yale University Press, 1977.
205. ROBINSON, J.; **How Americans Use Their Time: A Social – Psychological Analysis of Everyday Behavior**, N.Y., 1977, s.251
206. ROJEK, C.; “**Leisure and De-differentiation. Society and Leisure**”, Vol.1, No:61, 1993, s.15 – 29.
207. ROJEK, C.; **Capitalism and Leisure Theory**. Tavistock Pub., London, 1985.
208. ROSSMAN, R.J.; “**Participant Satisfaction With Employee Recreation**”, JOPERD, October, 1983, s.60.
209. SAMDAHL, D.M.; “**Leisure in Our Lives: Exploring the Common Leisure Occasion**”, J. of Leisure Research, Vol.24, No:1, 1992, s.30

210. SCHERL, L.M.; **“Self in Wilderness: Understanding the Psychological Benefits of Individual – Wilderness Interaction Through Self Control”**, Leisure Sciences, Vol. 11, 1989, s.123-135.
211. SCHREYER, R., D.W. LIME, D.R. WILLIAMS.; **“Characterising the Influence of Past Experience on Recreation Behaviour”**, Journal of Leisure Research, Vol. 16, No:1, 1984, s.34 – 50.
212. SCHREYER, R.; **Conflict in Outdoor Recreation. In: Social Science and Natural Resource Management**, J.Vining (ed.). Westview Press, Colorado, 1990.
213. SCOTT, D. & GODBEY, G.C.; **“Reorienting Leisure Research - the Case for Qualitative Methods”**, Society and Leisure, Vol.13, No:1, 1990, s.189-205.
214. SENEMOĞLU, N.; **“Çocuk Hakları, Çalışan Çocuklar ve Eğitim Sorunları”**, Milli Eğitim Dergisi, Sayı:151, Ankara, 2001.
215. SEYİTOĞLU, H.; **Bilimsel Araştırma ve Yazma El Kitabı**, Güzem Yayınları, 7. Baskı, İstanbul, 1997.
216. SHAW, S.; **“Family Leisure and Leisure Services”**, Park and Recreation, Sayı: 26(12), 1992.
217. SHÇEK RESMİ SİTESİ.: <http://www.shcek.gov.tr>
218. SILLS, D.L.; **“Socialization”**, International Encyclopedia of the Social Sciences, Mac Millian Com., Vol.14, 1968, s.534
219. SMITH, J.; **“Man and Women at Play: Gender Life Cycle and Leisure”**, Sociological Review Monograph, Vol.33, 1987, s.64 – 67.
220. SOFRANKO, A.J., ve NOLAN, M.F.; **“Early Life Experiences and Adult Sports Participation”**, Journal of Leisure Research, Vol.4, No:6, 1972, s.15.

221. STEELE, B.; **The Socialization of Young People Into Sport**, University of Leicester, U.K., 1994.
222. STOKOWSKI, P.A. & LEE, R.G.; “**The Influence of Social Network Ties on Recreation and Leisure: An Exploratory Study**”, Journal of Leisure Research, Vol. 23, No:2, 1991, s.95 – 113.
223. STOKOWSKI, P.A.; “**Leisure in Society: a Network Structural Perspective**”, Tourism, Leisure and Recreation Series, Mansell Publishing Ltd., London, 1994.
224. ŞAHİN, F.; “**Yetiştirme Yurtlarında Kalan Gençlerin Benlik Saygıları Üzerine Bir İnceleme.**” Yayınlanmamış Y. Lisans Tezi, H.Ü. Sosyal Hizmetler Anabilim Dalı, Ankara,1994.
225. ŞENYAPILI, Ö.; **Kentleşen Köylüler**, Milliyet Yayınları, İstanbul, 1978.
226. TAN, M.; **Toplumbilime Giriş**, A.Ü.E.B. Fak. Yayınları, No:97, Ankara, 1981, s.147
227. TARIM ve KÖY DERGİSİ.; “**Rekreasyon**”, Sayı.129, Eylül – Ekim 1999.
228. TEKELİ, İ.; **Bağımlı Kentleşme**, Mimarlar Odası Yayınları, No:18, Ankara, 1977, s.52 – 54.
229. TEZCAN, M.; **Boş Zamanlar Sosyolojisi**, Ankara, 1977, s.37.
230. TEZCAN, M.; **Boş Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi**, 4. Baskı Atilla Kitapevi, Ankara 1994
231. TEZCAN, M.; **Gençlik Sosyolojisi Yazıları**, Gündoğan Yayın, Ankara, 1991, s. 25
232. TEZCAN, M.; **Sosyolojik Açıdan Boş Zamanların Değerlendirilmesi**, A.Ü. Yayını, Ankara 1982.
233. TİNAR, M. Y.; “**Çalışma Yaşamı ve Kişilik**” Mercek Dergisi, MESS Yayını, Nisan 1999, s.97.
234. TİMUR, S.; **Türkiye’deki Aile Yapısı**, H.Ü. Yayını, No:D-15, Ankara 1972.

235. TOLAN, B.; **Toplum Bilimine Giriş**, Ankara, 1985.
236. TOMANBAY, İ.; **Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Tarihi**, Türkiye’de ve Almanya’da Sosyal Hizmetler, Selvi Yayını, Ankara, 1991.
237. TOMANBAY, İ.; **Yabancı Çocukların Toplumsallaşması**, (Çev.), Yazan: Ingeborg, Türkiye’de ve Almanya’da Sosyal Hizmetler, Selvi Yayını, Ankara, 1991.
238. TULAY, M.Ş.; **Korunmaya Muhtaç Çocukların Müesseselerde Bakımı Hakkında Rapor**, Doğan Basımevi, Adana, 1962.
239. TÜTENGİL, C.O.; **Az Gelişmenin Sosyolojisi**, 3. Baskı, Ülken Yayınları, İstanbul, 1980.
240. ULUĞTEKİN, S.; “**Devletimizin Gençlere Bakışı**”, H.Ü. S.H.Y.O. Dergisi, Cilt.4, 1986, s.47 – 61.
241. ULUĞTEKİN, S.; “**Suçlu ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin İnceleme Raporu**”, A. Ü. Eğitim Fak. Yayınları, Ankara, 1983.
242. ÜLKÜ, S.; “**Çocuklukta Arkadaş İlişkileri**”, Eğitim ve Bilim Dergisi, Cilt.2, Ankara, 1978, s. 28
243. ÜNLÜ, E.; “**Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Kurum Bakımı Örneğinde Sosyal Hizmette Bir Değerlendirme Araştırması**”, Yayınlanmamış Doktora Tezi, H.Ü. SBE. Sosyal Hizmetler Akademisi, Ankara, 1987.
244. ÜNLÜ, E.; “**Korunmaya Muhtaç Çocuklar İçin Kurum Bakımı Örneğinde Bir Değerlendirme Araştırma**”, Türkiye Ruh Sağlığı ve Tedavi Vakfı Yayınları, Ankara, 1990
245. ÜNVER, O., ve DİĞERLERİ.; **12 – 24 Yaş Gençlerin Sosyo – Ekonomik Sorunları**, M.E.G.S.B Yayını, G.Ü. B.Y. Matbaası, Ankara, 1986.

246. VARIŞ, F.; **“Ergenin Gelişimine Etki Yapan Kültürel Faktörler”**, A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları, No:5, Ankara, 1968.
247. VAUX, H.J.; **“The Distribution of Income Among Wilderness Users”**, Journal of Leisure Research, Vol.7, No: 1, 1975, s.36.
248. VIRDEN, R.J. ve SCHREYER, R.; **“Recreation Specialisation as an Indicator of Environmental Preference”**, Environment and Behaviour, Vol.20, No:6, 1988, s.721-739.
249. WHITE, R.C.; **“Social Class Differences in the Uses of Leisure”**, American Journal of Sociology, Vol.61, No: 2, 1975
250. WHITTAKER, D., ve SHELBY, B.; **“Types of Norms for Recreation Impacts: Extending the Social Norms Concept”**, Journal of Leisure Research, Vol.20, No:4, 1988, s.261.
251. WHITTING, J.; **“Socialization: Anthropological Aspects”**, D.S.Sills,(der.) International Encyclopedia of the Social Sciences, Mac Millian Com., Vol.14, 1968, s.545 – 547.
252. WILLIEMS, E.; **Dictionnaire de Sociologie**, Paris, 1961.
253. WILSON, J.; **“Sociology of Leisure”**, A Review of Sociology, Vol.6, 1980, s. 22 – 32.
254. YAŞAR, O.; **“Resmi ve Gönüllü Sosyal Hizmetler”**, Sosyal Hizmet Dergisi, Cilt.1, Sayı.2, s.6 – 8.
255. YAŞAR, O.; **“Çocukların Müesseselerde Bakımı”**, SHGM Yayını, No:14, Ankara, 1962.
256. YAVUZER, H.; **Ana – Baba ve Çocuk; Ailede Çocuk Eğitimi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1986.

257. YAVUZER, H.; **Çocuk Psikolojisi**, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1982.
258. YETİM, A. A.; **Sosyoloji ve Spor**, Ankara, 2000
259. YOESTING, D.R., ve BURKHEAD, D.L.; “**Significance of Childhood Recreation Experience in Adult Leisure Behavior: An Exploratory Analysis**”, Journal of Leisure Research, Vol.5, 1973, s.26.
260. YÖRÜKOĞLU, A.; **Çocuk Ruh Sağlığı**, T.İş Bankası Yayınları, Ankara, 1987.
261. YÖRÜKOĞLU, A.; **Gençlik Çağı Ruh Sağlığı ve Ruhsal Sorunlar**, Özgür Yayınevi, İstanbul, 1998.
262. YÖRÜKOĞLU, A.; **Gençlik Çağı**, Türkiye İş Bankası Yayınları, Ankara, 1985.
263. ZUZANEK, J.; “ **Society of Leisure or the Harried Leisure Class, Leisure Trends in Industrial Societies**”, Journal of Leisure Research Vol.6, 1974, s.295.
264. <http://www.erdep.com>, Ergenlik Dönemi Değişim Projesi, Milli Eğitim Bakanlığı Sağlık İşleri Dairesi Başkanlığı, Ankara, 2000.
265. <http://tdk.org.tr> , Türk Dil Kurumu resmi sitesi.
266. <http://www.unicef.org> , Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu resmi sitesi.
267. <http://www.sigara.gen.tr/genclik/> , Sigara İle Mücadele Platformu.
268. <http://www.egitim.com/>, Eğitim Portalı.
269. <http://www.metu.edu.tr/~e115172/proje/genclik.htm>, PDR sitesi.
270. <http://www.die.gov.tr> , Devlet İstatistik Enstitüsü resmi sitesi.
271. <http://www.gsgm.gov.tr> , Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü resmi sitesi.

ÖZGEÇMİŞ

1992 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Fakültesi Beden Eğitimi ve Spor Bölümü lisans mezuniyetinden sonra, değişik özel, devlet ve askeri okullarda Beden Eğitimi Öğretmenliği, ardından Ankara Sports International'da Fitness Program Danışmanlığı yaptı.

1995 - 2000 yıllarında Bilkent Üniversitesi'nde kredili fitness-kondisyon, futbol, dağcılık-kapçılık ve tenis dersleri öğretim elemanlığının yanı sıra, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı Spor Yönetimi programında yüksek lisans eğitimini tamamladı.

2000 – 2003 yılları arasında Gazi Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı doktora programını bitirdi.

Ayrıca, Türk Hava Kurumu'nda Pilotaj eğitimini tamamlamış PPL lisanslı Pilot; CMAS ve PADI tüplü dalış eğitimini tamamlamış lisanslı dalgıç, A-lisanslı futbol antrenörü, lisanslı tenis ve squash eğitmeni, lisanslı kamp ve izci lideridir.

Mobilsoft Bilgi ve İletişim Teknolojileri A.Ş'nin www.egitim.com, eğitim portalında spor siteleri editörlüğü, ulusal ve uluslararası süreli dergilerde güncel spor yazıları, kongre, seminer ve sempozyumlarda bildiri sunumları vardır.

Amerika New York Eyaletinde 6 – 18 yaş çocuk ve gençlik kamplarında eğitmenlik ve direktörlük, çeşitli sağlık, spor ve rekreasyon komplekslerinin yapımı, tefrişi, işletme ve yönetimini üstlenmiştir. İleri derecede İngilizce ve Fransızca dil bilgisine sahip olup; yine iyi derecede bilgisayar programlarını kullanabilme bilgi ve becerisine sahiptir. Bunun yanı sıra, ulusal ve uluslararası birçok dernek ve kuruluşlarda gönüllü katılımcı, üyelik ve yöneticilik görevlerinde bulunmaktadır.

Halen, eğitim, spor, rekreasyon, turizm, işletme ve havacılık alanlarındaki çalışmalarına devam etmektedir.

EKLER

Ek – 1 : Anket Yönergesi

Ek – 2 : Anket Formu

Ek – 3 : Araştırma İzni Resmi Yazılar

ANKET UYGULAMA YÖNERGESİ

Anket, kurumda kalan 13 – 18 yaş arası ilköğretim ikinci kademe (orta 1 – 2 – 3) ve Lise ve dengi (Hazırlık, 1 – 2 – 3) okula devam eden kız ve erkek öğrenci gençlere uygulanacaktır. Kurumda kalan, işyerlerinde çalışan kız ve erkek gençlik anket uygulaması dışında tutulacaktır.

Anketler kurşun kalemle, yurdun bulunduğu il ve yurt adı büyük harfle doldurulmalıdır.

Anketlere Yurdun bulunduğu il ve yurdun adı açık ve okunaklı yazılmalıdır. Anketi dolduran kişinin ismi kesinlikle yazılmamalıdır.

Ortaokul – normal ve mesleki liselerde okuyan öğrenci sayısı kadar gönderilen anketler, devam edilen sınıfları Orta 1,2,3 ve Lise 1, 2, 3 tam temsil edebilmeleri için, eşit sayıda ve tesadüfi olarak seçilen öğrencilerin doldurması sağlanmalıdır.

Anket doldurulmasının etüt zamanlarında yapılması ve doldurulan anketlerin zaman geçirilmeden toplanması, sağlıklı veri alabilme için önemlidir.

Soru ve cevapların anlaşılabilmesi durumunda, öğretmen veya meslek uzmanları tarafından soru ve cevapları okunarak yardım edilebilir.

Anketler ve anket uygulama raporu geri dönüş zarflarına konarak, Ankara SHÇEK Genel Müdürlüğü adresine, Eğitim Birimi adına gönderilebilir. Gönderici kısmına gönderen kişi ve yurdun adı açık şekilde yazılmalıdır.

Anketin uygulaması sırasında veya diğer her türlü durumlarda, araştırmacı ile iletişim kurmaktan çekinmeyiniz. Yardım ve desteğinize çok teşekkür ederim.

Sabri KAYA

Tel (Cep) : 535 – 968 9190 Tel (İş) : 312 – 240 3366

e – mail : sabrikaya@mail.com veya ksabri@bilkent.edu.tr

ANKET UYGULAMA RAPORU

Tarih : / / 2003

Yurdun Bulunduğu İl :

Yurdun Adı ve Öğrenci Sayısı :/.....

Cevaplanan Toplam Anket Sayısı :

Artan Anket Sayısı :

Gönderilen Toplam Anket Sayısı :

Raporu Dolduran Kişi Adı, Soyadı ve imza :/.....

(Yurtta Bulunan Tesislere (X) işareti koyunuz.)

SPOR TESİSLERİ	Var	Yok	SOSYAL TESİSLER	Var	Yok
Açık Voleybol, Basketbol, Tenis sahaları			TV, Video Salonu		
Hali veya Normal Futbol Sahası			Kütüphane ve Gazete, Dergi Okuma Alanı		
Bilardo, Satranç Odası			Sinema, Tiyatro Alanı		
Masa Tenisi Alanı			Resim, Heykel Atölyesi		
Kapalı Spor Salonu			El becerileri Atölyesi		
Koşu Alanı			Dans, Halkoyunu Alanı		
Ağırılık/Kondisyon Alanı			Bilgisayar Odası		
Diğer.....			Diğer.....		

17. Boş zamanları değerlendirilmede sportif, kültürel ve sosyal etkinliklere katılıyor musunuz?
☐ Evet ☐ Hayır (Hayır ise, 36. ve 42. sorular arasını cevaplandırınız)

Cevabınız EVET ise;

18. En çok ne tür etkinliklere katılıyorsunuz?

- ☐ Bireysel (İç mekanda) : Müzik, Resim, Dans Kursları, Kitap, vb.
☐ Bireysel (Dış mekanda) : Koşu, yürüyüş, aletizm vb.
☐ Takım Sporları (İç dış mekân) : Futbol, Basketbol, Voleybol, Hentbol, Yüzme, Masa Tenisi, vb.)
☐ Grupla Dış mekân aktiviteleri (Çizim, Kamp, Piknik vb.)
☐ Seyirci olarak (Televizyon, sinema, maç vs.)

19. Boş Zaman Etkinliklerine en çok kimle katılıyorsunuz?

- ☐ Tek başına
☐ Yurttaş Arkadaşları
☐ Yurdun Dışından Arkadaşlarla
☐ Kulüpteki Takım Arkadaşlarıyla

20. Boş Zaman Etkinliklerini en çok ne zaman yapıyorsunuz?

- ☐ Hafta İçi Okulda İken
☐ Hafta İçi Okuldan sonra Yurtta İken
☐ Hafta Sonu Yurtta İken
☐ Hafta sonu Okulda İken

21. Boş Zaman Etkinliklerini en çok nerede yapıyorsunuz?

- ☐ Yurt tesislerinde (Bütün kapalı ve açık sahalar ve alanlar)
☐ Okul tesislerinde (Bütün kapalı ve açık sahalar ve alanlar)
☐ Halka açık alanlarda (Bütün koşu, yürüyüş parkurları, havuzlar, hali sahalar vb.)
☐ Spor Takımı Tesislerinde (Takım binde antrenman yapılan yerler)

22. Boş Zaman etkinliklerine hangi sıklıkla katılıyor sunuz?

- ☐ Haftada 1-2 gün ☐ Haftada 3-4 gün ☐ Ayda 1 - 2 gün ☐ Ara sıra

2

AÇIKLAMA: Bu anket, "Yenişimne Yurtdışında Kalan Gençlerin Boş Zaman Değerlendirme Eğilimleri ve Etkinliklerin Sosyalleşmeye Etkisi" üzerine araştırma yapma amaçını taşımaktadır.

Boş Zaman Değerlendirme (Rekreasyon): Okul, iş, ders, uyku ve yemek gibi zorunlu ihtiyaçlardan sonra, geriye kalan ve kişinin özgürce kullanabildiği zaman diliminde yapılan her türlü sportif, sosyal ve kültürel etkinlikleri hepsi.

YÖNERGE: Her cümleyi dikkatle okuyarak, size en uygun gelen seçenğe (X) işareti koyunuz. Lütfen bütün soruları cevaplayınız. Sorulara birden fazla işaret koymayınız. Yardımlarınız için teşekkür ederim.

Sabri KAYA
 Gazı Univ. Sağlık Bil. Enstitüsü

YURT ADI:.....

BÖLÜM -1

OKUL : ☐ İlköğretim ☐ Lise ve Dengi ☐ 3
 SINIF : ☐ Hazırlık ☐ 1 ☐ 2 ☐ 19+
 YAŞ : ☐ 13-14 ☐ 15-16 ☐ 17-18 ☐ 19+
 CİNSİYET : ☐ Kız ☐ Erkek

1. Kaç yıldır yurtda yaşıyorsunuz?
☐ 1-3 yıl ☐ 4 - 7 yıl ☐ 8 ve daha fazla yıl
2. Okuldaki başan (Not) durumunuz nasıldır?
☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Orta ☐ Zayıf
3. Aile bireylerinden halen hangisi/hangileri var?
☐ Anne-baba var ☐ Anne var ☐ Baba var ☐ İkisi de yok
4. Ailenizdeki kişiler halen nerelerde yaşıyor?
☐ Köyde ☐ İlçede ☐ İlde ☐ Büyükşehirde
5. Varsa, diğer kardeşleriniz nerede?
☐ Yurtda ☐ Ailemde ☐ Akrabalarda ☐ Bilinmiyor
6. Varsa, annenizin öğrenim durumu nedir?
☐ Okuyamaz değil ☐ Okuyamaz ☐ İlk-Orta ☐ Lise ve dengi
7. Varsa, babanızın öğrenim durumu nedir?
☐ Okuyamaz değil ☐ Okuyamaz ☐ İlk-Orta ☐ Lise ve dengi
8. Yurt bütün fiziksel (giyecek, giyecek, barınma, araç gereç vs.) ihtiyaçlarınızı karşılıyor mu?
☐ Tamamını karşılıyor ☐ Bir kısmını karşılıyor ☐ Karşılıyor
9. Bir günür, kaç saatini yurtda geçiriyorsunuz?
☐ 8-10 ☐ 11-13 ☐ 14-16 ☐ 17-24
10. Bir günün kaç saatini yurtdan dışında geçiriyorsunuz?
☐ 6-8 ☐ 9-11 ☐ 12-14 ☐ 15-18
11. Hangi sıklıkta sinema, tiyatro, konser vb. gidersiniz?
☐ Haftada bir ☐ Ayda bir ☐ Hiç
12. Hangi sıklıkla kitap, dergi, gazete vb. okursunuz?
☐ Her gün ☐ Haftada bir ☐ Hiç
13. Kendi (kişisel) ekonomik durumunuz nasıl?
☐ Çok iyi ☐ İyi ☐ Orta ☐ Kötü
14. Paranız en çok neye harcarsınız?
☐ Yiyecek/İçecek ☐ Spor, Eğlence/Hobiler ☐ Giyecek ☐ Kitap/Dergi
15. Düzenli Sigara kullanma alışkanlığınız var mı?
☐ Evet ☐ Hayır
16. Yurtta kalandan Hap, Tütsü, Bally gibi maddeler kullanırlar var mı?
☐ Evet ☐ Hayır

1

36. Yurtteki Etkinliklere, **KATILMAMANIZIN en önemli nedeni** nedir?
- ☐ Boş zaman etkinlikleri yok.
- ☐ Çevremde bu tür etkinliklerin nasıl yürütüleceğini bilen yok.
- ☐ Etkinlikleri yürütecek tesis, araç – gereç yok.
- ☐ Etkinliklere katılabilemem için yeterli param yok.
- ☐ Birlikte katılabileceğim arkadaşım yok.
- ☐ Bu tür etkinliklere ayrıacak zamanım yok.
- ☐ Bu tür etkinlikleri organize edecek uzman kişiler yok.

BOİ.OM – 3

37. Önemli sorunlarınızı **en çok kiminle** paylaşırsınız?
- ☐ Yurttan arkadaşımla ☐ Okuldan arkadaşımla ☐ Kimseyle paylaşmam
- ☐ Yurttan öğretmen /idareci ☐ Okuldan öğretmen /idareci
38. Yurtta kalmamanı, yurtdışı arkadaş edinmeyi nasıl etkiliyor?
- ☐ Okunlu Etkiliyor ☐ Olumsuz Etkiliyor ☐ Hiç Etkisi Yok
39. Yurtdışı arkadaşınız var mı?
- ☐ Evet ☐ Hayır
40. Karşı cinsten **özgel** arkadaşınız var mı?
- ☐ Evet ☐ Hayır
41. Yurtdışı arkadaş edinmekte zorlanıyor musunuz?
- ☐ Evet ☐ Hayır
42. Yurtdışı arkadaşlarınız sizi sık sık **yurtta ziyaret etmesini** ister misiniz?
- ☐ Evet ☐ Hayır
43. Yurtdışı arkadaşınızı sık sık **evimde ziyaret etmek** ister misiniz?
- ☐ Evet ☐ Hayır
44. Boş zaman etkinliklerine katılmak, insanlarla daha yakın ilişki kurmanızı sağlıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır
45. Boş zaman etkinliklerine katılmak, daha kolay arkadaş edinmenizi sağlıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır
46. Boş zaman etkinliklerine katılmak, arkadaşlar arasında kendinizi daha değerli hissetmenizi sağlıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır
47. Boş zaman etkinliklerine katılmak, kurallara uymaya ve uyumlu olmaya katkı sağlıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır
48. Boş zaman etkinliklerine katılmak, diğer insanlara benimsendiğinizi ve önemsendiğinizi hissettiniz mi?
- ☐ Evet ☐ Hayır
49. Boş zaman etkinliklerine katılmak, daha yakın ve ilimli olmanızı sağlıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır
50. Boş zaman etkinliklerine katılmak, insanlara ve olaylara karşı daha ilgili olmanızı sağlıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır
51. Boş zaman etkinliklerine katılmak, diğer insanlara karşı saygılı ve sevgi dolu olmanızı sağlıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır
52. Boş zaman etkinliklerine katılmak, sizin **daha gürken** bir olmanızı sağlıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır
53. Boş zaman etkinliklerine katılmak, diğer insanlarla ilişkilerde **kendinize güven** duymanızı sağlıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır
54. Boş zaman etkinliklerine katılmak, diğer insanlarla paylaşma, dayanışma ve işbirliği kurmanızı sağlıyor mu?
- ☐ Evet ☐ Hayır

Anket Bitti. İlgili Kişiyi Teslim Ediniz. Teşekkür ederim.

23. Sportif etkinliklerle **ne ölçüde** ilgilisiniz?
- ☐ Sık ilgilienim ☐ Az sra ilgilienim ☐ Hiç ilgilienim ☐ Seyirci
24. Yurtta bulunan spor tesislerinden **ne ölçüde** yararlanıyor sunuz?
- ☐ Çok, Yeterince ☐ Çok az ☐ Hiç
25. Yurtta boş zaman geçerdendime(rekreatif) etkinlikleri var mı?
- ☐ Evet ☐ Hayır
26. Yurtta boş zaman etkinlikleri için **yeterli tesis ve malzeme** var mı?
- ☐ Evet ☐ Hayır
27. Yurtta boş zaman etkinlikleri yapmaya zamanınız var mı?
- ☐ Evet ☐ Hayır
28. Yurtta boş zaman etkinlikleri düzenleyebileceğ **uzman bir/birileri** var mı?
- ☐ Evet ☐ Hayır
29. **Yoksa**, bu görevi **en çok kimler** yapıyor?
- ☐ Öğretmenler ☐ Meslek Uzmanları ☐ Öğrenciler
30. Boş Zaman etkinliklerine katılmanızda en çok kimin etkisi oldu veya oluyor?
- ☐ Yurt arkadaşı ☐ Okul arkadaş ☐ Yurt öğretmeni ☐ Okul öğretmeni ☐ Hiç kimse

31. Boş zamanları **en çok nasıl** değerlendiriyorsunuz?
- ☐ Sportif etkinliklere katılarak
- ☐ Kitap, dergi, gazete vs okuyarak
- ☐ Sinema, btyatro, konser vs. giderek
- ☐ Arkadaşlarda bildiğe oyun, sohbet, gezinti vb. faaliyetler yaparak
- ☐ Seyirci olarak (TV, maçlar, turnuvalar vs.)
32. Yurt Yaşarında boş zaman etkinliklerinin **en çok hangilerinden** yararlanıyorsunuz?
- ☐ Sporif etkinlikler, kurslar ve turnuvalardan
- ☐ Düzenlenen El becerisi ve kurslardan
- ☐ Tiyatro, resim ve oyun etkinliklerinden
- ☐ Doğa gezisi ve kamlardan
33. Boş Zaman etkinliklerine **KATILMANIN en önemli faydası ve katkısı** nedir?
- ☐ İnsanlarla kaynaşmayı, iletişim kurmayı ve arkadaş edinmeyi sağlar.
- ☐ Sorumluluk duygusunu artırır.
- ☐ Fiziksel ve ruhsal rahatlamanı sağlar.
- ☐ Sıkıntılardan kurtarır.
- ☐ Dersteimde başarılı olmama katkı sağlar.

34. Boş Zaman Etkinliklerine katıldktan sonra kendinizi **en çok NASIL** hissedersiniz?
- ☐ Yorganlılık ve can sıkıntısı duyanım
- ☐ Rahatlama hissi duyanım
- ☐ Tekrar gerçekleştirilmek istenim
- ☐ Kendime olan güvenim artar
35. Boş Zaman Etkinliklerine, **KATILMANIZIN en önemli nedeni** nedir?
- ☐ Eğlenceli ve zevkli olduğundan
- ☐ Eğitici ve yararlı olduğundan
- ☐ Arkadaş edinmeye yardımcı olduğundan
- ☐ Can sıkıntısından kurtulup, rahatladığımdan
- ☐ Sağlığma yaradı olacağından
- ☐ Diğer kişilerle iletişim kurmamı kolaylaştıracağından

T.C.
ÇALIŞMA VE SOSYAL GÜVENLİK BAKANLIĞI
SOSYAL HİZMETLER VE ÇOCUK ESİRGEME KURUMU
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

SAYI : B.13.1.SÇE.0.72.00.01/E-6-1/03-35
KONU : Araştırma Talebi

ANKARA

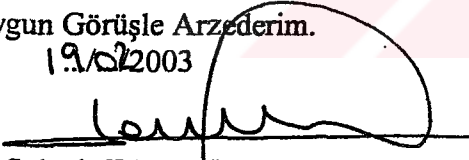
GENEL MÜDÜRLÜK MAKAMI'NA

Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı doktora öğrencisi Sabri KAYA'nın 27 Ocak 2003 tarihli dilekçesi ile daha önce Ankara Gazi Kız Yetiştirme Yurdu ve 50. Yıl Yenimahalle Yetiştirme Yurtlarında "Yetiştirme Yurtlarında Kalan Öğrencilerin Rekreatif Spor Etkinliklerine Olan İlgi, İhtiyaç ve Katılım Düzeyleri ve Etkinliklerin Sosyalleşmeye Etkisi" konulu araştırmayı gerçekleştirdiğini ve araştırmayı 21 İl'de bulunan yetiştirme yurtlarında da yapmak istediğini bildirmiştir.

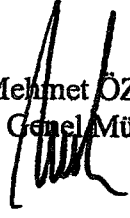
Makamınızca uygun görüldüğü takdirde Gazi Üniversitesi doktora öğrencisi Sabri KAYA'nın ekli listede belirtilen yetiştirme yurtlarında Onay tarihinden itibaren 6 ay süre ile söz konusu araştırmayı uygulayabilmesi hususunda Olurlarınızı arz ederim.

Meral GÜNERİ
Eğitim Merkezi Başkanı

Uygun Görüşle Arz ederim.
19.02/2003

Selçuk KARACIK
Genel Müdür Yardımcısı

OLUR
19.02/2003

Mehmet ÖZDAL
Genel Müdür